

Lovački savez Crne Gore

PRIRUČNIK
ZA POLAGANJE LOVAČKOG ISPITA
pitanja i odgovori

Podgorica, 2009. godine

Lovački savez Crne Gore

PRIRUČNIK
ZA POLAGANJE LOVAČKOG ISPITA
pitanja i odgovori

Autori

Nikola Marković
Marko Dakić
Miodrag Radunović
Mladen Čabak
Alija Bralić
Dušan Vratnica
Nikola Sjekloća
Slobodan Cmiljanić

Izdavač

Lovački savez Crne Gore

Za izdavača

Nikola Marković, predsjednik

Urednik

Mladen Čabak, sekretar

Lektura i korektura

Branko Vuković

Prelom i štampa

IVPE – Cetinje

Tiraž

1.000

UVOD

Lovački savez Crne Gore, kao nacionalna asocijacija lovaca, u svojoj bogatoj i dugoj tradiciji, a posebno od sticanja punopravnog članstva u međunarodnim asocijacijama lovaca 2003. godine, CIC-u (Svjetskom savjetu za lov i očuvanje divljači) i FACE (Federaciji lovačkih asocijacija Evropske unije), uvijek je poklanjao pažnju prvenstveno obrazovanju i edukaciji lovaca.

Uočivši potrebu lovne kulture i obrazovanja, kojom se nastoji izgraditi prvenstveno mladi čovjek kao ljuditelj prirode, uzgajivač i zaštitnik divljači, Lovački savez Crne Gore, kao i drugdje u Evropi, donosi 1960. godine Pravilnik o polaganju lovačkog ispita. Prvi njegov član glasi: „Pošto se osjeća potreba za podizanje znanja lovaca u poznavanju zaštite i uzgoja divljači, vršenju lova i poznavanju njegovog sportskog i privrednog značaja, polagaće lovački ispit članovi svih lovačkih društava na području Narodne Republike Crne Gore.“ Lovci su se, kako je to zabilježeno u stručno-informativnom glasilu Lovačkog saveza Crne Gore „Lov i ribolov“ u brojevima iz te i narednih godina, masovno odazvali.

Zakonom o divljači i lovstvu propisana je obaveza i način polaganja lovačkog ispita. Zakonom je propisano da se prije početka bavljenja lovom lovac-pripravnik kroz praktičnu i teoretsku nastavu upozna sa lovstvom kao multidisciplinarnom strukom i naukom. U Crnoj Gori pripravnički staž traje jednu

godinu. Lovac pripravnik poslije obavljenog pripravničkog staža dužan je polagati lovači ispit pred Komisijom koju obrazuje, na prijedlog Lovačkog saveza Crne Gore, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

U tu svrhu, a radi što boljeg upoznavanja i sticanja znanja iz ove oblasti, Lovački savez Crne Gore je 2002. godine izdao Skriptu za polaganje lovačkog ispita a 2006. godine stručnu publikaciju „Lovstvo“. U ovoj publikaciji u 18 poglavlja obrađene su, od strane crnogorskih stručnjaka, detaljno sve cjeline lovstva. Kako smo željeli što više prilagoditi ovu materiju lovcu-pripravniku, učiniti mu je dostupnijom, uredili smo ovaj „Priručnik za plaganje lovačkog ispita“ po sistemu pitanja i odgovori, nastojeći da on pomogne izgraditi lovca-pripravnika kao ličnost, primjernog ponašanja, sa odgovornim odnosom prema prirodi, divljači, društvenoj sredini i prema svojim lovačkim drugovima.

Nikola Marković, *predsjednik*

ZAKON O DIVLJAČI I LOVSTVU

1. Ko i kada je donio Zakon o divljači i lovstvu (u daljem tekstu poglavlja Zakon)?

Zakon o divljači i lovstvu donijela je Skupština Crne Gore na sedmoj sjednici prvog redovnog zasjedanja u 2008. godini, 29. jula 2008. Ukaz o proglašenju Zakona potpisao je predsjednik Crne Gore Filip Vujanović 11. avgusta 2008. godine.

2. Šta se uređuje ovim Zakonom?

Ovim Zakonom uređuje se gazdovanje sa divljači i lovstvo u Crnoj Gori.

3. Šta se u smislu Zakona podrazumijeva pod pojmom divljač?

Divljač, kao prirodno bogatstvo i dobro od opšteg interesa, su Zakonom određene životinjske vrste sisara i ptica koje slobodno žive u prirodi ili se uzgajaju u prostoru namijenjenom za uzgoj i razmnožavanje u svrhu lova i korišćenja.

4. Nabrojati lovne vrste, njihovu zaštitu s obzirom na Zakon i period trajanja te zaštite.

Red br.	Lovna vrsta	Način zaštite	Period trajanja zaštite*
KRUPNA DLAKAVA DIVLJAČ			
1.	jelen obični (Cervus elaphus L.)	- lovostajem: jelen (mužjak) - trajnom zabranom lova: košuta i njeno tele	od 01.01. do 31.08. tokom cijele godine
2.	jelen lopatar (Dama dama L.)	- lovostajem: mužjak - lovostaj: ženka	od 01.01. do 30.09. od 01.02. do 30.09.
3.	srna obična (Capreolus capreolus L.)	- lovostajem: srndać - trajnom zabranom lova: srna i njeno lane	od 01.10. do 30.04. tokom cijele godine
4.	divokoza (Rupicapra rupicapra L.)	- lovostajem: divojarac - trajnom zabranom lova: divokoza i njeno jare	od 01. 01. do 31.08. tokom cijele godine
5.	muflon (Ovis musimon Pall.)	-lovostajem	od 01. 01. do 30.09.
6.	svinja divlja (Sus scrofa L.)	- nezaštićena divljač	-
7.	mrki medvjed (Ursus arctos L)	- lovostajem: mužjak i ženka bez mečeta do dvije godine starosti - trajnom zabranom lova: mečka sa mečetom do dvije godine starosti	od 01.02. do 30.09. tokom cijele godine
8.	vuk (Canis lupus L.)	nezaštićena divljač	-
SITNA DLAKAVA DIVLJAČ			
9.	jazavac (Meles meles L.)	- nezaštićena divljač	-
10.	mačka divlja (Felis silvestris Schr.)	- lovostajem	od 01.02. do 30.10
11.	kuna bjelica (Martes foina Ehr.)	- nezaštićena divljač	-

ZAKON O DIVLJAČI I LOVSTVU

12.	kuna zlatica (<i>Martes martes</i> L.)	- nezaštićena divljač	-
13.	lasica mala (<i>Mustela nivalis</i> L.)	- nezaštićena divljač	-
14.	lasica velika, hermelin (<i>Mustela erminea</i> L.)	- trajnom zabranom lova	tokom cijele godine
15.	tvor (<i>Putorius putorius</i> L.)	- nezaštićena divljač	-
16.	zec obični (<i>Lepus europaeus</i> Pall.)	- lovostajem	od 01.01. do 30.09.
17.	puh veliki (<i>Glis glis</i> L.)	- lovostajem	od 01.02. do 30.09.
18.	vjeverica (<i>Sciurus vulgaris</i> L.)	- lovostajem	od 01.01. do 31.10.
19.	lisica (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	- nezaštićena divljač	-
20.	šakal (<i>Canis aureus</i> L.)	- nezaštićena divljač	-
PERNATA DIVLJAČ			
21.	veliki tetrijeb, gluhan (<i>Tetrao urogallus</i> L.)	- trajnom zabranom lova	tokom cijele godine
22.	lještarka (<i>Tetrastes bonasia</i> L.)	- trajnom zabranom lova	tokom cijele godine
23.	fazan (<i>Phasianus</i> sp. L.)	- lovostajem	od 01.01. do 30.09.
24.	jarebica kamenjarka (<i>Alectoris graeca</i> Meissn.)	- lovostajem	od 01.01. do 30.09.
25.	prepelica pućpura (<i>Coturnix coturnix</i> L.)	- lovostajem	od 01.01. do 15.08.
26.	šumska šljuka - bena (<i>Scolopax rusticola</i> L.)	- lovostajem	od 01.03. do 30.09.
27.	bekasina (kokošica) (<i>Gallinago gallinago</i> L.)	- lovostajem	od 01.03. do 30.09.
28.	golub grivnjaš (<i>Columba palumbus</i> L.)	- lovostajem	od 01.02. do 31.07.
29.	golub pećinar (<i>Columba livia</i> Gmelin.)	- lovostajem	od 01.02. do 31.07.
30.	grlica (<i>Streptopelia turtur</i> L.)	- lovostajem	od 01.03. do 31.07.
31.	gugutka (<i>Streptopelia decaocto</i> Friv.)	- lovostajem	od 01.03. do 31.07.

32.	guska divlja (Anser anser L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08.
33.	patka divlja - gluvara (Anas platyrhynchos L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08.
34.	patka zviždara (Anas penelope L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08
35.	patka čegrtaljka (Anas strepera L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08
36.	patka glavata (siva plovka) (Aythya ferina L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08
37.	ćubasta (krunasta) patka (Aythya fuligula L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08
38.	patka krža, kržulja (Anas crecca L.)	- lovostajem	od 15.03 do 15.08.
39.	lisica crna - baljoška (Fulica atra L.)	- lovostajem	od 01.03. do 15.08
40.	vrana siva (Corvus corone cornix L.)	- nezaštićena divljač	-
41.	svraka (Pica pica L.)	- nezaštićena divljač	-
42.	sojka (Garrulus glandarius L.)	- nezaštićena divljač	-

Napomena:

Naredba o lovostaju i skraćivanju lovne sezone, a shodno Zakonu o divljači i lovstvu (Sl.list CG 52/08) u toku je donošenje ovog priručnika, pa su prikazani podaci iz radne verzije ovog podzakonskog akta.

5. U čijoj svojini je divljač?

Divljač je u državnoj svojini. Divljač u Crnoj Gori uživa posebnu zaštitu. Crna Gora materijalno pomaže zaštitu i uzgoj divljači i unapređivanje lovstva.

6. Ko, shodno Zakonu, ima pravo lova?

Pravo lova imaju pravna lica na osnovu prava korišćenja lovišta, na način i pod uslovima propisanim Zakonom. Pravo lova

ne može se ustupiti drugom pravnom licu niti prenositi putem potkorišćenja lovišta.

7. Šta je, shodno Zakonu, Lovački savez Crne Gore?

Lovački savez Crne Gore je nacionalna asocijacija lovaca u koju su uključene lovačke organizacije i korisnici lovišta i druge organizacije zainteresovane za razvoj lovstva. Lovački savez rne Gore, u promociji lovstva u Crnoj Gori, predstavlja svoje članove u zemlji i inostranstvu i vrši druge poslove od javnog interesa u skladu sa Zakonom.

8. Šta je lovno područje i ko utvrđuje lovna područja?

Lovno područje je šira prirodna, geografska i ekološka cjelina u kojoj, zbog specifičnih životnih uslova, žive jedna ili više vrsta divljači tokom cijele godine i ostvaruju najveći uticaj na sredinu. Radi racionalne zaštite, uzgoja i korišćenja divljači, teritorija Crne Gore dijeli se na lovna područja, koja se za izvođenje planiranih mjera dijele na lovišta, kao njihove djelove.

Lovna područja utvrđuje Vlada Crne Gore, na predlog Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (u daljem tekstu Ministarstvo).

9. Šta su lovišta i kako se dijele?

Lovišta su prostorne cjeline koje se ustanovljavaju na poljoprivrednim i vodnim površinama, površinama obraslim šumama i šumskom zemljištu, po pravilu, ne manjem od 3000 hektara, koje predstavljaju prirodnu i zaokruženu lovno-privrednu cjelinu i u kojima postoje prirodni i drugi uslovi za uspješan razvoj lovstva.

Prema namjeni lovišta se dijele na lovišta i lovišta sa posebnom namjenom.

10. Koje su nelovne površine?

Nelovne površine su: površine na kojima je zbog zaštite prirode trajno zabranjen lov na sve vrste divljači (zaštićeni objekti prirode ili pojedini njihovi djelovi i sl.), naselja i zaseoci, javni parkovi i groblja, površine svih javnih puteva, pruga i druge slične površine, objekti za liječenje, sport, turizam i rekreaciju, dvorišta seoskih domaćinstava i industrijskih i neindustrijskih objekata, površine koje služe za vojne, naučne i nastavne potrebe, ograđeni prostori u kojima nije dozvoljen pristup ili u kojima se divljač vještački uzgaja, vrtovi, višegodišnji zasadi i rasadi ograđeni ogradom koja ne dozvoljava prolaz zecu ili papkastoj divljači, kao i površine mora, morskog dobra i ribnjaka.

11. Ko ustanovljava lovišta i šta sadrži akt o ustanovljavanju lovišta?

Lovišta ustanovljava Vlada na predlog Ministarstva. Akt o ustanovljavanju, odnosno osnivanju lovišta sadrži: naziv, granice i površinu lovišta, vrste i fond divljači, lovne objekte u lovištu i druge neophodne podatke.

12. Ko osniva lovišta sa posebnom namjenom i radi čega?

Lovišta sa posebnom namjenom osniva Vlada na predlog Ministarstva. Takva lovišta osnivaju se radi očuvanja i usmjeravanja razvoja populacije divljači i njene životne sredine, u najočuvanijim i najkarakterističnijim prirodnim područjima Crne Gore. Stručne podloge za osnivanje lovišta sa posebnim namjenom pripremaju se u saradnji sa Lovачkim savezom Crne Gore, institucijama iz oblasti zaštite prirode i nadležnim organom lokalne samouprave.

13. Kome se dodjeljuju lovišta na korišćenje, na koji period i kako?

Lovišta se dodjeljuju na korišćenje pravnim licima koja

ispunjavaju uslove propisane Zakonom, na period do 10 godina. Postupak dodjele lovišta na korišćenje pokreće se na osnovu javnog konkursa koji na osnovu odluke Vlade raspisuje Ministarstvo.

Pravo korišćenja lovišta može se dodijeliti samo pravnim licima koja obezbijede da stručne poslove uzgoja, zaštite i organizovanja lova divljači obavljaju lica sa najmanje završenom srednjom školom šumarske, veterinarske ili poljoprivredne struke. Korisnik lovišta je dužan da obezbijedi i organizuje službu čuvanja lovišta, u skladu sa propisom koji donosi Ministarstvo.

14. Ko ima prednost u dodjeli lovišta na korišćenje?

Prednost u dodjeli lovišta na korišćenje, pod istim uslovima, ima raniji korisnik lovišta ako je :

- prema propisima i lovnoj osnovi u lovištu izgradio lovnotehničke i lovnoprivredne objekte koji se nijesu mogli amortizovati tokom njihovog korišćenja u proteklom periodu;
- u proteklom periodu izvršavao sve ugovorne obaveze i poštovao propise;
- u proteklom periodu sarađivao sa nadležnim inspekcijskim organima pa mu nijesu izricane kazne koje se odnose na korišćenje lovišta;
- uspješno sprovodio mjere zaštite divljači od krivolova i bolesti;
- uspješno sprečavao štete i otklanjao štetne posljedice od divljači na poljoprivrednim i šumskim površinama;
- dopriniosio unapređenju i promociji lovstva, lovnih običaja i etike.

15. Odnosi u korišćenju lovišta uređuju se ugovorom koji zaključuje Ministarstvo i korisnik lovišta. Šta on sadrži?

Ugovor naročito sadrži: položaj i veličinu lovišta na kojem

se ugovara korišćenje, trajanje i druge uslove korišćenja lovišta, mjere koje je korisnik dužan da preduzme u cilju unapređenja lovišta, procjenu brojnog stanja divljači koja se uzgaja u lovištu po vrstama, uslove raskida ugovora prije isteka vremena korišćenja i druge elemente od značaja za ugovorne strane.

16. Za korišćenje lovišta korisnik lovišta plaća godišnju naknadu. Kako se raspoređuju ta sredstva?

Sredstva od naknade za korišćenje lovišta raspoređuju se:

- 30 % jedinici lokalne samouprave na čijoj se teritoriji lovište nalazi,
- 35 % Lovačkom savezu Crne Gore za obavljanje poslova od javnog interesa,
- 35% vlasnicima zemljišta bez prava lova, srazmjerno površini i bonitetu zemljišta obuhvaćenog lovnim površinama lovišta.

17. Šta je korisnik lovišta dužan učiniti po potpisivanju ugovora?

Po potpisivanju ugovora korisnik lovišta je dužan da u roku od tri mjeseca vidno obilježi granice lovišta, zabrana i rezervata i da ih održava za vrijeme korišćenja i da po isteku korišćenja lovište vrati sa obilježenim granicama.

18. Iz kojih razloga Vlada može oduzeti pravo korišćenja lovišta?

Pravo korišćenja lovišta Vlada će, na predlog Ministarstva, oduzeti ako korisnik lovišta:

- 1) prestane da izvršava prava i obaveze utvrđene ugovorom o korišćenju lovišta i Zakonom,
- 2) ne donese lovnu osnovu ili godišnji lovni plan, u skladu sa Zakonom,
- 3) ne sprovodi mjere predviđene lovnom osnovom, godišnjim lovnim planom ili drugim planskim aktom koji se donosi po

Zakonu,

- 4) sredstva ostvarena korišćenjem lovišta ne koristi u svrhe određene Zakonom.

19. Ko i na čiju inicijativu pokreće postupak oduzimanja prava korišćenja lovišta?

Postupak oduzimanja prava korišćenja lovišta, može pokrenuti Ministarstvo.

Inicijativu za pokretanje postupka za oduzimanje prava korišćenja lovišta može dati nadležni inspekcijski organ, Lovački savez Crne Gore i nadležni organ jedinice lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi lovište. U slučaju oduzimanja prava korišćenja lovišta, korisnik lovišta je dužan da nadoknadi nastalu štetu.

20. Nabrojati planske dokumente za gazdovanje sa divljači.

Planski dokumenti za gazdovanje sa divljači su:

- Program razvoja lovstva
- Lovna osnova
- Godišnji lovni plan
- Katastar lovišta
- Centralna lovna evidencija.

Napomena:

Ovi dokumenti opisani su u poglavlju Planiranje i gazdovanje u lovištu.

21. Kako se vrši zaštita divljači?

Zaštita divljači vrši se čuvanjem lovišta, suzbijanjem nezakonitog lova, određivanjem lovni sezona za pojedine vrste divljači, skraćivanjem lovne sezone ili smanjenjem broja lovni dana, spasavanjem od elementarnih nepogoda, dopunskom prehranom i drugim mjerama predviđenim Zakonom i planskim aktima, u skladu sa Zakonom.

22. Ko određuje lovne sezone i njihovo skraćivanje?

Ministarstvo propisom određuje lovne sezone za pojedine vrste divljači, vodeći računa o reproduktivnom i životnom ciklusu razvoja, lovnim zonama, potrebama turizma i dr.

Skraćivanje lovne sezone, odnosno lovnih dana, može se uvesti ako u lovištu nastane smanjenje brojnog stanja neke vrste lovostajem zaštićene divljači ispod prirodnog kapaciteta.

Propis o lovostaju i skraćivanju lovne sezone, odnosno lovnih dana, donosi Ministarstvo, uz prethodno mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

23. Pod kojim se uslovima može odobriti ulov određenog broja neke zaštićene vrste divljači?

Izuzetno, Ministarstvo, na zahtjev korisnika lovišta i uz prethodno mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine i Lovačkog saveza, može odobriti ulov određenog broja neke zaštićene vrste divljači koja se ne nalazi na CITES listi zaštićenih vrsta divljači u slučaju prekomjerne brojnosti, bolesti, reprodukcije u uzgajalištima, unošenja krupne vrste sisara, potrebe uzgojnog odstrela, naučnog istraživanja i transporta pojedinih vrsta tih sisara i ptica unutar lovišta, s tim da se tim ulovom, osim u slučaju bolesti, ne smije ugroziti brojno stanje te vrste sisara ili ptica predviđeno lovnom osnovom. Odobrenjem se određuje vrijeme i način lova, kao i drugi bliži uslovi za lov.

U slučaju opasnosti od pojave i širenja zarazne bolesti i uz prethodno mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zdravlja, Ministarstvo može privremeno zabraniti ili narediti lov divljači ili njene određene vrste, a po potrebi narediti i lov određene vrste sisara i ptica koje slobodno žive u prirodi, a koje se ne love. Naredbom za lov određuje se vrijeme i način lova, kao i drugi bliži uslovi za lov.

24. Ko se može baviti reprodukcijom i uzgajanjem divljači u uzgajalištima?

Reprodukcijom i uzgajanjem u objektima za kontrolisano gajenje divljači - uzgajalištima, mogu se baviti pravna i fizička lica po odobrenju nadležnog organa lokalne samouprave i uz saglasnost Ministarstva, koje se daje po prethodno pribavljenom mišljenju ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

25. Da li je dozvoljeno trovanje i hvatanje divljači i uništavanje njenih mladunaca, gnijezda, legla i jaja?

Zabranjeno je trovanje i hvatanje divljači i uništavanje njenih mladunaca, gnijezda, legla i jaja. Kad to zahtijevaju potrebe nauke, uz odgovarajuću stručnu podlogu, korisnik lovišta je dužan, u skladu sa lovnom osnovom, dozvoliti hvatanje divljači i korišćenje mladunaca, legla i jaja divljači uz saglasnost koje daje Ministarstvo, prethodno pribavivši mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

26. Na koji način je dozvoljeno držanje divljači u zatvorenom ili ograđenom prostoru?

Zabranjeno je držanje divljači u zatvorenom ili ograđenom prostoru bez dozvole Ministarstva.

Za potrebe obuke i ispitivanja urođenih osobina lovačkih pasa, Ministarstvo može, na zahtjev korisnika lovišta, odobriti držanje divljači u ograđenom prostoru.

27. Da li je bez odobrenja korisnika lovišta dozvoljeno određenim licima kretanje kroz lovište sa puškom, lovačkim psima i drugim sredstvima za lov?

Zabranjeno je svim licima kretanje kroz lovište sa puškom, lovačkim psima i drugim sredstvima za lov, kao i kretanje van puteva koji služe opštoj upotrebi bez odobrenja korisnika lovišta,

izuzev pripadnicima nadležnih državnih organa sa službenim naoružanjem u vezi sa vršenjem službene radnje.

28. Da li se za ulov pojedinih vrsta divljači koje nanose štetu lovištu, imovini pravnih i fizičkih lica može ustanoviti nagrada?

Za ulov pojedinih vrsta divljači koje nanose štetu lovištu, imovini pravnih lica i fizičkih lica, Ministarstvo, nadležni organ lokalne samouprave ili korisnik lovišta mogu ustanoviti nagradu. Aktom o ustanovljavanju nagrade utvrđuje se naročito: vrsta divljači za koju se ustanovljava nagrada, uslovi, visina i način dodjeljivanja nagrade.

29. Kako je Zakonom regulisano kretanje pasa kroz lovište?

Vlasnici pasa ne smiju puštati pse da se bez vidno obilježenog okovratnika i kontrole kreću po lovištu. Ovčarski psi mogu biti u lovištu samo uz stado. Vlasnici pasa odgovorni su za štetu koju njihovi psi pričine u lovištu.

Korisnik lovišta dužan je na pogodan način da ukloni pse i mačke koje se kreću bez kontrole po lovištu, na udaljenosti većoj od 200 m od naseljenih objekata i stada.

30. Ko može biti lovočubar?

Lovočubar može biti lice koje je završilo školu III stepena čuvara šuma i lovišta ili srednju školu, koje ima položen lovački i lovočubarski ispit i koje ispunjava uslove za nošenje oružja, u skladu sa zapisima o oružju.

31. Koja su ovlašćenja i dužnosti lovočubara?

Lovočubar je ovlašćen da:

- 1) od lica zatečenog sa sredstvima za lov ili lovačkim psima u lovištu zahtijeva da pokaže lične isprave, dozvolu za lov i lovnu kartu, kojima se utvrđuje njegov identitet,

- kao i dokumenta koja potvrđuju rasnost i identitet psa (rodovnik ili drugi međunarodno ustanovljeni model obilježavanja);
- 2) izvrši pregled vozila i drugih sredstava za prevoz ili prenošenje stvari za koje postoje osnovi sumnje da prevoze ulovljenu divljač i njene djelove, kao i da vrši kontrolu u cilju pronalaženja sredstava kojima je izvršen prekršaj ili krivično djelo koje se odnosi na lov;
 - 3) zahtijeva lične isprave od lica zatečenog u vršenju prekršaja ili krivičnog djela koje se odnosi na lov i od lica za koje postoje osnovi sumnje da je izvršilo prekršaj ili krivično djelo, koje se odnosi na lov;
 - 4) pregleda ulov i sredstva za lov, kao i da utvrdi da li je lov obavljen u skladu sa propisima;
 - 5) privremeno oduzme ulov, sredstva za lov, kao i vozila i druge predmete, ako postoje osnovi sumnje da su upotrijebljeni ili bili namijenjeni za izvršenje krivičnog djela ili prekršaja koji se odnosi na lov ili da su nastali ili pribavljeni izvršenjem takvog krivičnog djela ili prekršaja;
 - 6) o utvrđenim nepravilnostima odmah obavijesti korisnika lovišta, a po potrebi policiju i nadležni inspekcijski organ;
 - 7) vrši, po potrebi, planirani sanitarni odstrel divljači, kao i pasa i mačaka lotalica, koje se bez kontrole kreću po lovištu;
 - 8) preduzima druge mjere i radnje za koje je Zakonom i drugim propisima ovlašćen.

Lovočuvar je dužan da licu od kojeg su oduzeta sredstva za lov i drugi predmeti izda potvrdu.

32. Ko izdaje rodovnik?

Rodovnik izdaje Kinološki savez Crne Gore.

33. Koje su dužnosti lica koje je zatečeno sa sredstvima za lov u lovištu?

Lice koje je zatečeno sa sredstvima za lov u lovištu, na ulazu u lovište ili na udaljenosti do 50 metara od granica lovišta, dužno je da na zahtjev lovočuvara pokaže dozvolu za lov, lovnu kartu, oružni list i ličnu ispravu kojom se utvrđuje identitet, kao i da omogući pregled ulova, sredstava za lov, vozila i drugih transportnih sredstava.

34. Koji su poslovi od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva i ko ih vrši?

Poslovi od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva po ovom Zakonu oni poslovi koji se vrše radi očuvanja i zaštite divljači i njene životne sredine.

Poslove od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva vrše Ministarstvo, Lovački savez Crne Gore i korisnici lovišta.

35. Koje poslove od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva vrši Ministarstvo?

Ministarstvo vrši sljedeće poslove:

- organizuje pripremu Programa razvoja lovstva,
- sakuplja, obrađuje i analizira podatke i priprema informacije o stanju i razvoju populacije divljači,
- vodi centralnu evidenciju i baze podataka o divljači u lovištima,
- priprema stručne osnove za davanje lovišta na korišćenje,
- vodi evidenciju korisnika lovišta i zaposlenih lica kod korisnika lovišta,
- priprema metodologiju za monitoring divljači, za vođenje evidencije, ustanovljavanje bioloških pokazatelja

usklađenosti divljači sa životnom sredinom i metodologiju za ocjenjivanje štete od divljači i na divljači,

- procjenjuje štetu koju prouzrokuje zaštićena divljač,
- uređuje evidenciju podataka o površinama poljoprivrednih zemljišta i šuma u lovištima, koje po službenoj dužnosti dostavlja organ državne uprave nadležan za vođenje katastra nepokretnosti,
- pomaže osposobljavanje i edukovanje lovaca,
- vrši druge poslove u upravljanju, zaštiti, korišćenju i unapređivanju divljači, lovstva i korišćenja lovišta, u skladu sa Zakonom.

36. Koje poslove od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva vrši Lovački savez Crne Gore?

Lovački savez Crne Gore vrši sljedeće poslove:

- zastupa interese lovačkih organizacija, korisnika lovišta i lovaca u zemlji i inostranstvu,
- organizuje polaganje lovačkih ispita, sokolarskih ispita i ispita za ocjenjivače trofeja divljači, po programu i na način predviđen ovim Zakonom,
- saraduje na pripremi stručnih podloga za donošenje programa razvoja lovstva, lovnih osnova i lovnih planova,
- utvrđuje minimalni cjenovnik odstrijeljene divljači i njenih djelova,
- vodi lovačko-informacioni sistem Lovačkog saveza Crne Gore,
- vodi evidenciju o izdatim dozvolama za lov sokolarenjem,
- saraduje u naučnoistraživačkom radu u vezi sa divljači i lovstvom,
- učestvuje u organizovanju i izvođenju obrazovanja i prosvjećivanja lovaca koje se odnosi na zaštitu životne sredine i komunikacije sa vlasnicima zemljišta i šuma i sa javnošću,
- izdaje i saraduje pri izradi stručne literature i publikacija iz

- oblasti divljači i lovstva,
- stara se o razvoju lovačke kinologije i lovnog streljaštva,
 - izdaje lovne karte,
 - organizuje izložbe trofeja divljači u skladu sa Zakonom,
 - saraduje u propagiranju svih vidova lovnog turizma,
 - vrši druge poslove i zadatke od javnog interesa određene Zakonom.

37. Koje poslove od javnog interesa u oblasti zaštite divljači i lovstva vrše korisnici lovišta?

Korisnici lovišta obavljaju sljedeće poslove i zadatke od javnog interesa:

- izvode planirane mjere za zaštitu divljači i njene životne sredine, kao i mjere za očuvanje i poboljšanje životnih uslova divljač,
- izvode sanitarni odstrel bolesne ili povrijeđene divljači,
- saraduju pri izvođenju mjera preventivne zdravstvene zaštite divljači i dopremaju uginulu divljač na veterinarski pregled,
- vode evidencije o zaplijenjenoj i nađenoj uginuloj divljači,
- sakupljaju, u saradnji sa institucijama iz oblasti zaštite prirode, podatke o divljači i njenoj životnoj sredini po određenoj metodologiji monitoringa,
- izvode planirane mjere za sprečavanje štete od divljači i na divljači,
- procjenjuju štete od divljači i na divljači,
- obezbjeđuju naknade za štete od divljači vlasnicima ili korisnicima zemljišta,
- obezbjeđuju stalnu kontrolu nad stanjem u sredini gdje divljač egzistira i obavještavaju nadležni državni organ o nedozvoljenim radnjama,
- čuvanja lovišta i druge poslove zaštite u skladu sa propisima,
- obezbjeđuju praktično obrazovanje iz oblasti gazdovanja sa

- divljači i lovstva,
- učestvuju u obrazovanju i osposobljavanju lovaca,
 - izdaju dozvole za lov,
 - komuniciraju sa vlasnicima zemljišta i šuma i sa javnošću,
 - ponovo naseljavaju i unose rijetke i ugrožene autohtone vrste divljači i uspostavljaju odgovarajuću životnu sredinu,
 - sarađuju u naučnoistraživačkom radu koji se odnosi na divljač i lovstvo,
 - sarađuju pri izradi stručnih podloga za oblikovanje zaštitnih područja,
 - izdaje potvrde o porijeklu (propratnicu) divljači i njenih djelova,
 - evidentira sredstva ostvarenu korišćenjem lovišta,
 - druge poslove i zadatke, u skladu sa Zakonom.

38. Šta obuhvata lov divljači, gdje se može vršiti?

Lov divljači obuhvata traženje, osmatranje, vabljenje, praćenje, snimanje, odstrel, hvatanje, puštanje ptica grabljivica (sokolarenje), skupljanje odstrijeljene i uginule divljači i njenih djelova (rogovlja, kože i dr.) Divljač se može loviti samo u lovištima. Lov sokolarenjem može se organizovati samo na divljač koja se vještački uzgaja.

39. Kako se lovi divljač?

Divljač se lovi, u skladu sa odredbama Zakona, odgovarajućim lovačkim oružjem i municijom, fotokamerom i sl. sredstvima, na način zasnovan na načelima lovačke etike, koji ne smije ugrožavati život i zdravlje ljudi, a divljač pretjerano uznemiravati ili izlagati nepotrebnom mučenju, kao i prouzrokovati štete vlasnicima, odnosno korisnicima zemljišta.

40. Čime je dozvoljeno odstreljivati krupnu divljač?

Krupnu divljač dozvoljeno je odstreljivati samo zrnom iz

dugog lovačkog oružja s užlijebljenim cijevima, a divlje svinje i zrnem iz lovačkog oružja s glatkim cijevima kalibra 10, 12, 16 ili 20.

41. Da li je zabranjen lov krupne divljači prigonom, pogonom ili psima?

Zabranjen je lov krupne divljači, osim divljih svinja, prigonom, pogonom ili psima.

42. Ko po Zakonu može loviti divljač?

Divljač mogu loviti fizička lica koja imaju dozvolu za lov i lovnu kartu.

Dozvola za lov se izdaje za svako lovište posebno, a lovna karta za sva lovišta u Crnoj Gori.

Dozvola za lov i lovna karta se izdaje fizičkom licu, izuzev strancu, koje ima položen lovački ispit i odobrenje za nošenje lovačkog oružja i koje je član odgovarajuće lovačke organizacije, a za lov sokolarenjem fizičkom licu koje ima položen lovački i sokolarski ispit i koje je član odgovarajuće lovačke organizacije.

43. Ko ima pravo i pred kim na polaganje lovačkog i sokolarskog ispita i ispita za ocjenjivača trofeja divljači?

Lovački i sokolarski ispit može polagati lice s navršениh 18 godina života. Lovački ispit, sokolarski ispit i ispit za ocjenjivača trofeja divljači polažu se pred ispitnom komisijom koju na predlog Lovačkog saveza obrazuje Ministarstvo.

44. Ko je lovac pripravnik i kako može vršiti lov?

Lovac pripravnik je kandidat za polaganje lovačkog ispita, koji je učlanjen kod korisnika lovišta radi obavljanja praktične obuke.

Lovci pripravnici mogu vršiti lov bez prava odstrela pod nadzorom instruktora, koji je ujedno i odgovoran za protivpravan lov pripravnika i pričinjenu štetu u lovištu.

44. U kojim slučajevima je zabranjeno loviti divljač?

Divljač je zabranjeno loviti:

- 1) načinima i sredstvima kojima se ona masovno uništava (pucanjem sačmom u jato ptica i sl.),
- 2) ako je ugrožena požarom, poplavom, sniježnim nanosima, poledicom i drugim elementarnim nepogodama,
- 3) upotrebom reflektora (farova), baklji i drugih svjetlosnih izvora, ogledala, korišćenjem zvučnih mamaca, vještačkih i živih mamaca i omamljujućih sredstava,
- 4) hrtovima, poluhrtovima, nerasnim i neobučanim psima,
- 5) gađanjem iz motornih vozila, motornih čamaca i drugih prevoznih sredstava na motorni pogon, kao i gaženjem motornim vozilima,
- 6) poluautomatskom lovačkom puškom i poluautomatskim lovačkim karabinom sa više od dva metka, vojničkim, streljačkim i prepravljenim (prilagođenim) oružjem, vojničkom i streljačkom municijom, kao i oružjem i municijom manjeg kalibra od propisanog,
- 7) optičkim nišanima za noćni lov s mogućnošću elektronskog povećavanja ili pretvaranja slike, eksplozivom, istjerivanjem plinom ili dimom i svim vrstama hladnog oružja,
- 8) otrovom, omčama, zamkama, klopnama, gvoždima, mrežama, električnim uređajima ili drugim sredstvima za masovno hvatanje, odnosno uništavanje,
- 9) krupnu divljač, osim divlje svinje, puškom sačmaricom bez breneka, pomoću psa i skupnim lovom,
- 10) van njene lovne sezone ili nelovnim danima u toku lovne sezone, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno,
- 11) u kontaktnoj zoni sa nacionalnim parkom, u skladu sa lovnom osnovom,
- 12) na udaljenosti manjoj od 200 metara od naselja ili objekata za stanovanje,
- 13) na udaljenosti manjoj od 100 metara od industrijskih

- objekata, željezničkih pruga i javnih puteva,
- 14) na udaljenosti manjoj od 100 metara od međudržavne granice,
 - 15) na udaljenosti manjoj od 300 metara od aerodroma i vojnih objekata,
 - 16) prije donošenja godišnjeg lovnog plana,
 - 17) u periodu visoke gravidnosti divljači i dok ženke vode mlade,
 - 18) lovačkim psima noću,
 - 19) ako sniježni pokrivač smrzne i divljač propada, odnosno ako sniježni pokrivač u šumi dostigne visinu iznad 30 cm,
 - 20) gađanjem - pucanjem u gnijezda,
 - 21) u drugim slučajevima suprotnim Zakonu.

45. Kako se ulovljena ili pronađena uginula divljač ili njihovi djelovi i trofeji divljači mogu iznijeti iz lovišta?

Ulovljena ili pronađena uginula divljač ili njihovi djelovi i trofeji divljači mogu se iznijeti iz lovišta i staviti u promet samo ako je za njih izdata propratnica i trofejni list.

46. Ko izdaje propratnicu i trofejni list?

Propratnicu i trofejni list izdaje na propisanom obrascu korisnik lovišta i vodi evidenciju o tome. Trofejni list se izdaje na osnovu stručne ocjene komisije koju obrazuje korisnik lovišta od lica koja imaju položen ispit za ocjenjivača trofeja divljači. Komisija vrši ocjenu trofeja na osnovu standarda C.I.C.- a. Lovački savez Crne Gore obrazuje stalni odbor za ocjenu trofeja i izložbe C.I.C.– a, koji potvrđuje vrhunske trofeje divljači i rješava prigovore na ocjenu trofeja komisije.

47. Šta se u smislu Zakona smatra trofejima divljači?

Trofejima divljači, u smislu Zakona, smatraju se: rogovlje svih vrsta jelena i srndaća, rogovi muflona, divokoze i divojarca, zubi

(kljove) divljeg vepra, lobanja i krzno medvjeda, vuka, šakala i divlje mačke, lobanja lisice, jazavca, kao i preparirana divljač i njeni preparirani djelovi.

48. Na koji način je trofeje dozvoljeno iznositi iz zemlje?

Trofeje divljači dozvoljeno je iznositi iz zemlje uz propisani trofejni list izdat u skladu sa Zakonom.

Vlada, na predlog Ministarstva, propisom određuje vrijednost trofeja divljači koje je zabranjeno iznositi iz zemlje.

Vrhunski trofej divljači zabranjeno je trajno iznijeti iz zemlje.

Ulovljena i preparirana divljač i njeni djelovi, kao trofeji, mogu se iznijeti iz zemlje samo uz odobrenje Ministarstva, o čemu se vodi posebna evidencija.

49. Koje su zabranjene intervencije u prostoru, bez saglasnosti Ministarstva, koje mogu suštinski promijeniti životne uslove divljači?

To su, prije svega, intervencije koje:

- sužavaju životni prostor i smanjuju mogućnost ishrane divljači,
- smanjuju mogućnost gniježdenja, izlijeganja i uzgoj mladunaca ili mijenjaju prirodni životni ritam divljači unošenjem nemira,
- sprečavaju kontakte između divljači ili neposredno ugrožavaju njihov život.

50. Kako se obezbjeđuju sredstva za finansiranje zaštite i uzgoja divljači kao djelatnosti od javnog interesa i unapređivanje lovstva?

Ona se obezbjeđuju iz:

- 1) sredstava ostvarenih od korisnika lovišta,
- 2) lovne karte,
- 3) godišnje naknade koju plaćaju korisnici lovišta,

- 4) sredstava obezbijeđenih u budžetu Crne Gore za podsticanje razvoja lovstva i finansiranje poslova od javnog interesa Lovačkog saveza Crne Gore,
- 5) drugih prihoda.

51.Šta je Savjet za lovstvo?

Radi davanja predloga za odlučivanje o stručnim pitanjima i za stručnu pomoć u postupku donošenja odluka i pripreme propisa iz oblasti divljači i lovstva, Vlada osniva Savjet za lovstvo.

Savjet naročito:

- 1) daje mišljenja na predloge Zakona i drugih propisa kojima se uređuju pitanja iz oblasti divljači i lovstva,
- 2) daje mišljenje na strateška rješenja u programu razvoja lovstva i lovnim osnovama,
- 3) daje mišljenje na program rada i izvještaj o radu Lovačkog saveza Crne Gore,
- 4) prati realizaciju programa razvoja lovstva i lovnih osnova,
- 5) razmatra pitanja vezana za introdukciju ili reintrodukciju vrsta divljači,
- 6) daje predloge za edukaciju i stručno usavršavanje stručnih kadrova iz oblasti lovstva,
- 7) daje predloge od značaja za unapređenje stanja u oblasti lovstva.

52.Ko vrši nadzor nad odredbama Zakona?

Nadzor nad izvršavanjem odredaba ovog Zakona i propisa donesenih na osnovu njega, kao i sprovođenja mjera u oblasti divljači i lovstva vrši Ministarstvo.

Poslove inspekcijskog nadzora vrše lovni inspektori, u skladu sa Zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor.

53.Nad čime lovni inspektor vrši nadzor?

Lovni inspektor vrši nadzor, naročito, u odnosu na:

- 1) propisane uslove koje korisnik lovišta mora ispunjavati za korišćenje lovišta,
- 2) sprovođenje lovnih osnova i godišnjeg lovnog plana,
- 3) izvršavanje ugovora o uređenju odnosa u korišćenju lovišta,
- 4) poslovne knjige i ostalu dokumentaciju, kada je to potrebno radi uvida u korišćenje sredstava, primjenu propisa i mjera koje se odnose na divljač i lovišta,
- 5) lovljenje divljači, dozvole za lov, lovne karte, izvršavanje obaveza uzgoja divljači i unapređivanje lovstva, propratnice i trofejne listove,
- 6) vođenje katastra lovišta, objekata u lovištu i radove koji se izvode u lovištu,
- 7) knjige evidencija preparatora i kožara i njihovog prostora za čuvanje divljači ili njenih djelova,
- 8) izdvajanje, obračun, evidentiranje i korišćenje sredstava,
- 9) mjere za sprečavanje štete od divljači i na divljači.

54. U slučaju povrede Zakona ili drugih propisa šta je obaveza lovnog inspektora?

Kada utvrdi da je povrijeđen Zakon ili drugi propis ili da se ne poštuju standardi ili normativi, lovni inspektor je obavezan da, pored upravnih mjera i radnji propisanih Zakonom kojim se uređuje inspeksijski nadzor, preduzme i sljedeće upravne mjere i radnje:

- 1) privremeno zabrani lov i druge radnje koje su protivne odredbama Zakona i propisa donijetih na osnovu njega,
- 2) privremeno odredi odstrel određenog broja pojedinačnih vrsta divljači,
- 3) privremeno oduzme protivpravno ulovljenu ili protivpravno prisvojenu uginulu divljač ili njene djelove, odnosno protivpravno stavljenju divljač ili njene djelove u promet, kao i sredstva i predmete kojima su izvršene te radnje,
- 4) zabrani obavljanje lovne djelatnosti ili pojedinih poslova na

određeno vrijeme, ukoliko se ta djelatnost, odnosno poslovi obavljaju suprotno Zakonu i propisima donijetim na osnovu njega,

- 5) predlaže oduzimanje prava korišćenja lovišta.

55. Za koje prekršaje će se kazniti pravno lice novčanom kaznom od pedesetostrukog do dvjestapedesetostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori?

Novčanom kaznom od pedesetostrukog do dvjestapedesetostrukog iznosa najniže cijene rada u Crnoj Gori kazniće se za prekršaj pravno lice ako:

- 1) pravo lova ustupi drugom pravnom licu ili ga prenese putem potkorišćenja lovišta,
- 2) ne donese lovnu osnovu uz saglasnost Ministarstva u utvrđenom roku ili lovnu osnovu ne uskladi sa programom razvoja lovstva, osnovama gazdovanja šumama ili drugim planskim dokumentima,
- 3) lovnu osnovu sprovodi bez godišnjeg lovnog plana donijetog uz saglasnost Ministarstva,
- 4) godišnji lovni plan nije u skladu sa lovnom osnovom i ne sadrži sve vrste radova i mjera po obimu, mjestu i vremenu koje treba preduzeti u lovištu u lovnoj godini, u skladu sa Zakonom,
- 5) za vrijeme trajne zabrane lova, lovostaja ili skraćivanja lovne sezone, odnosno lovnih dana, dozvoli lov zaštićene, odnosno nezaštićene divljači,
- 6) u slučaju opasnosti od pojave ili širenja zarazne bolesti ne postupi po naredbi Ministarstva koju ono donosi, uz prethodno mišljenje ministarstva nadležnog za poslove zdravlja, i po kojoj može privremeno zabraniti ili narediti lov divljači ili njene određene vrste, a po potrebi narediti i lov određene vrste sisara i ptica koje slobodno žive u prirodi, a koje se ne love,

- 7) ne zabrani lov određene vrste divljači kod koje u lovištu, u toku lovne sezone, nastane osjetnije smanjenje brojnog stanja ili ne preduzme sve mjere radi uspostavljanja brojnog stanja te divljači utvrđenog lovnom osnovom, odnosno godišnjim lovnim planom,
- 8) postupi suprotno zabrani trovanja i hvatanja divljači i uništavanja njenih mladunaca, gnijezda, legla i jaja,
- 9) neobezbjedi da stručne poslove uzgoja, zaštite i organizovanja lova divljači obavljaju lica sa najmanje završenom srednjom školom šumarske, veterinarske ili poljoprivredne struke,
- 10) ne obezbijedi ili organizuje službu čuvanja lovišta u skladu sa Zakonom po kojem lovočuvar može biti lice koje je završilo školu III stepena čuvara šuma i lovišta ili srednju školu, koje ima položen lovački i lovočuvarski ispit i koje ispunjava uslove za nošenje oružja, u skladu sa propisima o oružju,
- 11) strancu dozvoli lov divljači suprotno Zakonu,
- 12) iznese iz zemlje ulovljenu ili prepariranu divljač ili njihove djelove, kao trofeje, bez odobrenja Ministarstva.

Novčanom kaznom od petostrukog do dvadesetostrukog iznosa najniže cijene rada u Crnoj Gori kazniće se za navedene prekršaje odgovorno lice u pravnom licu, a fizičko lice za prekršaje navedene pod tačkama 8 i 12 ovog pitanja.

Za prekršaj naveden pod tačkom 8 ovog pitanja, pored novčane kazne, učiniocu će se izreći i zaštitna mjera oduzimanja predmeta koji su upotrijebljeni ili bili namijenjeni za izvršenje prekršaja.

56. Za koje prekršaje će se kazniti pravno lice novčanom kaznom od dvadesetostrukog do dvjestostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori?

Novčanom kaznom od dvadesetostrukog do dvjestostrukog iznosa najniže cijene rada u Crnoj Gori kazniće se za prekršaj pravno lice ako:

- 1) u određenom roku ne izvrši vidno obilježavanje granica

- lovišta, zabrana ili rezervata i ne održava ih za vrijeme korišćenja lovišta,
- 2) ne dozvoli vršenjeradnji i mjera predviđenih lovnom osnovom i drugim planskim aktima koji se donose po Zakonu,
 - 3) ne podnese Ministarstvu nalaze i ocjene o ostvarivanju obaveza korisnika lovišta utvrđenih lovnom osnovom ili drugim planskim aktima koji se donose po Zakonu, najmanje jedanput godišnje,
 - 4) ne vodi evidenciju izvršenih radova i sprovedenih mjera predviđenih godišnjim lovnim planom ili o tim radovima i mjerama ne dostavi u propisanom roku izvještaj Ministarstvu, Lovačkom savezu Crne Gore, nadležnom organu lokalne samouprave za lovišta koje se nalazi na njenoj teritoriji i institucijama iz oblasti zaštite prirode,
 - 5) ne vodi katastar lovišta ili podatke katastra ne dostavlja Ministarstvu i institucijama iz oblasti zaštite prirode na propisani način,
 - 6) dozvoli lov pojedine vrste divljači van njene lovne sezone,
 - 7) se bavi reprodukcijom i uzgajanjem u objektima za kontrolisano gajenje divljači - uzgajalištima bez odobrenja nadležnog organa lokalne samouprave ili bez saglasnosti Ministarstva,
 - 8) ne štiti od lova, proganjanja ili uznemiravanja divljač koja se zadržava na zemljištu čiji je vlasnik ili korisnik, a koje se nalazi van lovnih površina ili van lovišta,
 - 9) bez prethodne saglasnosti Ministarstva, kad to zahtijevaju potrebe nauke, dozvoli hvatanje divljači ili korišćenje njihovih mladunaca, legla ili jaja,
 - 10) postupi suprotno zabrani držanja divljači u zatvorenom ili ograđenom prostoru bez dozvole Ministarstva,
 - 11) pojedine vrste divljači u lovištu ne svede na brojno stanje kojim se neće ugrožavati zaštićene vrste slobodnih sisara i ptica i domaće životinje, u skladu sa Zakonom,

- 12) ne ukloni pse i mačke koje se kreću bez kontrole po lovištu, na udaljenosti većoj od 200 m od naseljenih objekata i stada,
- 13) opštim aktom, na koji je saglasnost dalo Ministarstvo, ne utvrdi prava, bliže uslove i druga pitanja vezana za lov,
- 14) dozvoli lov divljači fizičkom licu koje nema lovačku dozvolu i lovnu kartu ili izda dozvolu za lov i lovnu kartu fizičkom licu, izuzev strancu, koje nema položen lovački ispit i odobrenje za nošenje lovačkog oružja i koje nije član odgovarajuće lovačke organizacije, a za lov sokolarenjem - položen lovački i sokolarski ispit i koje nije član odgovarajuće lovačke organizacije,
- 15) dozvoli lov divljači suprotno zabranama Zakona,
- 16) vrši hvatanje divljači bez odobrenja Ministarstva. (Ministarstvo može korisniku lovišta odobriti hvatanje određenog broja divljači mrežama, klopkama ili omamljujućim sredstvima, ali samo u naučne svrhe, za vještački uzgoj ili zoološke vrtove),
- 17) vrši odstrel divljači ili zaštićene vrste slobodnih sisara i ptica, u slučaju kada od istih nastupi neposredna opasnost po život ljudi ili imovinu, na nelovnim površinama, bez odobrenje za odstrel, odnosno akt o opravdanosti odstrela koje izdaje Ministarstvo, na zahtjev korisnika lovišta i zainteresovanog pravnog ili fizičkog lica, uz saglasnost ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove,
- 18) ako ne evidentira propisane podatke u knjigu evidencija odstrela i gubitaka, za svu odstrijeljenu i pronađenu uginulu divljač ili njene djelove,
- 19) iznese iz lovišta ili stavi u promet trofej divljači za koji nije izdata propratnica, odnosno trofejni list,
- 20) ne izdaje propratnicu, odnosno trofejni list na propisanom obrascu ili ne vodi evidenciju o njihovom izdavanju,
- 21) divljač ili njene djelove drži, prevozi, prenosi, skladišti, čuva, prodaje, kupuje, dorađuje, prerađuje, izvozi ili uvozi bez potvrde o njihovom porijeklu, a u skladu sa Zakonom

- i oznaka i potvrda propisanih Zakonom kojim se uređuje veterinarstvo,
- 22) ne vodi evidenciju o vlasniku i porijeklu divljači i njenih djelova ili podatke o tome ne dostavlja Ministarstvu do desetog u mjesecu za protekli mjesec,
 - 23) trofejni list izdaje bez stručne ocjene komisije ili za člana te komisije izabere lice koje nema položen ispit za ocjenjivača trofeja divljači,
 - 24) ne vodi evidenciju trofeja divljači ili o ocijenjenim trofejima divljači u propisanom roku ne izvještava Lovачki savez Crne Gore,
 - 25) ne vodi evidenciju o ocijenjenim trofejima divljači,
 - 26) vrši intervencije u prostoru koje mogu suštinski promijeniti životne uslove divljači, bez saglasnosti Ministarstva,
 - 27) ne preduzme potrebne mjere za sprečavanje štete koju divljač pričinu ljudima ili njihovoj imovini.

Novčanom kaznom od trostrukog do petnaestostrukog iznosa najniže cijene rada u Crnoj Gori kazniće se za prekršaje navedene u ovom pitanju i odgovorno lice u pravnom licu, a fizičko lice za prekršaje navedene pod tačkama 2, 7, 8, 10 i 26 ovog pitanja.

Za prekršaj naveden pod tačkom 4 ovog pitanja ovlašćeno lice može naplatiti novčanu kaznu na licu mjesta u dvostrukom iznosu najniže cijene rada u u Crnoj Gori.

57. Za koje prekršaje će se kazniti fizičko lice novčanom kaznom od trostrukog do petnaestostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori?

Novčanom kaznom od trostrukog do petnaestostrukog iznosa najniže cijene rada u u Crnoj Gori kazniće se za prekršaj fizičko lice ako:

- 1) se neovlašćeno kreće sa puškom, lovačkim psima ili drugim sredstvima za lov kroz lovište ili van puteva koji služe opštoj upotrebi bez odobrenja korisnika lovišta,

- 2) psa pušta da se bez vidno obilježenog okovratnika i kontrole kreće po lovištu,
- 3) ovčarskog psa ne drži u lovištu samo uz stado,
- 4) ne vrši službu čuvanja lovišta u uniformi, naoružan i sa službenom legitimacijom,
- 5) ne izda potvrdu licu od koga je oduzeo sredstva za lov i druge predmete,
- 6) na zahtjev lovočuvara postupi suprotno Zakonu, ne pokaže dozvolu za lov, lovnu kartu, oružani list i ličnu ispravu kojom se utvrđuje identitet, kao i da omogući pregled ulova, sredstava za lov, vozila i drugih transportnih sredstava,
- 7) lovi divljač van lovišta,
- 8) lovi sokolarenjem divljač koja nije vještački uzgajana,
- 9) ne lovi divljač u skladu sa ovim Zakonom - odgovarajućim lovačkim oružjem i
- 10) lovi krupnu divljač lovačkim oružjem koje ne odgovara snazi i otpornosti pojedine vrste divljači koja se lovi (Krupnu divljač dozvoljeno je odstreljivati samo zrnem iz dugog lovačkog oružja s užlijebljenim cijevima, a divlje svinje i zrnem iz lovačkog oružja s glatkim cijevima kalibra 10, 12, 16 ili 20.), ili lovi krupnu divljač, osim divljih svinja, prigonom, pogonom ili psima.
- 11) u lovu ne koristi odgovarajuće pse ili koristi lovačke pse bez posjedovanja dokumenata koji potvrđuju rasnost i identitet psa,
- 12) za vrijeme obuke i treninga lovačkih pasa lovi ili nosi oružje,
- 13) trening i obuku pasa vrši u zabranjenom periodu,
- 14) lovi divljač suprotno uslovima koje korisnik lovišta bliže utvrdi opštim aktom,
- 15) lovi divljač bez dozvole za lov i lovne karte, a sokolarenjem bez saglasnosti organa državne uprave nadležnog za poslove zaštite životne sredine,
- 16) ptice grabljivice iz vještačkog uzgoja ne pušta u lovište radi

- njihove obuke samo u prostoru namijenjenom za obuku lovačkih pasa i po odobrenju korisnika lovišta,
- 17) vrši lov bez nadzora instruktora,
 - 18) lovi divljač suprotno Zakonu, odnosno organizuje, strancu lov na divljač, bez prethodne saglasnost Ministarstva,
 - 19) na poljoprivrednom zemljištu u lovištu koje je zasijano ili zasađeno određenim kulturama lovi suprotno zabrani Ministarstva,
 - 20) lovi divljač suprotno zabrani Zakona (za odgovor vidjeti pitanje 44),
 - 21) vrši odstrel divljači ili zaštićene vrste slobodnih sisara i ptica, u slučaju kada od istih nastupi neposredna opasnost po život ljudi ili imovinu, na nelovnim površinama, bez odobrenje za odstrel, odnosno akt o opravdanosti odstrela koje izdaje Ministarstvo, na zahtjev korisnika lovišta i zainteresovanog pravnog ili fizičkog lica, uz saglasnost ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove,
 - 22) Ako iz lovišta iznese i stavi u promet ulovljenu ili pronađenu uginulu divljač ili njene djelove ili trofej divljači za koje nije izdata propratnica, odnosno trofejni list.

Za prekršaje navedene pod tačkama. 1, 2, 3, 4, 6, 9, 11, 13 i 19 pitanja ovlašćeno lice fizičkom licu može, shodno Zakonu, naplatiti novčanu kaznu na licu mjesta u dvostrukom iznosu najniže cijene rada u Crnoj Gori.

Za prekršaje navedene pod tačkama 7, 12, 14, 15, 17, 18, 20, 21 i 22 ovog pitanja, shodno Zakonu, učiniocu će se, pored novčane kazne, izreći i zaštitna mjera oduzimanja predmeta koji su upotrijebljeni ili bili namijenjeni za izvršenje prekršaja.

II

LOVNA ETIKA

1. Šta je etika?

Etika (moralna filozofija) je nauka o moralu, skup moralnih načela, društvenih pravila i normi po kojima se ljudi vladaju. Ona proučava i procjenjuje moralne vrijednosti, porijeklo i načela moralnosti, šta je dobro a šta je loše, šta treba da bude ili šta ne treba da bude.

Riječ etika potiče od grčke riječi *etikos*, šta znači moralan, smjeran a obuhvata načela, kriterijume, mjerila i pravila koje postavlja neka zajednica, grupa ili stalež. Tako su ustanovljena moralna načela, kriterijumi i pravila skoro za sve profesije. Zato imamo, recimo, ljekarsku etiku, sudijsku etiku, advokatsku etiku, pa i etiku lovaca, odnosno lovnu etiku.

2. Šta je lovna etika?

Lovna etika obuhvata uglavnom nepisana pravila i načela koja se postavljaju pred lovce kao posebnu i specifičnu skupinu ljudi, koji su se dobrovoljno udružili u organizacije čiji je glavni cilj uzgoj, zaštita, lov i racionalno korišćenje divljači.

3. Šta je kodeks lovaca?

Divljač zauzima značajno mjesto u ukupnim odnosima

društva prema prirodi. Savremene društveno-političke ili administrativne zajednice u najvećem broju zemalja ove odnose regulišu zakonom, podzakonskim aktima, uredbama i naredbama. Lovačke organizacije, koje organizovano djeluju u ovoj oblasti, svojim aktima (statutima i pravilnicima), takođe uređuju veliki dio ove materije.

Međutim, postoje takve složene situacije i prilike koje se ne mogu regulisati zakonima ili pravnim aktima sa prisilnom pravnom snagom. Ovo se odnosi, prije svega, na odnos lovca prema divljači i držanje lovca u lovu, na kontakte lovaca između sebe, kao i na druga pitanja iz ove oblasti. Dakle, tamo gdje prestaje zakon djeluju društvene norme zasnovane na savjesti i svijesti, na tradiciji i običajima. Kodeks lovaca upravo govori o tome.

4. Kakav treba da bude lovac?

Lovac je poklonik lovačke strasti, koji, poznajući naša interna pravila o vršenju lova, respektuje skrupulozno pisane i nepisane zakone o lovu. Do krajnosti je disciplinovan. Stara se da divljač ubija na način koji je fizički najmanje mučan. Prema drugovima je karakteran, pošten i nezavidan. Voli i poznaje prirodu i divljač i svojim časnim postupkom opravdava naziv poštenog čovjeka i poštenog lovca. Motiv vršenja lova, lovcu koji se lovcem smatra, nije nikada taj da se sa što više "mesa" vrati kući iz lova. To je negacija lova kao sporta i lova kao zabave.

Lov zahtijeva izvjesne jake fizičke osobine, nesalomljivu volju, prisebnost, fizičku snagu i čelične nerve, strpljivost i izdržljivost, ljubav prema prirodi, strast prema oružju, mirnu ruku i oko sokolovo, a putem tih osobina i ljubav prema domovini.

5. Šta je obaveza svakog lovca?

Obaveza je svakog čestitog lovca da prijavi lovokrađu, uginuće ili bolest divljači, zagađenje terena ili neke druge

negativne pojave, organizaciji koja gazduje lovištem. Tako će spriječiti osiromašenje lovišta i doprinijeti zaštiti prirode i divljači u njoj.

6. Kako se lovac dolazi do informacija o savremenim dostignućima iz oblasti lovstva?

Za uspješno bavljenjem lovom, zaštitom i uzgojem divljači lovcu su neophodna osnovna saznanja o savremenim stručnim i naučnim dostignućima iz oblasti lovstva. Do tih informacija dolaziće čitanjem lovačkih glasila i druge literature, posjećivanjem predavanja, seminara i izložbi o lovstvu, zaštiti prirode i divljači.

7. Kako lovac ispoljava pripadnost lovačkoj organizaciji?

Pripadnost lovačkoj organizaciji lovac će ispoljavati raznim znacima i značkama, odjećom i drugim obilježjima koja se utvrđuju pravilima ili su dio nepisanih lovačkih običaja. Kako u lovu tako i van lova, na lovačkim priredbama, lovac ima i prava i dužnosti da takva obilježja nosi i na taj način ispoljava svoju pripadnost lovačkoj organizaciji.

8. Kako lovac ide u lov?

- U lov se ide naspavan i trijezan. Pred odlazak u lov, kao i za vrijeme lova, ne piju se alkoholna pića, jer ona mogu biti izvor mnogih neprijatnosti i nezgoda. Organizator lova ili vođa grupe ne smije da dozvoli pijanom lovcu da učestvuje u lovu jer bi i oni mogli sami da snose odgovornost za moguće nesreće koje bi se mogle dogoditi. Lovac svoje oružje i opremu održava uvijek u ispravnom stanju. Lovac u lov ide uredan i sa ispravnim oružjem i opremom.
- Prije polaska u lov treba provjeriti ispravnost oružja. Treba ponijeti dovoljno metaka i ne treba tražiti od drugih lovaca na zajam.

9. Kako se treba ponašati lovac u toku lova?

- Dobar lovac će biti smirenog i uzdržljivog ponašanja, disciplinovan i skroman.
- Ako je lovac bio loše sreće neće stavlјati zamјerke organizatoru lova, domaćinu ili drugovima već će se radovati lovačkoj sreći ostalih.
- Ako je grupni lov, lovac neće protestovati zbog mjesta koji mu je odredio organizator lova, neće se samovolјno pomjerati sa mjesta koje je određeno ili mijenjati pravac kojim se učesnici lova kreću, zastajkivati i praviti "džep" ako je lov progonom, prigonom ili u kružnom lovu.
- U toku lova obavezno je pridržavati se uputstava organizatora lova kojima se označava početak lova, zatvaranje kruga ili kraj lova.
- Ako se lovi kružno, poslije određenog znaka ne smije se pucati u krug, već samo kada divljač izađe iz kruga; ne smije se kleknuti ili leći, jer je gađanje iz takvog položaja opasno za druge lovce i od drugih lovaca za onoga ko se tako ponaša.
- U toku lova ne puca se na divljač koja ide ka drugom lovcu, prolazi ili leti bliže njemu.
- Ne treba se objašnjavati oko toga ko je pogodio divljač, ako je na divljač pucalo dva ili više lovaca, to će odrediti organizator lova na osnovu pravila da je sitna divljač odstrijelјena od onog lovca koji je pucao zadnji na nju, a ako se radi o visokoj divljači, onda se smatra da je odstrijelio onaj koji je prvi pucao. Osim toga, u grupnom lovu to nema nikakvog značaja, čak je bolje da više lovaca misle da su pogodili divljač. Sebičnost nije osobina dobrog lovca, jer se u lov ne ide samo da bi se divljač prisvojila, nego prije svega, iz zadovolјstva, da bi se rasonodili i uživali u čistom vazduhu, lijepoj prirodi i prirodnom društvu.
- U toku lova i lovac i drugi učesnici lova vodiće računa da ne prave štetu u lovištu na usjevima, zasadima, vinogradima ili

objektima. Ako je moguće u lov na sitnu divljač treba zaobići površine na kojima se može napraviti šteta gaženjem ili pucanjem.

10. Kako će lovac pravilno loviti divljač?

- Lovac će loviti samo onu divljač čiji je odstrel dozvoljen samo u određeno vrijeme i u određenom broju. Neće dizati pušku na zaštićenu divljač, a odustaje da puca i na sasvim mladu divljač i podmladak bez obzira da li je lovna sezona ili ne.
- Na divljač se puca samo odgovarajućom sačmom ili kuglom.
- Pravi lovac neće pucati na zeca u ležniku ili na ptice na zemlji, na grani ili na vodi - to je nelovački i neetički.
- Ne puca se, takođe, oko naselja, ni u polju ili u šumi ako su tamo prisutni radnici koji obavljaju svoje redovne poslove.
- Nikada se ne puca na divljač koja se ne prepoznaje, ili se ne vidi dobro, jer s druge strane može biti čovjek, ili se može dogoditi da bude odstrijeljena divljač čiji je lov trajno ili privremeno zabranjen, ili nije predviđeno da se lovi u tom lovu, ili njen lov uopšte nije planiran. U lovu se puca samo onda kad je divljač na puškometu i kada je lovac siguran da će divljač pogoditi tako da je usmrti na mjestu i spriječi da se ona ranjena muči. Nije lovački radovati se i onda kada je meta pogođena, ali ne smrtno, pa nastoji da trči i leti.
- Nikada se ne puca iz velike blizine, jer će divljač ili promašiti, ili oštetiti i učiniti je neupotrebljivom. Sačmaricom se ne puca na većoj udaljenosti od 50 a kuglarom na 150 metara, jer je mogućnost ranjavanja velika, a pogodak slučajan.
- Ako se u lovu naiđe na ranjenu divljač treba pucati i prekratiti joj muke.
- Kad je sitna divljač pogođena, lovac će upamtiti mjesto gdje je pala, pronaći će je i uzeti.
- Ranjena divljač se traži dobro obučanim psom a kad je pas

pronađe i donese, divljač može da uzme samo vlasnik ili vodič psa. On će je predati lovcu koji je odstrijelio.

11. Koje su predostrožnosti lovca kada je u pitanju lovačko oružje?

- Prilikom dolaska u lovište, kao i prije povratka kući, bilo da se putuje automobilom, autobusom ili vozom puška se drži rastavljena i u futroli.
- Puška se sklapa ili puni tek kada se stigne do mjesta gdje počinje lov i to neposredno pred polazak. Ona se prazni i puni uvijek okrenuta ka zemlji, u stranu od lovaca i ljudi, ili okrenuta uvis.
- Za vrijeme lova puška prelamača je uvijek otvorena i drži se preko ruke, a sklapa se tek pred pucanje. Ostale puške se nose tako da im je cijev okrenuta ka zemlji ili uvis.
- Nikada, baš nikada, ni u najnevinijoj šali, puška se ne smije uperiti u čovjeka, jer je uvjerenje da je takva situacija bezopasna, ako je puška prazna, dovelo do mnogih nesreća.
- Ukoliko nastanu opravdani razlozi da lovac mora da napusti lov, on to može učiniti tek pošto obavijesti ostale učesnike lova. U protivnom oni će pomisliti da se lovcu nešto dogodilo i tražiće ga da bi mu pružili pomoć. Time se stvaraju velike neprijatnosti i organizatoru, a i učesnicima lova.
- Poslije povratka iz lova oružje se očisti, spakuje i ostavi zajedno sa municijom na bezbjedno mjesto, kako bi bilo nedostupno ukućanima, a naročito djeci.

12. Kakav je odnos lovca prema prirodi?

- Lovac poštuje načelo trajnosti korišćenja prirode i tim načelom se rukovodi u svom redovnom radu, lovu i svim drugim aktivnostima u slobodnom vremenu.
- U oblasti lovstva lovac uvijek zastupa i svojim stručnim i fizičkim sposobnostima ostvaruje načela trajnog korišćenja prirode, aktivnom zaštitom životne sredine, staništa divljači i drugih divljih životinja. Po prirodu štetne i protivzakonite aktivnosti koje ugrožavaju životnu sredinu divljači blagovremeno prijavljuje Upravi lovačke organizacije.
- Lovačke organizacije poštuju i ostvaruju načelo trajnosti korišćenja prirode, planiranjem i vršenjem aktivne zaštite prirode i staništa divljači i drugih divljih životinja, uzgajanjem divljači koje je u skladu sa trajnim korišćenjem prirode i njenom zaštitom, racionalnim korišćenjem divljači, ostvarivanjem odstrela divljači po polnoj i starosnoj strukturi koji je uravnotežen sa prirastom.
- Upravljanje lovištem treba da bude brižno zasnovano na načinu dobrog gazdovanja, tako da se prihod ne ostvaruje na štetu trajnosti, zaštite prirode ili zaštite divljači.
- Ostvarene prihode u upravljanju lovištem neophodno je vraćati u lovište kroz ulaganje u zaštitu, gajenje divljači i zaštitu prirode.
- Lovac se u prirodi i u lovištu kreće na način koji ne uznemirava divljač i druge divlje životinje. Kretanje, zadržavanje i boravak lovca u prirodi i u lovištu ne smije štetiti prirodi.

13. Kakav treba da bude odnos lovca i lovačkog psa?

- Lovačkog psa treba obučiti i dresirati tako da se osposobi za zahtjevne zadatke u lovištu, ponašanju u porodici i u

lovačkom društvu.

- Vlasnik je odgovoran da svom psu obezbijedi zdravstvenu zaštitu, odgovarajući smještaj i mogućnost kretanja.
- Lovac za lov i rasplod koristi rasne, obučene i zdrave lovačke pse koji imaju rodovnik i ocjenu urođenih osobina.
- Lovac je odgovoran za osposobljenost i ponašanje lovačkog psa u lovu.

ZNAČAJ LOVSTVA

1. Kakva djelatnost je lovstvo?

Lovstvo je djelatnost koja objedinjava lov kao sport i rekreaciju, zatim privrednu djelatnost, proizvodnju, uzgoj, zaštitu, plansko i racionalno korišćenje divljači, uzgoj i obučavanje rasnih lovačkih pasa, lovačko oružje i opremu za lov, lovno streljaštvo.

2. Koja je primarna funkcija lova u savremenom ljudskom društvu?

U savremenom ljudskom društvu, lov ima pretežno sportsko-rekreativno obilježje. Na desetine milina ljudi se širom svijeta bavi lovom kao sportom i rekreacijom, dok je lov kao privređivanje, odnosno lovna privreda, umnogome podređena ovoj primarnoj funkciji lova.

3. Šta čini osnovu lovne privrede?

Osnovu lovne privrede čine lovište i divljač.

4. Koji sve segmenti čine lovnu privredu?

Lovnu privredu čine radnje koje su povezane sa lovom, kao što je industrijska prerada krzna, mesa i rogova, fabrikacija lovačkog oružja, izrada lovačkog pribora i odjeće, prihodi od lovnih taksi,

troškovi lovočuvarske službe, lovna kinologija, lovačka štampa, a posebno proizvodnja divljači, prodaja žive i odstrijeljene divljači kao i lovni turizam.

5. Koji je najznačajniji segment lovne privrede?

Svakako, najznačajniji segment lovne privrede je lovni turizam.

6. Šta podrazumijevamo pod pojmom lovni turizam?

Pod pojmom lovni turizam podrazumijevamo pružanje usluga zainteresovanim licima, domaćim i inostranim lovcima, za organizovanu posjetu lovištu radi odstrela, posmatranja, fotografisanja ili snimanja divljači uz plaćanje određene naknade.

7. Kakvi i koji su prihodi koji se ostvaruju od lovnog turizma?

Prihodi koji se ostvaruju od lovnog turizma su znatni. Oni se ostvaruju plaćanjem taksi za organizaciju, pratnju i boravak. Zatim, od odstrelne takse koju lovac plaća po utvrđenom cjenovniku za raznu divljač po komadu i po vrijednosti trofeja, a u slučajima ranjavanja ili promašaja određene oštete ili penale. Pored toga, imamo prihode od mesa i prihode od pruženih usluga: smještaja, hrane, angažovanja hajkača ili lovačkih pasa i drugo.

8. Koji su uslovi za bavljenje lovnim turizmom?

Da bismo se bavili ovim segmentom lovne privrede, potrebno je u lovištu stvoriti uslove koji će privući goste.

Prije svega, potrebno je da u tom lovištu postoji kvalitetna divljač, da je organizacija lova, posmatranja, snimanja ili fotografisanja divljači dobra, te da su boravišni uslovi – smještaj i ishrana adekvatni. Takođe, lovište mora biti uređeno, sa potrebnim lovno-tehničkim objektima koji omogućavaju uspješan lov a to su: staze, čeke, osmatračnice, zasjede itd.

Kada je u pitanju organizacija lovnog turizma, bitno je da se propagandom upoznaju i privuku gosti. Zatim, da se sa njima direktno ili posredstvom agencija sklope ugovori kojima se preciziraju uslovi.

U lovištu moramo imati stručna lica koja dobro poznaju teren lovišta i divljač, posebno kod lova krupne trofejne divljači, njen boravak kretanje, navike, trofejnu vrijednost i sve što pomaže uspješnijem lovu.

IV

BIOLOGIJA LOVNE DIVLJAČI

1. Kako se dijeli životinjsko carstvo (Animalia)?

Naučnici su dosada opisali oko dva miliona vrsta u životinjskom carstvu (Animalia). Smatra se da je njihov broj nekoliko puta veći. Svi oni dijele se na beskičmenjake i kičmenjake. Za nas je interesantna skupina kičmenjaka, jer sva divljač našeg podneblja pripada kičmenjacima - razredima sisara i ptica.

2. Koje su osnovne karakteristike sisara (Mamalia)?

Sisari su najpoznatija skupina kičmenjaka. Oni svoje mlade hrane mlijekom koji nastaje u mliječnim žlijezdama – sisama ženki. Sise su karakteristične kožne strukture po kojima je čitav razred dobio ime. Rađaju žive mlade, a tijelo im je pokriveno dlakom. Sisari su toplokrvne životinje. Održavaju stalnu tjelesnu temperaturu i zahvaljujući tome mogu biti aktivni pri vrlo visokim i vrlo niskim temperaturama.

3. Koje su osnovne karakteristike ptica (Aves)?

Ptice su, uostalom, kao i sisari, toplokrvni kičmenjaci. Uprkos tome, za razliku od sisara, razmnožavaju se nošenjem jaja. Ptice su najsavršeniji letači, zahvaljujući posebnim karakteristikama koje posjeduju, a koje im omogućavaju da lete. To su krila, perje, lagan ali čvrsto izgrađen skelet i specifičan sistem za disanje. Tijelo im je

kratko, jako i čvrsto, sa snažnim mišićima za pokretanje krila. Jake noge služe za izbacivanje u vazduh i ublažavanje udara pri slijetanju. Njihovo perje oblikuje letnu površinu, ujedno pružajući im zaštitu i toplotnu izolaciju. Skelet ptica je ujedno kombinacija lakoće i jačine, što je jako značajno za snažan let, a broj kostiju je jako smanjen, mnoge su međusobno srasle i veličina im je redukovana.

4. Kako je divljač razvrstana sa aspekta nauke?

Moderna naučna klasifikacija potiče iz 18. vijeka i veže se za djela Karla van Linnea, švedskog botaničara i istraživača. Svaka vrsta, koja je osnovna jedinica klasifikacije, ima svoje latinsko ime, koje se sastoji od od dva dijela: prvi dio naziva označava rod a drugi vrstu. Vrste su svrstane u rodove a oni u porodice. Ovaj proces svrstavanja nastavlja se i dalje kroz redove, razrede i koljena.

5. Kako se divljač razvrstava u lovnoj praksi?

U lovnoj praksi koristi se i nekoliko drugih razvrstavanja tako da, s obzirom na način odstrela, imamo podjelu na: divljač visokog i divljač niskog lova, s obzirom na krupnoću: krupnu i sitnu divljač, prema odnosu u staništu: stalna i prolazna, shvatanja uloge: korisna i štetna, i na kraju po tjelesnom pokrivaču: pernata i dlakava divljač.

6. Navesti sistematiku lovne divljači u Crnoj Gori.

RAZRED: S I S A R I (Mammalia)

1) krupna dlakava divljač:

Red: P APKARI (Artiodactyla)

Porodica: JELENI (Cervide)

- jelen obični (*Cervus elaphus* L.);
- jelen lopatar (*Dama dama* L.);
- srna obična (*Capreolus capreolus* L.).

Porodica: ŠUPLJOROŠCI (Bovide)

- divokoza (*Rupicapra rupicapra* L.);
- muflon (*Ovis musimon* Pall.).

Porodica: SVINJE (Suidae)?

- svinja divlja (*Sus scrofa* L.).

Red: ZVIJERI (Carnivora)

Porodica: MEDVJEDI (Ursidae)

- mrki medvjed (*Ursus arctos* L.).

Porodica: PSI (Canidae)

- vuk (*Canis lupus* L.).

2) sitna divljač:

a) sitna dlakava divljač:

Red: ZVIJERI (Carnivora)

Porodica: KUNE (Mustalidae)

- kuna bjelica (*Martes foina* Ehr.);
- kuna zlatica (*Martes martes* L.);
- lasica mala (*Mustela nivalis* L.);
- lasica velika, hermelin (*Mustela erminea* L.);
- jazavac (*Meles meles* L.);
- tvor (*Putorius putorius* L.).

Porodica: MAČKE (Felidae)

- mačka divlja (*Felis silvestris* Schr.).

Red: DVOZUPCI (Lagomorpha)

Porodica: ZEČEVI (Leporidae)

- zec obični (*Lepus europaeus* Pall.).

Red: GLODARI (Rodentia)

Porodica: VJEVERICE (Sciuridae)

- puh veliki (*Glis glis* L.);
- vjeverica (*Sciurus vulgaris* L.).

Red: ZVIJERI (Carnivora)

Porodica: PSI (Canidae)

- lisica (*Vulpes vulpes* L.);
- šakal (*Canis aureus* L.).

RAZRED: P T I C E (Aves)

b) pernata divljač:

Red: KOKE (Galliformes)

Porodica: ŠUMSKE KOKE (Tetraoninae)

- veliki tetrijeb, gluhan (*Tetrao urogallus* L.);
- lještarka (*Tetrastes bonasia* L.).

Porodica: POLJSKE KOKE (Phasianinae)

- fazan (*Phasianus* sp. L.);
- jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca* Meissn.);
- prepelica pućpura (*Coturnix coturnix* L.).

Red: ŠLJUKE (Scolopacidae)

Porodica : ŠLJUKE

- šumska šljuka - bena (*Scolopax rusticola* L.);
- bekasina (kokošica) (*Gallinago gallinago* L.).

Red: GOLUBOVI (Columbiformes)

Porodica (Columbidae)

- golub grivnjaš (*Columba palumbus* L.)
- golub pećinar (*Columba livia* Gmelin.);
- grlica (*Streptopelia turtur* L.);
- gugutka (*Streptopelia decaocto* Friv.).

Red: PATKARICE (Anseriformes)

Porodica: GUSKE (Anseridae)

- guska divlja (*Anser anser* L.).

Porodica: PATKE (Anatidae)

- patka divlja-gluvara (*Anas platyrhynchos* L.);
- patka zviždara (*Anas penelope* L);
- patka čegrtaljka (*Anas strepera* L);
- patka glavata (siva plovka) (*Aythya ferina* L.);
- ćubasta (krunasta) patka (*Aythya fuligula* L.);
- patka krža kržulja (*Anas crecca* L.).

Red: ŽDRALOVKE (Gruiformes)

Porodica: Vodene kokoške (Rallida)

- liska crna - baljoška (*Fulica atra* L.).

Red: PJEVAČICE (Passeriformes)**Porodica: VRANE (Corvidae)**

- vrana siva (*Corvus corone cornix* L.);
- svraka (*Pica pica* L.);
- sojka (*Garrulus glandarius* L.).

7. Koje su osnovne karakteristike reda papkara (Artiodactyla)?

Zajednička karakteristika papkara, po kojoj su dobili ime, jeste ta da se njihove noge završavaju rožnim tvorevinama – papcima. Ovaj red zastupljen je preživarima (Ruminantia) i samo jednom vrstom nepreživara (Nonruminantia) – divljom svinjom.

8. Koje su osnovne karakteristike porodice jelena (Cervide)?

U ovu porodicu spadaju divlji preživari čija je zajednička karakteristika ta da mužjaci, za razliku od ženki, imaju rogovlje koštanog porijekla, koje svake godine odbacuju da bi naredne godine izraslo novo.

9. Koje su osnovne karakteristike jelena (Cervus elaphus L.)?

Jelen je snažna i dobro građena lovna divljač, čiju muskulaturu karakterišu visoke noge, široke grudi, dugačak sa strane spljošten vrat, glava naprijed izdužena, uši izvučene i podugačke, rep dužine oko 25 cm (zakržljao). Boja dlake je žutocrvenkasta sa otvoreno svijetlom bojom trbuha i blijedožučkastim poljem pri repu.

Težina jelena zavisi od vrste lovišta. U planinskim lovištima iznosi do 200 kg. U nizijskim lovištima težina mu je znatno veća, čak, ali rijetko, i do 300 kg. Za razliku od mužjaka, ženka (košuta) je teška između 120 i 150 kg ili približno 60% težine mužjaka. Jelen potpunu tjelesnu težinu dostiže u 7-oj ili 8-oj godini, a košuta već u 5-oj godini starosti. Naraste i do 150 cm visine, dužine 2–2,75 metra.

Razlika između mužjaka i ženke je i u sljedećem: odrastao jelen ima jako razvijene parogove (rogovlje), odnosno koštane

tvorevine istog sastava kao i skelet, za razliku od ženke, koja i ako ih ima, što je vrlo rijetko, tada su jako mali. Oni kod jelena izrastaju i otpadaju svake godine. U stvari, već u 8-om mjesecu starosti na čeonj kosti ispod kožnih nabora javljaju se 2 koštana izraštaja – rožišta, na kojima kasnije izraste parogovlje. Prvo parogovlje počinje da raste krajem prve godine starosti. Oni su tada tanki, visine do 15 cm, nemaju parožaka, niti ruže – odebljalog spoljnog prstena između roga i rožišta, a pokriveni su kožnom navlakom zvanom lika, runje ili bast. Pošto su u obliku dva šila, jelena u toj dobi zovemo jelen šilaš. Prve parogove jelen čisti od kožne navlake u jesen iste godine, a odbacuje ih u proljeće sljedeće godine, kada nakon par dana poslije odbacivanja počinje rast drugog parogovlja. Sada oni već izrastu do 50 cm visine i imaju jedan parožak u blizini male ruže koji se zove nadočnjak. Jelena koji nosi ovakvo rogovlje, koje liči vilama, zovemo vilaš. U uslovima dobre ishrane u lovištu, na sredini roga, okrenut naprijed, kao uostalom i nadočnjak, može izrasti i još jedan parožak nazvan srednjak. Ovo drugo, kao i svako naredno parogovlje, jelen odbacuje krajem februara ili početkom marta. Kod trećeg parogovlja, a opet u uslovima dobre ishrane, na vrhu se od više parožaka formira kruna. Postoji mogućnost formiranja i sljedećih parožaka: između krune i srednjaka vučijak, između srednjaka i nadočnjaka ledenjak. Uvijek su novoformirani parogovi mekani, presvučeni kožnom navlakom punom krvnih sudova kroz koje se dostavljaju hranljive materije neophodne za rast parogovlja. Čišćenjem o mlada stabla ili grmlje, u julu, kada je inače rast parogovlja završen, jelen već uvelu kožnu navlaku odbacuje.

Jelen je biljojed – preživar. Hranu uzima pašom, brstom, zobanjem šumskih plodova (žira, kestena, divljeg voća...). Odrasloj životinji potrebno je 5-6 kg hrane dnevno, za čije preživljanje jelenska divljač opet dnevno utroši 5-6 sati. Jelenska divljač danju miruje, a na pašu izlazi u večernjim satima i na njoj ostaje do prvih jutarnjih sati sljedećeg dana.

Polnu zrelost jelen dostiže krajem druge godine života, ali

u parenju učestvuje najčešće sa 5-6 godina starosti. Vrijeme parenja karakteriše rika mužjaka i njihova međusobna borba oko ženki. Vrijeme parenja traje 5 nedjelja. Za vrijeme rike jelen slabo pase i tada može da oslabi 30–40 kg. Oplođena košuta nosi 34-36 nedjelja. Oteli obično samo jedno mlado – jelenče koje je svijetložute boje sa bijelim pjegama.

10. Koje su osnovne karakteristike jelena lopatara (Dama dama L.)?

Jelen lopatar je alohtona – strana vrsta divljači, čija je pradomovina Mala Azija, istočno Sredozemlje sve do Irana, Iraka.

U Evropu, gdje se uspješno prilagodio, naseljavanje započinje u III vijeku, za vrijeme i na područje Rimskog carstva. Danas je rasprostranjen gotovo u cijeloj Evropi, a najviše u Mađarskoj, Njemačkoj, Slovačkoj, Češkoj, Bugarskoj i dr.

U Crnoj Gori naseljen je u Rijeci Crnojevića, u uzgajalištu „Zabran kralja Nikole“ i na ostrvu Sveti Nikola - Budva.

U narodu mužjaka zovu lopatar, ženku košuta, a mladunče – jelenče ili tele. Mužjak, osim što je teži od ženke, ima i parogove – rogovlje koje izrasta i otpada svake godine. Ime, jelen lopatar, dobija po tome što se parogovi iznad srednjaka proširuju u obliku lopate.

Boja dlake jelena lopatara je je ljeti kestenjastocrvenkasta sa izraženim bijelim pjegama, bijelog trbuha i unutrašnjosti noga, zimi je ona tamnosmeđa do crna.

Težina odraslog mužjaka kreće se od 50 do 70 kg (rijetko do 100 kg). Težina zavisi od više činilaca: načina gajenja (ograđena, odnosno neograđena lovišta, kvaliteta i količine hraniva, površine, odnosno gustine populacije na jedinici površine i niza drugih ekoloških uslova). Optimum u težini dostiže između pete i sedme godine starosti, poslije čega nastupa zastoj, odnosno blago opadanje tjelesne težine. Životni vijek lopatara kreće se između 20 i 25 godina.

Najpovoljniji uslovi gajenja lopatara su područja sa nižim nadmorskim visinama, do 500–600 metara, blago brežuljkastih terena, južnih, jugozapadnih i jugoistočnih ekspozicija, inače onih koji najpovoljnije djeluju na biljni svijet, prvenstveno na razvoj, bogatstvo i raznovrsnost prizemnih i žbunastih vrsta, koje obiluju bjelančevinama i ugljenim hidratima, neophodnim za uspješno gajenje.

Jelen lopatar je biljojed – preživar. Naseljavajući kod nas izdanačko-hrastove šume, pronalazi u njima i oko njih potrebne količine hrane biljnog porijekla. Hrani se vrlo rado šumskim plodovima kao što su: žir, kesten, glog, drijen. Hrani se i plodovima divljih voćkarica: divlje kruške, jabuke, džanarike. U toku zimskog perioda jelensku divljač je potrebno prihranjivati. Dopunsku prihranu čine: kukuruz u klipu, ovas, sijeno lucerke, kukuruzna silaža i dr. Za jelensku divljač neophodno je obezbijediti i so.

Polnu zrelost jelen lopatar dostiže u četvrtoj godini starosti. Parenje počinje u oktobru, traje oko mjesec dana, uz riku i čestu borbu mužjaka za naklonost ženki. U toku parenja jelen lopatar je jako aktivan. Ričući noću, ujutru, predveče, ali nerijetko i u toku dana, on ne uzima hranu, a često pije vodu u toku ovog perioda izgubi 10–15% tjelesne težine. Gravidnost ženke traje osam mjeseci, nakon čega košuta donosi na svijet jedno a nerijetko i dva teleta.

Lopatari žive u krdima koje predvodi obično stari jelen. U vrijeme rasta parogovlja mužjaci žive odvojeno od krda. Okupljanje krda započinje neposredno prije perioda parenja.

11. Koje su osnovne karakteristike srne (*Capreolus capreolus* L.)?

Srna spada u vitku i lijepu divljač, prepoznatljivu po krupnim očima i lijepoj gubici. Narodni naziv za mužjaka je srndać, za ženku srna, a za mlado lane.

Najbolja staništa za srneću divljač kod nas su mješovite, lišćarsko-četinarske šume, sa dosta raznolikog podrasta i obiljem

livadskih i obradivih površina između njih. Voli toplu i ocjedita tla. Zimi se najčešće zadržava na južnim osunčanim padinama, dok ljeti traži osojne padine na kojima nalazi hranu sa više vlage. Hladnoću dobro podnosi, ali debeli suvi sniježni pokrivač može da je ugrozi.

Mužjaci dostižu visinu oko 70 cm, dužinu do 120 cm, težinu između 30 i 35 kg. Ženke su nešto manje i lakše. Mužjak nosi rogovlje koje odbacuje svake godine, do oktobra i novembra, da bi u decembru počeli, u bastu, da rastu novi. Rast im se završava najkasnije u aprilu, kada srndać češanjem o mlada stabla, skida obamrlu kožnu navlaku - bast. Ženka po pravilu nema rogovlje (izuzetno se mogu javiti, obično kod starih jedinki). Boja dlake je ljeti plamenocrvenkasta, zimi mrkosiva duža i gušća. Ispod zakržljalog repa ima bijelu površinu koja je kod srndaća u obliku položene elipse, a kod srne u vidu obrnutog srca. Lane u prvom periodu života ima crvenkastu boju sa dominantnim svjetlijim i tamnijim pjegama, koje se vremenom, a najkasnije do jesenjeg mijenjanja dlake, potpuno izgube.

Srna je biljojed – preživar. Uglavnom se hrani travom i zeljastim biljkama, brsti rjeđe i to isključivo zimi, u vrijeme velikih snjegova. Na pašu izlazi kasno uveče, preko noći miruje i preživa, i pred zoru ponovo kreće na pašu. Kao i svi preživari, rado uzima so. Potrebu za vodom podmiruje kroz hranu, ali rado dolazi i na pojila.

Polnu zrelost srna dostiže u drugoj, mužjak u trećoj godini. Pare se od sredine jula do sredine avgusta. Mužjak u toku parenja je samo sa jednom ženkom dok je ne oplodi, a zatim traži drugu ženku sa kojom će isto da se pari. Često tražeći sljedeću ženku dolazi u sukob sa drugim mužjacima. Ženka, ako nije oplodena (dobro razvijene mlade ženke ili slabije razvijene srne u drugoj godini), pari se u jesen (oktobar-novembar). Kod srna imamo pojavu mirovanja zametka (embriotenija) sve do početka januara. Zametak, u to vrijeme, praktično lebdi u oplodjenom

ženskom jajetu i tek početkom januara počinje svoj razvitak, koji traje oko dvadesetak nedjelja, tako da se u isto vrijeme lane srne oplodene u ljeto i one u jesen, u maju naredne godine (što je najpovoljniji period za donošenje mladih na svijet).

Srna olani jedno, često dva laneta a rijetko tri. Lanad smjesti odvojeno, a sama ne leži blizu njih, radi bezbjednosti. Krajem prve sedmice lanad pomalo počinju da uzimaju hranu biljnog porijekla, sisaju do kraja kalendarske godine.

S kraja jeseni udružuju se u krda, radi sigurnosti, koje obrazuju najčešće od članova porodice, prije svega od posljednje dvije generacije. Krdo predvodi srna, majka ovogodišnje lanadi. S proljeća prestaje zajedništvo u krdu odlaskom najprije starijih a zatim mlađih srndaća i srninim napuštanjem prošlogodišnjih lanadi, što je ujedno i nagovještaj novog ciklusa parenja.

Izraziti neprijatelji su joj: vuk, ris, psi lutilice, a lanad stradaju i od: jastreba, divlje mačke, lisice, lasice i dr. Srneća divljač strada i od jakih zima popraćenih visokim i dugotrajnim sniježnim pokrivačem, koji joj otežava bijeg od grabljivica, prekrije i zamrzne prirodno hranivo.

12. Koje su osnovne karakteristike porodice šupljorožaca (Bovide)?

U porodicu šupljorožaca spadaju divlji preživari divokoze, kozorozi i mufloni, čija je zajednička osobina i to da oba pola, osim u slučaju muflonke, nose rogove. Rogovi, za razliku od vrsta iz porodice jelena, kod šupljorožaca su tvorevine rožnatog porijekla, a rastu na koštanom rožištu tokom cijelog života. U mlađoj dobi rogovi rastu brže a u kasnijim godinama sve sporije.

13. Koje su osnovne karakteristike divokoze (Rupicapra rupicapra L.)?

Narodni naziv za mužjaka je divojarac, jarac ili gams, za ženku divokoza ili koza, a za mlado – divojare, jare ili kozle.

Divokoza naseljava visokoplaninske, kamenite, teško pristupačne terene većine evropskih zemalja. U potrazi za hranom i boljim stanišnim uslovima zimi se spušta iz visokoplaninskih u niža planinska područja. Voli velika prostranstva, sa velikim visinskim razlikama, gdje u svako godišnje doba može pronaći hranu. Plemenitost ove vrste divljači se ogleda u činjenici da u svojim staništima ne pravi nikakve štete.

Svojom građom tijela i izgledom divokoza je dobro prilagođena za život u veoma teškim uslovima staništa u kojima živi. Izvanredna koštana građa nogu, prilagođenost papaka za veranje po stijenama, dobar njuh i vid, omogućavaju joj opstanak u takvim uslovima. Boja guste dlake je ljeti žutosmeđa, dužine do 3 cm, zimi tamnosiva skoro crna i znatno duža, do 12 cm. Glava je bijele boje, sa tamnim prugama oko očiju i gubice. Od potiljka do repa, duž hrbata proteže se tamnija pruga. Boje mužjaka su uvijek nešto tamnije od ženki. Dužina tijela divokoze iznosi od 110–140 cm, od čega je rep dužine do 8 cm. Visine u grebenu je od 90–110 cm. Mužjak je oko 10% veći od ženke. Divokoza dostiže težinu 25–30 kg, a jači mužjaci teže i do 40 kg.

Na glavi, uspravno iznad čela, kod oba pola, stoje rogovi, koji su kukasti i nazad povijeni. Rog se sastoji od tri dijela. Rožište koje je izraslo iz lobanje ispunjava cijelu šupljinu rožine. Ono je porozno, u mladosti mekše, u starosti tvrđe. Na njemu je živac, koji se sastoji od ljepljivog sluzavog tkiva, od kojeg se rožina hrani i raste. Vrlo je tanak, ali čvrsto drži rožinu na rožištu. Rožina je crna i do polovine šuplja, čvrsto na rožištu nasađena. Vršci roga (kuke) su glatki, sjajni i šiljasti. Rogove, dakle, nose i mužjak i ženka, pa je teško na terenu sa sigurnošću razlikovati jarca od koze, naročito kada se divljač gleda sprijeda. Kod mužjaka (istog starosnog doba kao i ženka), oni su u samom korijenu roga deblji i jači, jače povijenih kuka i više razmaknuti (za mužjaka je karakteristična i kičica na trbuhu, zatim jači i deblji vrat). Rogovi se oblikuju u prvoj godini, i rastu tokom cijelog života, za izvjesnu dužinu i

nikada ne otpadaju. Rastu donjim dijelom tako da je najstariji dio na vrhu. Prema rogovima određuje se starost i pol. Starost jedinki možemo odrediti brojanjem godova na rogu koji su često vrlo izraženi. U prve četiri godine prirast roga je vrlo veliki, a zatim opada ali je i dalje vidljiv. Divokoza, znači, za razliku od jelenske divljači, rogove ne odbacuje svake godine, već su oni stalni. Po svom sastavu su takođe različiti. Rogovi divokoze su živi, dok su parogovi jelena poslije okoštavanja mrtva masa.

Divokoza je u hrani izuzetno skromna životinja. Divokoza je biljojed – preživar. Na pašu izlazi rano ujutru i kasno uveče. Brzo se napase ili nabrsti, a zatim se povuče u skloništa ili kakva zaštićena mjesta, gdje se osjeća sigurna i na miru može preživati. Hrani se planinskim travama i mladim lišćem grmolikih vrsta, kupinama i malinama. Zimi, suvom travom. S obzirom da živi u visokoplaninskom području, strmih i kršovitih strana, gdje stalnih izvora i vodotoka obično nema, jedina tečnost koju uzima je rosa koju rano ujutru na paši uzima zajedno sa listom ili travom. U ljetnje doba rado liže snijeg koji se dugo zadržava po sjenovitim stranama i dubokim dolinama. Vrlo rado uzima so koja joj se mora redovno iznositi.

Ima odlično razvijeno čulo njuha, vidi dobro, ali reaguje tek na pokret.

Polnu zrelost ženka dostiže u drugoj, a mužjak u četvrtoj godini starosti. Parenje prsk počinje krajem oktobra i traje do sredine decembra. Divojarcu se u toku prska priključe krdu ženki sa mladunčadima. Svoje krdo divojarac dobro čuva tjerajući druge polno zrele mužjake, a na mlađe se jarce, kod kojih nagon za parenjem još nije razvijen i ne osvrće. Svoje ženke vraća u krdo u slučaju da se iz njega udalje. Mužjak pari 5–6 koza. Bremenitost traje 24–26 nedjelja. Prvi znaci jarenja su pojedinačno povlačenje ženki u niže predjele, sa boljom obrasti. Lanjsku jarad koza tada tjera od sebe. U zavisnosti od stanišnih uslova jarenje pada u maju ili junu. Divokoza ojari jedno, rijetko dva mladunčeta. Odmah po

rođenju jare je sposobno da prati majku. Divokoze se sa svojim mladunčadima u toku ljeta udružuju u krda. Lanjske ženke se pridružuju majkama, dok se mužjaci obično ne vraćaju.

Divokoze vole mir. Napuštaju uznemirena lovišta. U lovištu jako oprezna i brzo osjeća prisustvo opasnosti, pri čemu pravi uzbunu za ostale jedinke glasnim piskom.

Prirodni neprijatelji su joj vuk, a za mlade može opasnost predstavljati i orao.

Divokoze mogu dostići životnu starost i do 20 godina.

14. Koje su osnovne karakteristike muflona (*Ovis musimon* Pall.)?

Porijeklo muflona je Sardinija i Korzika, odakle je prenesen u druge zemlje i gaji se uglavnom u ograđenim lovištima.

Tijelo mu pokriveno oštrom dlakom koja je ljeti riđastomrka, a zimi tamnomrka.

Postoji razlika između polova. Mužjaci imaju snažne unatrag povijene rogove slične rogovima domaćih ovaca. Mogu dostići dužinu i do 90 cm i težinu do 6 kg. Rogovi ne otpadaju tokom života muflona. Ženka (muflonka) ne posjeduje rogove, mada vrlo rijetko oni mogu izrasti, ali su dužine najviše do 15-ak cm, uži, manje krivi i uglavnom pljosnati. Mužjak je takođe jači, veći i teži. Muflon dostiže visinu 80–88 cm, muflonka 65–75 cm. Težina odraslih mužjaka, bez utrobe sa glavom kreće se od 30–40 kg, ženki od 20–28 kg.

Hranu muflon uzima pašom. Osnovni sastojak prirodne hrane muflona čine trave i ostalo prizemno rastinje. Hrani se i žirom, kestenom, bukovicom, šumskim voćem ali u toku zime brsti pupoljke drveća i grmlja, i guli koru mladih stabala. Tokom dana u više navrata izlazi na pašu, ostalo vrijeme se odmara i preživa. Zimi se prihranjuje livadskim sijenom, sijenom lucerke, kukuruzom, ovsom, pšenicom, kestenom, žirom i drugim. U gajenju ove divljači, kao, uostalom, i svih drugih papkara, neophodno je dodavati so, koja sadrži hlor i natrijum, koji su u

nedostatku u biljnoj ishrani, a neophodni su za metabolizam divljači. Muflonska divljač je sposobna da se održe i na veoma siromašnim staništima.

Žive u krdima. U jedne se udružuju ženke sa mladima, njih nekoliko sa ovogodišnjim i prošlogodišnjim mladima. Izdvajaju se iz krda samo na dan-dva kada se jagnje. Predvodnik je starija i iskusnija muflonka. U krda se udružuju i mužjaci stari 3 i više godina. Ovo krdo je malobrojnije, manje postojano i karakteriše ga više zajedničko vođenje.

Polnu zrelost mužjaci postižu u prvoj godini života, ženke u drugoj. Parenje muflona, koje se naziva mrkanje, počinje u oktobru i traje do decembra. Često je obilježeno borbom koja nastaje ako se u krdu ženki nađu dva muflona približno iste snage. Za vrijeme mrkanja muflon redovno uzima hranu. Bremenitost traje 22 nedjelje kada se rađa jedno, rjeđe dva mladunca, težine oko 2 kg. Janjenje, zbog dugog perioda mrkanja odvija se od kraja marta pa do maja. Mladunče – jagnje sisa sve do jeseni. Životni vijek muflona je između 16 i 20 godina.

15. Koje su osnovne karakteristike porodice svinja (Suidae)?

U ovu porodicu od naše divljači spada jedino divlja svinja, koja je, za razliku od ostalih vrsta ovog reda, svaštojed i, kako smo već istakli, nije preživar.

16. Koje su osnovne karakteristike divlje svinje (Sus scrofa L.)?

Divlja svinja naseljava većinu naših lovišta. Naseljava razne tipove šumskih vegetacija, a njena brojnost najveća je u mješovitim šumama u kojima pronalazi obilje hrane.

Tijelo divlje svinje je prekriveno čekinjama, koje su na potiljku i slabinama duže, a čije boje se kreću od svijetložučkaste do tamnomrke. Tijelo joj je usko, dužine do 160 cm, te visine, u grebenu iznad prednjih nogu, do 110 cm. Noge su joj vitke i dugačke, sa dobro razvijena 2 prednja papka, dok su joj 2 zadnja

papka zakrčljala. Težina pod optimalnim uslovima prelazi 200 kg. Približno istu težinu imaju mužjak i ženka, koje u narodu nazivamo vepar, odnosno krmača.

Divlja svinja ima dobro razvijeno čula njuha, što joj omogućava da dobro pronalazi hranu ispod opalog lišća ili u zemlji. Takođe, čulo sluha je kod divlje svinje dobro razvijeno, dok joj je vid vrlo slab.

Odrasli mužjaci se od ženke razlikuju po tome što imaju dobro vidljive "sjekače" zube očnjake donje vilice, i zatupaste zube očnjake gornje vilice, zvane „brusači“. „Sjekače“ i „brusače“ ima i ženka, ali su oni mnogo manji.

Divlja svinja živi u manjim ili većim krdima. Krda čine ženke sa mladima iz tekuće i prošle godine. Predvodnik krda je stara, iskusna krmača. Odrasli mužjaci žive pojedinačno, a pridružuju se krdu samo u vrijeme parenja – bukarenja. Iz krda se izdvajaju i ženke, ali samo neposredno i u toku parenja. Tada krdo predvodi iskusnija krmača koja se trenutno ne pari. Inače, parenje divljih svinja odvija se od septembra do februara. Najprije se bukare stare krmače, zatim dvogodišnje, a krajem decembra i u januaru se bukari i dio nazimica. Borba veprova za naklonost krmače počinje pred veče i traje do kasno u noć. Ne pobjeđuje uvijek samo stari i odrasliji vepar. Pobjednik može biti mlađi i manji, ali borbeni vepar. Gravidnost kod krmače traje oko 16 nedjelja, kada u logi koju napravi od granja i lišća, na svijet donese od 3 do 6 prasadi, što je svrstava u najreproduktivnije divlje papkare. U izuzetno povoljnim stanišnim prilikama broj mladih može biti i veći, a divlje svinje mogu da daju i dva legla godišnje. Prasići odmah po rođenju sisaju, vide, dlakavi su i šareno (sigurnosno) obojeni.

Divlja svinja je svaštojed – uzima hranu i biljnog i životinjskog porijekla. Hranu traži noću. Hrani se žirom, kestenom, bukovicom, raznim korijenjem i krtolama biljaka, i njihovim nadzemnim dijelovima. Jede bube i njihove larve, jaja šumskih koka, puževe, gliste, uginule životinje i drugo.

U prirodi osim vuka nema mnogo neprijatelja. Najviše strada od zaraznih bolesti, svinjske kuge i crvenog vjetra.

17. Koje su osnovne karakteristike reda zvijeri (Carnivora)?

Pripadnici ovog reda su uglavnom mesojedi i predstavljaju glavne kopnene grabljivice. Građom tijela i načinom života prilagođeni su lovu. Tipična zvijer brzo i spretno trči, ima oštre kandže i zube, snažne čeljusti za ubijanje i komadanje plijena, te vrlo dobar sluh, njuh i vid.

18. Koje su osnovne karakteristike porodice medvjeda (Ursidae)?

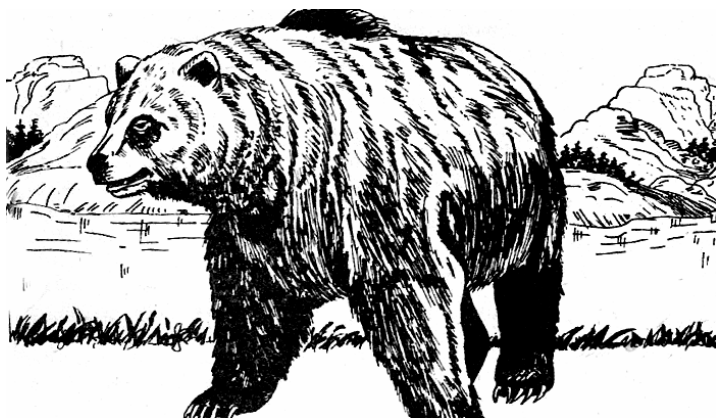
Medvjedi se odlikuju snažnom građom, velikom lobanjom, snažnim nogama i kratkim repom. Spadaju u velike ili srednje velike životinje, a mužjaci su do 20% veći od ženki. Njuh im je vrlo oštar, a vid i sluh su slabije razvijeni, ima veliku njušku, a male oči i uši. Medvjedi imaju snažne šape i mogu jednim udarcem ubiti plijen. Kandže su duge i ne mogu se uvući. Za razliku od drugih zvijeri, veći udio u prehrani čini hrana biljnog porijekla.

19. Koje su osnovne karakteristike mrkog medvjeda (Ursus arctos L.)?

Medvjed je čest stanovnik mnogih crnogorskih planina. Njegova staništa su mirni dijelovi visokih mješovitih šuma ispresijecanih većim ili manjim proplancima i čistinama izražene konfiguracije terena. Naseljava Durmitor, Vojnik, Komove, Sinjajevinu, Prokletije i druge planine u kojima pronalazi zaklon i obilje raznovrsne hrane životinjskog i biljnog porijekla. U potrazi za vrlo bitnim faktorom dobrog stanište za medvjeda, a to je mir, zalazi čak i u pojas pretplaninske bukve, tj. na nadmorsku visinu od 1600 do 1800 m.

Medvjed je naša najveće i najjača zvijer. Ima snažno i zdepasto tijelo. Terenom se spretno kreće. Problem pri kretanju

ne predstavljaju mu ni strmi kameniti planinski tereni. Poraste u dužinu do 2 m, u visinu 1,5 m. Potpuno izraste tek u petoj godini. Glava, vrat, tijelo i noge su skladno građeni, snažnih mišića, koji predstavljaju pouzdano oružje u borbi sa neprijateljem i oruđe za pribavljanje hrane. Čeljusti su mu snažne, zubi tupasti i čvrsti, prilagođeni uglavnom biljnoj hrani, osim očnjaka, koji su oštri i jaki i predstavljaju strašno oružje. Prsti nogu završavaju sa po 5 dugih i jakih kandži. Pred zimu, u uslovima dobre ishrane, može da teži i preko 300 kg. Dlaka je tamnomrke do skoro crne boje (stariji primjerci imaju svjetliju boju). Životni vijek mu se kreće između 20 i 30 godina.

Medvjed uglavnom živi sam, ženka sa mladima. Početkom decembra povlači se u unaprijed pripremljene brloge (pećine, pukotine u stijenu, veće šupljine u stablima). U brlogu mužjaci su sami, kao i bremenite ženke. Tu provodi vrijeme do proljeća (april – maj), u drijemežu, sa usporenim životnim funkcijama i reduciranim metabolizmom. Tjelesna temperatura mu je tada snižena, opada broj otkucaja srca a disanje postaje rjeđe.

Polnu zrelost dostižu u 4-oj godini života. Pare se u periodu maj–jun. Ženka se pari svake druge godine. Oplodnju po pravilu vrši najjači mužjak. On može da oplodi i više ženki. Bremenitost

traje 30–34 nedjelje. Mlade ženka rađa u brlogu. Na svijet donese 1–3 mečeta koji su vrlo mali, težine oko 500 grama, skoro goli i slijepi. Progledaju nakon mjesec dana, sisaju do zime, ali već nakon 2 mjeseca starosti uzimaju, više iz znatiželje, i hranu biljnog porijekla. Usljed obilja mlijeka brzo napreduju i dobijaju mekanu dlaku. Majka ih budno pazi i čuva. Tada je jako opasna. Sa majkom prvu zimu provedu u brlogu i ostaju sa njom do maja ili juna, odnosno do perioda parenja.

Medvjedi pripadaju grupi svaštojeda. Ishranu medvjeda čine: zeljasti djelovi biljaka, šumski plodovi, voće, med, ali i mravi, ribe, sitni glodari i mrcine. Napada divljač i stoku, isključivo neposredno po izlasku iz brloga, ali samo ako nema drugog načina da zadovolji svoje potrebe za mesom. U potrazi za hranom prelazi velika prostranstva. Prirodnih neprijatelja skoro nema, osim vuka koji napada mlade ako se nađu odvojeno od majke.

20. Koje su osnovne karakteristike porodice pasa (Canidae)?

Porodici pasa pripadaju psi, vukovi, kojoti, šakali i lisice. Jako su izdržljivi. Plijen love u dugoj potjeri. Imaju vitku građu, mišićavo tijelo dubokog prsnog koša. Noge su im duge, donji djelovi noga prilagođeni su snazi i izdržljivosti. Na zadnjim nogama imaju 5, na prednjim 4 prsta koji se završavaju kratkim i tupim kandžama koje se ne mogu uvlačiti. Psi imaju jake čeljusti sa dugim i uvijenim očnjacima za ubijanje plijena i dobro razvijenim deračima. Imaju dug čupav rep.

21. Koje su osnovne karakteristike vuka (Canis lupus L.)?

Za razliku od nekih drugih evropskih zemalja, gdje je vuk kao vrsta nestao ili se znatno prorijedio i zakonom zaštitio, u našim lovištima ga ima u znatnom broju.

U narodu ga zovu i kurjak, ženku vučica, a mlado vučić.

Vuk ima skladno građeno tijelo, čvrste je i mišićave građe.

Naraste u visinu oko 80 cm. Dužina, bez repa, mu iznosi do 150 cm, a sam rep može biti dužine i do 45 cm. Težine je do 55 kg. Boja dlake je ljeti rđastosiva, zimi siva. Na vratu ima izrazito duže dlake, a na prednjem dijelu prvih nogu crnu prugu.

Čula njuha i sluha su mu izvanredno razvijena. Noću dobro vidi. On je jako izdržljiva, brza, podmukla i oprezna, proždrljiva i krvožedna zvijer.

Vuk je prevashodno mesojed. Hrani se mesom drugih životinja. Napada i lovi sitnu i krupnu divljač, ali i domaće gajene životinje, kako na paši tako i u torovima. Jede i mrcinu, pse pa i sopstvene mlade. U jesen i zimu vukovi se okupljaju u čopor. Najčešće love noću i u sumrak, naročito po magli, kiši ili vjetru. Love vrlo organizovano, koristeći pri tom sva svoja izvanredna čula. Ljeti, za razliku od jeseni i zime, vuk je manje je štetan. Tada jede razne insekte, krtice, miševе, ali i šumsko voće, jagode kupine i drugo.

Parenje vukova počinje u decembru i traje do februara. Za vrijeme parenja vukovi su u čoporu, zavijaju, posebno noću, razdraženi su. Tada su jako opasni, ali manje oprezni. Nakon parenja par nastavlja da živi samostalno van čopora. Živi i lovi blizu legla koje biraju u nekoj manjoj pećini, rascjepu u stijeni, jaruzi, jami izvaljenog drveta, gustom šumskom podmlatku. Leglo, obično zadržavaju i narednih godina. Bremenitost traje 62–64 dana. U martu ili aprilu vučica okoti 3–4 vučića koji su slijepi. Progledaju nakon 2 nedjelje. Sisaju 6 nedjelja, a zatim ih roditelji hrane polusvarenim mesom. Poslije 2–3 mjeseca mladi izlaze ispred jazbine, a roditelji im donose zaklanu ili poluživu sitnu divljač ili stoku uvodeći ih u pravi vučiji život.

Ranije su se vukovi uništavali trovanjem ili hvatanjem u razne zamke, što je danas strogo zabranjeno zakonom o lovstvu, jer je takvim načinom uništavanja vukova ugrožena i druga plemenita divljač i domaće životinje.

22. Koje su osnovne karakteristike lisice (*Vulpes vulpes* L.)?

Lisica je visoka 30–40 cm, dugačka i do 130 cm, od čega na rep otpada oko 40 cm. U zavisnosti od uslova ishrane, može da teži 6–10 kg. Boja dlake prilagođena je osnovnom tonu terena na kojem živi - uglavnom kod nas preovlađuje crvenožuta boja dlake sa svjetlijim ili tamnijim varijantama. Rep joj je obrastao dugom i kudravom dlakom, i u odnosu na tijelo jako je dug. Lisica ima jako razvijeno čulo vida, kao i čula mirisa i sluha. Vrlo je žilava, elastična i lukava. Dlaku mijenja u jesen i proljeće.

Hrana joj je raznovrsna i čine je: sitni glodari (miševi i voluharice), pernata divljač (fazani, jarebice itd.), zečevi, domaća perad i dr. Jede mrcinu, jaja ptica. Od biljne hrane uzima šumsko voće i gljive. Pred zimu u jazbini skladišti veće količine hrane. Nikada ne lovi u blizini jazbine.

Živi pojedinačno, u rupama koje sama kopa ili sklonište nalazi u već iskopanim rupama jazavca.

Parenje počinje u decembru, a vrhunac parenja je u februaru. Pari se u jazbini. Ženka je skotna 53 dana, okoti 3–7 mladih pepeljastosive boje, težine oko 100 grama, koji su slijepi prvih 10–14 dana. Sisaju mjesec dana, a zatim im majka donosi hranu i uči ih lovu.

Lisica je glavni neprijatelj svih vrsta sitne divljači, osim toga i glavni je prenosilac bjesnila.

23. Koje su osnovne karakteristike šakala (*Canis aureus* L.)?

Tipično stanište šakala je područje submediteranske makije. Visine je oko 50 cm, težine 10–15 kg. Po obliku glave liči vuku, a bojom dlake i tijela lisici. Krzno je većinom svijetložuto, zlatno ili svijetlosmeđe, više sivo na leđima i crvenkasto na truhu.

Žive u parovima, ali u područjima gdje ima u izobilju hrane, na primjer na deponijama smeća, okupljaju se u čopore, najviše 20 životinja.

Pari se u februaru ili martu. Ženka nosi 62–64 dana i okoti

5–8 mladih. Mladi su slijepi i goli. Progledaju poslije 10–14 dana. Majka ih doji 2 mjeseca, a zatim donosi hranu i postepeno uči da love.

Šakal je svaštojed. Hrani se sitnom divljači, pticama i gmizavcima. Napada sitnu stoku, jede i strvine. Jede voće, osobito grožđe.

24. Koje su osnovne karakteristike porodice kuna (Mustelidae)?

Porodica kuna najraznovrsnija je od svih porodica zvijeri obuhvatajući najveći broj vrsta. One imaju raznolike načine života. Jedne od njih su isključivo kopnene poput tvora, druge arborealne poput kuna, treće kopaju brloge poput jazavca, neke su pak poluvodene (vizon), neke vodene (vidra), no zajedničko obilježje je to da imaju duguljasto tijelo i kratke noge. Sve vrste ove porodice odlikuju se kratkim ušima i nogama sa 5 prstiju, kratkom njuškom, izduženom moždanom dupljom i dugim kandžama koje se ne mogu uvući.

Krznno raznih vrsta kuna je cijenjeno zbog svoje mekoće, gustine i vodootpornosti. Ovoj porodici pripada najviše vrsta koje čovjek uzgaja radi krzna. Najviše se cijeni krzno vizona.

25. Koje su osnovne karakteristike kune bjelice (Martes foina Ehr.)?

Za razliku od kune zlatice, kuna bjelica je više vezana za tlo, ređe se penjući na drvo, za kraške predjele južnih ekspozicija te za naseljena mjesta, nalazeći svoje sklonište osim grmlja i u kakvim šupama, drvarama i tome slično.

Kuna bjelica poraste u dužinu oko 60 cm, od čega na rep otpada 25 cm, visine kune bjelice iznosi 25 cm a težina i do 2 kg. Boja dlake je sivkastorđasta, a grudi i prsa su bijele boje, po čemu je i dobila ime.

Krvoločna je zvijer. U lovištu napada zečeve i pernatu divljač. S obzirom na njena skloništa, uz naseljena mjesta, napada najčešće noću domaće pernate životinje. Obično pokolje više nego što

može da pojede. Hvata miševе, pacove, rado pije mlijeko, jede voće, odgriza kada je gladna pupove raznog drveća i grmlja.

Pari se u julu i avgustu. Zametak miruje u materici do januara – februara (ova pojava naziva se embriotenija), kada se, ako nije oplodena, ponovo pari. Zametak tada ne miruje, već se ubrzano razvija. Kuna poslije 3 mjeseca na svijet donosi 2–3 vrlo mala, oko 30 grama i slijepa mladunca. Progledaju poslije 5 nedjelja, a sisaju 2 mjeseca. Osamostaljuju se već iste jeseni, ali su polno zreli u drugoj ili trećoj godini.

26. Koje su osnovne karakteristike kuna zlatica (*Martes martes* L.)?

Kuna zlatica je dugačka oko 80 cm, od čega 30 cm otpada na rep, visine je do 20 cm. Osnovna boja dlake je tamnosmeđa. Pod vratom i prema prednjim nogama je zlatnožuta, po čemu je i dobila ime. Dlaka joj je sjajna. Ispod repa ima žlijezde koje luče materiju mirisa mošusa. Teži 1–1,5 kg – mala šumska zvjerka.

Naseljava četinarsko-listopadne šume planinskih regiona, živeći u napuštenim gnijezdima vjeverica, ptica grabljivica ili kakvoj šupljini drveta. Kuna zlatica je dobro prilagođena životu na drvetu, vješto se penjući na njega i skačući sa grane na granu.

Dan provodi u skloništu. Lovi pretežno noću. Ishranu joj čine sitni glodari, ptice ali i insekti, gljive, šumsko voće, pa i strvine.

Pari se u julu i avgustu. Zametak miruje u materici do januara – februara, (ova pojava naziva se embriotenija), kada se, ako nije oplodena, ponovo pari. Zametak tada ne miruje, već se ubrzano razvija. Kuna poslije 3 mjeseca na svijet donosi 2–3 vrlo mala, oko 30 grama i slijepa mladunca. Progledaju poslije 5 nedjelja, a sisaju 2 mjeseca. Osamostaljuju se već iste jeseni, ali su polno zreli u drugoj ili trećoj godini.

27. Koje su osnovne karakteristike lasice male (*Mustela nivalis* L.)?

Mala lasica je najmanja vrsta iz porodice kuna. Izraste u dužinu do 20 cm, od čega je rep dugačak 3 cm. Ženka je teška oko 60, a mužjak i do 120 grama. Boje je rđastocrvene, nešto svjetlije po trbuhu i nogama.

Hrani se miševima, pacovima, prepelicama, jarebicama, jajima ptica. Vrlo je krvožedna. Pokolje više nego što može pojesti, tako kada se nastani u blizini naselja zna poklati više ili sve kokoške u kokošinjcu. U literaturi je opisana kao hitra, okretna, ljuta i opasna.

Pari se neredovno u toku cijele godine. Na svijet donese 5–7 mladih koji su po rođenju goli (bez dlake), slijepi i teški svega 5–8 grama. Progledaju nakon 21 dan, a polno su zreli nakon 9 mjeseci.

28. Koje su osnovne karakteristike lasice velike, hermelina (*Mustela erminea* L.)?

Velika lisica, zdrav ili hermelin, ima dužinu tijela oko 25 cm, visinu 10 cm. Rep je dugačak i preko 10 cm. Mužjak teži do 350 gr, ženka do 220 gr. Boja dlake ljeti – rđastosmeđa, trbuh žutosvijetle boje. Zimi je bijela, samo vrh repa ostaje crn. Nastanjuje rupe šupljih stabala, napuštene jame lisica, jazavca, ali zavlači se i po stajama i šupama u nastanjenim mjestima.

Lovi miševe, pacove, fazane, jarebice, prepelice, domaću perad. Vrlo je agresivna i krvoločna.

Pari se u februaru ili martu, ali i u junu ili julu. Bremenitost poslije zimskog perioda traje 63 dana, a poslije ljetnjeg, 270 dana (mirovanje zametka). Koti se krajem marta ili početkom aprila. Okoti 4–8 mladih. Vrlo su sićušni (8–10 gr) i slijepi 40 dana. Majka ih dugo doji, dobro čuva, donoseći im žive miševe i ptičice. Privikava ih lovu.

29. Koje su osnovne karakteristike jazavaca (Meles meles L.)?

Jazavac živi u jamama, koje iskopa vrlo spretno svojim jakim prstima sa velikim kandžama. Jama je dosta uredna, čine je: jedan osnovni ulazno-izlazni hodnik, kotlasto proširenje, kao i više dopunskih hodnika za provjetravanje ili bijeg iz nužde.

Jazavac je visok do 45 cm, dugačak 90 cm, od čega je rep 15 cm. Težak je do 15 kg. Boja dlake – po leđima tamnocrvena, glava nešto otvorenije boje, sa 2 crne pruge, koje preko očiju i ušiju idu sve do vrata. Donji dio tijela i noge su crni. Žlijezda ispod repa luči ljepljivu tečnu materiju, neprijatnog mirisa.

Hrani se insektima, miševima, žabama, travama, šumskim plodovima, kukuruzom, strvinom.

Polnu zrelost dostiže u drugoj ili trećoj godini života. Pari se u dugom periodu od proljeća do kasnog ljeta. Zametak miruje izvjesno vrijeme i tek poslije 7–8 mjeseci od parenja, ženka na svijet donese 3–5 mladunaca. Oni su slijepi, a progledaju poslije 28–35 dana. Sisaju 2 mjeseca.

30. Koje su osnovne karakteristike tvora (Putorius putorius L.)?

Tvor naraste do 60 cm dužine, od čega je rep dužine i do 20 cm. Visina mu je oko 15 cm a postiže težinu do 750 grama.

Staništa nalazi uglavnom u blizini naseljenih mjesta, u šupljem drvetu, podzemnim jamama koje sam kopa, ali i u lisičijim ili rupama jazavca. Zimi se približava kućama, nalazeći svoje sklonište osim grmlja i u kakvim šupama, drvarama, stogovima sijena i tome slično.

Boja dlake na glavi, vratu, grudima i trbuhu je crnosmeđa. Noge i rep su kod tvora crni, a usta i uši oivičene bijelim.

Iz analnih žlijezda, naročito u samoodbrani, ispušta sekret neprijatnog mirisa.

Polno je zreo u prvoj godini starosti. Pari se u februaru ili martu. Ženka nosi 6 nedjelja i okoti 4 do 7, nekada i više mladih, teških svega 10 grama. Oni su po rođenju slijepi i tek nakon

mjesec dana života progledaju.

Lovi u sumrak ili noću. Njegov plijen su miševi, mladi zečevi, jarebice, jaja raznih ptica ili puževi, razni gmizavci ili insekti.

31. Koje su osnovne karakteristike porodice mačaka (Felidae)?

Mačke su savršeni lovci. Imaju mišićavo elegantno tijelo, izražene kamuflažne obojenosti. Mačke imaju zaobljeno lice sa kratkom njuškom, velike čeljusti i mogu jako otvarati usta. Dugi očnjaci služe im za hvatanje plijena ugrizom, a snažna donja čeljust omogućava jak ugriz. Pretkutnjaci i kutnjaci služe za lomljenje kostiju i tetiva. Na zadnjim nogama imaju 4, na prednjim 5 prstiju koji se završavaju zavijenim kandžama koje se mogu uvući, prilikom kretanja po ravnu tlu. Imaju izoštrana čula. Love pretražujući nečujno teren ili čekajući u zasjedi.

32. Koje su osnovne karakteristike divlje mačke (Felis silvestris Schr.)

Divlja mačka je jedan od najvećih predatora u našim lovištima. Naseljava i vrlo je česta u brdsko-planinskim, planinskim i visokoplaninskim predjelima.

Divlja mačka je snažnog sastava. Glava okrugla, vrat kratak i jak, noge žilave, na velikim šapama ima kandže, koje mogu da se uvlače. Dostiže težinu 8–12 kg. Boja dlake je zelenosiva, sa crnom prugom duž leđa. Sa strane je krzno izbrazdano tamnim poprečnim prugama. Rep je podjednako debeo cijelom svojom dužinom, sa 8 tamnih kolutova i crnim vrhom.

Čula vida, njuha i sluha su joj izuzetno razvijeni. Opisana je i kao vrlo lukava, podmukla, hitra i hrabra divlja životinja. Kada je u opasnosti, slabo bježi, uglavnom se sklanja u kakvu rupu, pećinu, škrip u stijeni ili se hitro penje uz drvo.

Dan provodi u šipražju, napuštenoj jazbini ili kakvoj šupljini drveta. Lovi noću, šunjanjem i zaskokom. Njen plijen su pretežno sitni glodari, zečevi, jarebice, čak zaspale ptice na drveću, pa i lanad.

Pare se u februaru uz strašan mjauk. Ženka poslije 9 nedjelja omaci 3–7 slijepih mačića u dupljama drveta ili u kakvoj rupi ispod oborenog stabla. Po rođenju mačići su slijepi, progledaju kroz 2 nedjelje. Hrane se mlijekom majke u prvih mjesec dana. Po prestanku dojenja majka ih hrani mesom koje im sama pribavlja i dobro ih čuva ne samo od raznih opasnosti već i od mužjaka koji ih ako je gladan, proždire. Majka ih takođe uči lovu. Osamostaljuju se već poslije 4–5 mjeseci, a polno su zreli već sa 9 mjeseci.

33. Koje su osnovne karakteristike reda dvozupci (Lagomorpha)?

Iako nalikuju glodarima, dugo su čak svrstavani u red glodara, između njih postoje brojne razlike. Dvozupci imaju dvostruke sjekutiće u gornjoj čeljusti koji su tako postavljeni da dva veća stoje naprijed, a dva manja iza njih. Dvozupci imaju i lakšu građu lobanje. Osim toga, za razliku od glodara, imaju male okrugle repove, te gusto obrasle noge sa dlakavim stopalima koja povećavaju trenje pri trčanju. Zečevi i kunići (koji čine drugu porodicu u okviru ovog reda) ne mogu uzimati hranu prednjim nogama, kako to čine gotovo svi glodari. Isključivi su biljojedi, za razliku od glodara koji uzimaju i meso i drugu hranu životinjskog porijekla.

Zečevi i kunići se hrane travom i drugim sočnim biljkama. Neprobavljene dijelove izlučuju u obliku vlažna izmeta i ponovo ga jedu. Zatim se materijal zadržava u želucu i miješa sa drugom hranom, te ponovo prolazi kroz probavne organe i izbacuje u obliku suva izmeta. Na taj način životinja iz uzete hrane iskorištava maksimum hranljivih materija.

34. Koje su osnovne karakteristike porodice zečeva (Leporida)?

Građa i oblik tijela prilagođeni su uočavanju i bjegu od opasnosti. Velike uši omogućavaju odličan sluh, sa strane visoko

smještene oči imaju vidno polje od gotovo 360 stepeni, a duge zadnje noge služe za brzo trčanje (zečevi mogu trčati brzinom i do 56 km/h). Imaju mnogo prirodnih neprijatelja, a čovjek ih lovi zbog mesa, krzna i zabave.

35. Koje su osnovne karakteristike zeca (*Lepus europaeus* Pall.)?

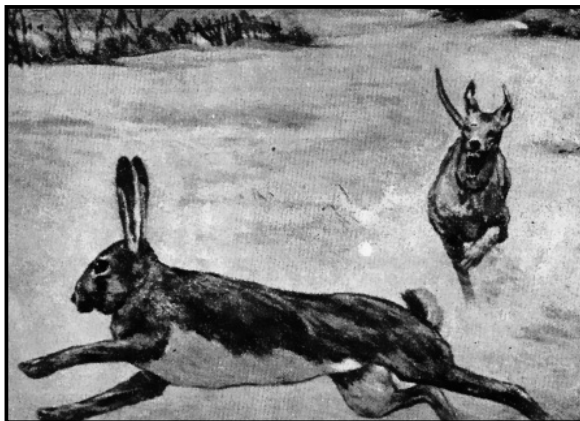
Zec je kod nas najrasprostranjenija i najbrojnija lovna divljač, široko rasprostranjena naseljavajući sve tipove lovišta, kako ravničarska, tako i brdska i planinska područja. Najbolja staništa za uzgoj zeca su ravničarski tereni nižih nadmorskih visina, ali nalazimo ga i na ostalim terenima, čak i na nadmorskoj visini i do 2000 m.

Tijelo zeca je valjkasto i čvrsto, zadnje noge znatno duže od prednjih, oči velike i izbočene. Uši su velike, ušne školjke tako podešene da hvataju svaki zvuk, vid slabo razvijen. Boja dlake tijela je sivkasto-zeleno-žuta i varira u odnosu na okolinu, što ga dok leži u logi, čini skoro neprimjetnim. Prosječna težina zeca je 3,5–4 kg.

Zec je biljojed. Rijetko pije vodu jer je dobija hraneći se svježom travom, djetelinom, kupusastim povrćem i dr. Zimi traži krtolaste plodove, a ako nema druge hrane, glođe koru mladih stabala i odgriza terminalne pupoljke niskog rastinja. Da bi se izbjegle štete koje na ovaj način izaziva zec, potrebno je na vrijeme podignuti hranilišta i u njima postaviti dopunsku ishranu, suhu djetelinu, sijeno, kukuruz u klipu, šećernu repu, krompir itd.

Parjenje zečeva počinje u januaru, a posljednji okoti nalaza se još i u septembru. Bremenitost kod ženke traje 40–42 dana. Koti u leglu 2–4, rjeđe više zečića. Zečići se rađaju potpuno razvijeni, otvorenih očiju i prekriveni dlakom. Mladunce majka poslije ostavlja, ali dolazi na dojenje. Dužina perioda dojenja iznosi oko 2 nedjelje. Prvih nedjelju dana, mladi se hrane samo majčinim mlijekom, a zatim postepeno prelaze na biljnu hranu. Zečica se

koti 4–5 puta godišnje, i u prosjeku okoti 7–11 mladih. Iako plodnost zeca velika, a rezultat je brzog dostizanja polne zrelosti, kratkog perioda i visoke učestalosti graviditeta, većeg broja mladih u okotu, dugog godišnjeg perioda razmnožavanja i drugih povoljnih činilaca, ipak je realni prirast mali. Dugogodišnja istraživanja pokazuju da svaki četvrti okoćeni zec dočeka lovnu sezonu, a osim toga, skoro jedna trećina odraslih zečeva – roditelja, postrada za vrijeme reproduktivnog perioda. Na redukciju brojnosti utiču njegovi prirodni neprijatelji, lisica, divlja mačka, zatim psi i mačke litalice ali, dakako, i pretjeran stepen izlovljavanja.

36. Koje su osnovne karakteristike reda glodara (Rodentia)?

Žive širom svijeta osim na Antartiku, čineći 40% svih vrsta sisara. Zajedničke osobine su im da imaju malo tijelo, dug rep, stopala sa kandžama, duge brkove, te zube i čeljusti prilagođene glodanju.

37. Koje su osnovne karakteristike porodice vjeverica (Sciuridae)?

Zajednička karakteristika svih vrsta iz ove porodice je ta da imaju po dva sjekutića u gornjoj i donjoj čeljusti. Sjekutići im

rastu tokom cijelog života i oni ih moraju trošiti. Imaju duge brkove, valjkasto tijelo i rep obrastao gustim dlakama.

38. Koje su osnovne karakteristike vjeverice (*Sciurus vulgaris* L)?

Naseljava listopadne i četinarske šume, ali je veoma često i u parkovima. Vrlo je spretna u penjanju po drveću i skakanju sa grane na granu. Dugačka je oko 45 cm, od čega oko 25 cm otpada na kitnjasti rep. Boja dlake, repa i trbuha je crvenkastosmeđa, odozdo je bijela. Ima kratak vrat, trouglastu glavu, sa srednje dugim ušima. Vid, sluh i njuh su joj vrlo dobro razvijeni. Na nogama ima oštre nokte, pomoću kojih se penje po drveću.

Hrani se lješnicima, orasima, raznim sjemenjem šumskog drveća i grmlja, ispija jaja ptica, a ako može, hvata i tamani mlade ptice. Odgriza i mlade pupove i grančice.

Vjeverica se pari više puta u godini, a ženka okoti poslije 35 dana, 3–4 mladunca. Gradi gnijezdo od mahovine u šupljinama drveće ili krošnjama, ali zauzima i gnijezda ptica.

Prirodni neprijatelji su joj divlja mačka, ptice grabljivice i kuna. Vjeverica živi 10–12 godina.

Koža i dlaka služe kao ukrasno krzno. Od dugačkih dlaka iz repa izrađuju se najfinije četkice za slikanje.

39. Koje su osnovne karakteristike vjeverice puha velikog (*Glis glis* L.)?

Puh spada u glodare i živi po šumama. Naročito voli hrastove i bukove šume jer se hrani žirom, bukvicom i drugim plodovima i sjemenjem, ali i korom mladica. Uništava gnijezda, pa i male ptice. Vrlo rado jede šljive i drugo voće, pa može biti štetan kada se jako namnoži.

Tijelo mu je zdepasto, dužine do 15 cm, sa kitnjastim repom srednje dužine do 12 cm. Uši su mu gole, boja dlake sa gornje strane pepeljasta, a sa donje bijela. Rep mu je tamnije boje i obično smeđ, sa bijelom prugom odozdo.

Puh spava zimski san i obično se budi u aprilu. Odmah se pari i ženka donosi na svijet 4–6 mladunaca, nakon 30–32 dana.

40. Koje su osnovne karakteristike reda kokošaka (Galliformes)?

Većina kokošaka su zdepaste građe tijela, sa malenom glavom i kratkim zaobljenim krilima. Njihovi snažni mišići za letenje idealni su za brz bijeg, ali su nepogodni za održavanje teškog tijela pri dužem letu. Kratak kljun lagano je zakrivljen, stopala su im krupna, jaka, pogodna za struganje i kopanje u potrazi za hranom. Hranu traže danju, a uveče se povlače na zaklonjena mjesta gdje provode noć. Vid im je dobar, ali samo danju. Parenje počinje u proljeće. Gnijezda grade na tlu. Mlade kokoške lete vrlo brzo nakon izlijevanja, a svoj tjelesni razvoj završe do jeseni.

41. Koje su osnovne karakteristike porodice kokošaka (Tetraoninae)?

Ovoj porodici pripadaju veliki tetrijeb, mali tetrijeb i lještarka. Intenzivnim lovom, lošim gazdovanjem lovištima u prošlosti i uništavanjem prirodnih staništa, ove vrste su postale veoma rijetke i malobrojne, naročito mali tetrijeb, tako da im je biološki opstanak ugrožen.

Zajedničke osobine su obraslost nogu perjem, resaste izrasline na prstima koje im u toku zime povećavaju gaznu površinu na snijegu i koje otpadaju u proljeće. Mužjaci ovih vrsta iznad oka imaju izraženu crvenu golu kožu, koja im u vrijeme parenja nabrekne.

42. Koje su osnovne karakteristike velikog tetrijeba, gluhana (Tetrao urogallus L.)?

Tetrijeb naseljava izuzetno mirna područja starih, mješovitih i čistih četinarskih šuma. U Crnoj Gori naseljava šume Durmitora, Bjelasice, Komova, Prokletija. Narodni naziv za mužjaka je gluhan, za ženku koka tetrijeba.

Tetrijeb je naša najveće koka. Mužjak je veći od koke. Dužina, mjerena od vrha kljuna, do kraja repa iznosi i do 1 metar, a raspon krila do 140 cm. Mužjak dostiže težinu do 4 kg, koka je znatno lakša, oko 2,5 kg. Osim u veličini, mužjak i ženka se razlikuju i po boji perja. Glava mužjaka je crne boje, iznad očiju ima, u obliku polumjeseca, голу jasno crvenu kožu. Kljun je jak, povijen, oštih ivica. Vrat je tamnosive, grudi metalnozeleno boje. Krila su na gornjoj strani tamnosiva, a na donjoj svijetlosiva. Rep je crn, prošaran bijelim mrljama. Koka je riđastožute boje, sa crnim i bijelim pjegama na krilima i truhu i kratkim rđasto išaranim repom.

Hrani se raznim šumskim jagodastim voćem, sjemenkama, ali i raznim crvićima, pužićima, mravima. Zimi se najčešće hrani pupovima i četinama. Noću spava na granama drveća.

Pari se u proljeće, u zavisnosti od stanišnih i vremenskih uslova, od kraja marta do sredine maja. Mužjak oko sebe u predvečerje okupi ženke u jata, da bi se u zoru razilazili u potrazi za hranom. Ženka odmah poslije oplođenja, na zemlji gradi gnijezda. Snese 6–12 svijetlosmeđih jaja, isprskanih tamnosmeđim tačkama i mrljama. Na jajima leži 36 dana i napušta ih samo u slučaju velike opasnosti i više se ne vraća, već se ponovo pari i gnijezdi. Izleženi pilići su žućkaste boje sa tamnim prugama preko leđa.

Najveći neprijatelji su mu kune i divlje mačke koje mu se prikradaju i napadaju ga dok noću spava na grani. Ženku dok leži na jajima napadaju lisice, lasice, tvorovi. Jaja i piliće uništavaju vrane i svrake.

Zakon u Crnoj Gori trajnom zabranom lova štiti tetrijeba, i mužjaka i ženku.

Tetrijeb u zemljama gdje je lovna vrsta lovi se se u proljeće. U vrijeme parenja na pjevalištu lovac bi se pažljivo prikradio ptici. Tetrijeb je tada u »svadbenoj« igri, koja se sastoji iz čitavog niza pokreta i zvukova, od kojih je za lovca najbitniji »brušenje« (liči na brušenje kose brusilicom). Kada tetrijeb »brusi«, okreće glavu

i pogled uvis, a istovremeno zagluhne. Taj interval je kratak, ali ga lovac vješto koristi, da bi se što više približio ptici.

43. Koje su osnovne karakteristike lještarkе (Tetrastes bonasia L.)?

Naseljava mirna planinska područja listopadnih šuma, koje u donjem spratu obiluju grmljem i drugim sitnim rastinjem.

Mužjak ima perje sivosmeđe boje, isprskano po pojedinim perima, rdastocrnim i bijelim poprečnim pjegama. Vrat je rdast, sa bjelkastim i smeđim pjegama, grudi svijetlorđaste, sa crnosmeđim poprečnim pjegama. Podvratak je crn, bijelo oivičen. Na glavi ima ćubicu, a iznad očiju голу crvenu kožu. U repu ima 16 crnih perjanica sa tamnosivim poprečnim prugama i bijelim okrajcima. Ženka ima ujednačenu rdastu boju i svijetle pjege. Težina mužjaka iznosi oko 500 grama, a ženke oko 350 grama. Poraste u dužinu do 40 cm sa rasponom krila do 50 cm.

Lještarka se hrani insektima, crvima, gusjenicama, larvama, sjemenima raznog korova, šumskog grmlja i drveća, te šumskim plodovima, jagodama, borovnicama i drugim.

Žive u parovima. Pare se u aprilu. Ženka snese u kakvoj udubini u zemlji 10–15 jaja, na kojima leži 21–25 dana. Mladi žive sa roditeljima sve do sljedećeg proljeća.

44. Koje su osnovne karakteristike reda šljuka (Limicolae)?

Zajednička karakteristika svih vrsta ovog reda je to da imaju vitak kljun i odlično razvijena čula.

45. Koje su osnovne karakteristike porodice šljuka (Scolopacidae)?

Šljuke su kao porodica ptice različitih veličina. Dije se na sljedeće potporodice: prutke (Calidrinae), barske šljuke (Gallinaginae), šumske šljuke (Scolopacinae), prudnike (Tringinae), šljuke kamenjarke (Arenariinae) i lisonoge šljuke (Phalaropodinae).

46. Koje su osnovne karakteristike šumske šljuke – bene (*Scolopax rusticola* L.)?

Šljuka, bena ili šumska šljuka je ptica selica. Naseljava brdska i planinska područja sjeverne Evrope i Azije, a zimuje u zemljama oko Sredozemnog mora. Kod nas je prisutna na zimovanju i migraciji. Šljuka je veličine jarebice (oko 400 gr). Razlike po spolnjem izgledu između mužjaka i ženke nema, mada je ženka nešto veća. Osnovna obilježja su joj dugačak kljun (do 85 mm), kojim traži hranu po mekom i vlažnom tlu. Oči su joj velike i visoko usađene u glavu, tako da vidi bez pomjeranja glave svuda oko sebe. Noge su joj jake, podesne za hodanje po zemlji i čeprkanje pri traženju hrane. Boja perja podsjeća na šumsku stelju, preovlađuju kestenjastosivi tonovi, sa nizom šara. Hrani se prevashodno životinjskom hranom (kišne gliste, larve insekata, puževi), ali jede i sitno korijenje i travu. Gnježdenje počinje krajem marta ili u aprilu. Gnijezdi se na tlu, u šumi, zaklonjena niskim biljkama ili u podnožju drveta. Snese 4 jaja na kojima leži 21–24 dana, a narednih 5 nedjelja brine o njima, kada oni postaju potpuno nezavisni.

47. Koje su osnovne karakteristike bekasine (kokošica) (*Gallinago gallinago* L.)?

Bekasina prolazi kroz naše krajeve iz sjeveroistočne Evrope i sjeverozapadne Azije, u pravcu afričkih obala, već krajem avgusta. Na sjever se vraća krajem aprila. Bekasina je manja od šumske šljuke. Žućkastocrveni kljun dužine je oko 6 cm, a rep ima 16 pera sa bijelim vrhovima. Sa gornje strane perje joj je zagasitocrne boje, isprskano pjegama, a preko cijelih leđa prelaze 4 rđaste pruge. Dio tijela sa strane je kestenjast, a trbuh svijetlokestenjast i išaran tamnim prugama. Krajem maja, ženka snese u gnijezdu, koje je napravljeno na zemlji, među močvarnim travama, 4 siva do žućkasta jaja, prljavo isprskana, na kojima leži 22–24 dana.

48. Koje su osnovne karakteristike reda (Columbiformes) i porodice golubova (Columbidae)?

Golubovi i grlice su ptice punih grudi, male glave i kljuna. Ove ptice su snažni letači, njihova se široka krila pokreću snažnim prsnim mišićima, što im omogućava da prevaljuju velike udaljenosti znatnom brzinom. Perje je gusto i meko, a većina vrsta ima mrlje gole kože oko svog oka. Odrasli golubovi i grlice proizvode »hranljivo mlijeko iz volje« bogato bjelančevinama i mastima, kojim hrane svoje mlade. Mlijeko u volji proizvode ptice oba pola

49. Koje su osnovne karakteristike goluba grivnjaša (Columba palumbus L.)?

Golub grivnaš je najveći evropski golub, dužine 41–45 cm. Može težiti i do 700 grama. Golub grivnaš je ptica selica, a zadržava se od marta do oktobra kod nas, gdje se i gnijezdi. Osnovna boja goluba grivnaša je modrikasta; na glavi i grudima crvenkastoplava. S obje strane zelenkastog vrata ima bijelu grivnu, po kojoj je i dobio ime. Krila su smeđeplava, a rep zagasitocrn. U vrijeme parenja polno zreli mužjak izvodi svadbeni let, uključujući udaranje krilima radi privlačenja ženki. Gnijezdi se na drveću. Gnijezdo pravi od grančica, u kojem ženka snese 2 jaja, a na njima leže i mužjak i ženka 17 dana. Oba roditelja brinu oko 2 mjeseca. Po pravilu, gnijezdi se ponovo u junu. Često se hrani u jatima na tlu sjemenjem raznih trava, korova, žita, ali nerijetko i sjemenjem četinara, žirom i bukovicom a jede gliste i puževe. Spretno se hrani i na drveću penjući se do vrhova grančica zbog obilja plodova i sjemenki.

50. Koje su osnovne karakteristike goluba pećinara (Columba livia Gmelin.)?

Od divljeg goluba vodi porijeklo i domaći golub, jedna od najuspješnije odomaćenih ptica na svijetu. Glava, gornji dijelovi

tijela i grudi su plavozeleni, sa ljubičastim prelivom na vratu, sa strane. Preko krila ima dvije široke crne pruge. Gnijezdi se kod nas u pećinama i na liticama. Od marta do kraja juna gnijezdi se više puta (2–3). Ženka snese najčešće 2 jaja, na kojima leži zajedno sa mužjakom.

51. Koje su osnovne karakteristike grlice (*Streptopelia turtur* L.)?

Grlica je manja od goluba. Leđa su joj crvenkastomrka, s crnim tačkama. Vrat i grudi su kod grlice ružičasti. S obje strane ima bijelu mrlju sa crnim prugama. Na preletu, u naše krajeve stiže u martu i aprilu (gdje se izvjestan broj zadržava) kao i u avgustu i septembru. Zimuje u toplim krajevima oko Sredozemnog mora. Gnijezdi se u maju i junu, na drveću ili grmlju, ali i na poljima i oranicama. Snese 2 jaja i na njima leži 15 dana. Hrani se sjemenkama i plodovima trava (uključujući i žitarice) i biljaka, te povremeno beskičmenjacima i zelenim djelovima biljaka, uglavnom ih kljucajući sa tla.

52. Koje su osnovne karakteristike gugutke (*Streptopelia decaocto* Friv.)?

Gugutka vrsta ptica iz porodice golupčarki, koja je rasprostranjena u sjeveroistočnoj Africi, južnoj Arabiji, Indiji, Maloj Aziji, Balkanskom poluotoku i po srednjoj Europi sve do Sjevernog mora. U mnogim jezicima ima narodno ime turski golub jer je početkom 20. stoljeća iz Turske počela naseljavati Europu. Slična je divljoj grlici, no gornja pera krila su joj skoro iste boje kao i hrbat, ravnomjerno svijetlo bež do smeđkaste. Dugačka je od 31 pa do 33 cm, što znači da je velika od prilike kao gradski golub, no lakša je i djeluje nježnije građe. Raspon krila joj je 47 do 55 cm a teška je od 150 do 200 grama. Oba pola izgledaju jednako. Crvenkaste oči imaju uski bijeli obrub. Upadljiva oznaka im je crni prsten oko početka vrata. Hrani se sjemenkama, žitaricama i voćem. Zimi se ponekad okupljaju u

jata i zajedno traže hranu u parkovima i seoskim imanjima. Kao većina golupčarki, i gugutke imaju vrlo skromno i šlampavo građena gnijezda od samo nekoliko slamki i grančica. U gnijezdu je najčešće jedno do dva jaja, a mladi se vale nakon 13 ili 14 dana. Gugutke legu više puta jedno za drugim, jer imaju velike gubitke jaja i mladih (mačke, svrake, šojke, vjeverice).

53. Koje su osnovne karakteristike reda patkarica (Anseriformes)?

U ovaj red spadaju divlje plovuše – patke i guske i stalno zaštićene vrste – labudovi i ronci. Pomoću vodootpornog perja i plivajućih kožica na stopalu, one su dominantne ptice slatkovodnih močvara. Većinom se hrane sa vodene površine, premda mnoge patke rone u potrazi za hranom, dok neke vrste pasu na tlu. Snažni su letači, a pojedine vrste prelete na hiljade kilometara u svojoj godišnjoj seobi između gnjezdilišta i zimovališta. Ptice iz ovog reda u principu imaju zdepasto tijelo sa malom glavom i kratkim repom. Većina vrsta ima pljosnat kljun i dug vrat za prihvaćanje hrane ispod vode. Od hladnoće izoluju se slojem paperja i slojem masti ispod kože. Perje im je vodootporno zahvaljujući trtičnoj žlijezdi koja luči vodootporno ulje. Ptica stimulira žlijezdu svojim kljunom i zatim razmazuje ulje duž tijela glađenjem i čišćenjem perja.

54. Koje su osnovne karakteristike porodice pataka (Anatidae)?

Kod ove porodice mužjaci se razlikuju od ženki, obojeni su živim bojama, dok su ženke jednolične boje. Žive u parovima (monogamne vrste). Hrane se biljnom i životinjskom hranom.

55. Koje su osnovne karakteristike patke divlje – gluvare (*Anas platyrhynchos* L.)?

Gluvara je prilično velika patka, koja brzo i snažno leti. Najrasprostranjenija je od svih divljih pataka pa samim tim i

najpoznatija. Rasprostranjena je širom čitave sjeverne zemljine hemisfere, izuzev najsjevernijih i najhladnijih krajeva, tzv. zone tundre. Može se sresti u bilo kakvom staništu, samo ako u blizini ima vode.

Kod pataka gluvara jasno je izražen polni dimorfizam. Mužjak ima zelenu glavu sa bijelim prstenom na vratu, sive bokove, crnu trticu i bijeli rep sa zavijenim centralnim perima. Kljun je obojen žuto. Težine je do 1,3 kg, dužine 50–65 cm. Ženka je manja, smeđe-pirgasta.

Gluvara je selica, a u vrijeme hladnih zima jedan dio populacije prezimi u našim krajevima.

Gnijezdi se obično u blizini vode, pokraj jezera, bara ili rijeka, a zimi često posjećuje morsku obalu i ušća. Ženka pravi gnijezdo od travki, lišća, grančica i obloži ga paperjem. Snese 8–12 maslinastozelenih jaja, na kojima leži 26 dana. Pačići su žutog paperja i 2 mjeseca provedu sa majkom, nakon čega se osamostale.

Hrani se pretežno biljnom hranom, kao što su sjemenke, stabljike vodenog bilja, korijenje i trave, ali svoj jelovnik popunjava vodenim insektima, punoglavcima i crvima, ribama, žabama. Najčešći način hranjenja je zaranjanjem prednjeg dijela u vodu, kako bi dohvatila podzemno bilje, ali i brljanjem po vodi, pasenjem, rjeđe ronjenjem u plitkoj vodi. Mladi pačići se u početku hrane malim insektima i larvama, da bi postepeno prelazili na biljnu hranu.

Gluvara ima dosta prirodnih neprijatelja: lisice, lasice, tvorovi, ptice grabljivice. Gnijezda im uništavaju svrake i vrane.

56. Koje su osnovne karakteristike patke zviždare (Anas penelope L)?

Zviždarka je patka srednje veličine. Mužjak je vrlo lijepa ptica. Glava mu je kestenjaste boje sa zlatnožutom krunom na tjemenu a grudi ružičastih. Ostatak tijela je pretežno blijedopepeljast.

Stomak je bijele boje, što stvara uočljiv kontrast prema crnom repu. Kljun je blijedoplavičast sa crnim vrhom i obrubom. Naraste do 50 cm, maksimalna težina može da bude oko 1 kg. Ženka je ujednačeno smeđe boje. Mužjak ima prepoznatljiv zvižduk. Spada u pticu selicu, a kod nas je prisutna u jesen, od septembra do novembra, u proljeće u martu i aprilu. Gnijezdi se na krajnjem sjeveru Evrope. Gnijezdo pravi na tlu, obično u gustom vegetaciji ili ispod kakva niska žbuna. Gnijezdo oblaže travkama i paperjem. Ženka snese obično od 7–10 blijedožućkastih jaja. Inkubacija traje oko tri i po nedjelje. U narednih 6 nedjelja pačići dobiju perje. Ženka vodi pačiće u vodu, obučava ih i priprema za samostalni život. U toj obuci ponekad pridruži joj se i mužjak. Ova patka uzima isključivo biljnu hranu. Voli da pase po vlažnim, poplavnim livadama. Od hrane životinjskog porijekla u ishrani patke zviždarke registrovane su neke manje školjke i dvokrilci. Društvena je i okuplja se u velika jata.

57. Koje su osnovne karakteristike patke čegrtaljke (*Anas strepera* L)?

Čegrtaljka je dužine 55–64 cm, od čega tijelo zauzima dvije trećine. Raspon krilajoj je 84–95 cm. Mužjak je uglavnom tamnosiv sa crnim nadrepkom i podrepkom, crno-bijelim ogledalom i kestenjastim pokrivnim perima krila. Ženka je sivomrka, s malim bjeličastim ogledalom. Način života sličan je gluvvari. Plašljiva je i rijetko se viđa u većim jatima. U letu su joj krila dosta „šiljasta“ zamasi krila brzi, proizvodi zviždav šum. Hrani se pretežno biljem koje bere plivajući zagnjurene glave. Ponekad pase travu i na kopnu. Jede sjemenje, rizome, pupoljke, izdanke, lišće i dr., a od životinja, vjerovatno samo slučajno, račiće, mekušce, crve, insekte, žabe, punoglavce i ribice. Gniježđenje počinje u drugoj polovini aprila. Gnijezdo je na tlu, obično u blizini vode, u gustom rastinju, zaklonjeno kakvim žbunom, busenom ili visokom travom. Iznutra je obloženo paperjem. Snese 8 -12

blijedožučkastih, tupoovalnih jaja na kojima ženka leži 24–26 dana.

58. Koje su osnovne karakteristike patke glavate (siva plovka) (*Aythya ferina* L.)?

Siva plovka je ronilica, zdepaste građe, kratkog vrata, kosog dugačkog čela i visokog tjemena, i dugačkog, širokog kljuna. Dugačka je 42–49 cm, sa rasponom krila od 72–82 cm. Mužjak je blijedosiv sa crvenkastokestenjastom glavom i vratom. Grudi i trtica su mu crne. Ženka i mladi su smeđi. Kada pliva, gazi duboko, tako da se rep vuče po vodi. Često roni, zagnjurujući se u vodu skokom. Pred opasnošću se sklanja plivanje, a ukoliko je to nemoguće poljeće uz veliki napor. Leti snažno, brzim zamasima krila koja proizvode zviždeći šum. Hrani se biljnom i životinjskom hranom. Hranu nalazi prvenstveno gnjurenjem. Roni obično do dubine 1–4 metra, a ostaje pod vodom obično oko 30 sekundi. Od bilja jede sjemenje, rizome, pupoljke, izdanke, lišće i dr., a od životinja račiče, mekušce, crve, insekte, žabe, punoglavce i ribice. Gniježđenje počinje u aprilu. Gnijezdi se na tlu u gustom rastinju ili na vodi. Gnijezdo gradi ženka od stabljika trske i listova. Gnijezdo obloži paperjem. Snese 8–10 jaja na kojima leži 25 dana. Mladunci polijeću sa 45–50 dana.

59. Koje su osnovne karakteristike ćubaste (krunaste) patke (*Aythya fuligula* L.)?

Ćubasta patka je mala, kratkovrata, zdepasta ronilica, okrugle glave s peruškom na tjemenu i prilično krupnim, širokim kljunom. Mužjak je crn sa bijelim bokovima, ženka tamnosmeđa kao i mužjak u prelaznom perju. Dugačka je 40–47 cm, a raspon krila joj iznosi od 67–73 cm. Pliva vješto. Roni odlično, i do dubine od 14 metara, zagnjuruje se uz skok. Pred opasnošću se sklanja plivanje, a ukoliko je to nemoguće, poljeće. Leti pravo, brzo,

učestalo mašuci krilima, koja proizvode zviždukav šum. Čubasta patka je svaštojed. Najveći dio hrane nalazi na dnu, manji na površini vode. Hrani se mekušcima, insektima, larvama, račićima ali i hranom biljnog porijekla. Gniježđenje obično počinje u maju. Gnijezdi se na tlu ili vodi, obično na busenu trave oštrice (udubljenje je prečnika 20 -25 cm, dubine 7–10 cm obloženo travom). Snese 8–10 zelenkastosivih jaja na kojima leži 25 dana. Mladunci polijeću sa 45–50 dana.

60. Koje su osnovne karakteristike patke krže, kržulje (*Anas crecca* L.)?

Krža je mala, zbijena, kratkokljuna patka. Težina mužjaka iznosi 300–400 grama, dužine 34–38 cm. Ženka je težine 200–300 grama. Mužjak ima kestenjastu glavu, sa metalnozelenom prugom, oivičenu bijelim. Grudi su mu pjegave, tijelo sivo, sa uzdužno bijelom trakom iznad krila, a trtica crnožuta. Ženka je tamnosmeđa sa zelenim »ogledalom« na krilima. Krajem zime (februar–mart), stiže kod nas na putu za sjeverne krajeve, gdje se gnijezdi, da bi u jesen (oktobar–novembar) opet preletjela naše krajeve, na putu za Afriku. Na seobi leti visoko u »V« poretku. Pari se u martu, u našim krajevima. Snese 8–12 jaja i na njima leži 22–25 dana. Vrlo brzo leti i atraktivna je za lov. Slična krži je krža pupčanica, kod koje mužjak umjesto zelene trake, na glavi ima bijelu, dok je ženka sasvim slična krži.

61. Koje su osnovne karakteristike porodice barskih koka (*Rallidae*)?

Žive u raznovrsnim vodenim i vlažnim staništima. Tijelo im je prilagođeno životu u vodi, obično bočno spljošteno, što omogućava provlačenje kroz gusto rastinje. Među prstima nemaju plivajuću kožicu.

62. Koje su osnovne karakteristike liske crne – baljoške (*Fulica atra* L.)?

Baljoška naseljava gusto vodeno rastinje ravničarskih jezera Evrope, Azije, Nove Gvineje i Australije. Karakteristična je po tome što se prvo oglasi pa tek onda pojavi pred radoznalim ljubiteljima prirode. Zbog toga važi za najveću "brbljivicu" u ptičjem carstvu. Prepoznaje se po čađavocrnom perju i sniježnobijelom kljunu i čelu. Dugačka je 36–38 cm, a raspon krila joj je 70–80 cm. Mužjak je u prosjeku krupniji od ženke. Za razliku od ostalih barskih koka, prsti liske imaju karakteristične pljosnaste režnjeve, slično gnjurcima. Crna liska pliva sve vrijeme klimajući glavom, a odličan je i ronilac. U potrazi za hranom - ribama, crviciima i podvodnim rastinjem, može da zaroni i do sedam metara dubine i da izdrži petnaestak sekundi bez vazduha. Za ove plivačko-ronilačke egzibicije crne liske zaslužna je njena sposobnost da zbije svoje perje i iz njega istisne sav vazduh. Uz to, i duge noge ove ptice prilagođene su načinu njenog života, jer na njima ima plovne kožice. Dok je u vodi bez premca, crna liska se rijetko uzdiže u vazduh. Kad se sprema da poleti, dugo se zalijeće po površini vode, lepršajući krilima i prskajući na sve strane. Na sličan način ponaša se i pri sukobima oko teritorije s drugim pripadnicima svoje vrste. Tada ptice prete jedna drugoj, naleću nogama jedna na drugu i mašu krilima kako se ne bi izvrnule na leđa. Borbe oko teritorije uobičajene su u vrijeme parenja. U sezoni parenja liske su agresivne i prema pticama drugih vrsta, a dešava se i da preotimaju ptičja gnezda, izbacujući jaja iz njih. Pored omiljenih "plivajućih splavova", gnijezde se i na stablima koje je vodena struja nasukala na obalu.

63. Koje su osnovne karakteristike porodice gusaka (*Anseridae*)?

Za razliku od pataka, guske su veće, kljun im je kraći i nije pljosnat, prilagođen je više za pašu. Hranu guske traže uglavnom na kopnu. Selice su.

64. Koje su osnovne karakteristike guske divlje (Anser anser L.)?

Divlja guska je gnjezdarica srednje Evrope. Kod nas je uglavnom prisutna samo u toku preleta. Divlja guska je krupna, teška ptica, oblika i boje perja slična domaćoj sivoj guski. Mužjak i ženka izgledaju skoro isto: glava i vrat smeđi, prsa svijetlosiva, noge ružičaste a kljun narandžast. Leđa i krila su sivosmeđa, sa valovitim svijetlim crtama. Dugačka je 90 cm sa rasponom krila do 160 cm. Težina odraslih primjeraka iznosi 3–5 kg. Pari se u martu. Ženka snese 5–8 sivkasto-bijelih jaja i leži na njima 28–30 dana. Guščići su žutog paperja i ostaju u jatu sa roditeljima do sljedeće sezone parenja. Gnijezdi se u močvarnim, teško pristupačnim mjestima. Gnijezdo pravi od trave i drugog biljnog materijala, a oblaže ga paperjem. Divlja guska je biljojed, a hranu traži uglavnom na suvom.

65. Koje su osnovne karakteristike reda pjevačica (vrapčarki) (Passeriformes)?

Pjevačicama, pjevicama, ili kako još nazivaju ovaj red - vrapčarkama, pripada između 5.200 i 5.500 vrsta, što je više od polovine svih vrsta ptica. Poznate su i kao ptice stajačice na granama jer imaju jedinstven oblik stopala koji im omogućuje da se čvrsto drže na najtanjim granama. Poznate su i po svom pjevu, kojeg proizvodi zvučni organ poznatiji kao pjevalo.

66. Koje su osnovne karakteristike porodice vrana (Corvidae)?

Zajedničko obilježje cijele porodice vrana je čvrsto, malo, izduženo tijelo, jak, veliki i uspravan kljun sa oštrim ivicama, nozdrve pokrivene čekinjama, jake, gole noge sa tri prsta okrenuta naprijed i jednim okrenutim unatrag, srednje dugačak rep i dugačka krila sa deset letnih pera. Gnijezda su im vrlo jednostavna i obično savijena samo od šiblja i grana. Hrane se manjim pticama, sisarima, strvinom i raznim insektima a ponekad djelimično i biljnom hranom.

67. Koje su osnovne karakteristike vrane sive (*Corvus corone cornix* L.)?

Vrane su krupne ptice snažnog kljuna. Žive po šumarcima, na poljoprivrednom zemljištu, oko naselja i kuća. Boja perja kod vrane je siva osim na glavi, krilima i repu gdje je crne boje.

Hrani se insektima, sjemenjem, plodovima, sitnom dlakavom i pernatom divljači. Hvata ptice pjevačice i u gnijezdima ispija njihova jaja i jede mlade. Prava je napast za kukuruzna polja, krade i odnosi mlade piliće.

Gnijezdo pravi u krošnjama, bliže stablu, snese 4-6 jaja i na njima leži 16–18 dana.

68. Koje su osnovne karakteristike svrake (*Pica pica* L.)?

Dugačka je oko 41–43 cm, kratkih i zaobljenih krila, dugačkog repa. Boja perja na glavi, vratu, guši, leđima, krilima i repu crna, a po grudima, trbuhu i plećima bijela. Naseljava predjele do 1.000 m.n.v., rijetko preko, a tada samo uz ljudska naselja.

Gnijezda gradi od šiblja i grančica, i blata pomiješanog sa korijenjem, vlasima trave, slame. Gnijezdo grade i mužjak i ženka. Iznad gnijezda je tzv. nebo od granja i trnja. Ulaz je sa bočne strane. Uz njega često grade jedno manje gnijezdo koje služi mužjaku za noćenje i odmor. Krajem marta ženka snese 6–8 jaja na kojima leži 17–18 dana.

Hrani se insektima, sjemenjem, plodovima, sitnom dlakavom i pernatom divljači. Hvata ptice pjevačice i u gnijezdima, ispija njihova jaja i jede mlade, krade i odnosi mlade piliće, u nedostatku hrane jede i strvinu.

69. Koje su osnovne karakteristike sojke (*Garrulus glandarius* L.)?

Sojka je jedina vrana sa višebojnim perjem, takođe jedina naša vrana sa ćubom na glavi, koja je naročito vidljiva kada je ptica uzbuđena. Dugačka je prosječno 32 cm. Osnovna boja tijela je ružičastosiva, sa izrazitim bijelim podrepkom i nadrepkom.

Krila su joj široka i zaobljena crno-bijela, u osnovi se nalazi plavetnocrno ukrasno perje. Stanovnik je liščarskih, naročito hrastovih šuma.

Gnijezdo gradi u račvi drveta, od grančica i obloženo je korjenčićima. Ženka snese 5-6 jaja na kojima leži 16–18 dana.

Njenu ishranu čine hrastov žir i bukovice, ali i lješnici, orasi, razne bobice i voće. Mlade hrani insektima, gusjenicama, ali i mladuncima drugih ptica koje u maju i junu krade iz gnijezda.

V

UZGOJ I ZAŠTITA DIVLJAČI

1. Koju djelatnost u lovstvu predstavlja uzgoj i zaštita divljači, i koji im je zajednički cilj?

Uzgoj i zaštita divljači predstavlja osnovnu djelatnost u lovstvu čiji je cilj očuvanje zdrave i otporne divljači u određenoj prirodnoj sredini, a mjere i aktivnosti preduzete u ovoj oblasti čine nedjeljivu cjelinu.

2. Šta podrazumijevamo pod pojmom uzgoj divljači?

Pod pojmom uzgoj divljači podrazumijeva se preduzimanje mjera radi održavanja, obnavljanja i postizanja broja i kvaliteta divljači prema prirodnim i drugim mogućnostima staništa.

3. Šta težimo postići uzgojem divljači?

Uzgojem divljači teži se postizanju optimalne gustine naseljenosti populacije, vitalnosti jedinki dobrog zdravstvenog stanja i reprodukcione sposobnosti kao i postizanju dobre trofejne vrijednosti.

4. Koji su osnovni načini uzgoja divljači?

Postoje četiri osnovna načina uzgoja divljači:

- uzgoj divljači u prirodnoj sredini otvorenih lovišta;
- uzgoj divljači u uzgajalištima (farmama divljači);

- uzgoj divljači u ograđenim i prirodno omeđenim prostorima;
- kombinovano gajenje divljači.

5. Koji je najčešći način uzgoja divljači?

Divljač se najčešće uzgaja u prirodnoj sredini otvorenih lovišta, tj. gledano biološki, na površinama koje zadovoljavaju sve ekološko-geografske uslove neophodne za trajno održavanje, život i razmnožavanje određene vrste ili više vrsta divljači. Uzgoj divljači u slobodnoj prirodi primjenjuje se za sve vrste krupne i sitne divljači, specifičan je i dosta težak. Zahtijeva angažovanje stručnog osoblja koje pored znanja iz oblasti ekologije i biologije divljači mora uložiti dosta napora i rada kako bi se postigli uzgojni ciljevi. Život, opstanak i brojno stanje divljači zavisi kako od prirodnih uslova područja u kojima se gaji divljač tako i od dodatnih uslova, mjera koje preduzima lovac - uzgajivač u lovištu.

6. Koji su osnovni prirodni uslovi od kojih zavisi život i razvoj divljači u lovištu?

Osnovni prirodni uslovi od kojih zavisi život i razvoj divljači u lovištu su: hrana i voda, biljni svijet, mir u lovištu, sastav tla, konfiguracija terena, klimatski uslovi i opšta pogodnost lovišta.

7. Šta čini prirodnu prehrambena osnova uzgoja divljači?

Prirodnu prehrambenu osnovu čine cjelokupni biljni pokrov i hrana životinjskog porijekla u lovištu koji služe za ishranu divljači. Pod biljnim pokrovom podrazumijevamo cjelokupno rastinje šuma, livada, pašnjaka i obradivih površina, tj. biljnog svijeta, koji za divljač predstavlja ne samo izvor hrane već i zaklon. Hranu životinjskog porijekla čine razni razvojni stadiji insekata, sitnije životinjske vrste, te leševi sitnih i krupnih vrsta.

8. Zašto je voda neophodna za divljač u lovištu?

Pomoću vode se vrši razmjena materija u organizmu. Od vode

unesena hrana nabubri i omekša. Takva hrana se zatim razlaže uz pomoć sokova koje luče razne žlijezde u organima za varenje. Razloženu hranu organizam direktno prihvata i koristi. Divljač vodu uzima direktno sa izvora i vodenih tokova ili indirektno kroz uzetu hranu biljnog i životinjskog porijekla. Predjeli sa dovoljno vode, prošarani izvorima, potocima, rječicama čvršće vežu divljač za lovište. Osim toga prisustvo vode pogoduje boljem razvoju vegetacije, te daje divljači više hrane i zaklona.

9. Zašto je mir u lovištu značajan faktor za uzgoj divljači?

Mir u lovištu je značajan faktor za uzgoj divljači naročito u vrijeme bremenitosti ženki kod dlakave divljači, odnosno kod pernate divljači u vrijeme dok ženke leže na jajima. Mir u lovištu neophodan je i u periodu odgoja mladih, ali i tokom cijele godine. Mir je divljači, naročito preživarima, potreban za dnevni odmor. Bitan je za sve vrste, svih starosnih dobi.

10. Koje su dodatne mjere u lovištu koje se trebaju preduzeti kako bi se ostvarili uzgojni ciljevi?

Osim prirodnih uslova koji su od značaja za život i opstanak divljači, u lovištu je potrebno da lovac-uzgajivač preduzme niz mjera i aktivnosti kako bi se bi se ostvarili uzgojni ciljevi. Tu spadaju: poboljšanje prehrambene osnove, nabavka i proizvodnja hrane, izgradnja lovno uzgojnih objekata, uzgojni i sanitarni odstrel, vještačka proizvodnja divljači, unošenje divljači u lovišta i druge mjere.

11. Šta za divljač znači hrana?

Hrana je najvažniji životni činilac svakog živog bića pa i divljači. Od količine, vrste i kvaliteta hrane zavisi brojnost i vitalnost divljači. U nedostatku hrane divljač će napustiti određena područja, migrirati i naseliti područja gdje zadovoljava spostvene potrebe za hranom.

12. Na koji način se može poboljšati prirodna prehrambena osnova?

Poboljšanje prehrambene osnove može se postići formiranjem njiva i livada za divljač, zatim melioracijom šumskih čistina, napuštenih šumskih vlaka i puteva, sadnjom na tim površinama pogodnih kultura krmnog bilja ili drveća i žbunja. Za tu svrhu pogodni su sve vrste leptirnjača, grahorica djetelina, jer su bogate bjelančevinama, lako dostupnim ugljenim hidratima i mineralnim materijama, zatim vodom koju razvijenim korijenovim sistemom crpe i iz dubljih slojeva zemlje. Rado ih uzima srneća divljač i zečevi, a ujedno pružaju i dobro sklonište za sitnu divljač.

13. Kada i na koji način prihranjujemo divljač?

U zimskom periodu, naročito kada sniježni pokrivač prekrije ionako oskudne izvore hrane, divljač je neophodno prihranjivati. U tu svrhu divljači se mora iznositi što prirodnija i zdrava hrana. Ta hrana treba da bude i što raznovrsnija. Vrsta hrane i način iznošenja u toku zime mora da podmiere potrebe svih vrste divljači, i svih starosnih kategorija. Ona se mora davati u hranilištima, prikladnim za svaku vrstu divljači, nikako razbacivati po lovištu. Mjesta na kojima će se prihranjivati krupna divljač treba da budu zaklonjena od vjetra, na prisojnim stranama i što udaljenija od naseljenih mjesta. Sitnu divljač treba prihranjivati u prirodnim ili vještačkim kulturama. Da bismo izbjegli poremećaje metabolizma divljači, hranu treba davati svakodnevno. Takođe, iz razloga pravilnog odvijanja metabolizma divljači je potrebno prihranjivati mineralnim materijama, od kojih je najznačajnija kuhinjska so. Isto tako, u ishrani divljači veoma su značajni makro i mikroelementi: kalcijum, kalijum, fosfor, magnezijum, jod i drugi, a njihov nedostatak dovodi do poremećaja u konstituciji i određenih biohemijskih procesa organizma.

14. Koliko traje period prihranjivanja divljači?

Period prihranjivanja divljači zavisi od tipa lovišta, vrste divljači i vremenskih prilika. Orijentaciono, ona traje oko 120 dana.

15. Kojom vrstom hrane se u toku zime prihranjuje divljač?

Divljač se u toku zime hrani raznim vrstama hraniva. Zavisno od vrste divljači, to je: kamena so, livadsko sijeno, lucerka, lisnik, kukuruz u klipovima ili zrnu, žitarice, suncokret, repa, krompir, mrkva, divlji kesten, žir i hraniva životinjskog porijekla. Osim toga, divljači se daju i nusproizvodi pri industrijskoj preradi: pivski trop, otpaci pri preradi voća i povrća, rezanci šećerne repe i drugo.

16. Šta podrazumijevamo pod pojmom uzgojni odstrel?

Uzgojni odstrel je značajna mjera koja rezultira poboljšanjem kvaliteta divljači. Uzgojni odstrel provodi se kod krupne divljači. Odstranjuju (izlučuju) se zakržljali, prestarjeli i primjerci sa izrazito slabim trofejima određene vrste iz daljeg uzgoja, sa ciljem da se postigne dobra vitalnost populacije koja će dati zdrava i trofejno vrijedna grla. Uzgojni odstrel provodi se i radi regulisanja omjera polova. Uzgojni odstrel najčešće se sprovodi na osnovu izgleda – spolnih osobina jedinki. Te osobine upoređujemo za grla približno iste starosti da bi ocijenili koliko to grlo po kondiciji, tjelesnoj razvijenosti i trofejima odstupa od prosjeka u populaciji. Odstrelu podjednako podliježu oba pola, te jedinke svih starosnih klasa. Osnovno je pravilo da

se uzgojnim odstrelom obuhvate najmlađa grla – podmladak iz razloga što je kod njih najlakše sprovesti kriterijume za odstrel, što najranije oslobađamo populaciju slabih i neperspektivnih jedinki dajući prednost prostora i hrane uzgojno vrijednim jedinkama. Za provođenje uzgojnog odstrela pored teoretskog znanja potrebno je veliko iskustvo i pažljiv rad.

17. Šta podrazumijevamo pod pojmom sanitarni odstrel?

Sanitarni odstrel je takođe značajna mjera uzgoja divljači. Sanitarnim odstrelom odstranjujemo bolesna ili na bolest sumnjiva grla. Takve jedinke prepoznamo po tome što su mršava, hramlju, teturaju, imaju ozljede ili neobične izrasline, na vrijeme nijesu promijenila dlaku, ne bježe od neprijatelja, nasrcu na ljude, jednom riječju, ne ponašaju se prirodno. Odstreljeni primjerci ili njihovi unutrašnji dijelovi se šalju veterinarskim ustanovama na analizu ili se zakopavaju. Sanitarni odstrel se primjenjuje i na zdrave jedinke, ali samo u slučaju kada je sa sigurnošću otkrivene i definisana neka zarazna bolest koja je prenosiva.

18. Iz kojih razloga se vrši naseljavanje divljači u lovišta?

Naseljavanje divljači u određeno lovište može se izvršiti iz više razloga – za povećanje brojnosti, za »osvježenje krvi« i za unošenje novih (neautohtonih) vrsta ili vrsta koje su ranije živjele na određenom području.

19.Šta podrazumijevamo pod pojmom uzgoj divljači u zatvorenom prostoru?

Uzgoj divljači u zatvorenom prostoru, ili bolje rečeno proizvodnja divljači u farmama – uzgajalištima, pod potpunom kontrolom čovjeka, zasnovana je na podržavanju prirodnih uslova razmnožavanja u okvirima tehničkih i tehnoloških mogućnosti.

20. Koja vrsta divljači se uzgaja u zatvorenom prostoru (farmama – uzgajalištima)?

Na ovaj način danas se uspješno uzgajaju: fazan, razne vrste jarebica, divljih pataka, prepelica, tetrijeb i neke druge vrste pernate divljači, a od dlakave divljači zec.

21. Koja se divljač uzgaja u ograđenim lovištima?

U ograđenim lovištima formiranim na površinama pod šumom ili na šumskim staništima sa livadama i progalama uzgajaju se uglavnom: jelen obični, jelen lopatar, muflon i divlja svinja. Oni se u ograđenim lovištima gaje zajedno i to: jelen obični i divlja svinja, odnosno jelen lopatar i muflon. Ostali papkari rijetko se gaje u ograđenim lovištima. Srne i divokoze u ogradama gaje se isključivo kada se naseljavaju u nova lovišta, u periodu aklimatizacije, ili iz razloga povećavanja brojnog stanja do broja potrebnog za ispuštanje u slobodnu prirodu.

22. Koji su osnovni ciljevi uzgoja divljači u ograđenim lovištima?

Osnovni ciljevi ovakvog načina uzgoja su:

- povećanje lovne ponude i povećanje mogućnosti ulova, za kraće vrijeme na manjem prostoru
- povećanje broja i vrijednosti trofeja i produkcije mesa divljači intenzivnim mjerama gajenja
- stvaranje rasplodnog fonda za naseljavanje lovišta u kojima nema određene divljači a gdje je ranije bilo (reintrodukcija)
- povećanja brojnosti prirodne populacije divljači u lovištu ispuštanjem grla iz ograde.

23. Kada se i kod koje divljači primjenjuje kombinovani način uzgoja?

U kombinovani način gajenja primjenjuje se u toku zimskog perioda i to kod jelenske divljači u brdsko-planinskim lovištima. U

manjim ograđenim površinama, površine 20–30 ha, zimovnicima, na nižim nadmorskim visinama i južnim ekspozicijama divljači se obezbijedi u tom periodu hrana i sklonište. Ovim načinom gajenja postiže se i dodatni efekt smanjenje šteta od divljači na šumskim kulturama.

24. Šta se, obzirom na zakon, smatra pod pojmom zaštita divljači?

Zaštitom divljači smatra se preduzimanje mjera koje obezbjeđuju uslove za opstanak i razvoj određene vrste divljači, kao i njenu zaštitu od protivzakonitog korišćenja;

25. Kako se vrši zaštita divljači?

Zaštita divljači vrši se trajnom zabranom lova, zabranom lova u određenom periodu (lovostajem), skraćivanjem lovne sezone ili smanjenjem broja lovnih dana, čuvanjem lovišta, suzbijanjem nezakonitog lova, smanjenjem broja nezaštićene divljači, spasavanjem od elementarnih nepogoda, dopunskom prehranom i drugim mjerama predviđenim zakonom i lovnom osnovom.

26. Šta se smatra pod pojmom lovokrađa?

Svako hvatanje, ubijanje ili na bilo koji drugi način uništavanje i prisvajanje divljači ili njihovih dijelova (jaja, mesa, trofeja i drugo) koji su u suprotnosti sa zakonom smatra se lovokrađom.

27. Šta se smatra pod pojmom krivolov?

Za razliku od lovokrađe, pod krivolovom se podrazumijeva svaka radnja u lovištu koju učini lovac, član lovačkog društva ili organizacije, ili lovni radnik u lovištu, a koja je protivna internim aktima (statutom, pravilnicima ili odlukama) tog lovačkog društva ili organizacije.

28. Čime se obezbeđuje zaštita divljači od nezakonitog lova, lovokrađe, i krivolova?

Zaštita divljači od nezakonitog lova, lovokrađe, i krivolova obezbeđuje se čuvanjem lovišta.

29. Ko može biti lovočuvár?

Lovočuvári, s obzirom na zakon, moraju imati najmanje završenu srednju stručnu školu, i ispunjavati uslove propisane za nošenje oružja.

30. Ko koordinira rad lovočuvárske službe?

Stručno lice, upravnik lovišta, koji po zakonu mora imati završenu šumarsku, poljoprivrednu ili veterinarsku srednju školu. On mora voditi i sve ostale stručne poslove u lovištu.

31. Osim stalno zaposlenih lovočuvára ko još može vršiti zaštitu divljači?

Osim stalno zaposlenih lovočuvára, korisnik lovišta često ovlašćuje i neke svoje članove koji pomažu u čuvanju lovišta lovočuvare volontere. Veliku ulogu u čuvanju lovišta imaju i svi članovi lovačkog društva ili organizacije kojoj je lovište povjereno od države na gazdovanje, zatim pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova, lugari Direkcije za šume i drugi ljubitelji prirode i divljači.

32. Šta podrazumijeva zaštita divljači od predatora?

Zaštita uzgojne divljači, ali i gajenih domaćih životinja, od predatora podrazumijeva održavanje njihove brojnosti na podnošljivom nivou.

33. Ko su predatori u lovištu?

Predatori sitne i krupne divljači u lovištu su: vuk, šakal, lisica, divlja mačka, mala lasica, kune i drugi su, koji su prema zakonu o divljači i lovstvu, osim divlje mačke koja je zaštićena lovostajem, van režima zaštite, kao i oni koji su zaštićeni trajnom zabranom

lova (ris, hermelin – velika lasica, vidra, ptice grabljivice) zbog smanjenja brojnog stanja tih vrsta.

34.Šta podrazumijeva zaštita divljači od prirodnih nepogoda?

Zaštita divljači od prirodnih nepogoda podrazumijeva provođenje mjera zaštite divljači u slučajevima poplave, ekstremne dugotrajne zime, suše, šumskog požara.

35.Kakva je uloga lovaca pri pojavi bolesti divljači?

Divljač obolijeva od raznih bolesti koje su prenosive, ne samo na drugu divljač već i na domaće životinje, na pse, pa i na čovjeka. Izdvojićemo neke od najopasnijih: slinavka i šap, svinjska kuga, salmoneloza i posebno bjesnilo lisica i druge divljači. Uloga lovca je pri pojavi ovih i sličnih bolesti velika i nezamjenjiva. Primjećivanjem simptoma oboljenja kod divljači prilazi se tzv. sanitarnom odstrelu, kako se bolest ne bi dalje širila i prenosila. Divljač se odstranjuje iz lovišta odstrelom, a odstrijeljena divljač se zakopava ili spaljuje. Domaće životinje u širem krugu se vakcinišu. Savremeno gazdovanje pored ovih mjera prepoznaje i preventivne mjere koje se provode prije ili u fazi rane pojave oboljenja kod divljači a to je tzv. oralna vakcinacija.

36.U čemu se sastoji zaštita divljači od ranjavanja?

Poznato je, takođe, da veliki broj divljači biva povrijeđen na razne načine. Te povrede uzrokovane su od strane poljoprivrednih mašina tokom kosidbe i žetve i povrede ranjavanjem divljači u lovu. Ove druge su veoma česte i prema nekim istraživanjima dostižu čak 30% od broja ulovljene divljači. Zaštita divljači od ranjavanja sastoji se u otklanjanju uzroka ranjavanja i pronalaženju ranjene divljači. To se postiže prije svega upotrebom odgovarajuće sačme, poštovanjem propisanog rastojanja do kojeg se smije pucati na divljač, lov sitne divljači sa lovačkim psima, te upotrebom obučениh pasa, krvosljednika, za pronalaženje ranjene divljači.

VI BOLESTI DIVLJAČI

1. Kako se dijele uzroci bolesti kod divljači?

Uzroci bolesti dijele se na spoljašnje i unutrašnje.

2. Šta spada u spoljašnje uzroke bolesti?

U spoljašnje uzroke ubrajaju se: mehanički, klimatski, hemijski i biološki.

3. Koji su mehanički uzroci bolesti divljači?

Mehanički uzroci najčešće dovode do oštećenja, odnosno ranjavanja, i uginuća usljed dejstva mehaničke sile (poljoprivredne mašine, saobraćajna sredstva, grabljivice, rivalstvo, hvatanje divljači, ustrelina, zamke i dr.).

4. Koji su klimatski uzroci bolesti divljači?

Klimatski uzroci koji utiču na nastajanje bolesti su: dugotrajne hladne i vlažne zime sa dubokim snijegom ili kad se po snijegu uhvati ledena kora, zatim, dugotrajne kiše i poplave, izuzetno visoke temperature i dugotrajne suše i sl.

5. Koji su hemijski uzroci bolesti divljači?

Hemijski uzroci koji mogu dovesti do oboljenja i uginuća divljači, nastaju usljed gladi ili pak trovanja divljači. Gladovanje

može da bude kvantitativno, kada divljač ne uzima dovoljnu količinu hrane, ili kvalitativno, kada u hrani nedostaju određeni sastojci (npr. bjelančevine, mineralne materije, vitamini, masti ili ugljeni hidrati). Od trovanja u manjoj mjeri se pojavljuju trovanja biljnog porijekla, jer se divljač instinktivno čuva od otrovnih biljaka i vrlo je otporna na njih. U praksi se najčešće sreću trovanja uzrokovana vještačkim đubrivima, insekticidima, organskim hlorovanim ugljovodonicima, organskim fosforim jedinjenjima, rodenticidima, mamcima, zatim, industrijskim otpacima itd.

6. Koji su biološki uzroci bolesti divljači?

Biološki uzroci su veoma česti kod nastajanja bolesti ili uginuća divljači. U ovu grupu uzročnika spadaju virusi, bakterije, paraziti i gljivice.

7. Šta spada u unutrašnje uzroke bolesti divljači?

U unutrašnje uzroke nastajanja bolesti, ubrajaju se poremećaji u pigmentaciji kože, dlake i perja. Jedna od ovih pojava je i albinizam, odnosno urođeni nedostatak pigmenta i melaniza, odnosno urođeno tamno prebrojavanje pomenutih djelova tijela divljači.

8. Ko vrši ispitivanje zdravstvenog stanja divljači u lovištu?

Ispitivanje zdravstvenog stanja divljači vrši veterinar, pri čemu mu pomažu lovočuvari, lovci, koji stalno prate ukupno stanje divljači.

9. Kako se šalje materijal na laboratorijsko ispitivanje?

Materijal poslat na laboratorijsko ispitivanje mora biti svjež. Osnovno je pravilo da materijal, odnosno leš, moraju da budu tako upakovani da se iz pošiljke ništa ne cijedi.

Leševe sitne divljači treba slati u cijelosti, upakovane u dvostruki polivinilski džak, zavezati ga i potom staviti u drveni

sanduk u kome se nalazi pilotina ili sijeno, čime se oblaže leš. Uz leš se šalje i propratni akt.

Ako su u pitanju leševi krupnije divljači, a ne postoji mogućnost da se pošalju u cijelosti, treba slati samo pojedine organe upakovane na sljedeći način:

- pluća sa srcem i jetrom u posebnu dvostruku polivinilsku kesu;
- želudac i crijeva takođe u posebnu dvostruku polivinilsku kesu, s tim šta jednjak i rektum treba podvezati kanapom;
- slezinu i matericu u posebnu dvostruku polivinilsku kesu.

Dalji postupak pakovanja i slanja je identičan kao kod slanja leševa sitne divljači.

10. Koje mjere se preduzimaju radi sprečavanja širenja bolesti divljači?

Radi sprečavanja širenja bolesti divljači, preduzimaju se sljedeće mjere: neškodljivo uklanjanje leševa, sanitarni odstrel, isušivanje kaljuga, bara i pojilišta sa stajaćom vodom.

11. Kako se najčešće vrši neškodljivo uklanjanje leševa?

Ukoliko se neškodljivo uklanjanje leševa vrši na licu mjesta, najbolje je pribjeći zakopavanju i spaljivanju leševa.

Zakopavanje treba obaviti na suvom, ocjeditom mjestu, udaljenom od naselja, hranilišta, pojilišta, staja, bunara i pašnjaka. Jame treba iskopati toliko duboko da nad gornjom površinom leša bude najmanje 1 metar zemlje. Leš treba posuti karbolom ili krezolom kako bi se odbile grabljivice.

Spaljivanje je sigurnije od zakopavanja i izvodi se na otvorenoj vatri gdje postoji dovoljna količina drva. Ako se vrši spaljivanje krupne divljači, onda se to radi u jami koja je duboka 1,5 – 2 metra i koja je toliko duga da od krajnjih dijelova leša pa do ruba jame, ima bar pola metra slobodnog prostora, šta prilikom sagorijevanja omogućava dobar pristup vazduha.

12. Kada i kako se sprovodi sanitarni odstrel?

U svim slučajevima, kada se preduzima sanitarni odstrel, u cilju sprečavanja širenja bolesti divljači, treba ga izvršiti u što kraćem vremenu, i to da se uvijek počinje na periferiji zaraženog područja, napredujući prema centru.

13. Zašta se vrši isušivanje kaljuga, bara i pojilišta sa stajaćom vodom?

Poplavi tereni, kaljuge, bare i pojilišta sa stajaćom vodom, često predstavljaju izvore različitih infektivnih i parazitskih bolesti. U savremenoj lovačkoj praksi, drenaža poplavnih terena, praktično ne dolazi u obzir, dok je isušivanje kaljuga i bara, kao i zatrpavanje pojilišta sa stajaćom vodom, posao koji treba uraditi bezuslovno u slučajevima pojave infektivnih bolesti. Ako se ove mjere ne mogu sprovesti, onda se ograde, tako da ih divljač ne može koristiti.

14. Šta je kanibalizam kod životinja?

Kanibalizam je pojava koja se najčešće manifestuje kod živine u uzgajalištima tako šta životinje čupaju i žderu sopstveno perje, ili perje drugih jedinki, ili šta ključaju prste na nogama, glavi, krijeste, krila i perje, ili naročito predio kloake (prošireni dio debelog crijeva ispred analnog otvora).

Uzroci kanibalizma su kompleksni i još uvijek nedovoljno poznati. Od značaja su deficiti animalnih bjelančevina, mineralnih materija, vitamina, skućen prostor, toplo i suvo vrijeme i dr.

15. Šta je kuga peradi?

Kuga peradi je infektivno (virusno) oboljenje, kako pernate divljači iz prirode, tako i u vještačkim uzgajalištima.

Životinje se inficiraju zagađenom hranom ili vodom, izmetom, ili slinom oboljelih jedinki, ključanjem bolesnih jedinki, ili žderanjem leševa (kanibalizam), krvlju zaklanih bolesnih

jedinki, preko očnih kapaka, sluzokože kloake i dr. U vještačkim uzgajalištima pernate divljači, prouzrokovača mogu da unesu vrapci ili druge ptice, kokoške za nasad, pa i ljudi koji su bili u kontaktu sa oboljelim životinjom.

Inkubacija u fazanske divljači traje 2–10 dana. Oboljele životinje kunjaju, ne jedu, imaju povišenu temperaturu, teško dišu, grče se, imaju proliv i pokazuju znake oduzetosti. Može da se javi otok u predjelu glave i vrata i nakostriješenost perja na vratu. Glava može biti zavaljena unazad, a noge tako ispružene, da stav oboljele životinje liči na stav pingvina. Poslije pojave prvih znakova bolesti, najveći broj životinja ubrzo uginu, a neke ostaju u životu još 6 – 9 dana.

Kada se ovo oboljenje pojavi u uzgajalištu, sve bolesne jedinke treba uništiti klanjem, izvršiti čišćenje, pranje i dezinfekciju volijera, oruđa, hranilica, pojilica, kućica i sanduka.

16. Šta karakteriše koleru peradi?

Kolera je infektivno (bakterijsko) oboljenje domaće živine, pernate divljači, a pojavljuje se i kod nekih divljih sisara (zec, divlji papkari).

Prouzrokovači ove bolesti nalaze se svuda u prirodi, takođe i u zdravim životinjama. U slučajevima kada oslabi prirodna otpornost organizma (gladovanje, hladnoća, druga oboljenja), uzročnici postaju patogeni, izazivaju bolest koja se prenosi zagađenim hranom ili vodom, izmetom ili slinom oboljelih životinja. U fazanerije se bolest unosi najčešće tako šta zaposleno osoblje na obuci unosi izmet oboljele domaće živine, mada i neke divlje ptice (kopci, sojke, svrake) mogu da izlučuju prouzrokovače bolesti i tako unesu uzročnika u fazanerije.

Ovo oboljenje u fazanske divljači traje nekad vrlo kratko. Životinje prestaju uzimati hranu, kunjaju, ruše se na tlo i ugibaju, ili pak, bolest može trajati 1 – 3 dana, kada životinje takođe ne uzimaju hranu, žedne su, pojavljuje se proliv, neki put i grčevi i

dolazi do uginuća. Kod dužeg toka ove bolesti, životinje mršave, imaju proliv, često i zapaljenje pluća i zglobova i dr.

U suzbijanju kolere primjenjuju se različiti preparati (antibiotici, sulfonamidi), koji se obično daju kroz hranu ili vodu.

17. Šta karakteriše salmonelozu pernate divljači?

Salmoneloza je infektivno oboljenje različitih vrsta domaćih životinja, kao i pernate divljači (fazana, jarebica, prepelica, grlica, golubova i dr.), a može da oboli i čovjek. Ovo oboljenje prouzrokovano je različitim vrstama salmonela.

U uzgajalištima fazana i jarebica, u infekciji, značajnu logu ima hrana u kojoj riblje ili koštano brašno može da bude kontaminirano salmonelama. Infekcija se može širiti i putem jaja, kao i preko izmeta, naročito kad životinje borave u skupnoj volijeri.

U vještačkim uzgajalištima pernate divljači, u borbi protiv ove bolesti treba imati u vidu da se terapijom (antibiotici, sulfonamidi) ne može spriječiti pojava kliconoša. Sve životinje u uzgajalištu treba podvrgnuti serološkom pregledu.

Negativne jedinke treba pustiti u prirodu a pozitivne životinje treba žrtvovati i neškodljivo ukloniti. Nakon toga se sprovodi rigorozno čišćenje, dezinfekcija prostorija, volijera, ispusta, baterija, kaveza, inkubatora, sanduka, hranilica, pojilica, oruđa i dr.

18. Šta je tuberkuloza pernate divljači?

Osim domaćih i divljih sisara, pernate živine i čovjeka, od tuberkuloze obolijevaju fazani, jarebice, divlji golubovi, svrake, tetrijebi i dr. Uzročnik oboljenja je bakterija, a dokazano je da fazanska divljač može da se inficira i sa humanim prouzrokovatelem tuberkuloze.

Ovo oboljenje se najčešće javlja u vještačkim uzgajalištima, gdje se uzročnik unosi putem oboljelih koka ili izmetom oboljelih ptica (svraka, vrabaca). Bolest se dalje širi hranom koja

je zagađena izmetom oboljelih jedinki. Kod ovakve infekcije promjene se javljaju u crijevima, često još i u jetri i slezini, a rijetko u plućima (čvorići). Kod oboljelih jedinki se zapaža proliv, mršavljenje i, rijetko, znaci paralize. Pojava jakih grčeva upućuje na smrtni ishod.

Kada se ovo oboljenje nesumnjivo dokaže, sumnjive i naročito mršave jedinke treba izdvojiti, žrtvovati i neškodljivo ukloniti (najbolje, spaliti). Ako je u pitanju veći broj oboljelih životinja, najcjelishodnije je žrtvovati sve jedinke. Objekte, volijere, hranilice, pojilice i dr. treba temeljno očistiti i dezinfikovati, a tlo fazanerije treba duboko preorati. Ponovno naseljavanje može se izvršiti tek nakon pola godine.

19. Šta je karakteristično za kokcidiozu pernate divljači?

Osim kod domaće živine, ovo parazitarno oboljenje se pojavljuje i u vještačkim uzgojima fazanske divljači i to prije svega, u mladim jedinki gdje smrtnost može biti 75–100 %. Odrasli fazani su najčešće samo nosioci prouzrokovala bolesti, bez vidljivih poremećaja zdravstvenog stanja.

Fazančići se zaraze putem zagađene hrane i vode. Najčešće za 10 do 20 dana poslije unošenja uzročnika, počinju uginuća, često bez prethodnih znakova bolesti. Kod nešta starijih jedinki (2 – 6 nedjelja) javlja se krvav proliv, oboljele jedinke kunjaju i drhte sa opuštenim krilima, ne jedu, žeđ je pojačana i naglo mršave. Starije životinje (preko 6 nedjelja), slabije napreduju, mršave su i anemične, apetit je slab, žeđ pojačana, perje nakostriješeno a krila opuštena.

Promjene izazvane ovim oboljenjem, naročito su izražene na slijepom crijevu, koje je uvećano, otečeno i ispunjeno krvavim sadržajem.

Liječenje se vrši isto kao kod domaće živine primjenom različitih preparata – kokcidiostatika.

20. Šta je singamoza?

Singamoza predstavlja teško parazitarno oboljenje domaće živine, fazana, posebno u vještačkim uzgajalištima, zatim, jarebica, prepelica, vrana, čvoraka i dr. Bolest se još naziva crveni crv. Susreće se naročito u mladim jedinki i može da uništi podmladak u uzgajalištima. Starije životinje rjeđe obolijevaju. Prouzrokuje bolest je parazit koji se nalazi u dušniku i bronhijama, a njegove larvice u plućima i vazдушnim kesama.

U vještačkim uzgajalištima pernate divljači, infekcija obično nastaje preko prelaznih domaćina (pužići, gliste, muve, mušice i dr.), različitih divljih ptica, ili preko kvočaka koje služe za nasad i izvođenje pilića. Masovno izbijanje bolesti u našim uslovima obično započinje nastupanjem toplijeg vremena a kulminacija bolesti je tokom ljeta. Kod oboljelih jedinki, zbog sprečavanja prolaska vazduha u pluća, pojavljuju se znaci gušenje.

21. Šta je bjesnilo?

Bjesnilo je infektivno (virusno), smrtonosno oboljenje domaćih životinja, srneće, jelenske divljači, zečeva, divljih svinja, lisica, vukova, jazavaca, vjeverica, ptica i čovjeka. Uzročnik je virus koji se najčešće unosi u organizam ujedom, putem sline oboljele životinje. Kod nas se ovo oboljenje najčešće javlja u lisica.

Inkubacija kod lisica najčešće iznosi oko 14 dana, nakon čega se javljaju prvi znaci oboljenja koje najčešće traje 6 dana, s tim šta se u posljednja 2 dana manifestuju znaci paralize. Oboljela lisica obično gubi strah od čovjeka i može da se sretne u naseljima, na ulici, u dvorištu i sl. Neki put bijesna lisica napada psa i ujeda ga, dok je u drugim slučajevima prijateljski raspoložena. Po pravilu, najčešće, luta daleko i ugriza sve šta joj stane na put (psa, mačku, jazavca, srnu, jelena, druge lisice, pa i čovjeka). Appetit je poremećen tako da grize i guta kamenje, drvo, pa čak i sopstveni izmet.

Znaci paralize počinju na mišićima donje vilice, šireći se prema ždrijelu, glavi i stražnjem dijelu tijela.

Dijagnoza se postavlja na osnovu laboratorijskog nalaza, a na analizu se šalje leš cijele životinje ili glava, sumnjive na bjesnilo životinje.

Najznačajniji zadatak u suzbijanju bjesnila kod lisica je smanjenje njene populacije, a u novije vrijeme se primjenjuje i oralna vakcinacija putem mamaca u kojima se nalazi vakcina.

22. Šta je to pseudotuberkuloza?

Pseudotuberkuloza je infektivno oboljenje, najčešće zečeva, kunića i naročito mladih glodara. Od domaćih životinja mogu da obole ovce, koze i živina.

Prouzrokovatelj bolesti je bakterija koja se nalazi svuda u prirodi, pa i u crijevima zdravih zečeva. Životinje se inficiraju uzimanjem hrane koju su zagadile bolesne jedinke ili putem sluzi iz pluća, mokraćom, izmetom oboljelih životinja i dr. Gladovanje, hladnoća, vlaga, parazitske bolesti, ranjavanje i dr. pogoduju izbijanju bolesti. Ovo oboljenje se najčešće pojavljuje pojedinačno i tokom cijele godine, a obično traje nedjeljama. U većem broju slučajeva pojave ove bolesti u zečeva može se zapaziti da se životinje teško kreću, tako da ih pas može lako uhvatiti. U manjem broju slučajeva nalazi se ne samo veći broj oboljelih jedinki već i leševa.

Oboljenje se prepoznaje po prisustvu mnogobrojnih čvorića, odnosno nekrotičnih žarišta po različitim organima, a najčešće u zidovima crijeva, slezini, jetri, plućima i bubrezima.

Kao rezervoar za prouzrokovatelje ove bolesti u zečeva služe poljski miševi.

U borbi protiv ove bolesti vrši se odstrel bolesnih jedinki koje, ako su izrazito mršave, treba spaliti. Poljske miševe treba tamaniti postavljanjem otrovnih mamaca.

23. Šta znate o zaraznom pobačaju (bruceliza) zečeva?

Zarazni pobačaj je infektivno oboljenje domaćih životinja,

divljači (zečeva, srna), kao i čovjeka, koje prouzrokuje bakterija, a mogu ga izazvati prouzrokovajući ovog oboljenja u krava, svinja, ovaca i koza. Ovi mikroorganizmi najčešće se nalaze u polnom aparatu, omotačima ploda, plodnoj vodi, pobačenim plodovima, i u drugim organima. Iz tijela se izlučuju pobačenim plodovima, plodnim omotačima, iscjetkom iz vagine, mlijekom i mokraćom.

Infekcija zečeva obično nastaje na paši, uzimanjem hrane gdje su oboljele životinje izlučile prouzrokovavača. Uzročnik dospijeva u gastrointestinalni trakt, odatle u krvotok, pa u razne organe, a posebno u genitalne. Dalje širenje bolesti među zečevima, odvija se parenjem ili uzimanjem inficirane hrane.

Bolest je hroničnog toka i može dovesti do smrti. Priraštaj izostaje jer bolesne ženke pobacuju.

U mužjaka najčešće obole testisi, a u ženke, materica.

U borbi protiv ovog oboljenja, preporučuje se pojačan odstrel. Meso oboljelih zečeva nije podobno za ljudsku ishranu.

24. Šta karakteriše tularemiju?

Tularemija je infektivno oboljenje, prvenstveno sitnih glodara, zečeva i kunića, a može da se pojavi i kod fazana, jarebica, prepelica, lisica, divljih i domaćih svinja, pa i kod čovjeka (zoonoza).

Prouzrokovajući tularemije prenose se na zečeve, najčešće tzv. »mišjim«
godinama, putem buva, vaši, komaraca, krpelja, koji su se prethodno zadržavali na malim glodarima oboljelim od tularemije, odnosno oboljelim zečevima. Prenos prouzrokovavača od jedne na drugu životinju, može da bude i indirektan. Sve izlučevine oboljele životinje (slina, fekalije, mokraćna), krv, organi, okolina usta i čmara, mogu da sadrže prouzrokovane tularemije. Infekcije ljudi mogu da izazovu lisice, domaće i divlje svinje.

Oboljele životinje, obično su apatične, slabo se kreću, većinom leže savijene u klupko, tako da ih je lako uhvatiti. Ovo oboljenje karakteriše otok limfnih čvorova i slezine.

Leševe uginulih ili odstrijeljenih zečeva, oboljelih od tularemije, nikad ne treba dirati golim rukama već isključivo sa gumenim rukavicama.

U borbi protiv tularemije preporučuje se odstrel, ne samo zečeva u pogođenom lovištu, već i lisica i pernatih štetočina. Sve leševe uginulih i odstrijeljenih jedinki treba neškodljivo ukloniti (spaliti).

Meso zečeva iz lovišta gdje je konstatovana tularemija nije upotrebljivo za ishranu ljudi.

25. Šta znate o sindromu evropskog zeca?

Sindrom evropskog zeca je oboljenje virusnog porijekla, čiji je značaj u nekoliko posljednjih godina naglo porastao, zbog brzog širenja i visoke smrtnosti. U većini evropskih zemalja ova bolest predstavlja glavni zdravstveni problem za zečeve.

Infekcija nastaje preko usne duplje i nosnim putem. Najveći broj oboljelih je u jesenjim mjesecima (oktobar - decembar), kada je populacija najgušća. Bolest se naglo javlja i kratko traje. Prenosi se direktnim putem - kontaktom oboljele sa zdravom životinjom. Od ove bolesti obole zečevi svih starosnih kategorija.

Simptomi bolesti nijesu uvijek uočljivi (iznenadna smrt), a ukoliko su prisutni, zapaža se neprirodno ponašanje, nervni simptomi, oboljele jedinke postaju lak plijen lovaca i predatora i smanjen je refleks bježanja. Smrt nastupa najčešće za 3–4 dana a u hroničnom toku moguće je preživljavanje.

26. Šta je to metiljavost?

Metiljavost je parazitsko oboljenje nekih vrsta domaćih životinja (ovce, goveda, koze, svinje, kopitari, kunići) i divljači (jelen, srna, muflon, divokoza, divlja svinja), prouzrokovano velikim metiljem.

Parazit živi u žučovodima jelenske i srneće divljači a kod divljih svinja u žučnoj bešici. Parazitska jaja dospijevaju u crijeva

i odatle izmetom u spoljnu sredinu gdje se razvijaju slobodno ili u prelaznom domaćinu (slatkovodni pužić). Divljač uzima uzročnika bolesti najčešće pasući na močvarnim terenima, pijući vodu iz kaljuga i bara ili preko sijena. Iz tankih crijeva, putem krvotoka, dospijeva u jetru i žučovode, gdje izaziva zapaljenje i dovodi do teških promjena.

Ovo oboljenje se prepoznaje po krvavljenju jetre i sitnim oštećenjima, iz kojih pod pritiskom izlaze krvava tečnost i djelići razorenog tkiva. Jetra je obično povećana i tvrda. U promijenjenim žučovodima se nalaze paraziti.

Oboljele jedinke mršave, dlaka je neujednačena, teško se kreću i uglavnom leže.

Liječenje oboljelih jedinki iz prirode nije moguće. Izrazito mršava grla treba odstrijeliti.

Kod divljih preživara, divljih svinja i zečeva utvrđena je i dikrocelioza koju prouzrokuje mali metilj. Spoljašnji razvoj ovog parazita odvija se preko dva prelazna domaćina (suvozemni pužić, mravi). Životinje se zaraze na paši ili preko sijena, tako šta pojedu mrave u kojima se nalaze razvojni oblici parazita. Iz crijeva uzročnik prodire u jetru, odnosno žučne puteve, gdje izaziva hronične promjene.

27. Šta karakteriše parazitski gastroenterit?

Kod divljih preživara se može javiti i parazitski gastroenterit, koji mogu prouzrokovati različiti paraziti. Prouzrokovaci su paraziti u sirištu i tankom, naročito dvanaestopalačnom crijevu.

Putem izmeta, jaja se eliminišu u spoljašnju sredinu i u razvojnom ciklusu iz njih izlaze larvice, koje postaju infektivne. Putem hrane ili vode, divljač preuzima infektivne larvice, one zatim probijaju sluzokožu odgovarajućeg dijela digestivnog trakta, gdje se razvijaju i poslije toga se vraćaju u lumen crijeva, gdje se preobražavaju u odrasle parazite. Ovi paraziti oštećuju domaćina na više načina. Bušenjem sluzokože i sisanjem krvi,

nastaje anemija. Pored toga može se javiti zapaljenje digestivnog trakta koje se može iskomplikovati sa bakterijskom infekcijom, šta može dovesti i do smrtnog ishoda.

28. Šta je to slinavka i šap?

Slinavka i šap je virusno oboljenje goveda, ovaca, koza, srne, jelena, muflona, divokoza, i divljih svinja, a može da oboli i čovjek. Od divljači, najčešće obolijevaju srne i divokoze, a jelenska divljač mnogo rjeđe. Divlji papkari koji žive u ograđenim prostorima osjetljiviji na prouzrokovača ove bolesti u odnosu na životinje koje žive slobodno u prirodi. Infekcija nastaje različitim putevima, a najčešće preko hrane i vode, na mjestima gdje su boravile oboljele životinje.

Poslije inkubacije od 2 do 6 dana pojavljuju se prvi znaci bolesti. U početku bolesti može se konstatovati povišena tjelesna temperatura i obilno slinjenje. Zatim se pojavljuju mjehurići na sluzokoži usta, prvenstveno desni, obrazina, na rubovima jezika, između papaka, na koži vimena i dr. Razvojem bolesti mjehurići prskaju, stvaraju se rane koje kasnije zacjeljuju. Usljed sekundarne bakterijske infekcije, između papaka razvija se gnojni proces koji može dovesti do otpadanja papaka.

29. Šta znate o crnom prištu – antraksu?

Crni prišt je infektivno (bakterijsko) oboljenje domaćih životinja (ovce, goveda, konji, koze, svinje, psi i mačke), divljači (srneća, jelenska, divlje svinje, muflona, zečeva, lisica i dr.), a može oboli i čovjek. Ovaj mikroorganizam stvara kapsule (u tijelu oboljele životinje) i spore (samo uz prisustvo kiseonika), koje su vrlo otporne, tako da godinama mogu da se održe u površnim slojevima zemlje.

Životinje se obično inficiraju sporama sa tla, a čovjek, kontaktom sa oboljelom životinjom, leševima ili sa sirovinama (koža) i dr. Najčešći izvor infekcije predstavljaju leševi životinja

uginulih od antraksa. Infekciju šire naročito lisice i pernate grabljivice. Divljač se po pravilu inficira na paši ili uzimanjem vode iz kaljuža i bara, a može i na hranilištima, ukoliko je u njima izloženo sijeno porijeklom sa inficiranih livada. Iz unijetih spora u crijevima isključuju bacili, ulaze u krvotok, razmnožavaju se i preplavljaju cijeli organizam.

Bolest, u srneće i jelenske divljači, obično traje 1–3 dana. Kod divljih svinja, najčešće je u pitanju ždrijelna forma antraksa sa promjenama u krajnicima i ždrijelu.

Suzbijanje ove bolesti u lovištu je vrlo težak posao. Najvažnije je pronaći leševe koje treba spaliti ili duboko zakopati. Divljač sumnjivu na bolest treba odstrijeliti a leševe ukloniti. Kaljuže i bare je neophodno zatrpati ili pak ograditi ih, tako da divljač ne može da prilazi.

30. Šta su krpelji?

Krpelji su paraziti koji se najčešće sreću u jelenske i srneće divljači, zečeva i lisica. Nosioći brojnih krpelja, obično su one životinje koje boluju od nekih hroničnih oboljenja.

U slučajevima masovne invazije, nalaze se na koži vrata, grudi, trbuha, oko spoljašnjih dijelova polnih organa, na koži vimena i dr. Ovi paraziti sišu krv, truju domaćina, prouzrokuju svrab i bolove, oštećuju kožu i sl.

Borba protiv krpelja u divljači iz prirode može da se vodi na taj način šta će se puniti solišta, jer je poznato da povećana koncentracija soli u organizmu odbija ove parazite. U lovištima gdje krpelji predstavljaju problem solišta treba da su puna tokom cijele godine.

Krpeljimoguda prenesu prouzrokovava četulare mije, od bolesne na zdravu životinju, kao i na čovjeka. Isto tako, krpelji mogu da prenesu od srneće divljači, zečeva, šumskih i poljskih miševa, ovaca i koza, virus koji kod ljudi izaziva meningoencefalit.

Ovo, često smrtonosno, zapaljenje moždanih ovojnica i

mozga se može sresti naročito kod šumara, šumskih radnika, skupljača plodova, lovaca i izletnika.

31. Šta karakteriše šugu?

Šuga je parazitsko oboljenje domaćih i divljih životinja, kao i čovjeka, prouzrokovano raznim šugarcima. Od divljih životinja, u prvom redu obolijevaju divokoze, divlje svinje i lisice. Šuga divokoza može da se prenese na jelensku divljač, muflone i kozoroge, rjeđe na srneću divljač i na čovjeka, a šuga koza na divokoze i druge vrste životinja.

Šuga divokoza počinje promjenama na koži glave, usljed zapaljenskog procesa, koji izazivaju šugarci. To se manifestuje, pored ostalog, perutanjem, ispadanjem dlake, stvaranjem krasta, koža je skorena i ove promjene nijesu samo na glavi, već i na vratu, grudima, leđima i nogama. Šuga jelenske divljači počinje na koži grudi, a srneće na koži čela, odnosno bazi rogova.

32. Šta je to štrkljivost nosa?

Štrkljivost je parazitaro oboljenje sluzokože nosa, grkljana, ždrijela i dušnika, u srneće i jelenske divljači, koje izazivaju larveni oblici više vrsta štrklja.

Od juna do avgusta najčešće ovi insekti polažu svoje larvice na usne ili u nosni trijem, pri čemu je divljač vrlo uznemirena, te mijenjanjem položaja i mahanjem glave, nastoji da se odbrani od ovih insekata. Položene larvice se odmah pričvršćuju na sluzokožu, a kasnije putuju sve dublje u nos, grkljan, ždrijelo, ili u dušnik, pri čemu oštećuju sluzokožu i može da se javi krvarenje iz nosa.

U proljeće, kada larve dostignu punu veličinu, pojavljuje se karakterističan kašalj koji se čuje izdaleka, krkljanje, otežano disanje, gušenje, pa i smrt usljed gušenja.

U borbi protiv ove parazitoze može se mnogo učiniti naseljavanjem fazanske divljači, jer za fazane, štrkljevi (lutke)

predstavljaju naročitu poslasticu, šta se može reći i za divlje svinje, jazavce i ježeve.

33. Šta je to štrkljivost kože?

Štrkljivost kože je oboljenje kože i potkožnog tkiva, u srneće i jelenske divljači, čiji su uzročnici larveni oblici više vrsta štrklja.

Ženke polažu jaja na dlaku divljači (maj, jun) iz kojih se za 3–4 dana razvijaju larve koje se probijaju kroz kožu i potkožno tkivo, dospijevajući u kičmeni kanal. Poslije određenog vremena, larve napuštaju kičmeni kanal i probijaju se kroz mišiće, do potkožnog tkiva, naročito u predjelu grebena i leđa, tako da se početkom decembra, pod kožom tih predjela, mogu konstatovati čvorici i čvorovi, tzv. „ugrci“, u kojima se nalaze larve. U ovim čvorovima sa otvorima prema gore, razvijaju se larve sve do marta–aprila, kada kroz pomenute otvore napuštaju domaćina i na tlu se preobraze u lutke i za 4–6 nedjelja se iz njih razvijaju odrasli štrkljevi.

Kod masovnih napada jedinke su malaksale, iznurene i u težim slučajevima posredno može doći do smrti.

34. Šta karakteriše oboljenja aparat za disanje prouzrokovanog parazitima?

Divlji preživari (jelenska, srneća divljač, mufloni i divokoze) mogu biti često nosioci parazita u aparatu za disanje (bronhije, bronhiole, plućni parenhim).

Napadnuta divljač izlučuje u izmetu larve parazita koje se u spoljašnjoj sredini dalje razvijaju, postajući infektivnim. Putem ishrane ih unosi divljač, prodiru kroz zid tankog crijeva, te preko limfnih čvorova, limfotoka i krvotoka, dospijevaju u pluća, gdje se dalje razvijaju u odrasle parazite.

Toplota, vlaga, kišovito vrijeme i poplave, pogoduju razvoju larvica. Izvore novih invazija najčešće predstavlja star, oboljela divljač.

Usljed invazije parazita dolazi do, najčešće, hroničnog

zapaljenskog procesa, oboljele životinje kašlju i očigledno bolesne i mršave, treba odstrijeliti.

Radi preventive, preporučuje se primjena specijalnih briketa sa solju koja sadrže ljekovito sredstvo.

35. Kako izgleda prolječni proliv kod srneće divljači?

Ovo oboljenje je najznačajniji simptom gastroenterita koji može da se pojavi početkom godine, a najčešće u rano proljeće kada su i najbrojniji slučajevi uginuća.

Pored naprijed iznijetog, oboljele životinje pate još i od anemije, a po pravilu je ispoljena i znatna mršavost. Oboljela grla se teško kreću a zadnji dio tijela je zaprljan izmetom. Može se reći da su različita mišljenja u pogledu toga šta je uzrok nastanka ovog oboljenja.

U jednom slučaju je u pitanju nespecifični gastroenterit sa zapaljenjem sluzokože sirišta i tankog crijeva.

Sadržaj tankog i debelog crijeva je vodnjikav ili žilav, poput tijesta.

U pogledu uslova i uzroka nastanka, smatra se da su u pitanju poremećaji metabolizma nastali kao rezultat djelovanja više faktora (vlažno i hladno vrijeme u jesen, oštre i snijegom bogate zime, kišovito proljeće). Zbog toga dolazi do gladovanja i poremećaja zdravstvene ravnoteže, naročito u digestivnom traktu.

Prolječni proliv u srneće divljači može da se pojavi i na bazi združenih invazija više vrsta parazita, kada se govori o parazitskom gastroenteritu.

Kada se u jednom lovištu pojavi prolječni proliv u srneće divljači, potrebno je najprije utvrditi uzrok nastanka a zatim pojačati odstrel oboljelih grla.

36. Šta je to svinjska kuga?

Svinjska kuga je infektivno oboljenje domaćih svinja. U

prirodnim uslovima ovo oboljenje se najčešće širi kao posljedica proždiranja leševa životinja uginulih od ove bolesti. Infekcija može da nastane i putem zaražene mokraćne, krvi, iscjetka iz očiju i nosa, rjeđe izmetom.

Oboljele životinje u lovištu su slabe kondicije, imaju proliv, javlja se iscjedak iz nosa, osip po koži sa izumiranjem kože na ušima i repu, ne reaguju na približavanje čovjeka ili psa i većinom leže.

Glavne promjene su u debelom crijevu, u vidu ograničenih i jasno vidljivih izumrlih ognjišta, koja su okrugla, slična dugmadima.

U borbi protiv svinjske kuge u divljih svinja, primjenjuje se odstrel bolesnih i sumnjivih životinja, a preporučuje se i totalan sanitarni odstrel koji se izvodi pod posebnim uslovima.

37. Šta znate o trihinelozu?

Trihineloz je parazitaro oboljenje svinja, mesojeda i čovjeka. Larveni oblik parazita nalazi se u skeletnim mišićima, naročito u dijafragmi, međurebarnim mišićima, jeziku, mišićima grkljana, očiju i dr., a ako je u pitanju jaka invazija, u svim poprečnoprugastim mišićima.

Od trihineloze najčešće oboljevaju divlje svinje, pa je moguće da se njihovim mesom zaraze i ljudi kada ga jedu nedovoljno kuvano, sušeno i dimljeno (kobasice, najčešće).

Divlje svinje se inficiraju najčešće proždiranjem leševa životinja koje su nosioci trihinela (pacov, lisica).

Mesodivljih svinja se obavezno mora pregledati prije upotrebe (trihinoskopija), a na pregled se nosi korijen dijafragme.

38. Šta znate o infektivnom sljepilu divokoza?

Infektivno sljepilo divokoza je oboljenje koje često dovodi do sljepila. Bolest u divokoza počinje suženjem i zapaljenjem konjunktiva, u daljem toku dolazi do zamućenja rožnjače i po

pravilu su zahvaćena oba oka. U daljem toku bolesti često se pojavljuje gnojni proces koji se širi na kompletno tkivo oka kao i naokolna tkiva. Najveći broj oboljelih grla, usljed smanjenja vida, odnosno sljepila, strada.

39. Šta je to ehinokokoza?

Ehinokokoza je parazitsko oboljenje domaćih životinja (ovce, goveda, svinje), kao i divljih papkara, prouzrokovano larvenim oblikom pantljičare pasa. Od ove bolesti može da oboli i čovjek. Pomenuti larveni oblik u vidu ciste, najčešće se nalazi u jetri i plućima, a rjeđe u mišićima. Kad pas pojede cistu, razvija se u tankom crijevu pantljičara, a prelazni domaćini (pomenute vrste domaćih i divljih životinja, kao i čovjek), progutaju jaja ove pantljičare, te u daljem procesu razvojni oblici probijaju zid crijeva, raznose se po organizmu, a najveći broj se zadržava u jetri i plućima, gdje se razvijaju ehinokokusne ciste.

VII

PLANIRANJE I GAZDOVANJE U LOVIŠTU

1. Koji je osnovni cilj savremenog lovnog gazdovanja?

Osnovni cilj savremenog lovnog gazdovanja je da se kroz uzgoj, zaštitu, plansko i racionalno korišćenje sačuvaju i unaprijede populacije divljači kao integralni dio cjelokupne životne zajednice.

2. Koja je svrha lovnog gazdovanja?

Svrha lovnog gazdovanja je da u lovištima imamo normalan kapacitet, tj. broj zdrave i kvalitetne divljači, koja svojim prirastom u sredini u kojoj živi obezbjeđuje određene koristi, da istovremeno ne čini nikakve ili ekonomski podnošljive štete.

3. Koji su planski dokumenti za gazdovanje sa divljači?

Planski dokumenti za gazdovanje sa divljači su: Program razvoja lovstva, Lovna osnova, Godišnji plan gazdovanja i Katastar lovišta.

4. Radi čega i ko donosi Program razvoja lovstva?

Radi planiranja gazdovanja, razvoja i unapređivanja lovstva u Crnoj Gori, Vlada, na predlog Ministarstva, donosi Program razvoja lovstva. Na nacrt Programa razvoja lovstva Ministarstvo

pribavlja mišljenje organa državne uprave nadležnog za zaštitu životne sredine, Lovačkog saveza Crne Gore, nadležnog organa jedinice lokalne samouprave i institucija iz oblasti zaštite prirode.

5. Za koji period se donosi i šta sadrži Program razvoja lovstva?

Program razvoja lovstva donosi se za period od najmanje 10 godina. Sadrži: prikaz sadašnjeg stanja lovstva, prirodne i druge uslove za razvoj lovstva, stanje fonda divljači, ciljeve gazdovanja i mjere za ostvarivanje tih ciljeva, mjere zaštite divljači, mjere za sprečavanje šteta od divljači, lov divljači, ekonomsko-finansijske osnove gazdovanja i dr.

6. Za koji period se donosi i šta sadrži Lovna osnova?

Za svako lovište donosi se Lovna osnova za period od 10 godina. Lovnom osnovom definišu se osnovni ciljevi, smjernice i mjere za očuvanje i razvoj pojedinačnih vrsta divljači u lovištu, načela za intervencije u pojedinačnim vrstama divljači putem lova i druga pitanja od značaja za divljač i lovstvo.

7. Ko donosi Lovnu osnovu?

Lovnu osnovu donosi korisnik lovišta, uz prethodno mišljenje nadležnog organa jedinice lokalne samouprave i uz saglasnost Ministarstva, u roku od 3 mjeseca od dana zaključivanja ugovora o korišćenju lovišta odnosno najkasnije tri mjeseca prije isteka važnosti prethodne osnove.

8. Radi čega i kolika površina lovišta Lovnom osnovom se izdvaja pod zabran?

Lovnom osnovom se, radi obezbjeđenja što povoljnijih uslova za reprodukciju divljači, izdvaja pod zabran najmanje 1/4 lovne površine lovišta.

9. Zbog čega se donosi godišnji Lovni plan i ko ga donosi?

Za sprovođenje lovne osnove, korisnik lovišta donosi godišnji lovni plan. Saglasnost na Godišnji lovni plan daje Ministarstvo.

10. Za koji period važi, u skladu s čim, i šta sadrži Godišnji lovni plan?

Godišnji lovni plan važi za period od 1. aprila tekuće do 31. marta naredne godine - lovnu godinu, a donosi se najkasnije do 31. marta tekuće godine. Godišnji lovni plan mora biti u skladu sa Lovnom osnovom i sadržati sve vrste radova i mjera po obimu, mjestu i vremenu koje treba preduzeti u lovištu u lovnoj godini.

11. Ko vodi Katastar lovišta, kome se on dostavlja i šta sadrži?

Katastar lovišta vodi korisnik lovišta i podatke dostavlja Ministarstvu i institucijama iz oblasti zaštite prirode. Za svako lovište vodi se Katastar lovišta o granici lovišta na terenu, površini i strukturi površina lovišta, vrsti divljači i njenom brojnom stanju i lovnim objektima u lovištu.

12. Šta podrazumijevamo pod pojmom bonitiranje lovišta?

Bonitiranje lovišta je utvrđivanje kvaliteta staništa u odnosu na životne zahtjeve pojedinih vrsta divljači.

13. Koje površine lovišta se bonitiraju?

Bonitiraju se samo lovno produktivne površine, površine na kojima će se gazdovati sa odabranom vrstom divljači.

14. Da bismo uspješno odredili bonitet staništa, šta je neophodno pripremiti?

Za uspješno bonitiranje potrebno je prije svega pripremiti pregledne karte (obično u razmjeri 1:50.000) sa ucrtanom konfiguracijom terena, vodotocima, stajalnim vodama, naseljima,

putnim komunikacijama, zatim pedološke karte, sa ucrtanim tipovima zemljišta, sastojinske karte sa ucrtanim šumskim vegetacijama i karte sa prikazom struktura poljoprivrednog zemljišta. Potrebno je pripremiti podatke o klimi tog područja, padavinama, temperaturi, vlažnosti vazduha, pa tek onda pristupiti bonitiranju, tj. ocjeni osnovnih elemenata koji uslovljavaju opstanak i razmnožavanje divljači a to su: hrana i voda, vegetacija, tlo, klima, konfiguracija terena, mir u lovištu i opšta prikladnost lovišta. Svaki od navedenih elemenata ocjenjuje se ocjenom od 1 do 5 i množi se sa koeficijentom vrijednosti, koji ima stalnu veličinu a koji je dobijen stručnom procjenom veličine učešća svakog od tih elemenata, u ukupnoj povoljnosti lovišta.

15. Kada utvrđujemo i šta pod pojmom kapacitet lovišta podrazumijevamo?

Poslije određivanja boniteta staništa utvrđuje se kapacitet lovišta, tj. gustine optimalne naseljenosti neke vrste divljači u lovištu. Kod određivanja kapaciteta lovišta dobijena bonitetna vrijednost služi nam da bismo u stručnoj literaturi našli podatak o optimalnoj gustini određene vrste divljači u proljećnom stanju koja može opstati i uspješno se razvijati na osnovnoj jedinici površine lovišta od 100 hektara.

16. Kako računamo kapacitet lovišta za određenu vrstu divljači i šta predstavlja dobijena vrijednost?

Kada znamo površinu staništa za određenu vrstu divljači, kao i optimalnu brojnost te vrste na jedinici površine bonitetnog staništa, računamo kapacitet po formuli (površina staništa: 100) X broj divljači na 100 ha. Dobijena vrijednost predstavlja idealni kapacitet osnovnog (reproduktivnog) stanja te vrste divljači koju bi trebalo da imamo u proljećnjem periodu. Tako dobijena gustina i brojnost smatra se optimalnom sa stanovišta

korišćenja prostora, prehrambenih potencijala i drugih potreba jer imaju odgovarajuće uslove za uspješan razvoj i reprodukciju, a istovremeno se se procjenjuju kao podnošljive sa stanovišta mogućnosti nanošenja štete drugim privrednim granama.

17. Za planiranje u lovstvu potrebno je poznavati mogući prirodni prirast i odnos polova svake vrste divljači. Koje su to vrijednosti: od krupne divljači za: jelena, srnu i divokoza, od sitne divljači za zeca i jarebicu kamenjarka, koliko iznosi faktor prirasta za navedene vrste i čemu on služi?

Vrsta divljači	Optimalan odnos polova	Prosječan prirast	Faktor prirasta
KRUPNA DIVLJAČ			
Jelen	1:1	70% od ukupnog broja ženki	0,7 na broj ženki
Srna	1:1	70% od ukupnog broja ženki	0,7 na broj ženki
Divokoza	1:1	35% od ukupnog broja zrelih ženki	0,35 na broj ženki
SITNA DIVLJAČ			
Zec	1:1	50-150% od ukupnog broja jedinki	0,5-1,5 na ukupan broj
Jarebica kamenjarka	1:1	50-100% od ukupnog broja jedinki	0,5-1,0 na ukupan broj

Navedeni prosječni prirast je prirast koji treba očekivati na kraju reproduktivnog perioda u odnosu na brojnost proljetnog, osnovnog, fonda, u lovištima sa prosječnim uslovima za život i razmnožavanje divljači. Pri njegovom utvrđivanju moramo uzeti u obzir uslove lovišta i svi gubitke koji mogu nastati u prirodi, kao što su gubici usljed dugotrajnih vremenskih nepogoda, gubici prouzrokovani povećanjem predatora i drugo. Zbog toga u lovištima boljeg bonitetnog razreda i sa manjim uticajem

negativnih faktora treba računati sa većim prirastom.

Faktor prirasta služi nam da sa njim pomnožimo ukupan broj ženki kod jelena, divokoza, srna, ili ukupan broj jedinki kod zeca i jarebice kamenjarke, u lovištu i izračunamo prosječan prirast. Na osnovu njega pri daljem radu u planiranju, uvažavajući ostale norme gazdovanja lovištem, određuje se broj jedinki za korišćenje, koji u normalnim uslovima ne smije biti veći od njega.

18. Navesti načine utvrđivanja brojnog stanja divljači.

Postoji više načina utvrđivanja brojnog stanja divljači: direktnim prebrojavanjem uz evidentiranje svakog viđenog grla, metod markiranja i preračunavanja, metod djelimičnog prebrojavanja i preračunavanja na cijelu populaciju, statistički metod povratnog računanja na osnovu višegodišnjeg odstrela, metod snimanja i dr.

19. Kada se utvrđuje brojno stanje divljači?

Zakon propisuje utvrđivanje brojnog stanja prije završetka lovne godine, odnosno prije izrade plana gazdovanja za narednu godinu. Pored zakonske obaveze inventarizacije divljači, u organizovanom lovnom gazdovanju brojnost populacija se prati tokom čitave godine, pa godišnje prebrojavanje divljači na kraju lovne sezone služi za eventualne korekcije poznatog stanja.

20. Opisati metod direktnog brojanja krupne divljači

Prije prebrojavanja krupne divljači rukovodilac stručne službe lovišta mora dobro razraditi plan prebrojavanja, uz konsultovanje lovočuvara i ostalog stručnog osoblja. Lovište se najprije dijeli na nekoliko manjih dijelova čija veličina zavisi od prohodnosti terena. Potom se za svaki dio odredi potreban broj brojača iz redova dobrih poznavalaca divljači i terena, tako da su sve važne tačke na terenu pokrivena. Mjesta na koja se brojači

postavljaju biraju se tako da se vidokruzi dva susjedna brojača preklapaju. Prilikom prebrojavanja se broje sve vrste krupne divljači u lovištu, a evidentiranje se vrši u propisanim obrascima. Vremenske prilike u toku prebrojavanja moraju biti povoljne, znači bez padavina, velikih snjegova, jakog vjetra ili magle. Budući da se prebrojavanje vrši tokom dana kada je divljač u zaklonu, potrebno je obezbijediti dovoljan broj pogoniča, koji će pretraživanjem terena pokrenuti divljač iz skloništa (gustiši, šikare i sl.), na proplanke i čistine na kojima se nalaze brojači. Krdo treba pokrenuti tako da divljač osjeti blagu uznemirenost, a ne paniku, kako bi se divljač lagano kretala i na taj način omogućilo utvrđivanje što tačnijeg broja jedinki i strukturu krda po polu, starosti i, ako je moguće, trofejnoj vrijednosti.

21. Šta prethodi brojanje sitne divljači. Na koliko lovno produktivne površine se vrši brojanje?

Prije prebrojavanja sitne divljači potrebno je izabrati površine koje najbolje reprezentuju cijelo lovište i to sa najmanje tri različita uzorka:

- sa najvećom gustinom divljači
- sa srednjom gustinom divljači
- sa najmanjom gustinom divljači.

Prebrojavanje treba da obuhvati što veći broj reprezentativnih površina, na najmanje 10% lovno produktivne površine.

22. Na koji način se vrši brojanje sitne divljači?

Brojanje zečeva, fazana, poljskih jarebica i kamenjarki se vrši na primjernim površinama - prugama na sljedeći način:

- utvrđuju se mjesta za postavljanje pruga, tako da se obuhvate dijelovi staništa sa najvećom, srednjom i najmanjom gustinom pojedinih vrsta divljači;
- širina primjerne površine obično iznosi 200 m, ali su zavisno od uslova terena moguće i uže ili šire pruge od 100 do 300 m;

- dužina pruge je obično 3.000 do 4.000 m, uz uslov da se prugama obuhvati ukupno ne manje od 10% lovno produktivne površine za određenu vrstu;
- odabrane površine se ucrtavaju na kartu lovišta razmjere 1:50.000, a zatim se obilježavaju na terenu na pogodan način (kočići, farba i sl.), nekoliko dana prije prebrojavanja;
- na dan prebrojavanja se brojačima objasni metod prebrojavanja, njihove dužnosti i način evidentiranja prebrojane divljači;
- brojači se raspoređuju na početnu liniju primjerne pruge na rastojanju 20 do 30 m jedan od drugog, kreću se ravnomjerno, a podignutu divljač sa svoje desne strane bilježe u odgovarajući obrazac i o tome obavještavaju susjednog brojača da bi se izbjeglo duplo brojanje;
- na istoj površini može se vršiti brojanje više vrsta divljači (npr., zeca i kamenjarke);
- divljač se broji na svim primjernim površinama istovremeno;
- na kraju prebrojavanja sačinjava se zapisnik (na osnovu obrazaca koje su popunili brojači) koji sadrži: datum, naziv lokaliteta, površinu obuhvaćenu brojanjem, broj brojača, primijenjen metod brojanja, vrste divljači, broj jedinki koje su izbrojane i potpis odgovornog lica.

23. Na koji način se računa ukupno brojno stanje na lovno produktivnoj površini?

Ukupno brojno stanje na lovno produktivnoj površini se računa po sljedećoj formuli:

$$B_U = \frac{B_1 + B_2 + \dots + B_n}{P_1 + P_2 + \dots + P_n}$$

B_U - ukupan broj divljači jedne vrste na lovno produktivnoj površini;

B_1, B_2, \dots, B_n - broj divljači jedne vrste na primjernim

površinama od 1 do n;

P_1, P_2, \dots, P_n - površine primjernih pruga od 1 do n.

24. Na koji način se računa brojno stanje na jedinici površine?

Brojno stanje na jedinici površine (100 ha = 1 km²) se računa po sledećoj formuli:

$$B_{100} = \frac{B_U}{P_U}$$

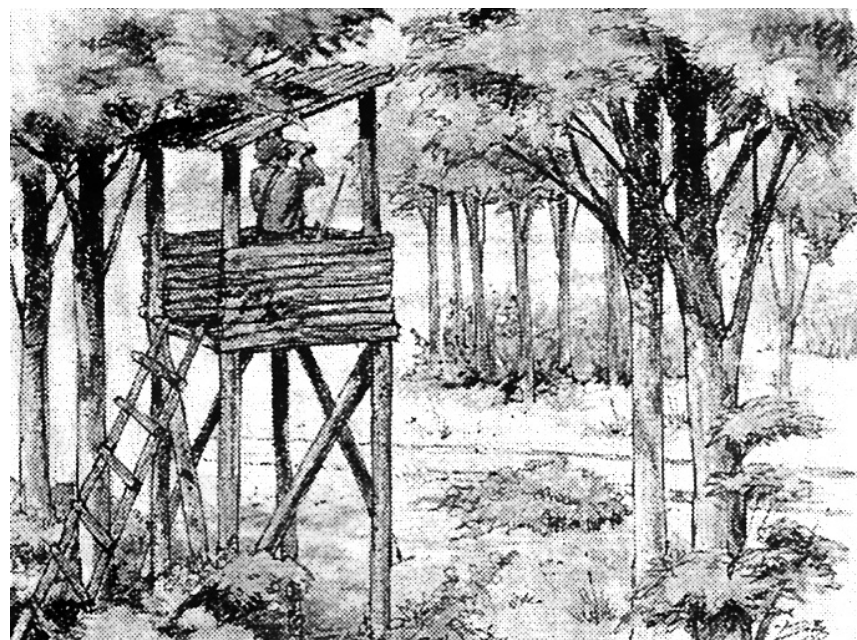
B_{100} - ukupan broj divljači na jedinici površine (100 ha);

B_U - ukupan broj divljači jedne vrste na lovno produktivnoj površini;

P_U - površina staništa (lovno produktivna površina) u ha.

25. Koji su ostali metodi utvrđivanja brojnog stanja?

- Metod markiranja i preračunavanja primjenjuje se uglavnom kod unošenja divljači u lovište. Ovaj metod se primjenjuje kod sitne divljači.
- Statistički metod povratnog računanja na osnovu višegodišnjeg odstrela, primjenljiv je samo u lovištu sa ažurnim i pouzdanim višegodišnjim evidencijama.
- Metod snimanja - aviometod ili satelitsko snimanje se primjenjuje kod krupne divljači, efikasan je ali izuzetno skup.
- Brojanje na osnovu izmeta se primjenjuje kod šumskih koka, npr. tetrijeba na pjevalištu.
- Brojnost krupne divljači utvrđuje se tokom godine kontrolom i osmatranjem na hranilištima, pojilištima, kaljužištima, rikalištima (jelenska divljač) itd.
- Zvijeri (medvjed, vuk, lisica i dr.) prebrojavaju se na mrciništima i na osnovu tragova (posebno u snijegu).

VIII OBJEKTI U LOVIŠTU

1. Kako smo podijelili lovne objekte?

Izgradnja i primjena lovnih objekata je strogo namjenska, pa se prema tome svrstavaju u tri osnovne grupe:

- lovno-uzgojni objekti
- lovno-tehnički i
- lovno-turistički objekti.

2. Koji objekti u lovištu spadaju u grupu lovno-uzgojnih objekata i kako smo ih podijelili?

U lovno-uzgojne objekte spadaju oni objekti koji služe uzgoju i zaštiti divljači. Podijelili smo ih na:

- proizvodne objekte
- objekte za skladištenje hrane
- objekte za ponudu hrane – hranilišta
- objekte za ponudu vode – pojilišta
- objekte za sprečavanje šteta od divljači.

3. Šta je cilj proizvodnih objekata i kako se on postiže?

Proizvodni objekti imaju za cilj poboljšanje prehrambene baze u lovištu, što znači poboljšanje prirodnih uslova planskom intervencijom korisnika lovišta. To se postiže melioracijom postojećeg ili sadnjom kvalitetnog biljnog sastava, što nazivamo

biotehničkim mjerama. Biotehničke mjere se provode uglavnom melioracijom postojećih i podizanjem vještačkih livada, obradom njiva za divljač i sadnjom plodonosnog drveća i grmlja, s tim što treba voditi računa da zasijane površine – objekti budu ravnomjerno raspoređeni po lovištu.

4. Iz kojeg razloga se obavlja melioracija livada? Opisati ukratko kako vršimo melioraciju livada.

Melioracija livada obavlja se radi dobijanja bolje prehrambene baze, prvenstveno za ispašu divljači, ali i ubiranje hrane za dodatnu ishranu divljači u periodima kada je u lovištu nedostaje. Površine za meliorisanje treba odabrati na zaravnima ili blago nagnutim terenima, toplijih ekspozicija te dubljim i tlima pogodnim za obradu. Takve površine se ograđuju najčešće koristeći priručni materijal. Odabrane površine se čiste, uklanjaju se grane, kamen, veći korov i sl., a potom i đubre. Đubrenje se obavlja rano u proljeće i ako se više puta kosi, nakon svakog košenja osim posljednjeg. Najbolje je koristiti stajsko đubrivo, a u nedostatku stajskog koristi se vještačko, uz konsultacije poljoprivrednih stručnjaka.

5. Iz kojeg razloga se podižu vještačke livade?

Vještačke livade se podižu u lovištima radi unošenja onih smjesa trava koje u sebi imaju više krmnog bilja, kao što su one iz porodice leptirnjača. Za vještačke livade se koriste i druge smjese kvalitetnih trava, za što je potrebno obavezno konsultovanje poljoprivrednih stručnjaka. Kao i meliorisane prirodne livade, i vještački podignute livade treba ograditi, a pogotovu ako je na tom terenu u vrijeme ispaše prisutna domaća stoka.

6. Iz kojeg razloga se obrađuju njive za divljač? Koja je najpogodnija biljka za sijanje na ovim njivama i zašto?

Njive za divljač se obrađuju kao i u poljoprivredi, jer se na

njima siju ili sade poljoprivredne kulture koje divljač rado uzima za hranu. Kod njiva treba obratiti pažnju na plodored i na određene površine povremeno ostavljati pod ugarom. Jedna od najpogodnijih biljaka za sijanje na ovim njivama je topinambur ili čičoka, pa je i najrasprostranjenija kultura u pojedinim lovištima. Ova biljka je izvanredna za divljač zbog mnogih svojih osobina. Nadzemni dio u svježem stanju rado jedu divlji preživari, a siliran i divlje svinje. Gomolje koje ostaju u zemlji divlje svinje rado riju preko cijele zime a kopaju ih i obični jeleni i lopatari. Biljka uspijeva na 1200 n.v., otporna je na mraz, tako da podnosi niske temperature i do -30 stepeni. Zbog brzog rasta stvara dobar zaklon za srneću divljač. Za osnivanje njiva za divljač interesantne su njive za žitarice, naročito ozime, stočna repa i drugo jer divljač može da ih koristi odmah nakon otapanja snijega.

7. Šta za divljač znače plodovi drveća i grmlja? Koje vrste drveća i grmlja se i kako sade u lovištu?

Plodovi drveća i grmlja su neophodna i veoma kvalitetna hrana za divljač u lovištu. Sadnjom plodonosnog drveća i grmlja znatno se poboljšava prehrambena baza u lovištu. Za sadnju se koriste sve vrste divljih voćkarica, potom jova, bagrem, glog, jerebika, drijen, kupina, malina, zečijak i dr. Sadnja se vrši pojedinačno ili u skupinama – krpama ravnomjerno zastupljena po cijelom lovištu. Tamo gdje se šumske voćkarice prirodno javljaju potrebno je provesti mjere njege.

8. Za šta služe skladišta kabaste hrane?

Skladišta kabaste hrane služe za skladištenje i čuvanje od propadanja sijena, djeteline, lisnika i sl. Neka hranilišta se prave tako da se u njih može smjestiti sva količina hrane potrebne za cijeli period, pa su ujedno i skladišta. Sijeno je najbolje skladištiti u stogovima, a stog prekriti nekim od priručnih materijala da se izbjegne zakišnjavanje. Za ishranu divljih papkara hrana se može

silirati što predstavlja veoma kvaliteten vid ishrane i divljač je rado uzima. Spravljanje silaže vrši se u zato posebno urađenim objektima – silosima.

9. Gdje se vrši skladištenje zrnaste hrane, koja se zrnasta hrana najčešće skladišti?

Skladištenje zrnaste hrane može se vršiti u stalnim hranilištima za kabastu hranu gdje se izdvoji i uredi jedan dio hranilišta u vidu ambara u koji se može smjestiti zrnasta hrana. Od zrnaste hrane najčešće se skladište žitarice, te kukuruz u klipju, za koji se grade posebni koševi. Najjednostavniji su koševi pleteni od pruća, kružnog oblika, odignuti od zemlje 50 – 100 cm i pokriveni priručnim materijalom.

10. Gdje se vrši skladištenje gomoljaste hrane?

Skladištenje gomoljaste hrane vrši se u trapovima. Trapovi se grade u zemlji, a dimenzije im zavise od količine hrane koja se skladišti. Kako se trap puni gomoljama tako se i zidovi oblažu, da bi na kraju sve prekrili slojem slame. Debljina sloja zemlje iznad hrane treba da je oko 50 cm, što sprečava smrzavanje hrane.

11. Šta su hranilišta?

To su objekti u lovištu koji služe za smještaj i izlaganje hrane za prihranjivanje divljači. Svako hranilište mora obezbijediti maksimalnu zaštitu hrane od kvarenja i propadanja a u isto vrijeme dostupnost hrane divljači.

12. Kako izgledaju hranilišta za sitnu divljač (fazane, jarebice i zečeve)?

Za prihranjivanje niske divljači (zečevi, fazani) najčešće se hranilišta improvizuju, ili pak ako se grade onda su to jednostavna hranilišta sagrađena od priručnog materijala, prilagođena prostoru u kome se postavljaju. Bez obzira o kakvom se hranilištu

radilo, kad je riječ o fazanima i jarebicama uz hranu se obavezno daje i pijesak koji je nužan radi probave. Korisno je miješanje hrane sa pljevom, jer se pernata divljač zagrijava čeprkajući po pljevi. Hranilišta za izlaganje hrane zečijoj divljači su uglavnom improvizovana i ne prave se posebna. Glavno je da su na visini dostupnoj zečevima.

13. Za što se koriste hranilišta u vidu jasala i kako se prave?

Hranilišta u vidu jasala se koriste uglavnom za prihranu srneće divljači kabastom hranom. Ono se pravi od žioka, pokriva se daskom, okorcima ili nekim priručnim materijalom. Hranilište se može praviti kao stabilno ukopano u zemlju ili prenosno. Ispod jasala napravi se korito u kome se sakuplja trinja, a koristi se i za izlaganje zrnaste i sočne hrane.

14. Za što su namijenjena hranilišta sa sjenikom?

Hranilište sa sjenikom je veliko hranilište za divljač, uglavnom namijenjeno za uskladištenje i izlaganje sijena za prihranu preživara. Veličina hranilišta zavisi od broja i vrsta divljači koja će koristiti hranilišta. Pored hranilišta sa dvostranim jaslama, grade se i hranilišta sa jednostranim jaslama.

15. Za što se koriste drvene automatske hranilice?

Drvene automatske hranilice se koriste za smještaj i izlaganje zrnaste hrane za divlje preživare. Postoji više tipova ovih hranilica, ali zajednički im je princip rada i izrađuju se od istog materijala, a to su automatska hranilica sa jednostranim krovom. Veličina hranilice zavisi od vrste i broja divljači.

16. Za šta se koriste hranilice od traktorske gume?

Hranilica od traktorske gume koriste se za prihranjivanje divljih svinja i medvjeda zrnastom i briketiranom hranom. Hranilica se postavlja na betonsku podlogu. Podloga je kružnog

oblika, čiji je prečnik najmanje 2,5 puta veći od prečnika gume – hranilice.

17. Za što je namijenjena metalna hranilica?

Metalna hranilica je namijenjena za izlaganje zrnaste hrane za medvjede i divlje svinje. Postavlja se na hranilištima kod čeka. Jednostavno se izrađuje, a lako se prenosi i postavlja.

18. Šta su solila i gdje se postavljaju?

Solila su objekti u lovištu koji se grade radi podmirenja potreba za soli divljači iz grupe preživara. Prilikom odabira mjesta za postavljanje solila treba voditi računa da je ono mirno i pregledno, tako da divljač koja dolazi na solila nije izložena povećanoj opasnosti, a da ujedno može da kontroliše okolni prostor. Obično se mjesto za solila bira u neposrednoj blizini hranilišta, u poljskim lovištima. Solila se moraju održavati, redovno popravljati, stalno dopunjavati solju.

19. Kako smo podijelili solila?

Postoje uglavnom dva tipa solila:

- solila iz kojih divljač uzima so direktnim lizanjem, to su niska solila, solila na zemlji;
- solila iz kojih divljač uzima so nakon otapanja pod uticajem atmosferskih padavina, visoka solila.

Pored ovih tipova solila značajna su i neka druga solila:

- solila od PVC cijevi koje je praktično, jednostavno i dugotrajno
- solila izrađena u panju sa izdubljenim prostorom za so i sa ostavljenim otvorima za slivanje otopljene soli
- solila izrađena u vidu sandučića u koje se stavlja so
- solila izrađena na zemlji od oblica u vidu četvrougaonog, tj. trougaonog sandučića bez dna, koje leži na zemlju.

20. Pojilišta?

Voda je neophodna u svakom lovištu. U lovištima gdje nema vode ili je nema u toku cijele godine, nepristupačna je ili zagađena, mora se za divljač obezbijediti voda izgradnjom pojilišta.

Najjednostavnija pojilišta (lokve) grade se na nepropusnim tlima pravljenjem udubljenja u zemlji, a potom nabijanjem zemlje radi ojačanja nepropusnog sloja. U tako uređenim pojilištima akumulira se oborinska voda koja je dugo dostupna divljači. Lokve se prave na najnižim tačkama terena na kojima se inače skuplja oborinska voda.

Na mjestima gdje je moguće akumulirati veće količine vode mogu se izgraditi i betonska pojilišta u zemlji, pri čemu treba voditi računa da su strane pojilišta blago nagnute i neravne kako ne bi dolazilo do klizanja i pada divljači.

Za drveno pojilište koristi se drveno korito. Na dnu korita na jednoj strani napravi se otvor koji se začepnja drvenim čepom i služi za ispiranje korita koje je blago nagnuto na stranu na kojoj je otvor. Pomoću česme koja se naslanja i pričvršćuje za korito da je divljač ne pomjera, voda se dovodi u korito gdje se akumulira.

Limeno pojilište se gradi u uslovima kao i drveno, samo što se umjesto korita koristi limeno korito dobijeno rasijecanjem limenog bureta uzduž popola.

21. Objekti za sprečavanje štete od divljači?

Koristeći životni prostor divljač utiče na njega, što se dijelom manifestuje kao šteta u šumarstvu i poljoprivredi. Sprečavanje šteta od divljači u uzajamnoj je vezi sa štetama na divljači i predstavlja značajan vid zaštite divljači. Potpuno sprečavanje šteta od divljači praktično je nemoguće sprovesti, ali zato svođenje šteta na podnošljivu mjeru moguće je obezbijediti. Direktne mjere sprečavanja šteta sprovode se zaštitom ugroženih objekata. Indirektne mjere za sprečavanje šteta od divljači

sastoje se uglavnom u poboljšanju kvaliteta životnog prostora. Dugotrajni i efikasniji objekti za sprečavanje šteta od divljači su električna ograda, te mehanička ograda.

Električna ograda radi na principu jakih električnih impulsa, bezopasnih za ljude i životinje, koja djeluje na centralni nervni sistem, što divljač veoma brzo i na duži period registruje. Električnu ogradu čine: izvor električne energije, aparat pulsator "električni pastir", izolatori nosači i provodna žica.

22. Šta su prihvatilišta i kako se dijele?

Prihvatilišta su objekti u lovištu koja se grade za prihvatanje divljači u periodu adaptacije. Prihvatilišta se dijele prema vrsti divljači koju prihvataju pa tako postoje:

- Prihvatilišta za pernatu divljač, čija je osnovna namjena prihvatanje, zaštita i držanje na okupu vještački uzgojenih pilića u periodu "podivljavanja". Period korišćenja ovih objekata daje im karakter privremenih ili stalnih. Privremena prihvatilišta koriste se samo jednu sezonu, a stalna prihvatilišta se koriste više sezona i grade se od trajnijeg materijala. Grade se u lovištima gdje je unošenje divljači trajna orijentacija korisnika lovišta.
- Prihvatilišta za dlakavu divljač naseljena divljač na novim prostorima susreće se sa novom sredinom a time i izmijenjenim uslovima života. Da bi se lakše adaptirala na nove životne uslove, potrebna joj je pomoć lovaca radi obezbjeđenja mira, dovoljne količine hrane, vode a za preživare i soli. Takođe je potrebno stalno praćenje njenog ponašanja kao i uspješnosti prilagođavanja uslovima novog životnog prostora. Divljač se u prihvatilišta unosi obično u jesen, prije ili poslije parenja i zadržava do narednog proljeća, kada podmladak unesenih ženki dostigne dob od najmanje dva mjeseca. U prihvatilištu se grade lovno-uzgojni objekti kao što su hranilišta, pojilišta

...

23. Koji objekti u lovištu spadaju u grupu lovno-tehničkih objekata i kako se dijele?

Grupu lovno-tehničkih objekata čine objekti koji se prevashodno podižu u lovištima iz razloga osmatranja i praćenja opšteg stanja divljači u lovištu, korišćenja divljači i lovišta, te smještaj lovca u lovištu. U ovu grupu objekata spadaju:

- objekti za komunikaciju
- objekti za osmatranje i lov
- smještajni objekti i
- objekti za obradu i čuvanje odstrijeljene divljači.

24. Šta su to lovačke staze?

Pored postojećih puteva i staza, posebno u planinskim lovištima grade se namjenske staze, kojima se obezbjeđuje prohodnost u obavljanju poslova u lovištu koje nazivamo lovačke staze. Lovačke staze grade se uglavnom na teško pristupačnim terenima, pa je njihovo trasiranje i gradnja vezano za posebnu umješnost i smisao za prilagođavanje konfiguraciji terena. Trasa staze se mora položiti tako da obezbjeđuje maksimalnu skrivenost lovca prilikom kretanja, zatim usponi i padovi na stazi ne smiju iziskivati veliki napor prilikom kretanja. Širina staze mora obezbjeđivati sigurno i normalno kretanje, pri čemu imati u vidu i slobodan pojas oko staze. Lovačka staza treba da što racionalnije povezuje mjesta gdje se divljač osmatra, lovi. Lovačke staze se moraju stalno održavati kako bi služile svojoj namjeni, a ono se postiže uklanjanjem suvih grana i lišća, kamena i drugih predmeta. Na raskrsnicama gdje se sa glavne staze odvaja "slijepa" staza potrebno je upozoriti korisnika da se radi o "slijepoj stazi", a to se radi oznakom crvene boje na stablu, kamenu.

25. Gdje gradimo objekte za osmatranje i lov divljači – čeke?

Da bismo pravilno odredili tačnu lokaciju čeke, potrebno je izvršiti prethodno osmatranje, registrovati premete divljači,

odakle i u koje vrijeme najčešće divljač izlazi, kako se ponaša, koliko se zadržava i sl. Bitno je i poznavanje vremenskih prilika lokaliteta. Analizom ovih činjenica određujemo tip i pogodnu lokaciju za postavljanje čeke. One se po pravilu orijentišu u pravcu sjevera. U zavisnosti od toga koja vrsta divljači i u koje doba godine se osmatra i lovi grade se otvorene, odnosno zatvorene čeke.

26. Šta su zasjedi?

Zasjedi su praktično jednostavne čeke namijenjeni prvenstveno za osmatranje divljači. Koristi ih uglavnom jedno lice, a po potrebi se mogu koristiti i za trofejni odstrel divljači. Zasjedi mogu biti stabilni i pokretni – prenosivi, koji se prenose prema potrebi na različita mjesta.

27. Gdje se grade i od čega se sastoje čeke na zemlji?

Čeka na zemlji gradi se na lokalitetima gdje konfiguracija terena omogućava posmatranje odabranog prostora sa zemlje. Može se graditi na licu mjesta ili na drugom pogodnijem mjestu. Sastoji se od: nosećih stubova, ograde, klupe i krova.

28. Čemu služe čeke na stablu?

Čeka na stablu koristi se za osmatranje i lov, najčešće srneće divljači. Gradi se na stablu, odnosno deblu jednog stabla, a visina na kojoj će se čeka graditi zavisi od konfiguracije terena i preglednosti prostora. Pri odabiru stabala treba voditi računa da je stablo zdravo, dovoljno debelo, da obezbjeđuje stabilnost čeke i da je čisto od grana.

29. Za šta se koristi prenosiva čeka?

Prenosiva čeka koristi se obično za osmatranje i odstrel divljači na paši, prelazima i sl., a može se graditi na licu mjesta ili na drugom pogodnijem mjestu, a potom transportovati na željenu lokaciju.

30. Za šta je namijenjena visoka zatvorena čeka?

- Visoka, zatvorena čeka je namijenjena uglavnom za osmatranje i lov divljih svinja, pa je s obzirom na vrijeme i uslove korišćenja solidno građena. Kod nje se formira hranilište na koje se iznosi hrana.
- Visoka, zatvorena čeka za osmatranje i lov medvjeda predstavlja najkvalitetniji vid čeke, koristi se za osmatranje, lov i praćenje stanja medvjede divljači kao glavne vrste. Koristi se u svim vremenskim uslovima. Gradi se kod stalnih hranilišta i optimalna udaljenost između njih je 30–50 m.

31. Objekti za obradu i čuvanje odstrijeljene divljači?

Meso divljači predstavlja kvalitetnu i zdravu prirodnu hranu koja je sve traženija na domaćem i inostranom tržištu. S obzirom da spada u brzo kvarljivu robu, zahtijeva pažljivo i stručno rukovanje a kod lagerovanja duboko zamrzavanje. Zamrzavanju prethodi obrada divljači u posebno uređenom prostoru. Sama priprema divljači za duboko zamrzavanje i skladištenje zahtjeva niži stepen obrade, pa je od pribora dovoljno imati komplet mesarskih noževa, pilu za kosti, napravu za vješanje divljači, nekoliko većih plastičnih posuda i radni sto napravljen od tvrdog drveta. Prostor za zamrzavanje i skladištenje odstrijeljene divljači su veće komore za duboko zamrzavanje. Prilikom odabiranja lokacije za ovaj objekat osnovnom je da je pristupačno za auto u svako doba dana i noći, da ima siguran i stabilan izvor napajanja električnom energijom i da ima vodu. Za zamrzavanje i skladištenje na kraće vrijeme, manjih količina odstrijeljene divljači mogu poslužiti veći zamrzivači koji se koriste u domaćinstvu.

32. Koji objekti u lovištu spadaju u grupu lovno-turističkih objekata?

U lovno-turističke objekte spadaju: kolibe, restorani, domovi, zatim priručna strelišta za lovačke streljačke discipline i upucavanje lovačkog oružja, boksovi za pse i drugo.

33. Čime se obilježavaju granice lovišta?

Granice lovišta obilježavaju se panoima i tablama. Panoi se postavljaju pored glavnih saobraćajnica, sa natpisom naziva lovišta i organizacije koja upravlja lovištem. Najprikladniji su panoi od drveta, natkriveni i zaštićeni od atmosferskih padavina. Veličina panoa zavisi prvenstveno od kategorije saobraćajnice, prometa a i od vlastitog ukusa. Tabla sa natpisom treba da bude od drveta, debljine najmanje 50 mm sa prirodnim rubovima. Table se postavljaju na manje važnim putevima, šumskim i frekventnim stazama. Prikadne su metalne table dimenzija 60 x 30 cm, sa istim natpisom kao na panoima. Za nosače ovakvih tabli koriste se pogodna stabla ili drveni stubovi.

34. Šta su putokazi?

Putokazi su važne oznake u lovištu jer omogućavaju da se bez lutanja i gubljenja vremena stigne do željenog mjesta. Najprikladniji putokazi se prave od drveta, koristeći rustikalani način izrade, koji je najpribližniji prirodnom ambijentu u kojem se postavljaju. Oni se obično postavljaju na raskrsnicama puteva i na drugim mjestima gdje se ukaže potreba.

35. Kako se obilježavaju „zabrani“?

Dijelovi lovišta koji se izdvajaju pod posebne režime lova gdje se isključuje redovni lov a sprovode samo neophodne uzgojne i sanitarne mjere ili je pak sticajem okolnosti zabranjen svaki lov, obilježavaju se vidnim znacima koji upućuju na propisane mjere. Za takvo obilježavanje predviđen je znak "Zabrana lova". Veličina i boje znaka su: promjer znaka 40 cm, osnova boje – podloga žuta; rub 4,5 cm crne boje i siluete lovca sa kerom 25 cm crne boje.

IX

ORIJENTACIJA U PRIRODI

1. Što je potrebno imati od instrumenata za orijentaciju u prirodi?

Za orijentaciju u prirodi potrebno je imati određene mjerne uređaje kao što su: tačan kompas, časovnik, daljinar i pregledne karte područja.

2. Kako se orijentišemo u prirodi kada nemamo adekvatne uređaje za orijentaciju?

Kada se orijentišemo u prirodi a nemamo adekvatne uređaje za orijentaciju prvo treba odrediti stranu svijeta. Najčešće utvrđujemo pravac sjevera, pa prema njemu ostale strane svijeta.

3. Kako određujemo pravac sjevera pomoću sunca?

Ako se uslovno prihvati da jedan sunčani dan traje ukupno 12 časova, da sunce izlazi na istoku u 6 časova ujutru, a zalazi u 18 časova na zapadu, i da ono za vrijeme trajanja sunčanog dana prividno pređe putanju polukruga od 180 stepeni, može se izračunati ugao putanje koju sunce pređe za 1 čas.

Znajući da sunce u 12 časova zauzima položaj juga, sjever ćemo odrediti pomoću veličine ugla i časovnika. Ako određivanje pravca vršimo u 10 časova prije podne, tada će nam dopuna do

12 časova iznositi 2 časa. Da bi sunce, dakle, došlo u najvišu tačku putanje, treba preći još putanju od 30 stepeni. Sada je potrebno na parčetu papira nacrtati ugao od 30 stepeni, pa lijevi krak tog ugla uperili u pravcu sunca. Desni krak sunca biće usmjeren u pravcu juga, a njegov produžetak predstavljaće pravac sjevera.

Ako posmatranje i određivanje vršimo po podne, tada treba utvrditi veličinu ugla, množenjem broja časova proteklih od 12 časova pa do vremena posmatranja, takođe sa 15 stepeni. Pošto nacrtamo ugao, potrebno je desni krak okrenuti u pravcu sunca, pri čemu će nam lijevi krak označavati jug, a njegov produžetak sjever.

4. Kako određujemo pravac sjevera pomoću sunca časovnika?

Potrebno je po ovom metodu da časovnik položite na dlan ruke, držite ga vodoravno i okrećete ga sve dok pravac male kazaljke ne bude u smjeru sunca. Potom treba da prepolovite ugao između male kazaljke i broja 12 na časovniku i dobićete – jug. U tom smjeru se odabere pogodan orijentir prema kome se treba kretati. Sjever je u produžetku zamišljenog pravca koji spaja časovnik i izabrani orijentir prema jugu. Ako ostanemo okrenuti prema jugu, desno nam je zapad a lijevo istok.

5. Kako određujemo pravac sjevera pomoću časovnika i sjenke?

Da biste na ovaj način odredili sjever, odnosno strane svijeta, potrebno je da ručni ili džepni časovnik stavite vodoravno i u centar vertikalno postavite olovku, drvce šibice, slamku. Predmet će bacati sjenku u smjeru suprotnom od sunca. Kada ste to uradili, časovnik valja okretati sve dok sjenka ne pokrije malu kazaljku časovnika. Potom ugao između pravca male kazaljke i brojke 12 prepolovite zamišljenom linijom i ona će u produžetku pokazati pravac sjevera. Treba znati da će taj pravac prije podne biti desno od pravca kazaljke, a po podne će biti lijevo od njih.

6. Kako određujemo pravac sjevera pomoću sunca i tačnog vremena?

Može se smatrati da je sunce u 6 sati ujutru na istoku, u 12 sati na jugu, a u 18 sati na zapadu. Za tih 12 sati ono pređe jedan polukrug ili izraženo u stepenima 180 stepeni. Ako tih 180 stepeni podijelimo na 12 sati dobićemo da sunce za 1 sat pređe 15 stepeni. Evo kako to izgleda praktično: npr. 9 sati je ujutru i želite da u tom trenutku odredite geografsku orijentaciju. Rekli smo da će sunce u 12 sati biti na jugu, a to je za tri sata. Sunce se sada nalazi na 3×15 stepeni, tj. 45 stepeni od toga pravca. Na parčetu papira treba nacrtati ugao od 45 stepeni, pa lijevi krak toga ugla usmjeriti prema suncu. Desni krak ugla pokazaće nam gdje će sunce biti kroz tri sata, a to je pravac juga.

Ako se orijentacija pak vrši po podne u 15 časova, sve je isto osim što se tada desni krak usmjeri u pravcu sunca a lijevi krak će pokazati gdje se sunce nalazilo prije tri časa, tj. u 12 časova. Već smo rekli da je sunce u pravcu juga.

Pretpostavimo da je 16 časova. Od 12 do 16 časova su protekla 4 časa. Za to vrijeme sjenka drveta, telegrafskog stuba i slično, pomjerila se za 60 stepeni (4×15). Ostaje nam samo da na parčetu papira konstruišemo ugao od 60 stepeni i da njegov desni krak poklopimo sa sjenkom izabranog predmeta, lijevi krak će pokazivati gdje se nalazi sjever.

7. Kako određujemo pravac sjevera pomoću zvijezda i mjeseca (orijentacija noću)?

Polarna zvijezda, koja se nalazi uvijek na sjeveru, zbog svog položaja na nebu dobila je naziv Sjevernjača. Ona se nalazi u sastavu Malih kola (Mali medvjed) a najlakše ju je pronaći pomoću Velikih kola (Veliki medvjed). Velika kola se sastoje od sedam jasno vidljivih zvijezda, raspoređenih tako da daju sliku zaprežnih kola posmatranih sa strane. Stranice "kola" formiraju četiri zvijezde, a "rudu" tri zvijezde. Mala kola se sastoje od četiri

zvijezde u "kolima " i tri zvijezde u "rudi ". Zvijezda na samom vrhu rude Malih kola jeste Sjevernjača. Noću se Mala kola nešto teže uočavaju, najbolje je krenuti od zadnje stranice Velikih kola: pet dužina te stranice se dodaje na njenu postojeću dužinu, i na kraju tako produžene stranice je sjever. Sjevernjača je najjasnija zvijezda na tom dijelu neba i označava pravac sjevera.

Mjesec u toku jednog kruženja oko Zemlje za 28 dana ima 4 faze: mlad mjesec, prva četvrt, pun mjesec i posljednja četvrt.

- Mlad mjesec vidi se tek dva dana poslije njegove pojave odmah po zalasku sunca i to na zapadu, u obliku uskog srpa.
- Prva četvrt koja predstavlja polovinu mjeseca, ispuščena je kao "D", izlazi oko podne i vidi se oko 18 časova na jugu, a oko ponoći na zapadu.
- Pun mjesec izlazi na istoku kada sunce zalazi, oko ponoći je na jugu, a u jutarnjim časovima na zapadu.
- U posljednjoj četvrti mjesec izlazi u ponoć na istoku, oko 6 časova izjutra vidi se na jugu, a oko podne na zapadu. Ima oblik slova "C".

8. Kako određujemo pravac sjevera busolom?

Ako već imamo malu busolu, tada određivanje sjevera možemo obaviti ako ovaj instrument postavimo u vodoravan položaj. Pošto se igla na instrumentu umiri, tamnija strana igle zauzeće pravac sjevera, a svjetlija pravac juga. Ako sada viziramo preko osovine magnetske igle, pa u prirodi izaberemo neki udaljeniji predmet koji se nalazi u pravcu tamnije strane magnetne igle, onda dobijamo u prirodi označen pravac sjevera u odnosu na našu stajnu tačku. Određivanje sjevera na ovaj način nije sasvim tačno, jer se nije pri viziranju uzimalo u obzir magnetno odstupanje. Međutim, za praktično određivanje pravca greške, čak i ako se uopšte ne uzme u obzir veličina odstupanja, neće biti velike.

9. Kako određujemo pravac sjevera pomoću sjenke štapa?

Za lovce, turiste, izletnike, ribolovce, skijaše i sve koji vole izlazak u prirodu ovaj metod određivanja sjevera je najprihvatljiviji. Za njegovo izvođenje nije potrebna nikakva oprema, ni časovnik, ni kompas, a ipak dobijamo savršeno tačne rezultate. Ovaj metod određivanja sjevera uz pomoću sjenke štapa pronašao je R. Ovendof (R. Owendoff), šesnaestogodišnji dječak iz Virdžinije, a njegovu tačnost potvrdila je zvanična komisija sastavljena od profesora matematike i astronomije. Metod se sastoji u sljedećem:

Radi utvrđivanja pravca sjevera, potrebno je u zemlju zabosti poduži štap. U vrh sjenke koju on obrazuje na zemlji ukucati omanji kočić. Poslije izvjesnog vremena, pobodeni štap će obrazovati vrh sjenke u novom položaju. Sada ponovo, ali u vrh novoobrazovane sjenke ukucati drugi kočić. Linija koju zatim povlačimo kroz oba ukucana kočića, predstavljaće pravac istok – zapad. Pravac sjever – jug dobićemo povlačenjem nove linije koja polazi od podnožja nabijenog štapa i siječe liniju istok – zapad pod uglom od 90 stepeni, s tim što će podnožje nabijenog štapa uvijek biti u pravcu juga. Ako je određivanje pravca bilo u prijepodnevnim časovima, tada će sjenka štapa biti uvijek s desne strane linije sjever – jug, a ako se strana svijeta određuje u popodnevnim časovima, sjenka štapa će uvijek biti s lijeve strane linije koja označava pravac sjever – jug. Najnepovoljnije vrijeme za određivanje strana svijeta po ovom metodu je u podne, oko 12 časova, jer je sjenka štapa najkraća.

10. Koji su drugi načini orijentacije – određivanja strana svijeta?

- Strane svijeta mogu da se odrede po tamnoj pruzi koja se proteže od zemlje gotovo do samog vrha drveta. Ona je vidljiva na pozadini svjetlije kore drveta. Ta tamnija pruga se uvijek nalazi na sjevernoj strani i obrazuje se od zaostale

vlage. Vlažna kora se sporije suši na sjevernoj strani, na kojoj ima najmanje sunca.

- Sem toga kora drveća sa sjeverne strane je hrapavija i obično je obrasla mahovinom. Gljive koje su na drveću bolje rastu sa sjeverne strane jer tamo, kao što smo rekli, ima više vlage.
- Na četinarima se sa južne strane pojavljuje znatno više smole nego sa sjeverne. Na panju posječenog drveta godovi su uži na sjevernoj strani a širi na južnoj strani.
- Mravi prave mravinjake obično s južne strane panja, drveta ili žbuna. Južna strana mravinjaka je blažeg nagiba od sjeverne.
- Krajem zime i početkom proljeća moguća je orijentacija po snijegu. Sjeverni kraj šume oslobađa se od snijega jednu do dvije nedjelje kasnije od južnog kraja. Oko usamljenog drveća, panjeva i stubova stvaraju se dijelovi bez snijega, koji su izduženi prema jugu. Na sjevernim padinama snijeg se duže zadržava nego na južnim. Suprotno tome, u jarugama, rupama i sl. snijeg se brže topi sa sjeverne strane, zato što na južnim stranama u udubine ne padaju direktni sunčevi zraci.
- Proljećna trava je veća, gušća i zelenija s južne strane velikog kamenja, drveća, šume. Obratno je kada je dugotrajna suša: tada je trava duže zelena sa sjeverne strane.
- Kako da se dođe do naselja ili do košnica na rubu šume, mogu da pokažu pčele. Treba samo dase obrati pažnja na njihov let: pčela sa nektarom i polenom nastoji da se vrati najkraćim putem u košnicu.
- Orijentacija je moguća i pomoću crkava i grobova. Kod pravoslavnih crkava je oltar na istoku a ne na zapadu, kod katoličkih crkava je obrnuto. Krst na kupoli, kod svih crkava je postavljen u pravcu sjever – jug. Hrišćanski grobovi imaju nadgrobno obilježje na zapadnoj strani, znači zauzima pravac istok – zapad. Muslimanski grobovi imaju pravac sjever – jug, spomenik se nalazi na južnoj strani groba.

X

LOVAČKO ORUŽJE I MUNICIJA, OSNOVI BALISTIKE I LOVNOG STRELJAŠTVA

1. Šta podrazumijevamo pod pojmom lovačko oružje?

Pod pojmom lovačkog oružja podrazumijevamo vatreno oružje raznih vrsta i kalibara koje služi za odstrel lovne divljači različitih vrsta na različitim daljinama, kao i za razne discipline lovnog streljaštva.

2. Kako po načinu upotrebe dijelimo lovačko oružje?

Po načinu upotrebe lovačko oružje se dijeli na oružje sa glatkim cijevima (sačmarice) i na oružje sa olučenim (žlijebljenim) cijevima (kuglare i kombinovano oružje).

3. Šta smatramo lovačkim oružjem sa glatkim cijevima?

Lovačko oružje sa glatkim cijevima je vatreno oružje na kojem je unutrašnjost cijevi glatka i služi za ispaljivanje metka sa sačmenim punjenjem i breneka.

4. Od kojih dijelova se sastoji lovačka puška sačmarica?

Puška sačmara - prelamača sastoji se od glave puške (baskule) u kojoj su smješteni mehanizmi, za njeno funkcionisanje, cijevi kundaka i potkundaka.

5. Šta smatramo glavom puške?

Glava puške je dio oružja u kojem se nalazi kompletan mehanizam za bravljenje i opaljenje puške na kome se nalazi i kočnica. Jednim dijelom je vezana za kundak a drugim za cijevi i potkundak.

6. Cijev lovačke puške sačmarice se po unutrašnjoj građi sastoji od nekoliko djelova. Koji su to dijelovi?

Ležište metka je dio cijevi u koji se stavlja metak. Metak koji se stavlja dimenzijama mora uvijek odgovarati ležištu za koji je propisan. Dio ležišta je znatno ojačan u odnosu na drugi dio cijevi kako bi mogao izdržati pritisak barutnih gasova pri opaljenju metka. Na samom ulazu u cijev odnosno ležište, nalazi se jedno malo proširenje u zidu koje prima proširenu ivicu dna lovačkog-sačmarskog metka a u internacionalnoj lovačkoj literaturi obilježava se sa "R" (rub). Ležište metka je bilo u početku 65 mm a danas je dužina ležišta porasla na 70 mm za normalne kalibre, 76 mm za magnume i 89 mm za supermagnume.

Konusni prelaz sa ležištem metka do duše cijevi (suženje). To je konus od proširenog ležišta metka do normalne širine duše cijevi. Konus je napravljen da bi sačmeno punjenje iz čaure metka lakše ušlo u cilindrični dio (dušu cijevi). Suženje je jednako debljini zida čaure lovačkog metka tako da je unutrašnji prečnik čaure metka približno jednak prečniku duše cilindričnog dijela cijevi puške.

Duša cijevi je cilindrični dio cijevi koji se prostire od konusnog suženja do čoka. To je osnovna i glatka širina cijevi vrlo značajna za pravilan posip sačmenog snopa

Konusni prelaz čoka je dio cijevi koji povezuje cilindričnu dušu cijevi sa suženim dijelom na ustima (čokom).

Čokovi su suženi dio cijevi od konusnog suženja do kraja usta cijevi.

7. Kakva je uloga čoka i kako ih u odnosu na suženje dijelimo?

Sačmena zrna, koja prolaze kroz cilindrični dio (dušu) cijevi, u konusnom prelazu se skupljaju i grupišu tako da na izlasku djeluju kao už i gušći snop prema cilju što daje bolji efekat pogotka. U odnosu na suženje podijelili smo ih na:

- Cilindar – služi za bliska rastojanja
- Četvrtina čoka – od 0,1 do 0,2 mm za bliža gađanja
- Polučok – od 0,3 do 0,7 mm za srednje daleka gađanja
- Tri četvrtine čoka – od 0,8 do 1,0 mm za dalja i daleka gađanja
- Pun čok – od 0,9 do 1,1 mm za veoma daleka gađanja.

8. Šta su promjenljivi a šta polučokovi?

Promjenljivi čokovi, su čokovi koji se ušraflijuju u standardna ležišta usta cijevi, takođe sa karakteristikama kao klasični čokovi. U početku su ugrađivani u jednocijevne (poluautomatske) puške a sada se rade po tom principu i na dvocijevne sačmarice.

Poličokovi – su univerzalni čokovi koji se zašraflijuju na spoljni dio usta cijevi i zatezanjem ili opuštanjem daju željene karakteristike. Ovi čokovi se isključivo ugrađuju u jeftinije modele jednocijevnih sačmarica (pumparice – repetirke i poluautomatske sačmarice).

9. Kako dijelimo sačmarice s obzirom na broj cijevi?

Broj cijevi sačmarica može da bude različit tako da ih dijelimo na: jednocijevke, dvocijevke, trocijevke, četvorocijevke i dr.

10. Šta su prelamače i kako ih dijelimo s obzirom na položaj cijevi?

Prelamače su puške sa glatkim ili olučenim cijevima koje se otvaraju i zatvaraju prelamanjem cijevi u glavi puške. Najčešće su prelamače dvocijevke (bokerice i hamerlesi) i trocijevke (drilling)

a nešto ređe jednocijevke i višecijevke. U zavisnosti od položaja cijevi podijeljene su na:

- **Položare** – (hamerlesi) kada im je međusobni položaj cijevi položen i povezan (jedna pored druge),
- **Bokerica** - kada im je međusobni položaj cijevi vertikalna i povezan (jedna iznad druge).

11. Kako se po načinu bravljenja dijele lovačke puške?

Lovačke puške se po načinu bravljenja dijele na:

- **Repetirke** su puške u koje se metak unosi u ležište, repetiranjem zatvarača, bilo da su pumparice, poluautomatske ili sa obrtočepnim zatvaračem.
- **Prelamače** su puške koje se pune i prazne prelamanjem cijevi u glavi puške. Zabavljanje ovakvih pušaka može biti jednostruko i dvostruko. Jednostruko je kada ima samo gornje ključeve u glavi. Dvostruko je kada puška ima gornje i donje ključeve, ili dvostruke donje.

12. Kako se po načinu opaljenja dijele lovačke puške?

- **Sa obrtočepnim zatvaračem** (klasičan sistem koji je ugrađen u repetirke)
- **Lever action** (kaubojke),
- **Slide action** (pumparice) i
- **poluautomatske puške.**

13. Kod pušaka prelamača sistem opaljenja je različit, koji su najčešći sistemi?

- **Orozare, čekićare** su puške kod kojih su orozi sa spoljne strane glave puške i napinju se ručno.
- **Blič (blitz)** je sistem opaljenja koji je sa svim svojim djelovima učvršćen na pločicu iznad obarača. Vrlo je jednostavan i funkcionalan, te lak za čišćenje i održavanje.
- **Anson Deli (Anson & Deeley)** je čitav smješten, ukopan u

glavu puške pa s jedne strane slabi samu površinu glave i vrlo je težak za održavanje.

- **Sistem opaljenja na unutrašnjim stranama bočnih pločica (Seiten Schloss)** je sistem koji je ugrađen na unutrašnjim stranama bočnih pločica glave puške, a nazvan je po pronalazačima i prvim proizvođačima čuvene engleske puškarske radionice **Holand & Holand**.

14.Šta podrazumijevamo pod pojmom kalibar puške. Koji su kalibri pušaka sačmarica?

Kalibar puške je prečnik duše cijevi. Kalibre kod lovačkih pušaka sačmarica utvrdili su Englezi po brojevima koji označavaju kalibre, a označeni su sa 2 – 4 – 8 – 10 – 12 – 14 – 16 – 20 – 24 – 28 – 32 – 36. Ovi brojevi u stvari pokazuju koliko se komada jednakih olovnih kugli datog prečnika cijevi (kalibra) može izliti iz jedne funte olova. To znači da ako se iz funte olova mogu izliti samo 2 kugle, prečnik će biti označen sa 2, a ako se iz funte olova može izliti 12 jednakih kugli, prečnik te kugle biće označen sa 12, odnosno ako se iz funte izlije 20 jednakih kugli kalibar kugle će biti označen sa 20 itd.

15.Šta su puške kuglare?

To je oružje u kome je cijev puške iznutra narezana paralelnim, spiralnim žljebovima (olucima). Lovačko oružje sa olučenim (žlijebljenim) cijevima namijenjeno je za ispaljivanje municije sa zrnom. U lovačkom žargonu nazvano je kuglom jer su ispaljivana zrna davno nekad imala oblik olovne kugle pa im je zato sada ostao naziv "kuglare". Kuglare su namijenjene odstrelu krupne divljači ili "divljači visokog lova", (rečeno lovačkim žargonom).

16.Iz kojih dijelova se sastoji olučana cijev puške kuglare?

Olučena cijev puške kuglare sastoji se iz sljedećih dijelova:

- **Ležište metka** je prošireni dio cijevi, iznutra je potpuno

usklađeno sa profilom i dimenzijama metka koji se u njemu koristi.

- **Prelazni konus ležišta metka** je suženje cijevi od ležišta metka ka duši cijevi prije žljebova i polja. Ovo konusno suženje u cijevi omogućava prilikom ispaljenja metka lakše uvođenje zrna u dušu cijevi.
- **Duša cijevi** je presjek osnovne cijevi od prelaznog konusa ležišta metka pa do usta cijevi kao što je rečeno, iznutra je narezano (urezano) sa 4, 6 ili više žljebova (oluka) koji se naizmjenično sa poljima cijevi prostiru čitavom dužinom duše cijevi, paralelno i spiralno uvijeni do usta cijevi. Uvijenost ovih oluka je različita u zavisnosti od kalibra, npr. kod kalibra 8x57 zavojnost oluka kroz cijev je približna 2,5 krugova. Spiralno postavljeni oluci (žljebovi) obezbjeđuju zrnju rotaciju koja mu daje potrebnu stabilnost i veću preciznost pogotka. Bez ovog rotacionog kretanja zrno ne bi imalo pravilno kretanje kroz prostor već bi se tumbalo, čime bi imalo manju stabilnost pa samim tim manji domet i lošiju preciznost.

Na spoljnom dijelu cijevi nalaze se **mehanički nišani**. Prednji je postavljen neposredno iza usta cijevi a zadnji ispred ležišta metka. Prednji nišan je najčešće u obliku mušice, različitih je dimenzija, najčešće srebrno bijeli ili crveni (radi bolje vidljivosti) dok zadnji nišan čini jedna vertikalna pločica postavljena poprijeko na osu duše cijevi sa prorezom u sredini sa gornje strane. Imamo klasične (fiksne) i podešljive, u zavisnosti od kalibra i puške koju koristimo. Ležište za montažu optičkog nišana se montira na gornju površinu cijevi gdje je proizvođač ostavio prostor za njegovu montažu.

17. Koja je glavna karakteristika kuglara?

Glavna karakteristika kuglara je, kao što je već rečeno, da je cijev iznutra narezana žljebovima (olucima). Između žljebova (oluka) su izdignuti unutrašnji djelovi cijevi koje nazivamo **polje**.

Žljebovi i polja omogućavaju ispaljenom zrnu da se sa svojom košuljicom užljebi u njih i tako pri opaljenju dobije rotaciono kretanje koje zrnu po izlasku iz cijevi daje pravilnu stabilnost i putanju do cilja. Zahvaljujući rotaciji zrna postignuta je maksimalna preciznost dometa.

18. Kakve konstrukcije mogu biti kuglare?

Kuglare, odnosno puške sa olučenim cijevima, mogu biti različite konstrukcije (repetirke – karabini – prelamače), sa jednom ili dvije cijevi, ili višecijevke.

Repetirke ili karabini, mogu biti sa jednim ili više metaka u magacinu. Pored toga, u repetirke karabine spadaju i puške sa različitim načinom repetiranja, od **obrtnočepnog** zatvaranja, preko lever action (kaubojke), te pupmarice (pump action), različitih proizvođača u različitim varijantama itd. Kod ovih vrsta pušaka, isto kao kod sačmara, moraju biti plombirane za 2 metka u šaržeru jer su takvi propisi u mnogim zemljama Evrope.

Kuglare – prelamače (Kipplauf) U odnosu na broj cijevi mogu biti jednocijevke, dvocijevke, trocijevke, četvorocijevke i druge.

- **Jednocijevke** su puške koje imaju samo 1. cijev, lakše su od ostalih i koriste se za lov u veoma teškim terenskim uslovima (visokoplaninski lov) .
- **Dvocijevke** su puške koje imaju 2 cijevi, a po rasporedu cijevi mogu biti horizontalne ili vertikalne .
- **Trocijevke (drilling)** su puške sa 3 cijevi koje mogu biti u raznim kalibrima a obično se proizvodi sa cijevima 2 sačmene i 1 kugla.
- **Četvorocijevke** su puške sa 4 cijevi koje mogu biti u raznim kalibrima, obično se proizvode sa cijevima 2 većeg, 1 srednjeg i 1 manjeg kalibra. Vrlo su rijetke zbog svoje konstrukcije i broja cijevi. Mnogo su teške i vrlo malo se upotrebljavaju.

19. Kakve konstrukcije mogu biti kuglare?

Kalibar puške kuglare je u stvari prečnik polja cijevi u milimetrima. Kalibar kod pušaka sa olučenim cijevima se u Evropi izražava sa proizvodom prečnika polja cijevi kuglare izražene u milimetrima, puta dužina čaure izražena u milimetrima.

20. Šta su kombinovane puške?

Kombinovane lovačke puške su, kako im samo ime kaže, kombinovane od glatke cijevi za sačmu i olučene za kuglu. Najčešće su dvocijevke, rjeđe su trocijevke (drilling), dok su rijetko četvorocijevke.

Kod kombinovanih dvocijevni pušaka sa položenim cijevima olučena cijev je najčešće sa desne strane. Olučenu cijev okida uvijek prva obarača koja može biti podešljiva.

Kod kombinovanih dvocijevni pušaka sa vertikalnim cijevima (Bok) obično je olučena cijev sa donje strane što obezbjeđuje stabilniju statičku sigurnost bravljenja puške, jer patron (metak) olučene cijevi stvara puno veći pritisak a donja cijev se nalazi u osi centra prelomne osovine. Samim tim takav položaj cijevi omogućava mnogo veće pritiske prilikom opaljenja, a sa druge strane, s obzirom na položaj donje cijevi u odnosu na prelomnu osu puške, ispaljeni metak izaziva mnogo manje odskoke jer, kao što je rečeno, osa metka je u samoj osi preloma puške. Mana ovakvog rasporeda cijevi je udaljenost ose cijevi od optičkog nišana pa prilikom pucanja može doći, ukoliko lovac ne drži potpuno vertikalno pušku, do neželjenog promašaja cilja. Neki proizvođači, kao npr. Zbrojovka, postavili su žlijebljenu cijev gornju kod modela ZH, čime je smanjen rizik promašaja usljed nepravilnog držanja, ali su zato morali znatno pojačati ključeve na mehanizmu za zatvaranje zbog velikog naprezanja.

21. Opisati cijevi lovačke puške?

Osnovni dio lovačke puške je cijev kojih na pušci može da bude jedna, dvije ili više. Cijevi puške mogu biti glatke i olučene, ili kombinovane, istih i različitih kalibara. U prethodnom tekstu je rečeno od kojih djelova se sastoji cijev. Osim toga, na samoj cijevi sačmarice, kao i kod kuglara, nalaze se nišani sa gornje strane. Kod sačmarica, kao i kod ostalih pušaka, imamo zadnji i prednji nišan, s tim što je kod sačmarica zadnji nišan u obliku šine sa gornje strane duž čitave cijevi. Širina šine se kreće od 7 do 13 mm. Šire šine se koriste za sportske takmičarske puške. Ovaj zadnji nišan iako dosta grublji, zadovoljava potrebe sačmarice s obzirom na širinu sačmenog snopa u zoni pogotka. Pri vrhu (ustima cijevi) nalazi se mušica koja može biti različitog oblika i dimenzija kao i kod kuglara. Kod kuglara sa olučenim cijevima mora postojati zadnji i prednji nišan, mnogo finije izrade, sa mogućnošću podešavanja jer se kuglarama gađa (jedinačnim zrnom) na većim rastojanjima gdje je potrebna velika preciznost.

22. Šta je ugrađeno u glavi puške?

U glavi puške je ugrađen sistem za bravljenje i opaljenje. Kod mnogih jednocijevnih pušaka bravljenje obrtnočepno, bilo da se ručno repetira ili poluautomatski. Kod prelamača bravljenje je sa donjim (jednostrukim ili dvostrukim) i gornjim ključevima.

23. Šta je izvlakač?

Izvlakač je uređaj u glavi puške koji izvlači ispaljeni ili neispaljeni metak iz cijevi (ležište metka).

24. Šta je ejektor?

Ejektor je izbacivač čaure ispaljenog metka. Ima ih više tipova a najviše su cijenjeni Holand & Holand. Ejektori samo izbacuju čauru iz ispaljenog metka pa time znatno ubrzavaju neophodno prepunjavanje puške.

25. Opisati mehanizam za opaljenje puške.

Mehanizam za opaljenje je kompleksan uređaj koji je smješten u glavi puške i služi za napinjanje, opaljenje i kočenje. Mehanizam za opaljenje sadrži: udarnu oprugu, udarač, okidač – obarač (obarače), elemente za kočenje, okidače, položice za odapinjanje udarača, obarače sa udarnom iglom (sa povratnom opružicom) kod pušaka prelamača, a kod repetirki (karabina) različitih varijanti sastoji se od: udarne opruge, udarača sa udarnom iglom, i sistema kočenja okidača (obarača) ili udarača. Kod novijih karabina – repetirki Blaser sa ručnim napinjanjem udarača nema sistema za kočenje jer je puška sve vrijeme napeta sem neposredno pred opaljenje.

26. Šta su okidači – obarači?

Okidači su uređaji pomoću kojih lovac vrši okidanje, tj. oslobađa zaptu udarnu oprugu, udarač i udarnu iglu koji dovode do opaljenja metka. Okidači - obarače mogu biti dvostepeni sa dva koljena, te okidači sa ubrzicama (šneler ili šteher), bilo sa dva obarača (kod raznih vrsta karabina pa i nekih jednocijevnih prelamača kuglara) ili sa povratnicom (uglavnom kod jednocijevnih ili višecijevnih prelamača), ili u posljednje vrijeme samo jednostavniji direktni obarači sa podesivom silom okidanja kao najpogodnije. Pri korišćenju šnelera sa dva obarača prvo se povlači pripremni obarač, koji omogućava lako povlačenje drugog obarača. Šneler služi za najfinija gađanja. Pri korišćenju šnelera sa povratnicom prvo se čitav obarač gurne naprijed da bi tako bio pripremljen za osjetljivo i lako okidanje. Korišćenje direktno podesivog obarača omogućava laganiji i precizniji pogodak, posebno na većim daljinama.

27. Opisati magacin metaka.

Kod karabina sa više metaka – repetirki ispod sanduka zatvarača nalazi se magacin za metke. Obično je ugrađen u dno

sanduka. Kod nekih proizvođača puni se odozgo a kod nekih odozdo, ili je kao šaržer (izmjenjiv) pa se može vaditi zajedno sa municijom. Šaržeri se kod karabina nove proizvodnje, zbog usklađenosti sa propisom, rade sa 2 ili 3 metka. U većini slučajeva je rađen od čeličnog lima a kod novijih modela pušaka je od visoko kvalitetne plastike. Kod poluautomatskih pušaka (sačmara) šaržeri su u obliku tube (cijevi) i postavljeni su ispod cijevi puške. U njima su meci smješteni jedan iza drugog.

28. Gdje se nalaze kočnice?

Kočnice se nalaze se ili u sklopu samog mehanizma za okidanje ili na vratu kundaka puške, a kod starijih tipova mauzera na samom udaraču sa zadnje strane.

29. Opisati kundak puške.

Kundak je dio puške koji povezuje djelove puške i kojim se puška oslanja o rame lovca (strijelca). Kundak je iz jednog dijela, kao što je slučaj kod mnogih karabina, ili iz 2 dijela (kundak i potkundak), bilo da je dužinom cijele cijevi puške ili djelimičan do određene dužine cijevi. Ako je kundak (potkundak) cijelom dužinom do usta cijevi (cijev je obično malo kraća) onda pušku nazivamo stuc, što bi bukvalno u prevodu značilo kratež. Kundak je izrađen najčešće od biranog orahovog drveta. Najkvalitetniji dio je iz panja, struktura takvog drveta je najkvalitetnija, sa vrlo ukusnim šarama, pa je u većini slučajeva skuplja izrada samog kundaka od takvog drveta od kompletne standardne puške. Kako je tehnologija u svemu napredovala a proizvođači se utrkuju za što većim kvalitetom i povoljnijom cijenom, u zadnjih nekoliko godina počeli su se proizvoditi od laminiranog (slojasto slijepljenog) drveta, kao i od plastike koja je veoma otporna na vlagu i udarce. Plastični kundaci u zadnje vrijeme su mnogo popularni, proizvode se u svim bojama u zavisnosti od zahtjeva tržišta. Otporniji su na vremenske nepogode i koriste

se najviše za tzv. radne puške koje se najviše upotrebljavaju za lov . Mjere kundaka su za lovca i strijelca najvažnija stvar - kako stara poslovice glasi "puška gađa, kundak pogađa". Obavezno na pušci treba prilagoditi dimenzije kundaka korisniku, što znači da mjere moraju biti usklađene sa visinom vrata lovca, širinom njegovog ramena, visinom oka i dužinom podlaktice do savijenog kažiprsta. Pored toga, kundak mora da bude zakrivljen na dolje, u vratu kundaka kako bi visina oka došla tačno u liniju gornje ivice nišana (šine) kad se gađa mehaničkim nišanom, ili u osu optičkog nišana. Zato se u nekoliko razlikuje zakrivljenost kundaka kod puške za gađanje mehaničkim nišanom u odnosu na pušku sa optičkim nišanom, mada to uvijek nije izvodljivo jer kod kombinovanih pušaka koje imaju cijev kugla/sačmu gađa se sa standardnom visinom kundaka, ukoliko je ugrađen optički nišan glavu i oko morate podesiti sa položajem optike. Pored zakrivljenog kundaka nadolje, kundak mora da bude zakrivljen za nekoliko stepeni u desno po vertikali (za lovce koji gađaju desnim okom) a u lijevo ako gađaju lijevim okom. Time se postiže ugodniji položaj glave i oka pri gađanju. Ovo je posebno značajno za lov sačmaricama. Naravno, to je prije svega zato što se sačmaricom brže gađa, nema dva klasična nišana i šina služi kao zadnji nišan.

U najčešćoj upotrebi su 2 osnovna tipa kundaka: Engleski (sa malo zakrivljenim gotovo ispravljenim vratom kundaka), Njemački (sa pištoljskim rukohvatom većeg ili manjeg zakrivljenja na kom se dosta često nalazi obrazina na koju se oslanja obraz lovca prilikom pucanja).

Peta kundaka sačmarice je najčešće obložena bakelitnim, plastičnim ili gumenim potkovom. Na kombinovanim puškama ili kuglarama kao i sportskim puškama se ugrađuje isključivo gumeni mekani amortizer kako bi ublažio trzaj puške. Gumeni amortizer je jako važan kod pušaka kuglara jačeg kalibra za precizno gađanje jer u znatnoj mjeri ublažava trzaj puške, kao

i kod pušaka koje se koriste za takmičenje u gađanju glinenih golubova discipline trap i sket.

30.Šta je umetak za olučene ili glatke cijevi manjih kalibara?

Odavno je počelo da se u sačmene cijevi standardnih pušaka umeću posebno prilagođene olučene cijevi manjih kalibara iz kojih je moguće ispaljivati municiju sa zavidnom preciznošću. Posljednjih godina, s obzirom na pojačano bravljenje novih tipova pušaka omogućeno je umetanje olučениh cijevi većih kalibara pa je njima omogućen lov krupnijih vrsta evropske lovne divljači. Tako su napravljene olučene umetak cijevi u kalibrima od 5,6 mm pa sve do standardnih srednjih kalibara sa manjim pritiscima barutnih gasova od 7 i 8 mm, što zadovoljava nužne potrebe za lov najkrupnijih vrsta evropske lovne divljači.

31.Opisati montaže za optičke nišane.

Montaže su veza između puške i optičkog nišana. Od kvaliteta ovih montaža umnogome zavisi mogućnost iskorišćenja kvaliteta puške i optičkog nišana. Optički nišani se na puške montiraju pomoću klasičnih (fiksni) ili posebnih montaža na kuglarama i sačmarama. Montaže se uglavnom mogu lako i precizno podešavati po pravcu i visini kako bi se optički nišani na pušku mogli postaviti tačno u nišansku liniju. Svaka dobra montaža za optički nišan je za pušku vezana sa više tačaka 2 do 4, tako da se ne mogu pojaviti eventualne greške. Najpoznatije montaže su Schwenk i Suhl.

32.Šta su dogledi?

Dogledi su pomoćni optički uređaji koji lovcu pomažu za uspješnije pronalaženje i osmatranje divljači, prije nego što se odluči na hitac. To je dakle, uređaj koji se mnogo više koristi nego optički nišan. Zato dogled mora biti sastavni dio opreme svakog

lovca na krupnu divljač. Dogleđi se grubo mogu podijeliti na one sa 2. cijevi i sa 1. cijevi a po uveličanju na fiksne i varijabilne.

33. Od kojih dijelova se sastoji metak za sačmaricu?

Savremeni lovački metak za pušku glatkih cijevi – sačmarica sastoji se od sljedećih dijelova:

- a) čaure (kartonske, plastične ili (sasvim rijetko) metalne,
- b) kapisle (sa uglavnom 2 najčešća tipa : Zevelo i Winchester),
- c) barutnog punjenja (bilo da je u pitanju dimni barut ili mnogo jači bezdimni barut),
- d) čepa (filcanog, kartonskog ili plastičnog),
- e) projektila (sačmenog ili jedinačne kugle).

34. Opisati čaure za lovački sačmarski metak.

Čaure za lovački sačmarski metak se uglavnom izrađuju od kartona, u novije vrijeme od plastike, da bi u posljednjih nekoliko godina karton ponovo dobio prednost iz ekoloških razloga (lakše se raspada i tako štiti životnu sredinu od trajnih otpadaka). I plastične i kartonske čaure u svom donjem dijelu, u kome se nalazi barut, imaju iznutra plastična ili kartonska ojačanja. Često takva ojačanja postoje i sa spoljne strane u vidu metalnih čizmica različitih visina koje integralno pokrivaju i dno metka.

35. Kapisla?

Za inicijalno paljenje baruta u lovačkom metku kapisle se prave od metalnog tijela u koje je integrisan nakovanj i u koje je između dna kapisle i nakovnja smješten inicijalni eksploziv. Inicijalni eksploziv je 70-ih godina 18. vijeka, kada je pronađen, pa gotovo do današnjih dana činio živin fulminat. Ovo sredstvo je davalo veoma sigurnu i jaku varnicu koja je besprekorno palila barutno punjenje. Međutim, mana ovog sredstva je što je pri sagorijevanju hemijski veoma agresivno pa izaziva žestoku koroziju i samog oružja. Zato je kasnije otkriven novi inicijalni

eksploziv za Sinoksid kاپisله sa maksimalnim karakteristikama paljenja koji se radi na bazi smjese olovnog aždida koji ne djeluje korozivno na oruždje iz kojega se ispaljuje niti pri sagorijevanju oslobađa otrovne gasove.

Po konstrukciji imamo 2 osnovne grupe kاپisله i to tipa "Gevelot" i tipa "Winchester 209". Razlika između ova 2 tipa kاپisله je u tome što je kod kاپisله tipa Gevelot čitavo tijelo jedinstveno i u njemu je sve sadržano. Kod kاپisله tipa Winchester tijelo kاپisله je rađeno (zbog lakše proizvodnje) iz 2 dijela od kojih je jedan tijelo kاپisله sa ugrađenim nakovnjem a u njega je utisnuta kapica kاپisله sa inicijalnim, eksplozivnim punjenjem.

36. Barut?

Od samog nastanka vatrenog oruždja je kao pogonsko sredstvo korišćen dimni barut, da bi tek krajem 19. vijeka počeli da se koriste i bezdimni baruti. Ovaj tip baruta ne samo da je neznatno razvijao dim pri opaljenju (iz tog razloga ga i nazivaju bezdimni) nego je razvijao mnogo jače pritiske od starog dimnog (crnog) baruta.

Bezdimnog baruta imamo 2 tipa:

- **Nitrocelulozni bezdimni barut** je najčešći tip bezdimnog baruta koji se koristi u lovačkoj municiji sa olučenim i neolučenim cijevima. Ovaj barut je nešto voluminozniji od nitroglicerinskog i lakše ga je kontrolisati.
- **Nitroglicerinski bezdimni barut** je jačih eksplozivnih dejstava pa se koristi u manjim (vrlo precizno određenim) količinama prilikom punjenja municije, pogotovo što mu je specifična težina veća. Osim toga, on je brizantniji (eksplozivniji) pa se njime mora mnogo pažljivije rukovati i nije preporučljiv za individualno korišćenje.

37. Opisati čep kod lovačkog sačmarskog metka.

Između baruta i sačme se kod klasičnog punjenja lovačkog

sačmarskog metka postavlja čep. Čep ima zadatak da potiskivan gasovima sagorjelog baruta ispred sebe gura sačmeno punjenje. Zato čep mora da bude od materijala koji će kvalitetno da dihtuje i sprečava propuštanje gasova sagorjelog baruta mimo sebe. Tako se potpuno iskoristi snaga barutnih gasova za izbacivanje projektila kroz cijev puške. Zato su čepovi pravljani od parafina (i mašču) impregniranog filca koji je dovoljno čvrst ali i dovoljno elastičan, da daje najbolje potiske od svih ostalih čepova. Do skoro se, bez obzira na kvalitet ovih čepova, na barut ispred čepa obavezno stavljao kartonski (plastični) poklopac, zatim se na čep ispod sačme stavljao drugi poklopac, da bi se, ako se formira metak kružno zatvarao poklopac se stavljao i na vrh metka preko sačme gdje se i upisivala oznaka sačme. Naknadna istraživanja su pokazala da na barutno punjenje ispred novijih tipova filcanih čepova ne treba stavljati poklopčić iz razloga što je filcani čep poboljšani i u potpunosti zadovoljava zahtjeve metka. Posljednjih decenija i godina primatu proizvodnji municije za sačmaru su preuzeli plastični čepovi koji su tako oblikovani da daju odlično zaptivanje ali i dobru elastičnost, samim tim i kvalitetniji posip. Plastični čep je dovoljno kompaktan pa mu nijesu potrebni nikakvi kartonski poklopčići ni ispred ni iza čepa. Razvojem tehnologije plastičnog čepa zajedno sa njim integralno je izlivena korpica za sačmu. Metak sa ovom vrstom plastičnog čepa prvih nekoliko metara nakon izlaska iz cijevi nosi sačmu u korpici da bi se tek poslije toga počela postepeno raspršivati. Osim toga, prednost metka sa korpicom za sačmu je u tome što se periferna zrna sačme ne taru o zidovima cijevi, pa samim tim i ne deformišu u tom smislu. Tako je dobijen metak sa gušćim posipom sačme i efikasnijim dometom, a samim tim i boljim učinkom na cilju.

38. Opisati sačmeno punjenje?

Iznad čepa se u lovački metak stavlja sačmeno punjenje. Sačmu predstavlja određena količina olovnih kuglica u zavisnosti

od potrebe i vrste divljači za koju je namijenjena. Krupnoća sačme mora da bude usklađena sa krupnoćom divljači koja se lovi kao i sa otpornošću lovljene divljači. Shodno tome, sačma se pravi u raznim dimenzijama počev od prečnika 1,5 pa uglavnom do prečnika 6,2 mm, mada postoji i krupnija sačma od preko 7 i 8 mm, ali to su već skupovi pojedinačnih projektila koji, svaki za sebe, ima dovoljan prečnik i masu da može da djeluje zasebno na cilj. Krupnoća sačme se u raznim zemljama različito obilježava. Sačma se pravi najčešće od čistog olova - **meka sačma** i od olova sa primjesama antimona oko 2% i arsena oko 0,3% - **tvrda sačma**. Ova tvrda sačma je povoljnija jer se prilikom opaljenja manje deformiše a samim tim pravilnije prostire kroz vazduh što daje bolji pogodak. Neki proizvođači olovne sačme istu površinski presvlače slojem hroma ili bakra što je čini tvrdom i manje podložnom deformisanju – sve sa željom za što većom efikasnošću na cilju.

S obzirom na otrovnost olova posljednjih godina se u razvijenim zemljama forsira izrada sačme od mekog gvožđa (čelična sačma), koja je pak zbog svoje manje specifične težine, balistički manje efikasna (ali za razliku od olovne nije toksična, ne truje tlo i vodu u koju upada. Manja efikasnost čelične sačme dovela je do pravljenja sačme od cinka pa i još nekih teških metala ali njihova podobnost, odnosno otrovnost, još nije totalno ispitana pa ni razjašnjena.

39. Koliki je maksimalni domet sačminih zrna?

Pouzdana balističko pravilo kaže da je maksimalni domet sačmenih zrna, u grubom, onoliko stotina metara koliko im je milimetara prečnik.

- Sačma od 3 mm prečnika ima maksimalni domet oko 300 m.
- Sačma od 4,5 mm prečnika ima maksimalni domet do 450 m.
- Sačma od 8,55 mm prečnika ima maksimalni domet oko 800 m.
- Jedinačna zrna imaju domet od preko 1 km nadalje u

zavisnosti od kalibra prečnika zrna i barutnog punjenja i ugla cijevi prilikom ispaljenja.

40. Opisati sportsku municiju za sačmarice.

Sportska municija namijenjena za sportska i streljačka takmičenja kao što su discipline: **skeet, trap i double trap**, dugo se upražnjavala sa metkom istovjetnim količinom sačme koji se koristio za lov - 36 grama za kalibar 12. Kako su sa ovom municijom postizani visoki rezultati Međunarodna streljačka federacija je nastojala da u ovim disciplinama smanji gramažu sačme na 28 grama i na taj način oteža takmičaru postizanje vrhunskog rezultata. Kako se poslije nekoliko godina uspostavilo da se i sa 28 grama postižu previsoki rezultati Međunarodna streljačka federacija je za takmičenje u disciplini trap smanjila količinu sačme u metku na svega 24 grama a za skeet je ostalo 28 grama. Time što se skeet puca sa prečnikom sačme 2 mm a trap sa 2,41 mm. U mecima za trap takmičenje nalazi se korpica za sačmu (koncetrator) kako bi posip sačme bio što gušći i veći. U mecima za skeet takmičenje se ne nalazi korpica za sačmu već neki od raspršivača sačmenog punjenja sa ciljem da posip bude što širi od samog izlaska iz cijevi.

41. Koji su kalibri sačmarske municije, kako su usklađeni sa kalibrom oružja iz kojeg se ispaljuju?

Kalibri municije moraju da budu usklađeni sa kalibrom oružja iz koga se ispaljuje. Tako da

- Kalibar 12 ima prečnik duše cijevi 18,2 mm
 - Kalibar 16 ima prečnik duše cijevi 16,8 mm
 - Kalibar 20 ima prečnik duše cijevi 15,7 mm
 - Kalibar 28 ima prečnik duše cijevi 13,8 mm
 - Kalibar 32 ima prečnik duše cijevi 12,7 mm
 - Kalibar 36 ima prečnik duše cijevi 10,2 mm
- Dozvoljena tolerancija iznosi do 0,40 mm.

42. Opisati lovačku municiju za oružje sa olučenim cijevima

Lovačka municija za puške sa olučenim cijevima je mnogo raznovrsnija nego municija za sačmare. Naravno, svaka je namijenjena za određeni kalibar cijevi puške iz koje se koristi. Pri tome je kalibar zrna uvijek nešto veći od kalibra cijevi (polja cijevi), jer je neophodno da se košuljica zrna utisne u žljebove kako bi mogla da ih prati krećući se kroz cijev. Ovako utisnuto zrno je prinuđeno da prihvati ne samo translatorno kretanje zbog potiska sagorjelih barutnih gasova nego i rotaciono, odnosno da se okreće oko svoje ose tokom leta. To je razlog zbog čega je i stabilnost zrna velika na velikim daljinama pa je samim tim i domet neuporedivo veći u odnosu na pušku sačmaru. Isto tako mu je veća preciznost na samom cilju.

43. Nabrojati najčešće upotrebljavane kalibre metka za puške sa olučenim cijevima.

Najčešće upotrebljavani kalibri metka za puške sa olučenim cijevima bilo da su evropskih ili američkih oznaka su: 22 Mag.; 22 Hornet; 222 Remington; 223 Winchester; 22 – 250 Mag.; 5,6x 50 R; 243 Win. ; 6x 70 R; 6 Rem./Mag.; 6x 62 R Frer; 6,5 x 57; 6,5 x 57R; 7 x 57; 7 x 57 R; 7 x 64; 7 x 65 R; 7 Rem./Mag; 308 Win. ; 7,62 x 54 Rus; 30-06 Spring. ; 30 R Blaser; 300 Win. / Mag.; 8 x 57 IS; 8 x 57 IRS; 8 x 68 S; 8 x 75 RS; 9,3 x 62; 9,3 x 64; 9,3 x 74 R; 375 H&H; 458 Win./Mag. ; 470 nitro expres i dr.

44. Koji su minimalni kalibri za odstrel pojedinih vrsta krupne lovne divljači?

- za odstrel srneće divljači, vuka, šakala, određen najmanji lovni kalibar od 5,6 mm odnosno kalibar 222 Remington;
- za odstrel jelena lopatara, muflona, divokoze je minimalan kalibar 6,5 x 57 i iznad 243 odnosno 243 Winchester;
- za odstrel jelena i divljih svinja je određen kao minimalan kalibar 7 x 57 na gore.

45. Kolika je potrebna težina zrna za odstrel pojedinih vrsta krupne lovne divljači?

Za municiju ispaljenu iz puške sa olučenom cijevi, pored kalibra jako je značajna i težina zrna koja mora biti prilagođena težini divljači koja se njime lovi. Stoga je za sitnije primjerke krupne divljači dovoljno zrno manje težine.

- za odstrel srneće divljači, vuka, šakala, dovoljna težina zrna je od svega 3 do 4 grama
- za odstrel divljih svinja i jelena potrebna težina zrna od 10 grama i više.

46. Kakva mora biti konstrukcija zrna za odstrel krupne divljači?

Pored kalibra i težine zrna za odstrel krupne divljači je značajna i konstrukcija samog zrna. Konstrukcija mora biti takva da se zrno pravilno rasprskava (u obliku pečurke), uvećavajući svoj prvobitni prečnik i do 2,5 puta i da na kraju ostane što veći procenat mase zrna u jednom komadu. Takva je većina savremenih zrna za kuglare, gotovo u svim kalibrima i svim težinama zrna.

47. Šta je balistika, šta proučava i kako je dijelimo?

Balistika je nauka koja izučava ponašanje metka poslije ispaljenja, kako u samoj cijevi tako i poslije izlaska iz cijevi. Zato balistiku dijelimo na: **unutrašnju balistiku** koja se odnosi na ponašanje ispaljenog metka (projektila) tokom kretanja kroz samu cijev puške, **spoljnu balistiku** koja se odnosi na ponašanje ispaljenog metka (projektila) tokom leta kroz vazdušni prostor poslije izlaska iz cijevi i **ciljnu balistiku** o ponašanju metka (projektila) prilikom udara u cilj.

48. Opisati proces opaljenja metka i kretanja projektila kroz cijev puške sačmarice.

Sam proces opaljenja metka i kretanja projektila kroz cijev

puške je gotovo trenutni proces koji traje svega 0,0022 dijela sekunde, pa ga je teško sagledati i zato ga je potrebno raščlaniti na elemente kako bi se uočili detalji. Udarcem udarača – čekića na udarnu iglu, ova udara u kapicu kapisle, sabija inicijalni eksploziv na nakovanj kapisle, pa dolazi do opaljenja inicijalnog eksploziva koji svom snagom svog plamena pali barutno punjenje u metku. Razvijeni gasovi od gotovo trenutnog sagorijevanja barutnog punjenja pod određenim pritiskom potiskuju čep metka koji pred sobom potiskuje projektil (sačmeno punjenje ili jedinačnu kuglu) u cijev puške i kroz cijev, uvećavajući brzinu potiskivanja tokom prolaska kroz cijev, sve do izlaska iz usta cijevi gdje je brzina potiskivanja i najveća. Projektil van cijevi nastavlja svoju putanju teorijski istom brzinom. S obzirom na barute koji se koriste u sačmaricama sa gotovo trenutnim sagorijevanjem, najveći pritisak barutnih gasova se razvija još u ležištu metka i on iznosi od 450 do 570 bara u zavisnosti od kalibra metka i vrste baruta koji se koristi. Prosječna brzina kod sačmenih pušaka se kreće od 330 do 380 m, u zavisnosti od krupnoće sačme pri standardnom punjenju. Tokom prolaska kroz cijev sačmarice projektil dopijeva preko konusnog suženja u čok, pri čemu se periferna zrna sačme sabijaju u središte snopa i tako stvaraju gušći i efikasniji snop sa ravnomjernim posipom i boljim učinkom na cilj. Uprkos manjeg otpora projektila u glatkoj cijevi sačmarice i brzine sagorijevanja baruta u cijev, cijev sačmarice mora da bude dovoljno duga da u njoj sagori cjelokupna količina barutnog punjenja, pa sačmarske cijevi moraju da budu duge od 63 do 75 cm.

49. Opisati proces opaljenja metka i kretanja projektila kroz cijev puške sa olučenim cijevima.

Sistem opaljenja metka kod oružja sa olučenim cijevima je sličan onome kod sačmarica. Međutim, postoji bitna razlika u prolasku projektila kroz olučenu (žlijebljenu) cijev. Naime unutrašnjost cijevi je narezana sa 4, 6 i više žljebova koji zrno

vode kroz cijev, prisiljavajući ga da se rotira, dajući mu obrtno kretanje koje će mu poslije izlaska iz cijevi omogućiti bolje držanje pravca (stabilizaciju) pa time i preciznije pogađanje cilja. Oluci u cijevi zahtijevaju sasvim druge vrste baruta sa postepenim progresivnim sagorijevanjem koji će poslije opaljenja intenzitet sagorijevanja tokom prolaska kroz cijev postepeno povećavati, tako da se i pritisak postepeno progresivno povećava, pa je kod oružja sa olučenim cijevima pritisak najjači na 15 cm od ležišta metka u duši cijevi, dok je najveća brzina potisnutog zrna kao kod sačmare na ustima cijevi. Qfgvn. vanje baruta u olučenim cijevima odvija se progresivno kroz cijelu dužinu cijevi, samim tim i dužina cijevi mora da bude primjerena (dovoljno duga) pa je najčešće u zavisnosti od kalibra od 50 do 65 cm kako bi što veći procenat baruta u cijevi sagorio pa time i predao potpunu energiju projektilu u samoj cijevi.

Pritisaci sagorjelih barutnih gasova u oružju sa olučenim cijevima su mnogo veći nego kod sačmarica i kreću se od oko 2700 pa do 3750 i više bara. Zbog velikog otpora zrna u olučenoj cijevi i tako visokog pritiska cijelom dužinom zidovi olučene cijevi su deblji cijelom svojom dužinom u odnosu na glatke cijevi sačmarica. Zbog velikog otpora zrna u prolazu kroz oluke nastaje habanje materijala, košuljice zrna (tombaka) koja je mekša od cijevi pa u olucima cijevi ostaje sloj skinutog materijala koji se mora redovno čistiti zajedno sa ostacima nesagorjelog baruta i čađi, kako bi se održala željena preciznost oružja sa olučenim cijevima.

Početna brzina ispaljenog zrna u ustima cijevi kod olučenih cijevi je mnogo veća nego kod sačmarica i kreće se od oko 670 pa do 1130 i više m/s.

50. Opisati spoljnu balistiku hica ispaljenog iz oružja sa glatkim cijevima.

Po napuštanju cijevi svaki projektil, pa i sačmeno punjenje metka sačmarice, ima najveću brzinu kretanja pa ga iz tog

razloga i zovemo početna brzina. Ova brzina bi bila idealna brzina kretanja projektila kroz prostor da ne postoje negativni uticaji otpora vazduha kroz koji se projektil kreće i privlačenje zemljine teže (mase projektila). Ova dva negativna uticaja dovode do postepenog smanjenja brzine i kretanja projektila kroz vazduh, tako da projektil poslije izvjesnog vremena gubeći brzinu, a pod uticajem zemljine teže pada na zemlju (ako prethodno ne udari u cilj). Zato se dešava da, zbog smanjenja brzine, projektil na velikim daljinama gubi mnogo od svoje početne energije pa se može desiti da njegova energija bude nedovoljna da probije tijelo divljači, a time se i gubi smisao gađanja na mnogo udaljeni cilj.

51.Kakav je oblik, koja je širina, koja dužina sačminog snopa?

Sačmeni snop po izlasku iz cijevi gubi svoju kompaktnost i širi se, što dalje to više, kako u širinu tako i u dužinu. Zrna sačme iz centralnog dijela sačmenog snopa sačuvaće svoj okrugli oblik, pa će leteći kroz vazduh trpjeti manji otpor i imati pravilniju putanju. Periferna zrna koja su u dodiru sa cijevi manje ili više deformisana, zbog svog nepravilnog oblika a samim tim i otpora vazduha letjeće sporije pa će se rasipati na sve strane stvarajući tako snop u obliku lijevka poprilične dužine. Periferna zrna sačme nemaju pozitivan uticaj na pogotke, već naprotiv, predstavljaju opasnost po okolinu zbog nepravilne putanje. Osnovni dio sačmenog snopa se izdužuje u obliku izduženog jajeta sa šiljastim dijelom naprijed i nazad. Prednji dio snopa kod pušaka normalnih kalibara ima domet od 45 do 50 m. Prošireni snop se nakon te daljine ljevkastio širi sve dok sačmena zrna zbog svog potpunog gubitka energije ne padnu na zemlju. Treba naglasiti da je raspored sačme i zrna manje – više pravilan samo u osnovnom snopu i to idući ka središtu snopa pravilnije. Širi ljevkastio dio snopa je veoma širok i na daljini od 50 m sa sačmom prečnika 3,5 mm u zavisnosti od čoka dostiže gotovo 4 m širine, dok je za sitniju sačmu od 2,5 mm širina snopa na toj daljini preko 5 m .

52. Opisati spoljnu balistiku hica ispaljenog iz oružja sa olučenim cijevima.

Spoljna balistika zrna ispaljenog iz oružja sa olučenom cijevi se u mnogome razlikuje od spoljne balistike od sačmarskog metka.

Vazdušni prostor i zemljina teža negativno utiču na putanju zrna po izlasku iz cijevi puške tako da se brzina leta zrna postepeno smanjuje a putanja ima izgled nesimetrične parabole, sa početkom na ustima cijevi puške i sa krajem na mjestu pada zrna na zemlju. Visina tjemena parabole putanje zavisi od kalibra metka, njegove početne brzine, težine zrna, veličine njegovog poprečnog presjeka i njegovog oblika. Stoga su ovi parametri od izuzetnog značaja za lovca i za uspješan pogodak.

Početna brzina zrna pri izlasku iz cijevi kod kuglara je daleko veća nego kod sačmarica i kreće se od oko 600 m/s pa do 1200 m/s. Kako je zrno kompaktno to će, s obzirom na rečenu brzinu, energija biti mnogo veća od energije sačme.

Početna energija zrna se u grubom kreće oko 500 džula ili približno oko 50 kg /m (1 džul = 0,102 kg/m) kod metka 22 Magnum, pa preko 4000 džula za kalibar 30-06 i sve do desetak hiljada džula kod metaka težih kalibara za lov tropske i krupne divljači. Da bi se postigla navedena brzina i navedena energija pritisak sagorjelih barutnih gasova mora da bude veoma velik, i on se kod kuglara kreće od oko 2800 do 4100 bara. Zato bravljenje kod kuglara mora da bude mnogo sigurnije i jače kako bi izdržale ovako velike pritiske. Zbog toga i maksimalni domet zrna ispaljenih iz kuglara dostiže od 3000 do 5000 pa i više metara (pri povoljnom uglu elevacije – kosom hicu). Međutim, efikasni domet za normalan lov krupne divljači je i za kuglare daleko manji i kreće se na oko 150 m kada se gađa mehaničkim nišanom, pa za rezantne kalibre i do preko 250 do 300 m sa dobrim ili dobro upucanim optičkim nišanom.

53. O čemu govori i kakva je ciljna balistika hica ispaljenog iz oružja sa glatkim cijevima?

Ciljna balistika nam govori kako se ponaša sačmeno punjenje, odnosno pojedinačna zrna sačme prilikom udara u cilj. S obzirom na brojnost sačmenih zrna, ona na cilj djeluje zajednički sa ukupnom energijom svih zrna koja pogađaju cilj. Međutim, samo neznatni procenat zrna i snopa pogađa cilj tim što su ciljevi koje gađamo sačmarom relativno malih dimenzija. Tako se dešava da gađajući siluetu jarebice u letu na raznim daljinama pogodi dva puta veći broj zrna ako gađamo sitnom sačmom od 2,5 mm prečnika nego ako istu gađamo krupnijom sačmom od 3,5 i 4 mm. Efekat pri lovu sa sitnom sačmom biće mnogo bolji jer, bez obzira na veću energiju svakog posebnog zrna krupnije sačme, ukupan zbir energije biće bolji pri gađanju sitnom sačmom (zbog mnogo većeg broja pogodaka).

54. Kakav je efekat nervnog šoka pri pogotku divljači?

Efekat nervnog šoka pri pogotku divljači je takav da prilikom pogotka divljači sa više zrna makar i sitne sačme biva zbog nervnog šoka momentalno usmrćena. Taj efekat je veoma efikasan iako zrna sitne sačme sa relativno malom energijom uspijevaju da tijelo divljači probiju samo periferno, ne mnogo ispod kože ili perja. Ali, u tim predjelima je mnogo nervnih završetaka koji pogođeni sa mnogo zrna (sačmica) izazivaju već pomenuti nervni šok i momentalnu smrt pogođene divljači. Divljač pogođena na većoj daljini biće pogođena sa nedovoljnim brojem zrna sačme, čija je i ukupna energija je na takvim daljinama nedovoljna, pa će izostati nervni šok.

55. Kakva je ciljna balistika hica ispaljenog iz oružja sa olučenim cijevima?

Ciljna balistika zrna ispaljenog iz kuglare se u mnogome razlikuje od sačmarice. Kod kuglara je uvijek ispaljeno 1 zrno. Pri

udaru zrna u cilj ono svojom energijom prodire duboko u tijelo divljači i deformišući se u obliku pečurke ili pak rasprskavajući se svojim djelovima i tako pravi veću ranu i brže usmrćuje divljač. U novije vrijeme se prave takva zrna koja se kontrolisano deformišu, stvarajući svojim vršnim dijelom pečurku do 2,5 puta veću od prvobitnog prečnika zrna. Na taj način stvaraju velike prodore kroz tijelo divljači izazivajući jaka unutrašnja krvarenja. Ovakav pogodak u vitalne organe dolazi do sigurne i brže smrti divljači. Sama zrna kuglara su tako konstruisana da omogućavaju što efektivnije usmrćenje divljači ili bar što kraći bijeg do smrtonosnog pada.

56.Šta je to hidrodinamički efekat?

To je efekat koji postižu izuzetno brza zrna ispaljena iz kuglara sa brzinom preko 1000 m/s na ustima cijevi. Pri udaru takvog zrna u tijelo divljači dolazi do eksplozije tečnog dijela tkiva (slično pogođenoj konzervi napunjenoj vodom). Pri ovom efektu pored brze smrti pogođene divljači, zbog oštećenja velikih krvnih sudova, dolazi i do oštećenja šire okoline pogođenog mesnatog i masnog tkiva tijela divljači.

57.Kako rukovati lovačkom puškom prije i poslije lova ?

Prije i poslije lova sačmarice se, kao uostalom i sve druge vrste oružja, moraju držati rasklopljene (ako ih je moguće rasklopiti) i u futrola za oružje, da bi je sačuvali kako od oštećenja tokom transporta tako i od zloupotreba. Pred sam lov u lovištu se puška vadi iz futrole ili kofera i sastavlja kako bi bila spremna za upotrebu. Po završetku lova, sačmarica se ponovo rasklapa i stavlja u futrolu, te sprema na bezbjednom mjestu. Cijelo vrijeme prije i poslije lova, puška se obavezno drži prazna i opuštenog mehanizma za opaljenje. Po završetku, puška se kući čisti i podmaže, bez obzira da li je pucano ili ne, pa tek poslije toga stavlja u ormar za oružje.

58. Kako rukovati lovačkom puškom u toku lova ?

Kao što je rečeno puška se pripremi za pucanje neposredno pred početak lova i uvijek se nosi tako da se njome niko ne može ugroziti, tj. sa cijevima okrenutim prema gore ili dolje. Ukoliko ostrijelite divljač i idete po nju, pušku treba obavezno zakočiti a ako je sa spoljnim čekićima obavezno spustiti čekiće. Po prekidu lova, ili kada se skupi više lovaca na jednom mjestu, pušku obavezno treba otvoriti bilo da je u pitanju prelamača ili repetirka i jedino je bezopasna kada je prazna.

59. Kako održavamo lovačko oružje?

Odmah poslije lova pušku je potrebno prebrisati suvom krpom, kako cijev tako i ostale djelove, i dobro nauljiti, pa poslije kraćeg čekanja cijevi očistiti od ostataka gareži i nesagorjelih barutnih gasova i eventualnih naslaga olova. Poslije dobrog čišćenja, puška se podmaže kvalitetnim uljem i tek tada stavlja u ormar za oružje. Cijevi oružja treba čistiti četkicama koje se montiraju na šipke i koje treba da budu približno primjerene prečnicima cijevi koje se čiste. Četkice su od dlačica ili tekstila, kao i od čeličnih i mesinganih žica koje ne treba prečesto upotrebljavati kako ne bi došlo do oštećenja cijevi pa i sloja hroma, ako je cijev hromirana. Pored četkica, čišćenje cijevi se može uspješno vršiti pomoću krpica, u novije vrijeme i čepova za određenu vrstu kalibra. Značajno je da se kompletno oružje, poslije dobrog detaljnog čišćenja spolja i iznutra, dobro naulji sprejom namijenjenim za čišćenje oružja.

60. Kako održavamo optičke uređaje?

Optičke uređaje na oružju, kao i doglede, treba uvijek držati u suvom stanju, čistih spoljnih površina stakla, kako bi uvijek bili spremni za upotrebu. Stakla se čiste jelenskom kožicom ili mekom krpom namijenjenom za takvu upotrebu. Pored toga optički nišan treba uvijek podesiti na željenu oštrinu prema svom

oku. Doglede treba, prije i poslije lova, nositi u futrolama a na samom terenu ih štiti od pada, udara, vlage i sl. To je osnov da biste ih mogli koristiti dugi niz godina i sa njima uspješno vršili lov i osmatranje divljači.

61. Kako se obučava lovac za gađanje lovačkom puškom sačmaricom?

Lovačkom puškom sačmaricom se najčešće gađaju ciljevi u pokretu (trku ili letu), pa je obuka lovca za takva gađanja veoma važna. Moraju se sinhronizovati svi pokreti lovca, od stava i položaja tijela pri gađanju, pa sve do određivanja, preticanja i opaljenja. Pri gađanju divljači veoma su često u pitanju kosi hici, koji su rezultat kupiranosti terena na kojem se lovi, što još više komplikuje problematiku gađanja.

Brzo ubacivanje puške u zgib ramena, stojeći ili za vrijeme hoda, uz istovremeno uperene cijevi u izabrani cilj, osnov je tehnike gađanja sačmaricom statičnih ciljeva. Ovu vježbu treba bezbroj puta ponavljati u sobnim uslovima a potom i na terenu. Tek kada postignete tu tehniku moći ćete lako da pogodite željeni cilj. Vježbe gađanja sačmaricom treba da budu postepene od uvježbavanja gađanja statičnih ciljeva do vježbanja gađanja pokretnih ciljeva. Još pri vježbanju statičnih ciljeva treba hitro mijenjati položaj ciljeva, čas sa jedne, čas sa druge strane, kako bi se poslije duge naporne vježbe svi pokreti nogu, ruku, tijela, ramena i glave sinhronizovali toliko da se, prilikom svakog ubacivanja puške u zgib ramena, postiže pravilan položaj cijevi tačno prema cilju. Ove vježbe treba upražnjavati stalno a posebno pred početak lovačke sezone. Pri vježbi iz stajaćeg položaja ili pri hodu uvijek treba nastojati da je, kod lovca koji gađa sa desnog ramena, lijeva noga u blagom iskoraku, a kod ljevaka obrnuto.

62. Opisati tehniku gađanje pokretnih ciljeva sačmaricom.

Pri gađanju pokretnih ciljeva osnovni elemenat koji se

mora uzeti u obzir je brzina kretanja lovljene divljači. Naime, pri gađanju divljači, od momenta opaljenja puške do momenta stizanja sačmenog snopa do cilja, prođe izvjesno vrijeme koje zovemo vrijeme leta projektila. Ako je divljač više udaljena ili je njeno kretanje brže, sačmeni snop stigne do gađanja divljači sa zakašnjenjem. Ako je brzina kretanja divljači velika, dolazi do potpunog promašaja. Kako je let sačme mnogo brži od leta divljači, morate uzeti u obzir preticanje. Ako jarebica leti bočnom stranom na lovca, brzinom od 20 m/s, na daljini od oko 30 m, gađana sačmom od 3 mm, sačma će do jarebice stići za 0,1 s. Za isti period jarebica će preletjeti čitavih 2 metra, što znači, ako se gađa u momentu kada je jarebica nanišanjena, sačma bi stigla sa zakašnjenjem od čitavih 2 metra. Bio bi to čist promašaj. Da bi se jarebica pogodila, potrebno bi bilo gađati sa preticanjem na toj daljini od čitavih 2 m.

Međutim, kako je određivanje preticanja je dosta komplikovano i naizgled nerealno, pribjegava se praćenju cilja sa malim izvlačenjem. Npr. pri gađanju divljači u pokretu puškom treba pratiti cilj, gađajući ga u vrh nosa ili kljuna, ako se kreće bočno u odnosu na lovca, i prije opaljenja pušku izvući nešto ispred cilja i tada povući okidač ili još jednostavnije pratiti cilj sa nešto prednosti u odnosu na kljun ili nos i okinuti ne zaustavljajući pomjeranje puške u skladu sa kretanjem divljači. Ovaj način bi mogao i da se preporuči kao najjednostavniji i najefikasniji.

Na daljinama do 45 metara preticanje mora biti dvostruko veće od onoga na 35 metara. Na daljinama od oko 25 metara preticanje treba da bude upola manje nego kod daljina od 35 metara. Pri kretanju divljači koso u odnosu na položaj lovca, preticanja su upola manja. Kada divljač bježi pravo od lovca, treba gađati nešto iznad nje (zeca u uši ili jarebicu iznad). Kada divljač dolazi ka lovcu treba gađati nešto ispod divljači, zeca u prednje šape a jarebicu ispred kljuna. Ipak, pravu mjeru preticanja lovac će najbolje odrediti sam, na osnovu sopstvene prakse i kretanja divljači koju gađa.

63. Opisati tehniku gađanje pokretnih ciljeva puškom sa olučenim cijevima.

Za razliku od sačmarice, koja od nišanskih elemenata ima samo prednju mušicu i šinu po kojoj se nišani, kuglare imaju mehanički nišan sa mušicom na vrhu (ustima) cijevi i zadnji ispred ležišta metka. Samo ovo nam govori da je tehnika gađanja kuglarom bitno različita u odnosu na gađanje sačmaricom. Kuglarom se gađa uglavnom samo krupna divljač, i to najčešće kada stoji (sem rijetkih izuzetaka kao što su lov na divlje svinje pogonom i krupne grabljivice). Ostalu divljač gađamo samo u mirovanju ili u sasvim laganom kretanju. U principu, na takvu divljač nikada ne treba pucati kad je u trku, jer su moguća ranjavanja, te prema tome i gubici. To je i osnovni razlog što je neophodno da divljač bude dovoljno udaljena kako bi je kuglarom mogli na miru, neuznemiravanu, gađati.

Pri gađanju mehaničkim nišanima se poklapaju 3 tačke: zadnji i prednji, i cilj. Da bi to uspješno mogli, mora i oko lovca da bude sposobno da izoštri sve ove 3 tačke. Zadnji nišan je standardno podešen za daljinu gađanja oko 100 metara. Ponekad na pušci postoje preklopni nišani za 2. zadnje pločice, pri čemu je ova druga obično podešena za daljinu gađanja na 200 metara. Za mehanički nišan je ta daljina prevelika i ne treba ga nikada koristiti za gađanje preko 150 metara. Radi lakšeg gađanja kod puške kuglare su ugrađena u mehanizmu pomoćna sredstva za lakše i mirnije okidanje (steher ili sneler). Ovaj uređaj se, po osmotrenoj divljači, prethodno pripremi u početnom položaju, da bi kada dođe vrijeme okidanja neznatnom silom kažiprsta povukli obarač bez opasnosti da će teško okidanje klasičnog obarača pomjeriti cijelu pušku sa cilja. Pri gađanju mehaničkim nišanom uvijek treba voditi računa da zadnji nišan bude strogo horizontalan (ne kriviti pušku). Zatim, da mušica u zarezu zadnjeg nišana dopire samo do gornje njene površine i da se uvijek nalazi u sredini. Posljednjih godina,

pa i decenija, na kuglarama se koriste optički nišani koji, pored uoštravanja samo 2 tačke, pružaju mogućnost približavanja cilja na polovinu, četvrtinu ili još bliže, sa uveličanjem od 1 – 5 pa sve do 10 – 16 puta. Najnovije generacije optičkih nišana su sa varijabilnim (promjenljivim) uveličanjima, kada na istom nišanu postoji mogućnost podešavanja, uveličanja prema želji i potrebi.

64. Kakav je položaj strijelca prilikom pucanja puškom sa olučenim cijevima?

S obzirom da se krupna divljač kuglarom gađa u većini slučajeva kada je mirna, to je i razlika u gađanju kuglarom u odnosu na sačmaricu prilično različita. Kuglarom se puca ili stojeći bez naslona ako je divljač blizu, a ako pri ruci nema naslona bilo bi dobro da lovac koristi štap za gađanje, kojim bi se poslužio kao naslonom. Ako je neko drvo u blizini ili neki panj, ili makar stijena, lovac će se njima poslužiti kao naslonom. Isto će se desiti i na čeki, kada će lovac kao naslon koristiti ogradu čeke ali u svim ovim slučajevima puška se ne smije direktno nasloniti na tvrdi podlogu. Zato se kao podloga naslonu koristi šešir, džemper, jakna a najpreporučljivije je koristiti ruksak. Samo se tako može očekivati dobar pogodak. Ukoliko pušku oslonimo na tvrdi podlogu, prilikom opaljenja će odskočiti i lovac će u većini slučajeva promašiti cilj. Već opisani način pripreme puške (sneler) i lovca (što udobnije sjedeći, ležeći, klečeći ili stojeći položaj), pri gađanju klasičnim nišanima su istovjetni kao i kada se gađa optičkim nišanima. Bitno je da se prije opaljenja dah na momenat zadrži i tako puška maksimalno umiri kako bi pogodak bio što bolji. U bilo kojoj poziciji lovac da se nalazi osnov dobrog pogotka je mekano okidanje. Nikada se obarača ne smije naglo povući.

65. Koje vrste lovačkih strelišta imamo, koje su im zajedničke karakteristike?

Razlikujemo sljedeće vrste strelišta za:

- Nepokretne - pokretne mete (siluete životinja) za gađanje kuglarama
- Strelišta za glinene golubove (disciplina "Skeet" "Trap" i "Duble Trap")

Za bilo koju vrstu strelišta morate imati ravnu površinu sa sigurnosnim nasipom a strelište mora odgovarati standardima i zahtjevima Zakona o oružju i lovu. Mora biti udaljeno od naseljenih mjesta i na svojim krajnjim tačkama vidno označeno kao zona opasna za šetnju ili rekreaciju.

66. Za koja takmičenja se rade strelišta sa nepokretnim i pokretnim metama?

Strelišta sa nepokretnim i pokretnim metama se rade za takmičenja sa karabinom. U gađanju meta (silueta visoke divljači) vepra, srndaća i dr. na 50 ili 100 m mehaničkim nišanom, a na 150 i 200 m optičkim nišanom. Pokretne mete pretežno vepra se gađaju do 5 m daljine a fiksne siluete na većim daljinama.

67. Opisati strelišta za gađanje glinenih golubova?

S obzirom da je gađanje glinenih golubova olimpijska disciplina od 1900. god. takva strelišta zahtijevaju posebne propise i standarde. Rov gdje se montiraju mašine za izbacivanje golubova mora biti u ravni sa zemljom, dužine 20 m, širine oko 2 m i dubine 2,20 m. U njemu se montiraju za disciplinu trap 15 mašina od kojih u zavisnosti od šeme svaka mora biti različito podešena. Pista za strijelce se radi sa 5 pozicija tako da svaki strijelac ispred sebe ima po 3 mašine, odnosno 3 goluba, od kojih nikad ne zna koji će na njegovu komandu jedna od mašina izbaciti. S obzirom da strijelac nakon svakog pucanja mijenja mjesto, tako mu u toku serije od 25 golubova rijetko može izaći

sa istim pravcem, uglom i visinom. Mjesta gdje se nalaze strijelci udaljena su od rova u koji su smještene mašine 15 m a veza mašine sa strijelcem je elektronika povezana mikrofonom tako da strijelac svojim glasom aktivira mašinu, odnosno ona izbacuje glinenog goluba u prostor. Da bi strijelac bio uspješan, mora od momenta pozivanja goluba opaliti prvi patron za oko 0,35 s jer je brzina goluba pri izlazu oko 120 km/h. S obzirom da ste udaljeni od mašina 15 m, ako ne opalite metak za toliki period, golub će biti suviše daleko tako da ga nećete pogoditi.

Disciplina "skeet" je takođe olimpijska disciplina koja se znatno razlikuje u odnosu na trap. Mašine se nalaze u dvije nadzemne kućice. U kojima je smještena po 1 mašina. Pozicije za takmičare su polukružne a ima ih 8. Postižu se bolji rezultati nego u trapu iz razloga što je lakše pucati i iz te 2 kućice izlaze potpuno isti golubovi sa istim pravcima samo su termini od trenutka poziva u odnosu na trap različiti. Kod trap-a na glas momentalno izlijeću, a kod sket-a postoji od poziva određeni vremenski interval do izlijetanja goluba. Takođe se razlikuju i puške. Naime, kundak za trap i skeet su potpuno različiti kao i dužina cijevi. Za skeet se koriste cijevi 65 cm a za trap 75-81 cm. Takođe, kod skeet-a su cijevi prva cilindar, druga $\frac{1}{4}$ a kod trap-a $\frac{3}{4}$, pun čok. Kod skeet-a je zbog blizine potreban što širi snop sačme, a kod trap-a sto gušći snop zbog veće daljine. Za jednu i drugu disciplinu se najčešće koriste puške bokerice kvalitetnijih proizvođača, koje se i po svojoj cijeni značajno razlikuju od standardnih pušaka.

XI LOV DIVLJAČI

1. Kada govorimo o pojedinačnom a kada o grupnom lovu?

S obzirom na broj učesnika u lovu imamo pojedinačni i grupni lov. O pojedinačnom lovu govorimo kada u njemu učestvuje do tri lovca, ako je više od tri, tada kažemo da se radi o grupnom lovu. U okviru obje navedene vrste ima više načina na koji lovimo divljač.

2. Opisati lov divljači čekanjem.

Lov čekanjem (dočekom) je jedan od najstarijih načina lova. Lovac se nakon upoznavanja terena postavlja na skrovitom mjestu gdje ga divljač neće lako osjetiti ili primijetiti, s obzirom da ima jako razvijena čula (vida sluha i mirisa) i prilikom kretanja je vrlo oprezna, naravno mora voditi računa i o udaljenosti čeka od mjesta prolaza divljači radi sigurnog pogotka. Takva mjesta mogu biti na zemlji, drvetu, visokom kamenu ili nekom uzvišenju. Poželjno je da čeka bude uz put kuda divljač prolazi u potrazi za hranom i vodom. Dobro mjesto je u blizini prirodnih pojila, hranilišta ili mrcinilišta, ukoliko lovite divljač u zoru ili sumrak bez pogona, a u koliko lovite sa lovačkim psima goničima, najviše uspjeha lovac će postići čekanjem u blizini puta ili prelaza. Kod dočeka divljači posebnu pažnju treba obratiti na smjer vjetra

koji uvijek mora duvati iz smjera iz kojeg očekujemo dolazak divljači.

Preduslovi za uspješan lov čekanjem su: biti dobro zaklonjen, ne koristiti bilo kakvu vrstu mirisa, što manje se pomjerati. Ukoliko lovimo krupnu divljač poželjno je imati dobar dvogled kojim vršimo osmatranje i procjenu trofejne vrijednosti divljači, karabin sa optičkim nišanom, zbog bolje vidljivosti, samim tim i sigurnijeg pogotka. Krupnu divljač sa čeke je poželjno pucati kada stane, najbolje kada je bočno, izbjegavati pucanje kada je okrenuta prema lovcu ili od njega. Za ovu vrstu lova zabranjeno je koristiti pomagala, kao sto su elektronske vabilice i drugo.

3. Opisati lov divljači prikradanjem.

Jedan od najtežih i najuzbudljivijih načina lova je lov prikradanjem. Tu svaki lovac mora upotrijebiti čitavo svoje lovačko umijeće. Prikradanje podrazumijeva da maksimalno poznajete vrstu divljači koju želite da ulovite, kao i teren u kome se nalazi, nečujno, korak po korak divljač tražimo na onim mjestima gdje se najčešće zadržava u određeno doba dana: mjesta gdje se hrani, hranilišta, mrciništa, pojilišta, kaljužišta, rikališta, pjevališta. Dobro poznavanje načina života divljači, konfiguracije lovišta, svih vodotoka i skrovitih mjesta na terenu su preduslov za uspjeh u ovoj vrsti lova. Treba paziti na smjer vjetra – uvijek se kretati suprotno smjeru iz kojeg vjetar duva. Prikradanje u visokim planinama ako se izvodi rano ujutru i sredinom dana započinjati odozgo na dolje iz razloga što je strujanje vazduha (pod uslovom da vjetar ne duva) uvijek odozdo na gore. Nasuprot tome, prilikom predvečernjeg prikradanja kada vazduh struji odozgo prema dolje prikradanja izvoditi suprotnim smjerom tj. odozdo prema gore. U kretanju treba koristiti svaki prirodan zaklon: drvo, veći kamen, stari panj. Nikada ne prelaziti preko čistina i proplanaka već ih zaobići krećući se šumom. Posebno obratiti pažnju prilikom hodanja, na polomljene i trule grančice

koje usljed pucanja mogu da odaju položaj lovca .

Kao i kod dočeka, kod prikradanja treba između jutarnjeg i predvečernjeg lova birati ovo prvo. Dva su razloga: prvi je da se divljač ujutro poslije povratka sa hrane dugo zadržava po šumi i njenim proplancima prije nego što će zaleći, a drugi je da ispred sebe imamo čitav dan na raspolaganje. Posebno uspjeha u ovakvom načinu lova imamo poslije nevremena kada divljač izlazi iz skloništa i zadržava se na šumskim proplancima i rijetkim mladim šumama.

4. Opisati lov divljači prikradanjem na tetrijeba.

To je jedna specifična vrsta lova. Ovim načinom lova lovi se samo jedna divljač, veliki tetrijeb (gluhan). Sami način lova je u uskoj vezi sa tjelesnom osobinom tetrijeba, da prilikom svoje pjesme u toku parenja u jednom dijelu ne čuje. Naime, „ljubavni pjev“ tetrijeba sastoji se od četiri strofe: lagano pojedinačno škljocanje, ubrzano višestruko škljocanje, prasak i brušenje. Pjesma se ritmično ponavlja i često zna dugo trajati. Četvrta strofa pjesme, tzv. brušenje služi lovcu za prikradanje. U tih nekoliko sekundi lovac nastoji da se što brže približi tetrijebu. Zbog činjenice da tetrijeb tada ne čuje približavanje treba izvoditi što brže ne pazeći mnogo na buku koja se pravi. To se ne odnosi na glasan govor ili dozivanje, već na činjenicu da se može i grana ispod noge slomiti a da tetrijeb koji „brusi“ to neće čuti. Međutim, ako se lovac ne zaustavi (stane nepomičan) prije nego tetrijeb završi brušenje ostaće bez uspjeha. Inače, ovaj način lova i lov na tetreba gluhana može se uvrstiti u kategoriju najvećih lovova.

5. Opisati lov divljači vabljenjem.

Lov vabljenjem zbog svoje posebnosti upražnjava manji broj lovaca koji imaju veliko iskustvo u lovu i poznavanju navika divljači koja se lovi. Za ovu vrstu lova, osim poznavanja

svih osobina i navika divljači koja se lovi, potrebno je imati tehniku i sluh. Jer vabiti nije samo duvati u vabilicu ili koristiti drugo pomagalo i biti siguran da će divljač doći. Lovac mora vjerno oponašati glasove ili pjesmu divljači koju želi domamiti.

Vabljenje se u novije vrijeme izvodi najviše korišćenjem vabilica kojih ima više vrsta. Jedne su cilindričnog oblika različitih dužina od 5 do 20 centimetara i prečnika od 1 do 3 santimetra, napravljene od drveta ili plastičnih materijala, sa otvorom za duvanje

na prednjem kraju i piskom na suprotnoj strani. Na sebi imaju točkić čijim se odvijanjem ili zavijanjem mijenja ton. Neke imaju sa suprotne strane od one gdje se duva klip čijim se uvlačenjem ili izvlačenjem postiže isti efekat kao okretanjem točkića na prije opisanim.

Najbolji način da mladi lovac savlada tehniku vabljenja divljači je pomoć starijih lovaca koji već imaju veliko iskustvo u ovoj vrsti lova. Nadalje, lovac mora znati kada se i koje vrijeme, na kojim mjestima i sa kojim zvukom javlja divljač koju želimo loviti ovim načinom. Jedino tako možemo oponašati glasove koji će nam, na naše veliko zadovoljstvo, dovesti traženu divljač. Vabi se u blizini onih mjesta gdje se divljač zadržava u periodu parenja ili gdje leži u toku dana. Može se vabiti sa zemlje, improvizovane čeke na drvetu ili visoke čeke. Bitno je odabrati dobar zaklon sa kojeg se pruža dobar pogled na daljinu do koje se može pucati na sve četiri strane.

6. Opisati lov divljači pretraživanjem.

Ovim načinom lova najviše se lovi sitna pernata i dlakava divljač: jarebice kamenjarke, prepelice, fazani, šumske šljuke, bekasine, kune, divlje mačke, lisice, zečevi i drugo. Ova vrsta lova iziskuje od lovca dobru fizičku pripremljenost. Ovim načinom lova se tokom dana prepješači dosta terena. Da bi lov bio uspješan, potrebno je dobro poznavati teren na kojem lovimo, osobine divljači koju lovimo i kao osnov uspjeha moramo imati dobro obučenog psa. Koristimo lovne pse koji tražeći ne udaljavaju se mnogo od lovca, tako da on može pratiti njihovo kretanje. Najčešće se koriste: goniči, ptičari, jamari.

Lov se odvija laganim kretanjem lovca i njegovog pomoćnika – psa kroz lovište. Ako se radi o lovu sa ptičarom, pas krstari lijevo–desno, ispred lovca tražeći njuhom divljač koja leži skrivena u grmlju, travi, pokošenom sijenu, brazdi na njivi. Kada je pronađe staje u „marku“ ili „fermu“ i čeka da pristigne lovac. Kad se lovac dovoljno približi pas na njegovu komandu pokrene markiranu divljač. Divljač se u tom trenutku pokreće, a obučen pas ne smije pojuriti za njom već čeka sljedeću komandu lovca, obično da donese odstrijeljenu divljač do lovca, tj. „aportira“ ili da nastavi traženje. Većina pasa ptičara trči ispred lovca na 50-ak metara. Ptičarom se najviše love jarebice kamenjarke, šumske šljuke i prepelice.

7. Opisati lov divljači jamarenjem.

Jamarenje je posebna vrsta lova u kojoj se koriste psi jamari: jazavičari, brak jazavičari i terijeri. Ovim lovom se najviše love lisice i jazavci i kune. Sami lov započinje pronalaskom jame u kojoj se nalazi divljač koju želimo loviti. Nekada lovac koji sam pretražuje teren nađe jamu i dovede psa do nje, a češće dobro obučen pas sam pronalazi jamu i lajanjem obavještava lovca. Pas mora biti obučen da po pronalasku jame nikada ne ulazi u nju

bez lovčeve komande. Lovac mora utvrditi da li je jama „aktivna“ tj. da li u njoj ima divljači, mora pronaći rezervne izlaze iz jame i zatvoriti ih pa tek tada dati komandu psu da uđe u jamu. U jamu ne ulazi više pasa odjednom jer unutra nema mjesta da bi više pasa djelovalo već će samo jedan drugom smetati. Najbolji su oni psi jamari koji napadaju divljač i ranjenu iznose napolje. Međutim, to su rijetki slučajevi. Mnogo češće oni sa pristojnog rastojanja oblajavaju divljač i tada lovac sa pomoćnim priborom (lopata, kramp) kopa na mjestu gdje ispod zemlje čuje lavež psa i dolazi do divljači. Obično je lovi pomoću specijalnih dugih kliješta posebno napravljenih za ovu vrstu lova. Ako je divljač ranjena zbog obuke psa dobro je da dalji postupak „lova“ dovrši pas. Pucanje u jamu je vrlo rizično jer može stradati i pas a postoji i opasnost rikošeta. Psi jamari su, inače, poznati kao veliki borci i jedni od najhrabrijih pasa.

8. Opisati lov goničima.

Lov goničima je tradicionalan lov na našim prostorima, pogotovo u planinskim predjelima. Vršiti se sa dobro obučanim psima goničima. Najčešće se koriste za lov zeca, lisice i divljih svinja. Ovom načinom lova najbolji rezultati se postižu u jesen kada je tlo dosta vlažno i tragovi divljači se osjećaju duže vremena. Isto tako, kada počnu prvi snjegovi i kada svaka divljač pokaže trag. Goniči se puštaju u teren u samu zoru jer se tragovi divljači tada najbolje osjećaju obzirom da se ona noću kreće u potrazi za hranom. Prilikom izlaska u lov sa goničima treba loviti na terenima koje dobro poznajemo. Moramo znati koje sve divljači tu ima, kao i njeno kretanje? Poznato je da se divljač, uglavnom, kreće istim prolazima, prelazima, pa to važi i u slučajevima kada je goniči pronađu i pokrenu. Poznavajući sve te staze lovac ili lovci će se prije puštanja pasa rasporediti zauzimajući položaje – „čke“ odakle će loviti divljač koju goniči pokrenu. Lovac koji čeka mora dobro slušati lavež ili „štaket“ pasa i po načinu njihovog

kretanja prepoznati o kojoj se divljači radi. Isto tako, ako lovac primijeti da se divljač kreće u njegovom pravcu, ali da neće proći pored njega na daljini na kojoj može pucati brzo se prebacuje do sljedeće prosjeke, potoka, proplanka kako bi „presjekao“ put gonjenoj divljači, da bi lakše izvršio njen odstrel.

9. Opisati lov prigonom.

Lov prigonom ili hajkom je takva vrsta lova gdje se lovci postavljaju u ravni ili u obliku potkovice a pogoniči prigone divljač prema njima kako bi ovi mogli vršiti odstrel. Lovom rukovodi jedan čovjek i sve njegove naredbe se moraju bezuslovno poštovati, na što lovce obavezuje i lovački kodeks. Lovnik objavljuje početak i završetak lova, kao i trenutak kada se pogoniči tjerajući divljač primakli lovcima na blisku distancu tako da lovci poslije ovog znaka više ne smiju pucati.

Postoji nekoliko pravila koja se moraju poštovati:

- puška se nosi prelomljena i prazna, puni se tek dolaskom na liniju odakle se puca – „štrand“,
- puca se samo na onu vrstu divljači na koju je organizovan prigon,
- ne smije se kretati po štrandu, niti isti napuštati bez odobrenja lovnika,
- posebna pažnju lovac posvjećuje bezbjednosti učesnika (pogoniča),
- završetak lova objavljuje lovnik, puška se prazni na štandu i drži otvorena, ako je riječ o karabinu drži se sa otvorenim zatvaračem,
- sa štranda se odlazi organizovano na poziv lovnika.

Posebna obaveza svakog lovca koji dolazi na štand je da se javi lovcu koji mu se nalazi sa lijeve i desne strane.

Prigoni se mogu organizovati u šumi ili u polju. Za organizaciju i bezbjednost lovaca lakši je lov prigonom u polju jer je vidljivost

mного veća tako da i svaki lovac ima dobar pregled mnogo većeg terena nego što je to slučaj u šumi. Prilikom prigona u polju lovci moraju biti mnogo mirniji jer su i najmanja pomjeranja ili glasovi u vidokrugu divljači koja se lovi prigonom. Kod prigona u šumi gdje postoje prosjeke lovce treba postaviti na ivice istih kako bi imali bolji pregled i mogućnost pucanja preko brisanog prostora.

Uloga pogoniča je u ovoj vrsti lova od velikog značaja. Oni moraju dobro poznavati teren, temeljno ga pročešljati ali paziti da se kreću poravnani i da im ne ostane divljači između njih. Poravnanje se vrši na svakih pređenih 100 metara. Dobro je prilikom svakog poravnanja ostati miran u mjestu jedan minut jer divljač misleći da je primijećena tada pokušava pobjeći naprijed – prema lovcima. Njihovim kretanjem rukovodi lice koje ovlasti lovnik, a najbolje je da se radi oiskusnom lovcu. Pogonici radi sigurnosti moraju na sebi imati fluorescentna obilježja.

10. Opisati lov pogonom.

Lov pogonom se od lova prigonom razlikuje zbog činjenice da u ovoj vrsti lova kao pogoniči se javljaju i lovci i pogoniči. Upraznjavamo ga onda kada želimo preći veći prostor i kada nam nedostaju pogoniči. Ovim načinom se lovi, od sitne divljači zec i fazan. Na početku pogona u isti red staju i lovci pogoniči i istovremeno polaze naprijed. Razmak između lovaca je od 60 do 70 metara. Lovci ispred kojih se divljač pokreće pucaju na nju a pogoniči odstrijeljenu divljač pronalaze i nose. Bitno je da i na bokovima budu pogoniči ili, što je još bolje, lovci kako bi mogli pucati na divljač koja se pokušava bočno izvući. Lovci koji idu frontalno moraju dobro paziti na lovce i pogoniče koji su na boku da ne bi došlo do nesreće. Prvi bočni pogonič ili lovac mora biti udaljen od krajnjeg frontalnog lovca najmanje 40 metara.

Ako znamo gdje se tačno završava pogon tada određeni broj lovaca može na tom mjestu čekati i pucati na divljač koja se diže mnogo dalje ispred pogona.

Vrlo je važno i u ovoj vrsti lova biti disciplinovan. To se odnosi i na lovce i na pogoniče. Ne smije se vikati i trčati za ranjenom divljači. Frontalni lovci i pogoniči moraju biti poravnani i ne smiju zaostajati niti istrčavati naprijed. U ovoj vrsti lova nema potrebe za žurbom. Treba se kretati lagano jer tada svi mogu pratiti jedan drugog, čak i oni lovci sa slabijom kondicijom, a i učinak u lovu će biti mnogo bolji ako je lovac smiren i opušten.

11. Opisati kružni lov.

Posebna vrsta lova pogonom je kružni lov. Od klasičnog lova pogonom razlikuje se po tome što lovci i pogoniči ne napreduju idući sa polazišta u jednom redu već obrazuju veći ili manji krug i kreću se prema centru, istovremeno smanjujući prečnik kruga. Da li će se formirati veći ili manji krug zavisi od veličine prostora koji želimo „zatvoriti“, od broja lovaca i pogoniča.

Vrlo često, mnogo više divljači se ulovi ako je prečnik kruga manji jer je razmak između lovaca u slučaju većeg kruga mnogo veći tako da se dosta divljači izvuče iz kruga između lovaca a da ne bude primijećena. Ova vrsta lova se, uglavnom, praktikuje na zeca u ravničarskim predjelima, a njime kao i kod drugih grupnih lovova rukovodi lovnik. Na njegov znak se kreće naprijed prema centru kruga i pravilo je da se svi kreću jednakom brzinom da bi u svakom trenutku svi učesnici u lovu formirali što pravilniji krug. Na jednog lovca koji učestvuje u ovom lovu potrebno je najmanje 4-5 pogoniča. Puca se na divljač koja se pokreće ispred lovaca – znači prema centru kruga. Kada se lovci i pogoniči približe centru kruga na daljinu gdje bi pucanje predstavljalo opasnost za lovce i pogoniče koji se približavaju sa druge strane (250 do 300 metara) lovnik daje znak trubom ili rogom i od tog trenutka pogoniči idu još naprijed a lovci pucaju na divljač koja se izvlači iz kruga i to u trenutku kada im je trčeći između njih došla nazad iza leđa. Lovnik će trubom ili na drugi način označiti kraj lova, poslije čega je zabranjeno pucati, oružje se prazni i vraća na zbornu mjesto gdje se nastavlja lovačko druženje.

12. Iz kojeg razloga se vrši hvatanje žive divljači.

Hvatanje žive divljači predstavlja jedan od načina lova. Tu se ne misli na lov u pravom smislu riječi gdje bi ulovljena živa divljač dalje bila predmet odstrela već se kao živa i po mogućnosti nepovrijeđena dalje transportuje. Najvažnije je prilikom ove vrste lova što manje uznemiravati i rastjerivati divljač vodeći računa da bude što manje povreda na divljači koju hvatamo. Tri su načina kojima možemo loviti živu divljač: hvatanje mrežama, lov raznim lovkama ili hvataljkama i lov pomoću specijalnog oružja koje umjesto kugle (zrna) ispaljuje strelicu (špic) sa sredstvom za uspavlivanje.

Divljač se hvata iz razloga:

- preseljavanje divljači u nova lovišta gdje do tada nema divljači koju preseljavamo,
- preseljavanje divljači u nova lovišta gdje već ima divljači koju preseljavamo ili tzv. osvježavanje krvi, a sve u cilju postizanja što bolje trofejne vrijednosti i eliminacije degenerativnih procesa,
- preseljavanje radi vještačkog uzgoja,
- prodaja divljači zainteresovanim kupcima u naučne svrhe, za popunu zoo vrtova ili izvoz divljači.

13. Šta je to foto-lov?

Foto lov, ne predstavlja odstrel lovljenje divljači, možemo smatrati kao jedan od načina lova koji je u stalnoj ekspanziji. Njime se mogu baviti i lovci uz redovni lov i turisti kojima je svako drugo bavljenje lovom strano. Najbitnije čega se moramo pridržavati kada fotografišemo životinje je da ih ne smijemo uznemiravati ili ugrožavati. Da bi dobili dobru fotografiju životinje, moramo se upoznati sa njenim načinom života, navikama i životnom ciklusu. Nadalje, trebali bi znati gdje, čime i kako se hrani, koje puteve koristi, kada se odmara, koliko blizu joj smijemo prići (pogotovo kada je sa mladima). Ovakav način

lova možemo upražnjavati u nacionalnim parkovima, ograđenim lovištima i lovištima gdje se životinje slobodno kreću u prirodi. Najlakše je snimati u nacionalnim parkovima jer se životinje koje se tamo nalaze manje plaše od čovjeka od životinja koje se kreću u prirodi. Međutim, moramo znati da je u mnogim nacionalnim parkovima zabranjeno snimati van mjesta određenih za to i uz plaćanje posebnih taksi.

Kao i kod lova, životinje možemo snimati praćenjem i čekanjem. Praćenje je mnogo naporno i često neuspješno. Za razliku od lova gdje divljač možemo gađati sa daljina i do 200 metara u foto lovu moramo životinji prići najdalje do 50 metara (uz korišćenje najboljih teleobjektiva). Lovac – fotograf mora pratiti smjer vetra, biti tih u kretanju, spreman na trenutno skrivanje i iznad svega biti izuzetno smiren.

Snimanje čekanjem je mnogo lakše i lovcu omogućava veći učinak. Za snimanje, isto kao i za lov, možemo koristiti čeke. Mnogo su bolje niske (na nivou tla) jer je perspektiva mnogo bolja nego kada snimamo sa visoke čeke. Kamuflažni šatori su od velike pomoći. U njima smo zaštićeni od nevremena i jakog sunca, možemo ih koristiti i za odmor, i divljač se brzo na njih navikne jer svojom bojom se odlično uklapaju u okolni prostor. U budućnosti ovaj način lova će imati veliku perspektivu.

XII

POSTUPAK SA ODSTRIJELJENOM DIVLJAČI

1. Koji je prvi i osnovni postupak sa odstrijeljenom divljači?

Prvi i osnovni postupak sa odstrijeljenom divljači je što prije izvaditi utrobu kako bi se meso moglo ohladiti. Ovo posebno važi za krupnu dlakavu divljač: jelensku, srneću, divokoze, muflone i divlje svinje. Osim što će se divljač kojoj izvadimo utrobu mnogo brže i kvalitetnije ohladiti, sami prenos i transport će biti lakši jer na utrobu otpada od 1/5 do 1/4 težine. Što se tiče sitne dlakave divljači i pernate divljači preporučljivo je to uraditi do kraja dana ili, ako je vrijeme hladno, najkasnije sutradan.

2. Opisati postupak odvajanja glave sa trofejom od tijela odstrijeljene divljači.

Odstrijeljenoj divljači visokog lova najčešće se, prije transporta, odvaja glava sa trofejom od tijela. Kuda ćemo napraviti rez zavisi od načina na koji se želi obraditi trofej. Ako se radi o klasičnoj obradi trofeja (rogovi ili rogovlje sa čeonom kosti) tada rez pravimo između lobanje i prvog vratnog pršljena. Kada želimo napraviti rez za izradu dermoplastičnog preparata (rogovi ili rogovlje sa cjelokupnom glavom i vratom) tada rez na koži pravimo nešto ispred prednjih nogu prema vratu, kožu deremo do lobanje, a glavu odsijecamo između lobanje i prvog

vratnog pršljena. Veoma je dobro, kada smo skinuli kožu sa vrata, na dva ili tri mjesta izmjeriti obim vrata (bez kože), mjere zapisati i predati sa trofejom preparatoru ili lovcu kome pripada trofej.

3. Opisati postupak vađenja utrobe kod ostreljene krupne divljači.

Prije pristupanja vađenju utrobe, krupnu dlakavu divljač položimo na travnatu podlogu (ako nema trave može poslužiti sijeno, slama, sitnije grane sa lišćem), tako da je leđima na zemlji, sa strana je podupremo sa dva komada drveta ili dva veća kamena kako bi tokom vađenja utrobe tijelo ležalo u tom položaju. Glavu (ako je nijesmo odsjekli zajedno sa rogovima) radi trofeja i vrat ispružimo a rogove povijemo nazad ka leđima.

Lovačkim nožem, najbolje ako imamo namjenski za rasijecanje, napravimo rez od prsne kosti do grkljana, izvučemo dušnik i jednjak, rastavimo ih i oba odsiječemo što je moguće bliže glavi. Jednjak očistimo od mesnih naslaga i vežemo u čvor (možemo se poslužiti i tankim kanapom ili žicom) da kroz njega nebi izlazila hrana iz želuca kada ga budemo, zajedno sa utrobom, vadili napolje. Zatim, pravimo novi rez: od čmara do prsnog koša. Posebnu pažnju moramo obratiti da to precizno uradimo kako nebi oštetili crijeva što bi dovelo do izlivanja njihovog sadržaja po trbušnoj duplji i oštećenja mesa. Ako se radi o mužjaku izvadimo polne žlijezde sa sjemenovodima i odsiječemo i izvadimo polni ud. Zatim, razrežemo sastav karlične kosti (najbolje je testerom sa sitnim zubima a možemo se poslužiti i manjom sjekirom), obrežemo čmar i ženski polni organ, vežemo ih kanapom ili žicom da njihov sadržaj nebi izlazio napolje, povučemo jednjak u trbušnu duplju i zajedno sa crijevima i želucom izbacimo napolje – po lovačkom običaju na desnu stranu. Ako želimo odmah izvaditi pluća, srce i jetru tada rasiječemo dijafragmu (uz rebra) i izvadimo ove organe, i smjestimo posebno da se ocijede od krvi.

U daljem postupku, ispod pazuha prednjih nogu treba napraviti dva dublja reza da bi se ubrzalo hlađenje mesa, inače će doći do promjene boje mesa a samim tim i kvaliteta. Ako postoji mogućnost, divljač treba objesiti da visi sa prednjim krajem gore . Kada nema uslova da se divljač objesi na ovaj način, tada je dobro da na zemlji bude postavljena sa zadnjim dijelom niz padinu kako bi mogla oticati zaostala krv. Još bolje je postaviti tako da joj rasječeni trbuh bude okrenut prema zemlji ali strogo pazeći da ne dođe do prljanja. Trbušnu duplju kao i unutrašnjost divljači uopšte, nikada ne prati vodom već je posušiti krpom, papirom, travom, mahovinom ili većim listom npr. lokvanja. Zaštitu od muva u toplim danima najbolje je riješiti stavljanjem koprive u trbušnu duplju i na svaku otvorenu ranu ili prekrivanjem tankom gazom.

4. Opisati postupak vađenja utrobe kod zeca.

Utrobu kod zeca vadimo na dva načina: ako se neće dalje transportovati već ostaje za lokalnu upotrebu razreže se trbuh uzdužno i izvadi se utroba, a ako se želi transportovati rez na trbuhu se napravi poprečno između zadnjih nogu, odmah ispod čmara i kroz njega se izvuče utroba. Kada smo to uradili, malo niže od reza koji smo napravili uradimo mali prorez na trbušnoj koži i u taj prorez provučemo rep. Poslije ovoga zec izgleda kao da nije ni otvaran.

5. Opisati postupak vađenja utrobe kod odstrijeljene pernate divljači.

Pernatoj divljači utrobu vadimo kroz kloaku (analni otvor) pomoću kuke koju na sebi ima većina lovačkih noževa. Kuka se uvuče do polovine trbuha, lagano okrene oko ose i polako izvuče napolje zajedno sa utrobom. Izuzetak su šljuke kojima se utroba nikada ne vadi već se, kao poseban specijalitet, jedezajedno sa šljukom.

6. Kako transportujem krupnu a kaako sitnu divljač?

Po završetku vađenja utrobe divljač se obično bliže ili dalje mora prenijeti, odnosno transportovati, bilo da je lovci nose svojim kućama ili se predaje u hladnjače za dalju prodaju ili izvoz. Od dobro i pravilno organizovanog transporta u velikom zavisi i kvalitet mesa odstrijeljene divljači.

- Krupnu divljač je najbolje nositi na motki koja je paralelno sa tijelom provučena između povezanih prednjih i zadnjih nogu.
- Zečevima se povežu prednje noge ispod koljena, nanižu se na motku i sa glavama okrenutim na dolje se prenose.
- Jarebicama i fazanima provučemo žicu kroz nos i prebacimo ih preko motke, a patke i guske se, pošto im se povežu vratovi u parovima, isto tako, prebacuju preko motke.

Navedeni načini transporta se primjenjuju i prilikom daljeg prevoženja divljači traktorom, prikolicom, kamionom, čamcem. Kao što smo ranije naglasili, kada se vrši transport više komada krupne dlakave divljači treba voditi računa da se grla ne slažu jedno prekog drugog, već jedno pored drugog, strogo vodeći računa da između susjedno položenih grla ima malo razmaka. Ovo je posebno bitno kada se radi o toploj, još neohlađenoj divljači.

7. Kako se čuva meso odstrijeljene divljači obzirom na njegovu namjenu?

Kada dopremimo divljač do odredišta dalji postupak sa njom zavisi od namjene. Ako ide na duboko zamrzavanje tada se, obično koža ne skida već se samo sanitarno - veterinarski pregleda, pečati, i eventualno žigoše vrelin gvožđem radi markiranja kojem lovištu pripada. U rashladnim uređajima, koji održavaju temperaturu oko 0oC, divljač može ostati 2 dana a dalje ide prema namjeni. Ako se meso ulovljene i pregledane divljači želi koristiti u domaćinstvu ili ugostiteljstvu odmah ili

čuvati u manjim (kućnim) rashladnim uređajima tada pristupamo guljenju ili dranju divljači. Najbolje bi bilo, ako se zna namjena mesa, i odmah po odstrelu i vađenju utrobe pristupiti skidanju kože jer je tada taj posao najlakše obaviti. Kasnije, pogotovo ako meso ide na duboko zamrzavanje to ide teže, a i sami postupak odmrzavanja je spor i mora biti postupan.

8. Zašto skidamo kožu (krzno) odstrijeljene divljači, navesti osnovne načine skidanja?

Koža (krzno) pojedine divljači predstavljaju vrijedan trofej koji se ocjenjuje pa prilikom skidanja i kasnije obrade treba biti veoma pažljiv. Najbolje je ako smo u mogućnosti taj posao prepustiti najstručnijim (najčešće starijim) lovcima ili preparatorima, jer će jedino predstavljati vrijednost ako je sve odrađeno popopisima i standardima koji važe u toj oblasti.

Skidanje kože možemo vršiti na dva načina: guljenjem i svlačenjem.

9. Opisati postupak kože kod odstrijeljene divljači - guljenjem.

Guljenje kože se radi kod jelenske i srneće divljači, divokoze, muflona, svinje, medvjeda, jazavca. Kod svih ostalih vrsta divljači koža se svlači.

Kožu gulimo tako što napravimo uzdužni rez od čmara do kraja donje vilice (veći dio ovog reza smo napravili ranije pri vađenju utrobe) a zatim dva poprečna reza na prednjim, odnosno zadnjim nogama. Rez na prednjim nogama pravimo do izpod pazuha a na zadnjim nogama do čmara, u oba slučaja sa unutrašnje strane. Prethodno smo na nogama obrezali kožu, kružno iznad papaka. Kada smo napravili sve potrebne rezove ogulimo kožu sa nogu. Po završetku ovog posla divljač položimo na stranu (po lovačkom običaju prvo na lijevu) i ogulimo kožu sa desne strane do vrha kičme, a zatim i drugu, lijevu stranu. Ako

divljači ranije nijesmo odrezali glavu pristupamo guljenju kože sa glave. Taj posao moramo pažljivo obaviti jer uši sa svojom hrskavicom i njuška moraju ostati na koži. Tada testerom sa sitnim zubima odrežemo čeonu kost sa rogovima ili rogovljem koji će naknadno biti obrađeni kao trofej. Prilikom guljenja kože sa medvjeda i jazavca moramo voditi računa da kandže ostaju na oguljenoj koži i čine dio trofeja.

10. Opisati postupak skidanja kože kod odstrijeljene divljači - svlačenjem.

Skidanje kože svlačenjem počinjemo tako što kožu razrežemo na unutrašnjoj strani prednjih nogu od šape do pazuha, a kod zadnjih nogu od šape do čmara. Polako i oprezno skinemo kožu sa nogu pazeći da kandže ostanu na koži. Zatim, rep razrežemo s donje strane do jedne trećine njegove dužine i pažljivo ga izvučemo iz kože. Divljač zatim okačimo za zadnje noge i pristupimo svlačenju kože odozgo prema glavi koja visi nadolje. Kožu lagano odvajamo od tijela služeći se palcem i šakom, a kada skidamo sa glave pomognemo se oštirim nožem. I kod svlačenja, kao i kod guljenja, potrebno je da na glavi ostanu uši i njuška. Posebno treba obratiti pažnju da ne oštetimo usne, nozdrve i očne kapke kako bi koža što ljepše izgledala i kod eventualne izrade preparata istom davala prirodan izgled.

11. Kako se suše kože?

Kože skidene guljenjem najbolje je sušiti na način da ih razapnemo na drvenu podlogu tako da dlaka bude prema podlozi. Nikada se koža ne smije izlagati direktno suncu, najbolje je u hladu i na mjestima gdje je dobra promaja.

Kože skidene svlačenjem je potrebno navući na drvenu dasku klinastog oblika sa dlakom okrenutoj prema dasci.

Prije sušenja kožu premažemo smjesom dobijenom od kristala stipse (1/3) i krupne soli (2/3). Umjesto stipse možemo

upotrijebiti i prosijani pepeo. Smjesu treba dobro izmiješati i kružnim pokretima utrljati u kožu. Postupak ponoviti nekoliko puta pazeći da svaki dio bude dobro natrljan. Ne smijemo zaboraviti da prije trljanja smjesom sa kože skinemo i najmanje ostatke mesa, masnoće i sitnih žilica strogo vodeći računa da struganjem ne oštetimo korijen dlake. Koža se ne smije presušiti jer će lako pucati i sa daske je treba skinuti dok je još meka i gipka. Poslije sušenja kožu treba očetkati sa obje strane, zaštititi od insekata, zamotati u novinu i što prije dostaviti na štavljenje, najbolje profesionalnoj ustanovi, ili takvu prodati kupcu.

XIII LOVAČKI TROFEJI

1. Šta je to lovački trofej?

U lovačke trofeje spadaju oni dijelovi divljači (prethodno pripremljeni) koji se ocjenjuju po međunarodnim formulama CIC-a i to: rogovlje jelena evropskog, jelena lopatara i srndaća; rogovi muflona, divokoze i divojarca, zubi (kljove) divljeg vepra, lobanja i krzno medvjeda, vuka, šakala i divlje mačke; lobanja lisice, jazavca.

2. Koja je razlika između rogovlja i rogova?

Rogovi su rožnati izraštaji na glavi koji stalno rastu, u toku cijelog života, dok je rogovlje koštani izraštaj koji se odbacuje svake godine i potom ponovo izraste.

3. Šta je CIC?

CIC je skraćenica za Međunarodni savjet za lov i zaštitu divljači, osnovan 1930. godine sa sjedištem u Parizu – Francuska.

U nadležnosti CIC-a spada i donošenje jedinstvenih formula i uputstava za ocjenjivanje trofeja divljači, kao i obaveza svih zemalja članica da ih se pridržavaju.

Na sjednici CIC-a u Pragu, od 24. do 29. maja 1937. godine donijete su, prvi put, jedinstvene internacionalne formule za ocjenjivanje trofeja evropske divljači. Na sjednici CIC-a u Madridu,

u decembru 1952. godine, donijete su formule i metode za ocjenjivanje trofeja divljači Azije, Afrike i Amerike.

Lovački savez Crne Gore je član CIC-a.

4. Šta su to izložbe lovačkih trofeja?

Izložbe lovačkih trofeja su manifestacije izlaganja prethodno ocijenjenih trofeja, koje se priređuju na lokalnom, regionalnom, nacionalnom ili međunarodnom nivou, sa obavezom da su prihvatljivije za najširu javnost i da su u funkciji prikaza prirodnih uslova i gazdinskih mjera nekog lovišta. Za izložbu se pravi katalog izložbe lovačkih trofeja, u koji se unose podaci o vrsti trofeja, lovcu, lovištu, godini odstrela i ocjena trofeja. Svoju konačnu ocjenu svaki trofej dobija izlaganjem na međunarodnim izložbama pod pokroviteljstvom CIC-a, odnosno upisom ocjene i dimenzija u katalog. Svaka druga ocjena je tzv. privremena.

Trofeji divljači iz ograđenih lovišta i ograđenih dijelova lovišta, posebno se rangiraju i ne mogu konkurisati za prvaka države ili svijeta.

5. Kako se ocjenjuju trofeji divljači?

Trofej divljači ima svoju pravu vrijednost samo u slučaju da je pravilno obrađen i to tako da se može na pravilan i propisan način izmjeriti i ocijeniti po internacionalnim formulama CIC-a.

Trofeje divljači ocjenjuje komisija od tri člana, sa položenim ispitom za ocjenjivanje trofeja divljači. Za mjerenje pojedinih elemenata trofeja, potreban je sljedeći pribor:

1. pantljika dužine 2 metra i širine 5 do 6 milimetara sa obostranom milimetarskom podjelom;
2. precizna prečnica „nonijus“ sa podjelom do 10 cm (mala) i sa podjelom do 150 cm (velika);
3. precizna vaga (do 1000 grama) i hidrostatička vaga (za mjerenje rogovlja srndaća);
4. vaga, koja mjeri do 20 kg tačnošću na 0,05 kg;
5. obrazac trofejnoj lista, olovka i kalkulator.

Nakon mjerenja trofeja i dobijanja ocjene, utvrđuje se, na osnovu međunarodnih kriterijuma za dodjelu medalja trofejne divljači CIC-a, gdje spada ocijenjeni trofej.

6. Kako se vrši obrada trofeja?

Po izvršenom odstrelu divljači, u zavisnosti od vrste divljači, različit je postupak obrade trofeja. Kod krupnih papkara (jelen, jelen lopatar, srna), obično odmah odvajamo glavu od trupa, rezom preko grkljana ka prvom vratnom pršljenju. Kada isiječemo taj dio, savijemo glavu ka tijelu i tada obično iskoči pršljen i potom nožem presiječemo mišiće i kožu – odvojimo glavu od tijela. Kod divljeg vepra, linija pravilnog odvajanja dijela gornje i donje vilice sa brusničima, odnosno sjekačima, ide po liniji od očiju prema donjem dijelu vilice. Sječenje se obično vrši testerom sa sitnim zupcima.

7. Kako se vrši obrada krzna odstrijeljene divljači?

Kod obrade krzna moramo biti pažljivi (u zavisnosti od vrste divljači) sa početnim mjestima prvih rezova. Najbolje je započeti sa uzdužnim rezom i potom sa dva poprečna reza. Od pravilnog izbora uzdužnog i poprečnih rezova zavisi izgled krzna za ocjenjivanje.

Nakon ovih rezova, pažljivo se skida krzno, kako se ne bi oštetilo – prorezalo, posebno u predjelu glave, oko ušnih i očnih šupljina, nosnica i usana.

Skinuto krzno se potom oslobodi suvišnih masnoća i privremeno konzervira utrljavanjem soli. Krzno se potom pakuje u papirnu ambalažu i zajedno sa obrađenom lobanjom, daje stručnom preparatoru na dalju obradu. Pravilo je da preparator uradi plastični otisak lobanje (koji se ugrađuje u dermoplastični preparat glave), jer se lobanja posebno čuva kao trofej, a samo krzno se odgovarajućim postupkom konzervira (proces štavljenja).

Kada je konzerviranje završeno, koža se razapinje na ravnu, čvrstu podlogu, sa ciljem da se očuvaju dimenzije koje je krzno imalo nakon izvršenog odstrela, ugrađuje se plastični otisak lobanje i ostavlja se u prozračnoj prostoriji, radi sušenja. Osušeno krzno potom preparator obrađuje podšivanjem i predaje vlasniku. Obradeno krzno je spremno za ocjenjivanje.

8. Šta predstavlja dermoplastični preparat glave?

Kod vrsta divljači (muflon i divokoza), gdje se pri ocjenjivanju trofeja ne mjeri težina samog trofeja, trofejnom se smatra i dermoplastični preparat glave sa vratom. U tom slučaju, obradu započinjemo rezom na koži u predjelu plečki a potom pažljivo skidamo kožu sa vrata i glave, pazeći da je ne oštetimo ili prorežemo, naročito u predjelu očnih i nosnih šupljina. Skinuta koža se ohladi, privremeno konzervira utrljavanjem soli i daje se iskusnom preparatoru na dalju obradu. Sama glava se odvoji od vrata rezom preko prvog pršljena i uroni se u posudu sa čistom vodom do rožišta (rožište se obmota krpama radi zaštite). Nakon otkuvavanja lobanje (do momenta kada se sa nje lako može skidati organska materija), iz nje i sa nje se skine sve do same kosti. Kako kuvanjem popusti veza između rožišta i rožine (tulaca), rogove treba skinuti i iz njih treba očistiti svu organsku materiju, isto tako i sa rožišta. Nakon bijeljenja lobanje sa 10% vodikovom peroksidom, stavljamo tulce na rožišta, u unutrašnjost stavljamo (lijepimo) tanke slojeve papira ili tkanine, tako da se sami tulci postave ponovo u prvobitan prirodni položaj.

9. Šta je ocjenjivački list a šta trofejni list?

Ocjenjivački list je po sadržaju isti kao i trofejni list, koristi se kod ocjenjivanja trofeja i ostaje u evidenciji korisnika lovišta. Trofejni list je službeni dokument propisanog formata i služi kao dokaz o vlasništvu i ocjeni trofeja.

XIV LOVNA KINOLOGIJA

1. Šta je kinologija?

Nauka o psima i njihovim rasnim odlikama naziva se kinologija. Riječ kinologija je grčkog porijekla, a postala je od dvije riječi, i to: KYNOS (pas) i LOGOS (nauka). Međutim, izraz kinologija u svakodnevnom životu ima šire značenje – ona podrazumijeva svu problematiku i sve djelatnosti vezane za pse: od porijekla vrste i pripitomljavanja, preko uzgoja, selekcije, obuke, rada, psihofizičkih svojstava psa, do zaštite, rasonode sa psima i organizacionih formi i udruživanja ljubitelja pasa.

2. Šta je lovna kinologija?

Dio kinologije koji se bavi lovnim psima naziva se lovna kinologija. Ona se bavi njihovim pasminskim odlikama (pasmina je skup životinja koje imaju zajedničke osobine: oblik tijela ili samo glave, boju, veličinu, radne osobine itd.).

3. Kako su podijeljeni psi?

Sve pasmine, njih 328, registrovane su kod Međunarodne kinološke federacije (FCI) i svrstane su u 10 grupa. Podjela je izvršena na Generalnoj skupštini u Jerusalimu 1987. godine.

- I grupa: pastirski psi i psi tjerači stoke (osim švajcarskih pastirskih pasa)
- II grupa: pinčeri i šnauceri - molosi i švajcarski pastirski pas

- III grupa: terijeri
- IV grupa: jazavičari
- V grupa: psi tipa špic i psi primitivnog tipa (pratipa)
- VI grupa: goniči, tragači po krvi i srodne rase
- VII grupa: ptičari
- VIII grupa: retriveri, cunjavci i psi za vodu
- IX grupa: psi za pratnju i razonodu
- X grupa: hrtovi

4. Kako su podijeljeni lovački psi?

Kako je lov raznovrstan, a potrebe u lovu različite, čovjek je i stvorio ili prilagodio različite rase pasa, vrstama lova različitih namjena. Prema tim namjenama i lovčevim potrebama lovački psi su podijeljeni na:

1. goniče
2. krvosljednike
3. jamare
4. ptičare
5. aportere
6. cunjavce.

5. Koje su zajedničke karakteristike goniča?

Goniči su najstarija pasmina lovačkih pasa i od njih je nastala većina lovačkih pasmina. Zajednička osobina goniča je istraživanje traga, pronalaženje divljači i glasno gonjenje. Kod njih se mogu razviti i druge osobine u radu, što ih čini svestrano upotrebljivim (traganje po krvi, rad u jami, specijalista za divlje svinje, lisicu ili samo za zeca, donošenje manje divljači, čuvanje odloženih stvari itd.). Upotrebljavaju se na brdsko-planinskom terenu, gdje druge pasmine nijesu upotrebljive.

6. Kako su raspadom SFRJ podijeljene jugoslovenske rase?

Raspadom SFRJ dolazi do podjele jugoslovenskih rasa a neke su promijenile ime uz učešće i odobrenje Međunarodne kinološke

federacije. Podjela je sljedeća:

Srbija dobija balkanskog goniča i jugoslovenskog trobojnog goniča koji su promijenili ime u srpski gonič i srpski trobojni gonič.

Crna Gora dobija jugoslovenskog planinskog goniča koji je promijenio ime u crnogorski planinski gonič.

Matična zemlja istrijanca kratkodlakog i oštrodlakog kao i posavca je Hrvatska. Imena su ostala ista, kao i bosanskom oštrodlakom goniču a matična zemlja je BiH.

7. Koje su osnovne karakteristike srpskog goniča?

Srpski gonič je snažan pas, duge glave i jakih kostiju. Boje lisičje-crvene ili žutocrvene sa crnim plaštom ili sedlom, koji doseže do polovine rebara i trbuha (plići i dublji) i glave na drugoj strani, na kojoj su crne mrlje na sljepoočnicama. Visina mužjaka je 46-56 cm a keruše 44-54 cm. Poželjna visina za mužjaka je 50 cm a za ženku 48 cm. Trup je najviše 10% duži od visine grebena. Energičan je tragač i istrajan gonič. Odlikuje ga velika izdržljivost (zahvaljujući velikoj izdržljivosti, može loviti čitav dan). Glas mu ima raspon od visokog do dubokog.

8. Koje su osnovne karakteristike srpskog trobojnog goniča?

Srpski trobojni gonič je nastao ukrštanjem srpskog goniča i posavca. Većina kinologa smatra da kao rasa nije ustaljen. Osnovna boja mu je lisičjecrvena ili žutocrvena sa crnim plaštom i sedlom te bjelinom koja se prostire preko glave u obliku lise ispod vrata i oko vrata (poželjna puna ogrlica), na prsima do prsne kosti, na donjim djelovima nogu i vrhu repa. Bijela boja ne smije biti veća od 1/3 površine tijela. Visina mu je 44-55 cm, trup duži 10% od visine grebena i dužine glave od 20 do 24 cm. Dlaka mu je kratka, gusta, prati se podlakom i sjajna je. Krasi ga čvrstina i odlučnost i smatra se odličnim goničem.

9. Koje su osnovne karakteristike crnogorskog planinskog goniča?

Crnogorski planinski gonič – Ova rasa registrovana je 1948. godine kod FCI-a i nije bio rasprostranjen van bivše Jugoslavije, rijetko se sretao i malo je uzgajan. Osnovna boja mu je crna sa lisičjecrvenim do rđastožutim paležom i nadočnjacima veličine lješnika u boji paleža. Dozvoljena je neznatna bjelina na grudima. Srednje je veličine (45-55 cm), snažan i skladno građen. Dlaka mu je gusta, nešto deblja, dobro prilježla sa dosta podlake. Na grebenu duža, dok na glavi i ušima nešto kraća nego na ostalim djelovima tijela. Odlakanost repa je jača ali bez četke. Glava u tjemenu dijelu je šira, umjereno se sužava u čelo koje prelazi u razvijenu klinastu njušku. Odlikuje se mirnoćom, dobroćudnošću i poslušnošću, dok je u gonu istrajan.

10. Koje su osnovne karakteristike istarskog kratkodlakog goniča?

Istarski kratkodlaki gonič je plemenit pas a njegovoj plemenitosti najviše su doprinijeli slovenački lovci i kinolozi. Osnovna boja je bijela kao snijeg, narandžastožuta boja nalazi se na ušima koja prelazi na obje strane čela, do očiju i oko njih, što glavi daje izgled maske. Često na vrhu čela je mala mrlja, što daje lijep izgled maski sa zvijezdom. Uši su često poprskane narandžastožutim mrljama (čekinjaste uši) a to je znak čiste rase.

Oznaka može biti po tijelu a najčešće na osnovi repa i na obje strane tijela ali ne u velikom broju. Boja oznaka ne smije biti ni blijeda ni tamna, osobito kestenjasta, što je znak meleženja. Boja dlake može biti potpuno bijela, bez oznaka. Visine je od 44 do 56 cm. Poželjna visina za mužjaka je 50 cm a ženke 48 cm. Glava mu je duga, suva i uzana, dužine od 20 do 24 cm, uši tanke, ravno padaju niz obraz i na vrhovima uže, dosežu do očnjaka (duge uši), kad prelaze preko očnjaka (vrlo duge uši), a kad prelaze samo preko očnih lukova (poludugačke uši). Trup mu je vitak, sa tankim repom blago povijenim ka gore. Izvanredan je gonič, osobito u gonjenju zeca i lisice. Glas mu je visok i zvonak. Velika je potražnja za ovom rasom zbog dobrih osobina koje posjeduje.

11. Koje su osnovne karakteristike istarskog oštrodlakog goniča?

Istarski oštrodlaki gonič je pas čvrstog tijela i snažnih kostiju. Osnovna boja mu je sniježno bijela sa narandžastom bojom na ušima, zvijezdom na čelu i šarama, mrljama i tačkama na tijelu, najčešće u osnovi repa. Ne smiju biti brojne da preovladaju osnovnu boju. Čekinjaste uši kao kod istarskog kratkodlakog goniča su odraz plemenitosti. Pas može biti bijel bez ijedne oznake. Dlaka mu je oštra, prava, ne smije biti kovrdžava i talasasta, dužine 5-10 cm i različite je dužine i gustine na pojedinim djelovima tijela. Pod pokrovnom dlakom nalazi se gusta i kratka podlaka.

Visina istarskog oštrodlakog goniča je 46-58 cm a idealna 52 cm kod mužjaka a 50 cm kod ženki. Tijelo mu je čvrsto i snažnih je kostiju, sa dugom glavom i gustim obrvama, što mu daje ozbiljan i natmuren pogled. Odličan je gonič zeca, lisice i divlje svinje a vrlo je dobar i tragač po krvi. Glas mu je pun, srednje dubok.

12. Koje su osnovne karakteristike posavskog goniča?

Posavski gonič registrovan je kao rasa 8. aprila 1955. kod FCI

pod rednim brojem 154, kao „kraški gonič“. Pored malih dopuna i promjena u standardu, promijenio je ime u „posavski gonič“. Osnovna boja je pšeničnožuta u svim nijansama (ne smije biti čokoladne boje) sa bijelim oznakama na glavi u obliku lise (uže i šire), bijelim okovratnikom, bjelinom na grudima, trbuhu, donjim djelovima nogu i vrhu repa. Bjelina ne smije prelaziti jednu trećinu osnovne boje. Dlaka mu je duga 2-3 cm, čvrsta, gusta i dobro priliegla. Trbuh mu je dobro odlakan. Na donjoj strani trbuha, zadnjoj strani bedara i donjoj strani repa dlaka je nešto duža. Visina kod posavskog goniča je 46-58 cm a dužina tijela 13% veća od visine grebena. Pas je čvrste građe, umjereno živahan, dobar i istrajan gonič, sa visokim, zvonkim i jasnim glasom.

13. Koje su osnovne karakteristike bosanskog oštrodlakog goniča – baraka?

Bosanski oštrodlaki gonič – barak: Osnovna boja je pšeničnožuta, žutocrvena, zemljanosiva i tamnosiva. Česti su psi sa bijelim površinama na glavi u obliku lise, nosniku, podvratku, grudima, donjim djelovima nogu i vrhu repa. Boja može biti kombinacija od gore navedenih (dvobojni ili trobojni psi). Dlaka je duga, oštra i rastresito strčeća sa gustom podlakom. Visina je 46-56 cm, idealno mužjak 52 cm i ženka 50 cm. Ovu rasu odlikuje ozbiljnost, hrabrost i upornost, osobito u lovu u teškim vremenskim uslovima (snijeg, led, kiša i dr.).

14. Koje su osnovne karakteristike krvosljednika?

Tragači po krvi su slični goničima a namjena im je pronalaženje ranjene visoke divljači. To su snažno građeni psi, izduženog trupa, pokretljivi i pouzdani u radu. Izoštren njuh i traganje su im urođeni ali zahtijevaju sistematsku obuku i stalno vježbanje. Postoje dvije rase: hanoverski i bavorski obučeni krvosljednici, od velike koristi za lov na visoku divljač.

Hanoverski krvosljednik je pas od kojeg se traži visoka radna sposobnost, zato se traži standardom skladnost i snažna građa. Srednje je veličine, mužjak je visok od 50 do 55 cm a ženka od 48 do 53 cm. Skladnost građe, osobito nogu, vrlo je važna. Boja mu je svijetlocrvena do tamnocrvena (kao zimska dlaka jelenske divljači), manje ili više tigrasta sa ili bez maske.

Bavarski krvosljednik je veoma pokretljiv i mišićav, lagane građe, sa izduženim tijelom koje je od pozadi lako nadgrađeno. Visina mužjaka ne smije preći 50 cm a ženke 45 cm. Boja može biti: tamnocrvena, jelenje crvena, crvenomrka, crvenožuta, okeržuta, sve nijanse od crvene do žute. Jako je inteligentan i povjerljiv. Koristi se za lov na visoku divljač.

15. Koje su osnovne karakteristike brak jazavičara?

Brak jazavičar – Ova rasa u početku je teško prodirala ali uvidjevši dobre radne sposobnosti dobio je priznanje lovaca i kinologa. On je prelazni oblik od jazavičara ka goniču sa visokim nogama. Postoji **vestfalski** koji je bijelo-šaren, sa visinom od 30-35 cm, koji je gotovo izumro i jako cijenjeni i traženi **njemački brak jazavičar**. Boja kod njemačkog brak jazavičara je crno-crvena, smeđa i crvena a visina od 34 do 42 cm. Puno je tražen zbog kvaliteta koje posjeduje. Njegova izdržljivost i otpornost dolazi do izražaja na teškim lovnim terenima. Njegov dobar nos dolazi do izražaja u lovu na zeca i lisicu, još više na divlju svinju. Puno se upotrebljava na dugačkom povodniku kao krvosljednik po tragu ranjene krupne divljači.

16. Koje su osnovne karakteristike jamara?

Jamari – su lovni psi čija je namjena rad pod zemljom u jami gdje oblajava, napada štetočine koje često udavi ili istjera iz jame. Odlikuju se niskim rastom, snažno građenim tijelom i jakim vilicama i zubima, što im koristi u radu.

17. Koje su osnovne karakteristike terijera?

Terijeri – U radne lovačke terijere spadaju njemački i britanski terijeri. Najčešći je, da ne kažemo najbolji, **njemački lovni terijer**. Visina mu je do 40 cm a težina od 7,5 do 10 kg. Mužjak je nešto veći i teži. Osnovna boja mu je crna, miješano sivo-crna, a može biti i tamnokestenjasta sa svijetlim kestenjasto-crveno-žutim oznakama, na obrvama, njušci, grudima, nogama i pod repom.

18. Koje su osnovne karakteristike jazavičara, kako se dijele i koje su im osnovne karakteristike?

Jazavičari se po veličini dijele na: jazavičare normalne veličine, jazavičare male i jazavičare kuničare. Svaka veličina dijeli se po dužini dlake na: kratkodlake, oštrodlake i dugodlake. Na prostorima Balkana kao lovni psi uzgajaju se kratkodlaki i oštrodlaki, dok se dugodlaki uzgaja kao pas za pratnju. Odlikuju se dobrim njuhom, budnošću i izdržljivošću

Kratkodlaki jazavičar je nizak pas, kratkih nogu, izduženog ali snažnog tijela. Visina mu je do 27 cm a težina od 3 do 9 kg. Dlaka mu je kratka, gusta i sjajna. Može biti jednobojan, dvobojan i prskani (tigrast, prugast). Upotrebljava se za lov pod zemljom, kao i jamar, na zemlji kao gonič i za slijeđenje krvnog traga.

Oštrodlaki jazavičar – opšti izgled mu je kao kod kratkodlakog, samo je razlika u dlaci. Dlaka mu je gusta i vrlo oštra. Poželjno je da mu se ističu brada i obrve. Sve boje su dozvoljene kao kod kratkodlakog jazavičara.

19. Koje su osnovne ptičara?

Zajednička osobina svih ptičara je traženje i pronalaženje divljači, markiranje i poslije odstrela donošenje odstrijeljene divljači. Način rada kod ptičara je različit. Zajedničko im je da moraju brzo pretraživati teren i pronalaziti određenu vrstu divljači (ptice). Sem ptica, ako je pravilno obučen, koristi se u lovu na zeca a neki i za praćenje krvnog traga visoke divljači.

20. Kako se dijele ptičari?

Ptičari su podijeljeni u dvije podgrupe: **kontinentalni i engleski i irski ptičari?**

Kontinentalni ptičari su raznovrsniji i zbog toga upotrebljiviji u lovu, dok engleski i irski ptičari su više specijalisti za određene radnje, brzi u pretraživanju terena i čvrsto stoje pred divljači.

21. Koji su najpoznatiji kontinentalni ptičari?

Najpoznatiji kontinentalni ptičari su: njemački kratkodlaki ptičar, njemački oštrodlaki ptičar, kratkodlaki vajmarski ptičar, italijanski spinon, mađarska kratkodlaka vižla, mađarska oštrodlaka vižla i epanjel breton.

22. Koje su osnovne karakteristike njemačkog kratkodlakog ptičara?

Karakteriše ga čvrsta građa tijela koje mu daje snagu, izdržljivost i brzinu. Glava mu je suva, koža dobro zategnuta a dlaka kratka, gusta i čvrsta. Dužina tijela je nešto veća od visine grebena. Dozvoljena visina za mužjaka je 62-66 cm a ženke 58-63 cm. Rep je visoko usađen i snažan u korijenu, skraćuje se na oko polovinu.

Boja:

- braon bez oznaka
- braon sa neznatnim bijelim ili prskanim oznakama na grudima i nogama
- tamnobraon melirano sa braon glavom, braon pločama ili tačkama
- svijetlobraon meliran sa braon glavom, braon pločama, tačkama ili bez ploča
- bijel sa braon oznakama na glavi, bijelim pločama ili tačkama
- crna boja u istim nijansama kao braon odnosno braon meliran.

23. Koje su osnovne karakteristike njemačkog oštrodlakog ptičara?

Njemački oštrodlaki ptičar je snažan, čvrst i izdržljiv pas. Kvadratičan je, dužina trupa prema visini veća je do 3 cm. Dozvoljena visina za mužjaka je od 61 do 68 cm a za ženku od 57 do 64 cm. Dlaka mu je tvrda, oštra i prava dužine od 2 do 4 cm. Po cijelom tijelu nalazi se jedva vidljiva podlaka.

Boja: braon melirano, crno melirano, sa pločom (flekom) ili bez nje, braon, sa ili bez fleke na grudima. Druge boje nijesu dozvoljene.

Mirnijeg je temperamenta od kratkodlakog njemačkog ptičara a posebno je pogodan za lov na gustim i barskim terenima. Sem lova na pernatu divljač upotrebljava se i na nisku dlakavu divljač.

24. Koje su osnovne karakteristike mađarske kratkodlake vižle?

Ovaj pas je elegantnog izgleda, nešto lakše građe sa potpunom harmonijom ljepote i snage. Visina mužjaka je od 56 do 61 cm a ženke od 52 do 57 cm. Boja dlake je tamnožuta, pšeničnožuta do pšeničnocrvene, bez oznake. Dozvoljeno je ali nije poželjna bjelina na grudima do 5 cm. Rep je visoko usađen i nošen suviše visoko u odnosu na horizontalu. Ako se kupira, kupira se na dvije trećine dužine. Ovog psa krasi poslušnost i inteligencija, lako shvata i obučava se. Osjetljiv je na grubo ponašanje. Ovaj pas je za višestruku upotrebu.

25. Koje su osnovne karakteristike epanjel bretona?

Malije pas ali veoma snažan, energičnih pokreta i inteligentnog izgleda. Veličine 47-50 cm + ili – 1 cm. Idealna visina za mužjaka je od 48 do 50 cm a za ženke od 47 do 49 cm. Boja mu je bijela i oranž, bijela i braon, crna i bijela, trobojna – bijela, oranž i crna, ili bijela oranž i braon ili boja plijesni sa jednom ili drugom

izvedenom bojom. Tijelo mu je pokriveno tankom dlakom, skoro pravom ili malo valovitom (posebno na zastavicama). Dužina repa za kupiranje je oko 10 cm ali može se ošteniti i bez repa. Ovog psa krasi neiscrpna snaga, upornost i istrajnost u lovu i na najtežim terenima. Krasi ga čvrsto stajanje (marka) i još bolje donošenje (aport) sa kopna i iz vode.

26. Koji su najpoznatiji engleski i irski ptičari?

Engleski i irski ptičari su: poenter, engleski seter, gordon seter i irski seter.

27. Koje su osnovne karakteristike poentera?

Poenter na engleskom znači pokazivač. Rasprostranjen je na svim kontinentima. Krasi ga dobra građa, snaga, brzina, simetričnost i elegantan izgled. Visina mužjaka je od 63 do 68 cm a ženke od 61 do 66 cm (u nekim evropskim zemljama dozvoljavaju visinu od 55 do 65 cm). Glava: srednje široka lobanja u proporciji sa dužinom njuške plemenita sa izraženim stopom i zatiljnom kosti. Vrat mišićav, leđa čvrsta i prava. Rep mu se ne skraćuje a stoji u visini leđa. Dlaka je kratka i čvrsta, ravnomjerno raspoređena sa izrazitim sjajem. Boje je žute i bijele, narandžaste i bijele, smeđe i bijele, crne i bijele. Može biti jednobojan i trobojan. Poznat je po izrazito dobrom njuhu, brzini i čvrstim stajanjem (markiranje, ferma). Lovi na svim terenima i uvijek se kreće u galopu.

28. Koje su osnovne karakteristike engleskog setera?

Visina mužjaka je 65-68 cm a ženke 61-65 cm. Glava mu je duga i relativno suva, sa jasno izraženom stopom. Dlaka mu je dugačka, blago talasasta ali ne uvijena, sa izrazito dužom dlakom na nogama, trbuhu i repu što stvara zastavice i perjanice. Boja je crno-bijela, oranž-bijela, limunožuta i bijela, braon-bijela a može

biti i trobojan. Njuh mu je odličan kao kod poentera, lak je za obuku i rado ide u vodu. Spada među najuglednije pse na svijetu zbog svojih kvaliteta.

29. Koje su osnovne karakteristike gordon setera?

Gordon seter se još naziva i škotski seter. Harmonične je građe, veći i teži u odnosu na druge setere. Visina mužjaka je oko 66 cm a ženke oko 62 cm. Dlaka na glavi i prednjim stranama nogu je kratka dok na ostalim djelovima tijela je srednje duga i prava. Boja mu je ugljenocrna i sjajna, bez rđastog preliava, sa kestenajstocrvenim, odnosno svjetlećim paležom. Dozvoljene su crne linije preko prstiju i crna linija ispod vilice. Dobar je lovački pas, krasí ga inteligencija i privrženost lovcu.

30. Koje su osnovne karakteristike irskog setera?

Visina mu je 55-65 cm, premda standardom nije mu određena. Dlaka mu je svilasta, sa izraženim resama na gornjim djelovima ušiju, na zadnjim djelovima nogu a na repu ima umjereno dugu perjanicu. Boje je mahagonija, bez tragova crne. Dozvoljeno je malo bjeline na psima, pod gušom ili na prstima

31. Koje su osnovne karakteristike apordera ?

Aporterí se odlikuju velikom voljom za donošenje mrtve ili ranjene divljači, naročito iz vode. Njihova namjena je prvenstveno da pronalaze barsku divljač, naročito patke i svaki lovac na patku odabraće ovu rasu pasa. Upotrebljava se i kao dizač divljači. Zbog dobrog njuha koristi ga policija za pronalaženje droge, a zahvaljujući izuzetnoj inteligenciji i kao vodič slijepih.

32. Koje su osnovne karakteristike labrador retrievera?

Karakteríše ga jaka građa, široke glave, širokih i dubokih grudi i jakih zadnjih nogu. Rep i dlaka su karakteristika ove rase. Rep u korijenu jak, prema vrhu se sužava, obrastao čvrstom i gustom

dlakom (vidrasti rep). Dlaka mu je kratka, gusta s podlakom otpornom na nevrijeme. Visina mužjaka je 55-57 cm a ženke 54-56 cm. Boja mu je najčešće crna, mrkocrvena ili žuta. Mora biti jednobojan.

33. Koje su osnovne karakteristike zlatnog retrievera?

Zlatni retriever kao rasa po kvalitetu i tipu je ustaljena. Dobre je građe sa čvrstim, snažnim i simetričnim tijelom. Visina mužjaka je od 56 do 61 cm a ženke od 51 do 56 cm. Dlaka mu je ravna, može i valovita sa zastavicama na nogama, repu i grudima i gustom podlakom koja ne propušta vodu. Boje je zlatne ili svijetložute u svim nijansama. Nije dozvoljena crvena i boja mahagonija.

34 . Koje su osnovne karakteristike cunjavaca?

Cunjavci su posebna podgrupa pasa za poseban način lova. Njihova karakteristika je da su u stalnom pokretu, trčkaraju, cunjaju po pustom lovnom terenu, terenu prekrivenom rastinjem. Njuh im je dobar i zato lako pronalaze divljač i zadatak im je da je poslije pronalaska pokrenu. Radijus kretanja im je mali i ne stoje na divljač. Dobri su apoteri, pogotovo iz vode. U cunjavce spadaju engleski španijeli kao i prepeličari iz Njemačke i Holandije.

35. Koje su osnovne karakteristike engleskog koker španijela?

Karakteriše ga jak kostur i snažna muskulatura. Kvadratičan je, tj. visina mu je jednaka dužini. Visina od 39 do 40 cm a ženke od 38 do 39 cm. Rep se kupira. Boja mu je crna i smeđa a ima ih žutoridastih, narandžastih i crvenih. Mogu biti šareni, dvobojni i trobojni. Smatra se dobrim radnikom koji pronalazi i donosi pernatu i dlakavu divljač. Odlika mu je da ne markira, samo zastane na kratko i skoči na divljač.

36. Koje su osnovne karakteristike njemačkog prepeličara?

Njemački prepeličar je pas za lov u gustoj šumi i vodi. Ne stoji na divljač a specijalnost mu je lov buširanjem. Oglašava se na tragu. Čvrst je i mišićav sa dugom leđnom linijom. Visina mužjaka je 46-50 cm a ženke 40-45 cm. Boja mu je smeđe-šarena ili riđa, tamno, svijetlo ili bijelo-smeđe prugast. Uzgaja se samo kao dvobojan. Jako je izdržljiv te može raditi po najtežim terenima i snijegu.

37. Kakav treba biti smještaj lovačkih pasa?

Kućice za lovačke pse mora biti dovoljno velika, sa dosta svjetlosti, da ne prokišnjava i bez promaje. One se prave od raznog materijala, a najbolje je od drveta, da ima pretprostor i prostor za ležanje, kao i pokretni krov radi čišćenja. Sem kućica grade se i boksovi – prostor ograđen visokom i jakom ogradom sa postavljenom kućicom ispod nastrešnice. Važno je da se boks i kućica postave tako da dobijaju dosta sunca u toku dana i da su zaklonjeni od vjetrova. U kućici u zimskim mjesecima stavlja se prostirka, najbolja je slama i zastorni pokrivač (od platna ili tkanine) koji radi na principu zavjese i tako se zadržava stalna temperatura u kućici.

38. Kakva treba biti ishrana skotnih kuja i dojlja?

Skotnim kujama hrana mora biti bogata mineralnim solima (naročito kalcijumom) i bjelančevinama. U prve dvije trećine skotnosti ne povećava se količina hrane (32 grama suve hrane na kg tjelesne težine). Sa napredovanjem trudnoće povećava se i količina hrane, tako petnaest dana prije koćenja kuji je potrebno 25 % hrane više. Kuje koje doje štenad imaju veću potrebu za hranom od skotnih kuja i zato treba znatno više hrane. Preporučuje se dva i po puta veća količina od uobičajene i to do mjesec dana po koćenju. Što se tiče sastava hrane, mora biti raznovrstan, sastavljen od dosta bjelančevina, skroba, kalijuma,

fosfora kao i dovoljne količine vitamina A, D i grupe B. Kuje koje doje štenad hrane se dva puta dnevno.

39. Kakva treba biti ishrana štenadi?

Prvih dvadeset dana štenadima prva i jedina hrana je majčino mlijeko. Prvo mlijeko koje traje nekoliko dana zove se kolostrum, bogato potrebnim sastojcima i antitijelima koja štite štenad od svih bolesti. Kuja doji štenad šest nedjelja, a poslije tri nedjelje treba početi sa dohranjivanjem štenadi, u početku male količine koje se sa rastom štenadi povećavaju. Poslije 42. dana štenad se odbijaju od majke, i period do šest mjeseci ishrana štenadi vrlo je značajna i delikatna. Kravlje mlijeko, koje je nezaobilazno u ishrani štenadi, mora biti obogaćeno jajem, šećerom ili medom (obogaćuje se jer je mlijeko kuje bogatije hranljivim materijama od kravljeg). Sa porastom štenadi povećava se udio čvrste hrane na račun tečne. Mlijeku se dodaju kuvani pirinač, hljeb, svježe meso i drugo. Starosti od dva mjeseca oni se već hrane čvrstom hranom. Broj obroka zavisi od uzrasta štenadi: do tri mjeseca starosti hrane se četiri puta dnevno, od tri do šest mjeseci starosti tri puta dnevno, a do godine dva puta dnevno. Poslije godinu dana pas se hrani jednom dnevno i to uglavnom predveče.

40. Kada se hrani lovački radni pas? Koja je najkvalitetnija hrana?

Lovački radni pas hrani se samo jednom i to uveče. Ako bi mu se dala hrana ujutro prije lova, manje bi bio zainteresovan i aktivan u lovu.

Najkvalitetnija hrana za pse je meso kao najvažniji izvor bjelančevina i masti (goveđe, ovčje i konjsko), zatim jaja kao izvor bjelančevina, vitamina i minerala. Kalcijuma ima u ljusci pa se štenadima daje svježe jaje sa stucanom ljuskom. Mlijeko je neizostavno u ishrani zbog vitamina A i D. Svježa riba ili riba u konzervama odlična je hrana za pse jer je bogata bjelančevinama

i mineralima. Kostu su važan sastojak u ishrani zbog kalcijuma i fosfora koji učestvuju u izgradnji i formiranju skeleta psa.

41. Šta je neophodno primijeniti kod parenja pasa?

Najvažnija stvar je svakog odgajivača pasa da pari samo jedinke iste rase koji posjeduju dokaz o čistokrvnosti, tj. rodovnik. Mlade i dobro podignute kuje veoma rano pokazuju nagon za parenje, već u sedmom do devetom mjesecu. Ne treba dozvoliti tako mladim kujama da se pare jer one još u tom dobu nijesu tjelesno potpuno formirane i biće ometene. Drugi je razlog što štenad od premladih kuja su sitna, nedovoljno razvijena i slaba. Parenje suviše mladog mužjaka isto kao kod kuje negativno utiče na njegov razvoj a i štenad od mladog priplodnjaka su mnogo lošija. Dobro njegovane i zdrave kuje tjeraju se dva puta godišnje u razmaku od šest mjeseci (obično proljeće i jesen). Ima kuja koje dobiju nagon za parenje jednom u godini ili čak u 2-3 godine (što zavisi od mnogo faktora). Kuji ne treba dozvoliti dva parenja u toku godine nego samo jednom, i to u proljeće, a još je bolje dozvoliti joj parenje tek svake druge godine. Početak parenja u kuje poznaje se po stidnici koja se uveća i nabubri, usljed priliva krvi. Iz stidnice u kapima ističe sekret, u početku bezbojan a kasnije crvenkast. To traje od 9 do 13 dana i u tom periodu ne dozvoljava mužjaku skok. Poslije toga, sljedećih 4-5 dana, kuja dozvoljava mužjaku da se s njom spari.

42. Koje su organske bolesti pasa?

Mnogo je organskih bolesti od kojih oboljevaju psi a najčešće su:

Bolesti probavnih organa mogu biti: oboljenja jednjaka i želuca, oboljenje crijeva, splet crijeva, proširenje želuca, oboljenje jetre i gušterače i drugo.

Bolesti organa za disanje su: bolesti grkljana, zapaljenje bronhija, zapaljenje pluća, astma i drugo.

Bolesti kože su razne vrste ekcema, šuga, gnojno zapaljenje kože, gljivičasta oboljenja i drugo.

Bolesti krvotoka: oboljenje unutrašnjeg dijela srca, oboljenje srčanog mišića, bolesti arterija i vena i drugo.

Bolesti organa za mokrenje mogu biti na bubrezima, mokraćnim kanalima i drugo.

43. Opisati najčešće zarazne bolesti pasa?

Štenećak je zarazna bolest od koje najčešće obolijevaju mladi psi (štenad) u uzrastu od 2 mjeseca do 12 mjeseci, a mogu oboljeti i odrasli. Uzročnik bolesti je virus a širi se dodirom ili preko hrane i vode. Bolestan pas širi bolest izmetom, mokraćom, iscjerkom iz nosa, pluća i očiju. Simptomi bolesti su različiti, zavisi od intenziteta bolesti. Pas ima upalu sluznice, praćena upalom pluća, živčanim rastrojstvom, trzaje živaca, potpunu ili djelimičnu uzetost. Virus naročito napada pse koji su loše hranjeni, imaju slab smještaj i higijenske uslove, jer takvi psi imaju smanjenu otpornost. Pas koji je obolio od štenećaka ima povišenu temperaturu (41°C), neraspoložen je, oči pune krmelja, njuška suva, povraća ili dobija proliv i odbija hranu. Ako preživi, imaće trajne posljedice. Jedina zaštita od štenećaka je vakcinisanje štenadi starosti osam nedjelja, revakcina poslije tri mjeseca, kad napuni godinu, dvije, tri i četiri. Prije svake vakcinacije pse obavezno treba očistiti od unutrašnjih parazita.

Hepatitis, poslije štenećaka je najopasnija bolest, a prouzrokovana je virusom koji napada jetru i krvne žile. Bolestan pas ima visoku temperaturu (41,5°C), otečenost na vratnim žilama, povraćanje, često krvarenje crijeva, groznicu i proliv. Bolest može napasti mozak i tada keru se oduzimaju zadnje noge. Jedina zaštita od hepatitisa je vakcinacija pasa a redosljed je kao kod štenećaka.

Leptospiroza je jedna od najopasnijih bolesti i spada u zoonoze, tj. bolest koja sa psa može preći na ljude. Leptospiroze

ima više tipova. Kod svih tipova znaci su: visoka temperatura, drhtavica, malokrvnost, potištenost, zatvor, izmet prošaran krvlju i stalno povraćanje. Jedina pomoć da pas ne bi obolio je vakcinacija a vrijeme i broj puta kao i kod štenećaka.

Bjesnilo je opaka zarazna bolest koja predstavlja veliki problem jer je zarazna za većinu sisara kao i za čovjeka. Prenosnik bjesnila je virus koji se prenosi ugrizom bijesne životinje ili unošenjem pljuvačke koja je zaražena uzročnikom bjesnila. Simptomi bjesnila kod psa su: naglo mijenja ćud, skriva se, neposlušan je, bez razloga laje, sklon je bježanju i lutanju. Na kraju psu se oduzmu pojedini živci, usta stalno otvorena, jezik isplažen a oči stalno trepere. Bolest traje najviše sedam dana. Za liječenje ove bolesti nema lijeka. Jedina pomoć je preventivna vakcina.

Parvoviroza je zarazna bolest koju prouzrokuje specifičan virus. Ova bolest sem pasa napada i mačke pa se naziva i „mačja kuga“. Otkrivena je prije deset godina a napada štenad i mlade pse, rjeđe odrasle. Bolesnog psa obuzme slabost, naglo mršavi, dehidrira i ubrzo nastupa smrt. Simptomi ove bolesti su: proliv, krvavi proliv i povraćanje. Pravo rješenje je blagovremena vakcina šteneta u starosti od 42 do 45 dana, revakcina poslije tri mjeseca, kad napuni pas godinu, dvije, tri i četiri.

44. Koje su parazitske bolesti pasa?

Danas preovlađuje mišljenje da nema psa koji nije inficiran jednom ili više vrsta parazita. Postoje dvije vrste i to jedna koja djeluje samo na psa i druga kao karika u lancu razvoja raznih bolesti koje su zajedničke ljudima i životinjama (zoonoze). Štetnost parazita po zdravlje psa zavisi od mnogo faktora, u prvom redu od starosti i otpornosti psa (stariji psi su otporniji od mladih pasa). Paraziti u organizmu remete rad organa, što izaziva mršavljenje i drugo a kod mladih pasa zastoje u razvoju. Paraziti dospijevaju u organizam kroz usta (uzimanjem vode i hrane),

kontaktom sa bolesnim psima i preko posrednika. Postoje tri grupe: jednostanični organizmi, crvi (gliste) i spoljašnji paraziti.

45. Opisati gliste (crve).

Ove parazite povremeno imaju svi psi. Da bi se pas zaštitio, treba dobro poznavati gliste. Zato je najbolje ko ima mogućnosti ponijeti izmet od psa kod stručnjaka da bi ustanovio koju vrstu ima i tako će odrediti odgovarajuće sredstvo za uništenje. Po obliku postoje dvije vrste, okrugle i plosnate.

Okrugle su debljine konca, bijele boje i duge 10-15 mm. Najčešće se javljaju kod štenadi i nijesu posebno opasne samo su neugodne. U okrugle spadaju i askaridi, pojavljuju se redovno kod štenadi a mogu ih imati i odrasli psi. Ova vrsta glista je vrlo opasna jer izaziva mršavljenje, povraćanje, zatvor, gušenje, anemiju a u nekim slučajevima pas ima napad sličan padavici. Često prouzrokuju smrt kod štenadi.

Plosnatih glista ima devet vrsta a poznatije su kao trakavice. Odlikuju se time što imaju glavu naprijed s aparatom za pričvršćivanje, te vrat i tijelo sastavljeno od niza članaka od čijeg broja zavisi dužina (mogu biti duge od 5 milimetara do 1 metra).

Psi se međusobno ne mogu zaraziti, potreban je posrednik, a taj posrednik je goveče, svinja, ovca, koza pa sve do buhe. Ova vrsta parazita česta je kod odraslih pasa. Rijetko izaziva smrt ali i mršavljenje, crijevne nadražaje i drugo. Teško se odstranjuje jer pas se ponovo zarazi buvama.

Među trakavicama vrlo opasna po čovjeka je *Tenia echinococa*. Veličina joj je 5-6 mm a tijelo se sastoji od 3 do 4 članka. U zadnjem članku se nalazi jajašce koje skupa sa izmetom psa dopijeva u čovjekovu okolinu. Posrednik (ovca, koza i drugo) sa hranom ili vodom unosi u organizam taj članak sa jajašcem. Poslije određenog vremena to jajašce razvija se u parazita i smješta se u jetri, plućima, bubrezima drugih životinja i kod čovjeka, gdje se

razvija u manji ili veći mjehur. Pas se ponovo inficira kad pojede neprokovane iznutrice životinje koje su pune tih glavica koje se razvijaju u parazite.

Čovjek se zarazi preko neopranih ruku ili neoprانog voća i povrća. Jajašće se razvija u ljudskom organizmu, najčešće na jetri i plućima gdje nastaje mjehur koji stalno raste. Jedini način liječenja je operacija. Pas nije odgovoran za postojanje ove opake trakavice, već čovjek. Psa treba paziti, štititi i pravilno hraniti i tako će se prekinut neželjeni lanac unošenja tog parazita.

46. Opisati krpelja.

Krpelja ima više vrsta a žive u travi i grmlju i dospijevaju veoma lako na psa. Krpelj je prenosnik bolesti *Piroplazma canis*. To je jednostanični parazit koji napada crvena krvna zrnca psa, a inficira ga ako je prethodno sisao krv bolesnog psa. Simptomi su: povišena temperatura, žutica i crvenkasta mokraća. Oboljelom psu potrebna je intervencija veterinara. Treba poslije svakog lova ili treninga pregledati psa i odstraniti mu krpelj.

47. Koje su metode obuke pasa?

Postoje četiri metode obuke:

- mehanički metod – to podrazumijeva mehaničko djelovanje: milovanje psa, pritisak ruke, trzaj povodnika, okovratnik sa bodljama i slično;
- metod podsticanja hranom – tu koristimo ishranu koja provocira refleks ishrane i hranom se podstiče djelovanje psa;
- kontrastni metod – je kombinacija prethodna dva uz primjenu ljubaznih riječi i
- metod podražavanja ili imitiranja – je metod kad puštamo mladog psa da gleda rad dobro obučenog psa.

Danas postoji i metod korišćenja električne ogrlice (teletakt),

gdje pomoću elektrike dolazi do odvikavanje od neželjenih radnji.

48. Koje su faze obuke pasa?

U obuci pasa postoje tri faze:

1. da dobijemo željeni učinak;
2. da dobijeni učinak usavršimo po našoj želji i zamisli i
3. da postignuto učvrstimo.

U prvoj fazi treba pronaći takve nadražaje koji odgovaraju psu da izvrši potrebnu radnju. Kad dobijemo željeni učinak, onda ga ponavljamo dok ne postane cjelovit i ispravan. Da bismo ovaj uspjeh učvrstili, moramo radnju ponavljati u sve težim i komplikovanijim uslovima dok se ne uvjerimo da pas radnju izvodi prema našem zahtjevu. Poslije toga dolazi stalno ponavljanje kako bi to psu prešlo u naviku.

Kada je u pitanju uzrast psa, takođe postoje tri faze obuke: prva je predobuka štenadi kao preduslov za uspješnu obuku; druga je obuka pasa kod kuće (sobna dresura) i treća je obuka u lovištu.

49. Kada početi sa obukom psa?

Nema određenog pravila kada početi sa obukom psa, sve zavisi od njegovih individualnih osobina. Najveći broj dresera smatra da treba početi predobuku u uzrastu od dva do tri mjeseca ali tako da se sve izvodi kroz igru. U ovom periodu upoznaje se pas, stvara se kod njega disciplina i poslušnost, uči se na ime, na poziv da dođe, komanda „stoj“, „sjedi“, „k nozi“. Ptičar se uči i kroz igru aportiranje. Ovo se radi do osam ili deset mjeseci. Sve pomenute radnje ne smiju preći u zamor, raditi s njim dok ima volju, a čim pokaže da nema interes treba odmah prekinuti. Dovoljno je dnevno po pola sata a ostalo vrijeme posvetiti igri sa njim. Kroz ove radnje treba nastojati da se pridobije povjerenje psa i da nas zavoli, onda je lakša dalja obuka.

Druga faza obuke je u uzrastu od osam do deset mjeseci, zavisno od toga kako je pas razvijen ne samo fizički već i psihički. Tada ga češće izvodimo na teren da se upozna sa okolinom i počinje ozbiljna obuka navedenih radnji. Četiri su osnovne radnje u takozvanoj sobnoj dresuri kod svih pasa (osim goniča) i to dolazak na poziv „sjedi“, „leži“ i „donesi“. Kad pas savlada ove radnje, uz sve ostale sobne dresure prelazi se u posljednju, završnu fazu obuke: rad u polju, šumi, vodi, rovu i druge radnje zavisno od rase i zadatka koje treba da ispuni (traženje, stajanje, rad u vodi, krvni trag, čekanje na mjestu, mirnoća na pucanju, oštrina, istrajnost, oglašavanje, izvlačenje iz jame, donošenje, gonjenje, štektanje, oblagavanje i drugo).

50. Kako obučavamo psa da dođe na poziv?

Ova disciplina neophodna je svim psima. Sastoji se u tome da pas poslušno dolazi na poziv lovca a komanda je „dođi“ ili „ovamo“. Kad pas dođe, mora ga čekati nagradni zalogaj. Ako pas neće da dođe, naš pomoćnik treba da ga gađa šakom kamenčića ili povodnikom uz zastrašujući povik „fuj“ a u istom momentu vlasnik (vodič) zviždukom ili prijateljskim glasom „ovamo“ ili „dođi“ pozove psa. Pas će pojuriti vodiču jer ga čeka pohvala uz milovanje i nagradni zalogaj. Ovu naviku, kao i ime koje je usvojio, psu treba usaditi još dok je štene.

51. Kako obučavamo psa za vođenje na povocu i hodanje uz nogu?

Pod ovom komandom se podrazumijeva da pas ide s lijeve strane uz koljeno lovca, tako da je prednji dio tijela vidljiv za lovca da bi vidio njegovo ponašanje i namjere. Ovoj radnji je prethodilo navikavanje psa na ogrlicu, zatim na povodac. Za obuku ove radnje koristi se (za razliku od prve) ogrlica ili okovratnik s bodljama koje su usmjerene prema koži. Pas će za relativno kratko vrijeme naučiti i korektno izvoditi radnje „noga“,

„vođenje na povodnik“ i „hodanje uz nogu slobodan“.

52. Kako obučavamo psa za radnju „sjedenje“?

Kad psa pozivamo prije vezanja, mora sjesti ispred lovca i tako ostati dok ne dobije drugu komandu, npr. „donesi“. Kad donese bačeni predmet, opet mora sjesti i predati doneseni predmet. Ova radnja uči se na sljedeći način: vezanog psa povučemo uz milovanje k sebi i jednu ruku stavimo mu ispod glave a drugom energično pritisnemo zadnji dio tijela k zemlji, uz komandu „sjedi“. Kad pas sjedne, ne smijemo ga odmah nagrađivati jer će pas od radosti odmah ustati. Ostavimo ga da sjedi minut ili dva, zatim se udaljavamo nekoliko koraka (on sjedi), uz ispruženi kažiprst desne ruke pozivamo da dođe, pohvalimo ga i komandujemo „noga“ ili „k nozi“ i pružimo mu nagradni zalogaj. Ovo je stroga i neumoljiva obuka vrlo važna za dalju obuku u svim pogledima. Poslije savladane vježbe sjedenja učimo psa odvratanju pažnje. Na primer, naš pomoćnik poziva psa ili mu baci neki predmet da donese, on mora sve to da ignoriše i ostane miran čekajući našu sljedeću komandu.

53. Kako obučavamo psa za radnju „mjesto“?

Ova radnja je najvažnija osnovna vježba. Radnju „mjesto“ mladi pas mora savladati za vrijeme kućne obuke, jer otići bez nje na teren bila bi negacija svega što je važno za lovačkog psa. Obuka se radi tako što uz komandu „mjesto“ energično pritiskamo psa nadolje, tj. povučemo ga za običan okovratnik ili onaj sa bodljama. Kada smo na terenu gdje ima divljači, radi se prvo s dugom a zatim kratkom uzicom (kanap) i kad iskoči zec ili nešto drugo, energičnim trzajem bodljikavog okovratnika oštro komandujemo „mjesto“. Kad ovu radnju ponavljamo nekoliko dana, pas će je usvojiti (vezan na dugu uzicu daleko ispred nas), gledaće zeca ili drugu divljač kad iskoči i ostaće miran. Pustimo psa da leži kratko vrijeme, zatim mu prilazimo,

vežemo ga i dajemo komandu „noga“ i tek tada ga milujemo i hvalimo i nagradimo nekom poslasticom. Prilikom uvježbavanja ove radnje (kad je na dugom konopu) ne smijemo koristiti sitne kamenčiće jer će pobjeći sa mjesta. Ova radnja se ponavlja dugo, uz primjenjivanje raznih vježbi i iskustva drugih. Ako pas savlada ovu radnju dobro, tada će lovac izvući maksimum poslušnosti iz njega, a ako još posjeduje dobar njuh i strast, upotrebljiv je na svim lovnim terenima. Mnogi psi brkaju komandu „sjedi“ i „mjesto“, zato je dobro ove dvije komande izvoditi jednu za drugom jer tako će ih lakše shvatiti.

54. Kako obučavamo psa za radnju „aport“?

Donošenje ili „aport“ je donošenje bačenog ili sakrivenog predmeta a u lovu odstreljene sitne divljači. Sa ovom radnjom oblikuje se poslušnost psa. Kod lovaca važi pravilo da pas koji je dobar donosilac „aporter“ nikad nije loš lovački pas, jer i ako ništa drugo ne nauči u rukama iskusnog lovca za kratko vrijeme, obučiće se u svestranog pomoćnika. Ova radnja je vrlo značajna i lovac mora biti uporan da dugim radom pas u cjelosti savlada ovu radnju. Predmet za obučavanje ove radnje mora biti prikladan, da se može lako podići sa zemlje a uz to mora na psa djelovati izazovno. Kao predmet uzima se komad drveta tanak u sredini a na kraju zadebljan, obložen krznom divljači ili perjem jarebice, patke i dr. Obloga može biti i kombinovana od krzna i perja, što je još bolje, jer je više mirisa – zanimljiviji su za pse.

U početku gotovo svaki pas ne daje lovcu bačeni predmet. Najčešće predmet ispuste ili sa njim bježe van našeg domašaja. Treba početi tako da nam pas uzme iz ruke predmet, drži ga neko vrijeme. Lijevom rukom držimo mu glavu a desnom rukom na komandu „daj“ oduzimamo predmet. Nakon toga slijedi nagrada. Najvažnije je da u početku nema nikakve prisile. Prvo se uvježbava uzimanje i predaja predmeta. Kad je uzeo predmet, prvo komandujemo „sjedi“ a zatim je komanda „daj“.

Kad pas dobro savlada uzimanje predmeta, privikavamo ga da vezan ide pored nas i nosi predmet. U početku će ispustiti predmet ali ni u kom slučaju ne smijemo ga kažnjavati zbog toga jer bismo ga zastrašili, nego na lijep način kad ispusti predmet komandovati mu da sjedne i ponovo uzme predmet. Poslije kraćeg vježbanja treba ga hvaliti i pustiti da se poigra. Ovo ponavljamo iz dana u dan prateći dužinu nošenja predmeta u ustima. Kada je pas usvojio traženo, onda zajedno sa psom nekoliko puta trčati do predmeta za donošenje i natrag na mjesto odakle smo krenuli, ponavljajući „noga“, „donesi“, „sjedi“ i „daj“. Kad pas to usvoji, onda će ići bez nas i bez povodnika i radnju će korektno izvoditi. Kad pas u potpunosti savlada fazu donošenja, slijedi donošenje preko ograda, zidova, jaraka i na kraju iz vode. Nakon „kućne obuke“ slijedi donošenje na terenu, u lovištu, u kontaktu sa raznovrsnom divljači. Tu nastavljamo različite vježbe dok ne dobijemo savršenog donosioca.

55. Kako navikavamo psa na vodu?

Pse naučiti na vodu treba u vrijeme kućne obuke, znači prije rada na terenu u lovištu. Prvo treba izvoditi šetnje oko vode (rijeke, jezera, mora), da bi se pas privikao na vodu, zatim sa nama ide u plitku vodu a kasnije u dublju. Ovu fazu rada treba obaviti u ljeto, kada voda psu čini zadovoljstvo. Dok je još u plicaku, treba mu bacati predmete da ih donosi, zatim dovesti starijeg psa koji ide u vodu. U društvu sa njim otići će u dublju vodu, zaplivati i vraćati se.

Psa treba naučiti kad donese predmet iz vode da ga prvo preda lovcu na komandu „daj“, zatim da se otresa od vode. Prilikom ove obuke moramo biti uporni i strpljivi jer za vodu nijesu jednaki svi psi, ni kao rasa ni kao jedinke. Silu ne primjenjivati.

56. Kako navikavamo psa na ponašanje na pucanj?

Ovo je vrlo važna obuka jer strah od puške i pucnja kod svih

lovačkih pasa je najveći nedostatak. Ako se najbolje obučeni pas boji pucnja, izgubljen je za lov. Ispitivanje psa kako se ponaša na pucanj najbolje je sačekati vrijeme kad pas odraste i kada postane siguran u okolinu. Treba psa povesti na teren, pružiti mu priliku da pronađe divljač (jarebicu, fazana i drugo) i kad divljač poleti pas će na tom stupnju obuke pojuriti za njom, tada iz malokalibarskog pištolja i sa što veće daljine ispaliti hitac. Od velike uzbuđenosti možda neće pas ni čuti pucanj, zato povećavamo kalibar i blizinu, do lovačke puške ispaljivati po nekoliko hitaca. Ukoliko se pas plaši, treba ponoviti opet sa veće udaljenosti i to kada je pas u kontaktu sa divljači. U slučaju da se pas sasvim uplaši treba utvrditi koja je vrsta straha. Urođeni strah prenosi se na potomstvo, a stečeni nastao je pod uticajem vanjskih faktora.

Ako je riječ o urođenom (naslijeđenom) strahu od pucnja, to se smatra teškim oblikom i takvi psi se isključuju iz svakog drugog uzgoja. Ako se radi o psu koji ima izrazite druge vrline, treba pokušati privikavati ga na pucanj. Metoda ima više i treba se obratitiiskusnom treneru, vodiču ili lovcu jer trud će se isplatiti.

57. Opisati obuku goniča.

Lov sa goničima je poseban način lova na terenima gdje na drugi način ne možemo pristupiti divljači, pretežno u brdsko-planinskim predjelima sa različitim geografskim odlikama. Goniči pretražujući teren pronalaze divljač i glasno (štekćući) je gone, dok lovci na određenim mjestima (čekama) sačekuju i odstrijele. Ovaj način lova ima svoje draži jer lovac slušajući štektanje pasa uz zvonak i dubok glas iščekuje dolazak divljači u tihoj planini. Na ovaj način love se divlje svinje, zečevi i lisice.

Već smo naglasili da i gonič mora proći kućnu dresuru, zatim se izvodi u lovište. Izvodi se u drugoj polovini dana, kada su noćni tragovi nestali, i u dio lovišta gdje je manje divljači. U početku psa vodimo na povocu, zatim ga puštamo da slobodno trčkara

oko nas upoznavajući se sa predmetima oko sebe. Tada ponavljamo ono što smo ga naučili u vrijeme kućne obuke - ime na poziv da dođe i drugo. Po završetku ove obuke prelazimo na obuku pronalaženja i gonjenja divljači. Mladi pas obučava se sam i ne u društvu starog, iskusnog psa, bar u početku. Ako ga obučavamo sa iskusnim psom, postoji opasnost da postane „gotovan”. Tek kad nauči da sam pokreće divljač da bi produžio gon, priključujemo ga iskusnom psu. Greška je prilikom obuke mladog psa (kad je u pitanju obuka na zeca) puštati ga na livadi gdje je zec pasao i gdje je ostalo puno tragova, jer će da se vrti u krug i od nervoze i nemoći da pokrene zeca početi da se javlja i da se dugo zadržava u noćasnoj paši gdje ima dosta mirisa. To će mu preći u naviku i od tog psa nikad dobrog dizača. Treba ga voditi na puteljak kojim je divljač otišla na počinak u šumi. Mi mu pomažemo tako da ga pratimo i bodrimo a svaki iskusni lovac zna gdje otprilike leži zec, lisica ili divlja svinja. Ovo treba ponavljati dok sam ne usvoji, da ne gubi vrijeme na livadama odakle se divljač povukla.

Odvikavanje psa da ne goni srneću divljač (srna je zakonom zabranjena za lov) ili divljač koju nećemo loviti je jednostavno. Radi se tako što psu stavimo okovratnik (još bolje sa bodljama) i na povodnik navodimo na trag te divljači. Pas će registrovati svježi trag i početi da vuče a lovac uz trzaj i povik „fuj” sa ponavljanjem od nekoliko dana pas će shvatiti da ne smije taj trag slijediti.

Od lovca zavisi da li će pas rastrgnuti ranjenog ili odstrijeljenog zeca. Mnogi lovci pošto odstrijele zeca na licu mjesta kao nagradu daju mu iznutricu, glavu i noge. To je pogrešno, nego ako počne da ga mrcvari, treba ga spriječiti uz komandu „fuj” i pokušati (iako mnogi ne vjeruju u to) na komandu da ga donese. Isto tako, treba goniča obučiti da odstrijeljenu, ranjenu lisicu ili kunu izvuče iz jame.

58. Opisati obuku psa za slijeđenje krvnog traga.

U Crnoj Gori nema krvosljednika a nema potrebe jer i goniči se uspješno obučavaju za slijeđenje krvnog traga. Obuka se vrši tako

što se od krvi napravi trag sličan tragu ranjene divljači, krv je od neke domaće životinje i treba da odstoji. Trag na početku obuke mladog psa je mnogo jači nego kasnije. Psa navodimo na trag i na povodniku treba da nas dovede do divljači. Ako nemamo divljač, upotrebljava se koža divljači. Ova obuka je i te kako važna jer poznato je da 30% ranjene i odstrijeljene a nepronađene divljači od cjelokupnog ulova bude izgubljeno zbog neobučenosti pasa.

59. Šta je to jamarenje, koja divljač se lovi na ovaj način, kakav treba da je pas i gdje se obučava za jamarenje?

Jamarenje je poseban način lova lisice, jazavca i kune uz pomoć posebno obučenih lovnih terijera, foksterijera i jazavičara. Pas mora naći jamu, ispitati da li je u njoj životinja i kad lovac dođe bez dvoumljenja ući u nju i napasti divljač. Pas mora biti oštar i izdržljiv jer treba voditi dugotrajnu borbu pod zemljom i često biti ozlijeđen. Treba da laje glasno kako bi smo mogli da pratimo borbu pod zemljom. Zadatak psa je da udavi i izvuče ili istjera divljač iz jame. Za obuku jamara kao i za utakmice postoje vještački rovovi.

